DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

En Kolay Öğreten Kitap

KPSS
AGS

İDEAL

TARİH

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ
TÜRK - İSLAM TARİHİ
OSMANLI TARİHİ

KONU ANLATIMI

BİROL YETİMOĞLU

dizgi kitabevi

1. KİTAP

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu kitabın tüm hakları, Dizgi Kitap Yayınları'na aittir.
Bu kitabın tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.
Kitabın hazırlanış yöntemi taklit edilemez.

GENEL YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Kenan BULUT

YAZAR

Birol YETİMOĞLU

REDAKSİYON

Emre YAVAŞ - Çiğdem YETİMOĞLU YILDIZ

DİZGİ - GRAFİK

Orhan ATAK - Mümine TORUN - Kübra AKAR

BASKI

ATALAY MATBAACILIK
Sertifika No: 47911

ISBN

978-625-5788-38-2

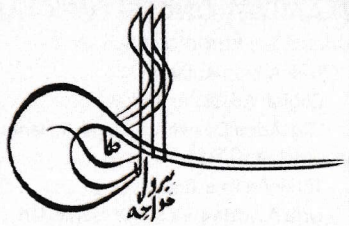
İLETİŞİM

DİZGİ KİTAP
İvedik OSB
Havalandırmacılar Caddesi (1468. Cad.)
No: 62 Ostim/ANKARA

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖN SÖZ

Sevgili yol arkadaşım,

Devlet kurumlarına memur, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullara öğretmen olarak atanacaklar için vazgeçilmez bir öneme sahip olan KPSS ve MEB - AGS için Tarih dersinin yeri oldukça önemlidir. MEB-AGS için de referans olan KPSS'de çıkmış sorular incelendiğinde bilgi içerikli soruların yanında tarih birikimi ve tarih felsefesi gerektiren yorum soruları da bulunmaktadır. Soruların bazılarında kronoloji bilgisi ile olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisi de istenebilmektedir.

Sınava hazırlık sürecinde işinizi kolaylaştırması için hazırladığımız İDEAL TARİH, iki kitaptan oluşmaktadır. Birinci kitap İslamiyet Öncesi Türk Tarihi, Türk-İslam Tarihi ve Osmanlı Tarihi konularını kapsarken ikinci kitap ise T.C. İnkılap Tarihi ve Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi konularını içermektedir. İDEAL TARİH'in içeriği hazırlanırken güncellenmiş MEB kitapları ile yeni Tarih programı ve kazanımları taranmış, AÖF Tarih kitapları incelenmiş ve akademik eserlerle desteklenerek bilgilerin sağlaması yapılmıştır. Konuların önemli kısımları detaylı olarak anlatılırken anlamsız ve gereksiz ayrıntılara yer verilmemiş, soruları doğru cevaplayabilmek için ihtiyaç duyulan bilginin gerektiği kadar ve akılda kalacak şekilde vurgulanmasına dikkat edilmiştir. Bu amaçla içerik görsel öğrenmeye uygun bir şekilde şematik olarak sunulmuştur. Görseller ve tablolar ile öğrenme kolaylaştırılarak bilginin kalıcılığı sağlanmış, adayların en çok hataya düştükleri noktalar aydınlatılmış ve püf noktalar gösterilmiştir. Coğrafya bilgisinin soru yaptırdığı gerçeğiyle bol miktarda harita kullanılarak sözel bilginin kalıcılığı artırılmak istenmiştir. Sunum "dikkat", "önemli" gibi bilgi yorum kutucukları ile desteklenmiştir.

Tarih dersine çalışılırken dikkat edilecek hususlar, şüphesiz başarınızı artıracaktır. Unutulmaması gereken en önemli nokta, her sözel ders gibi tarih dersi de okumaya dayanmaktadır. O nedenle hiç kimseden sihirli değnek beklemenize gerek yoktur. Sihirli değnek sizin elinizdedir. Çalışmak, çalışmak, çalışmak! Yayınlar, kurslar, öğretmenler sadece işinizi kolaylaştırır. Bunun yanında tarih dersine çalışırken harita kullanmak bilginin kalıcılığını artırır. Olayların oluş sırasını kavramak, neden sonuç ilişkisi içerisinde kavramları öğrenmek ve tabi ki bol test çözmek de başarıyı getirir ve sizleri hedefinize ulaştırır. Bu arada sınavın akademik bir sınav olmadığı, adayların genel kültürünü ölçmeye yönelik bir sınav olduğunu unutmamalı, gereksiz ayrıntılarla zihninizi boğmamalısınız.

İDEAL TARİH'in oluşum sürecinde desteğini esirgemeyen sevgili eşim Muradiye AKTAŞ YETİMOĞLU'na, kitabın basımı konusunda gösterdiği güven ve inanç için Dizgi Kitap Yayınları Genel Koordinatörü Kenan BULUT'a, tasarıma yönelik tavsiyeleri için Eğitim Bilimleri Uzmanı Cuma CEYLAN'a, kitabın redaksiyonunu yapan Emre YAVAŞ ve Çiğdem YETİMOĞLU YILDIZ ile büyük bir sabır ve fedakârlıkla kitabın dizgi ve mizanpajını yapan Orhan ATAK, Mümine TORUN ve Kübra AKAR'a teşekkürlerimi sunarım.

"İDEAL TARİH" in, ideallerinize ulaşmanızı kolaylaştıracağını düşünüyor, gireceğiniz sınavlarda başarılar diliyorum…

Birol YETİMOĞLU
Kocaeli

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE -1 : İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

Türk Adının Etimolojik Açıklaması 7
- Türk Adının Anlamı 7
- Coğrafi Ad Olarak Türkiye 7
- Türk Adını Devlet Adı Olarak Kullanan Türk Devletleri 7

Ana Yurt ve Göçler 8
- Türklerin Ana Yurdu 8
- Orta Asya'da Türk Kültür Merkezleri 8
- Ana Yurttan Göçler 9

Göçebe Yaşam ve Türk Kültürüne Etkisi 10
Kut Anlayışı ve Veraset Sistemi 10
İlk Türk Devletleri 11
Diğer Türk Devletleri 12
Kültür ve Uygarlık 22
- Devlet Yönetimi 22
- Sosyal Yapı 24
- Dini Yapı 25
- Ekonomik Yapı 26
- Yazı, Dil ve Edebiyat 26
- Hukuki Yapı 29
- Türklerde Ordu (Sü) 30
- Sanat ve Bilim 30

ÜNİTE -2 : TÜRK-İSLAM TARİHİ

1.BÖLÜM: İLK TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ

Türk-Müslüman İlişkileri 32
- Talas Savaşı 32
- Türkler ve İslamiyet 32

İlk Türk İslam Devletleri 33
- Karahanlılar 34
- Gazneliler 35
- Büyük Selçuklu İmparatorluğu 36

Mısır'da Kurulan Türk İslam Devletleri 39
Diğer Türk İslam Devletleri 40
Kültür ve Uygarlık 42
- Devlet Yönetimi 42
- Ülke Yönetimi 44
- Toprak Yönetimi 44
- Ordu 45
- Hukuk Sistemi 46
- Sosyal Hayat 46
- Ekonomik Hayat 47
- Sanat 48
- Mimari 49
- Dil ve Edebiyat 50
- Bilim, Düşünce Hayatı ve Türk İslam İlim Adamları 52

2 .BÖLÜM: TÜRKİYE TARİHİ

I. Beylikler 56
Anadolu Selçuklu Devleti 58
II. Beylikler 60
Kültür ve Uygarlık 62
- Devlet Yönetimi 62
- Toprak Yönetimi 62
- Hukuk Sistemi 62
- Askeri Teşkilat 63
- Sosyal Hayat 64
- Ekonomik Hayat 64
- Dil, Edebiyat ve Bilim 65
- Mimari Eserler 66

ÜNİTE - 3 : OSMANLI TARİHİ - KURULUŞ VE YÜKSELME

Osmanlı Tarihi 68
Kuruluş Dönemi Gelişmeleri 70
Yükselme Dönemi Gelişmeleri 72
Yeni Çağ'da Avrupa'da Meydana Gelen Gelişmeler 78

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÜNİTE - 4 : OSMANLI DEVLETİ KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

Devlet Yönetimi....81
Şehzade Eğitimi....81
Veraset Sistemi....81
Divan-ı Hümayun....83
Ülke Yönetimi....84
Toprak Yönetimi....85
Maliye....86
Vergiler....86
Dirlik Sistemi....87
İltizam Sistemi....87
Ekonomi....88
Lonca Teşkilatı....88
Ordu....89
Toplumsal Yapı....92
Hukuk Sistemi....93
Eğitim Sistemi....94
Dil ve Edebiyat....95
Güzel Sanatlar....96
Mimari....97
Bilim ve Fikir Hayatı....100

ÜNİTE - 5 : 17. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

17. yy.da Osmanlı Devleti (Duraklama Dönemi)....103
Duraklama Döneminde İç İsyanlar....103
Duraklamanın Nedenleri....104
Duraklama Dönemi Siyasi Gelişmeleri....105
17. Yüzyıl Islahatlarının Genel Özellikleri....107
17. Yüzyıl Islahatçıları....108

ÜNİTE - 6 : 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

18. yy.da Osmanlı Devleti (Gerileme Dönemi)....111
Rusya ve Sıcak Denizler....113
18. Yüzyılda Batıda Yaşanan Siyasi Gelişmeler....114
Yakın Çağ'da Avrupa'da Meydana Gelen Gelişmeler....116
18. Yüzyıl Islahatlarının Genel Özellikleri....117
18. Yüzyıl Islahatçıları....118
Lale Devri....118
III. Selim....119

ÜNİTE - 7 : 19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

19. yy.da Osmanlı Devleti (Dağılma Dönemi-En Uzun Yüzyıl)....121
Azınlık İsyanları....121
19. Yüzyılda Yaşanan Siyasi Gelişmeler....122
19. yy. Islahatlarının Genel Özellikleri....127
II. Mahmut Dönemi Islahatları....128
Abdülmecit Dönemi Islahatları....130
Abdülaziz Dönemi Islahatları....132
II. Abdülhamit Dönemi Islahatları....134
Osmanlıda Demokratikleşme....137
Sened-i İttifak....137
Tanzimat Fermanı....138
Islahat Fermanı....139
I. Meşrutiyet....140
II. Meşrutiyet....142
İttihat Ve Terakki Dönemi Islahatları....144
Dağılmayı Önlemeye Yönelik Fikir Akımları....145
BU HARİTALARI İNCELEYİN....146

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İslamiyet Öncesi Türk Tarihi ünitesinden devletlerin kurulduğu coğrafyalar harita üzerinde görülmeli ve öğrenilmelidir. Yine büyük Türk devletlerinin (Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Avrupa Hunları gibi) kurucularına ve en güçlü liderlerine dikkat edilmelidir. Daha çok kültürel unsurların sorgulandığı ünitede sosyal yaşam, devlet yönetimi, dini yaşam, dil ve edebiyatla ilgili veriler iyi öğrenilmelidir. Terim bilgisinin yoğun olduğu bu ünitede oluşturacağınız bir tarih sözlüğü işinizi kolaylaştıracaktır.

1. ÜNİTE

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRK ADININ ETİMOLOJİK AÇIKLAMASI

Türk adı ilk kez Çin kaynaklarında geçer.

Coğrafi yakınlık nedeniyle

TÜRK ADININ ANLAMI

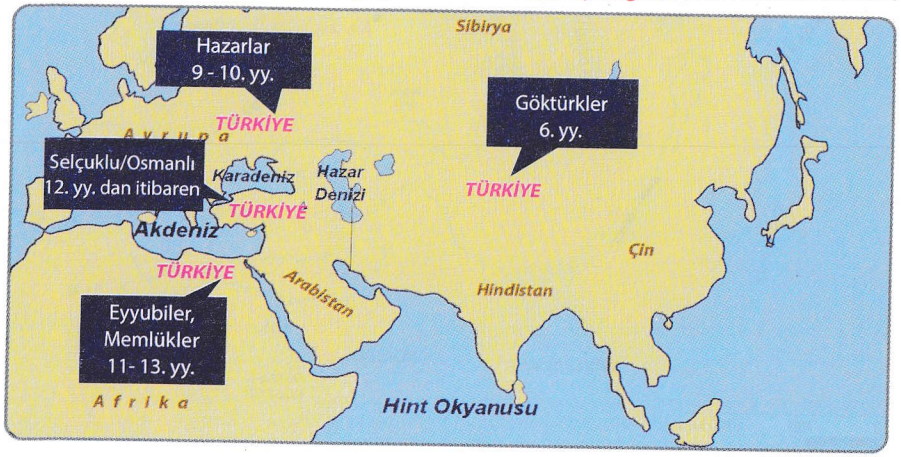
Çin Kaynakları	İran Kaynakları	Ziya Gökalp	Kaşgarlı Mahmut	W. Barthold	A. Wambery	• Uygur kaynakları • Müller • Nemeth • Thomsen
⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩
Miğfer	Güzel yüzlü	Töreli, düzen sahibi	Olgunluk çağı (Divan-ı Lügati't Türk'te)	Kanun sahibi	Türeyen çoğalan	Güçlü, kuvvetli

Pers, Arap, Bizans, Rus, Hint kaynaklarında da Türk adı geçer.

Bu durum etkileşimin göstergesidir.

COĞRAFİ AD OLARAK TÜRKİYE

Farklı yüzyıllarda farklı coğrafyalar Batılı kaynaklarda (İlk kez Bizans) "TÜRKİYE" diye anılmıştır. Bu durumun temel nedeni; göç ve dönemin etkin siyasi gücü olan Türk devletleridir.

TÜRK ADINI DEVLET ADI OLARAK KULLANAN TÜRK DEVLETLERİ

1. Göktürkler
2. Memlükler (Devletü't-Türkiye)
3. Türkiye Cumhuriyeti
4. K.K.T.C (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti)
5. Türkmenistan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ANA YURT

TÜRKLERİN ANA YURDU

Tarihsel dönemde geniş bir coğrafyada varlıklarını devam ettiren Türkler için net çizgilerle bir ana yurt belirtmek oldukça zordur. Bununla birlikte doğuda Kingan Dağları, batıda Hazar Denizi, kuzeyde Sibirya ve güneyde Himalaya Dağları'yla çevrili Orta Asya; Türklerin ana yurdu olarak kabul edilmektedir. Altay Dağları ve Tanrı Dağları bölgesi ise Türklerin ilk sahneye çıktıkları bölgedir.
Burada bulunan "Toprak Ana" diye de bilinen Ötüken, Türkler için kutsal başkenttir.

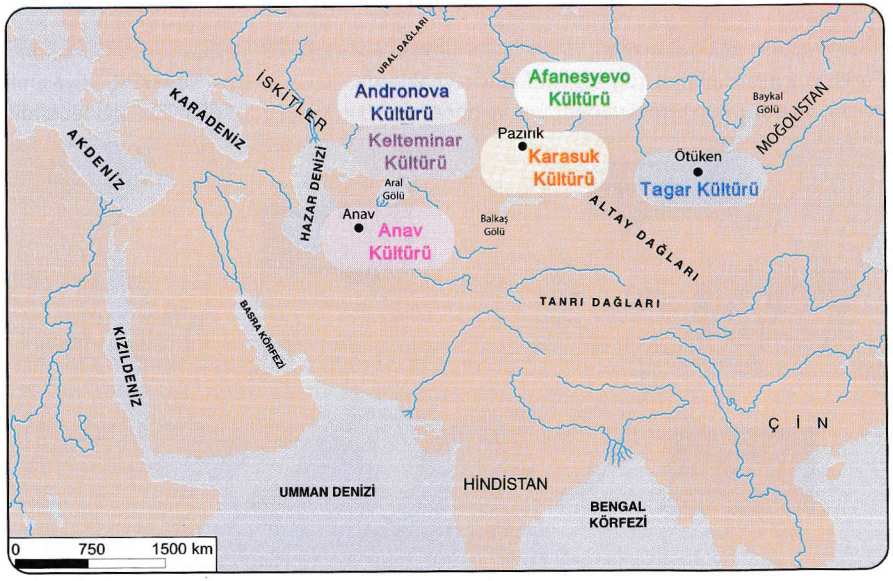
ORTA ASYA KÜLTÜR MERKEZLERİ

Binlerce yıllık maziye sahip Orta Asya yaşantısını aydınlatmamıza yardımcı olan çeşitli kültür merkezleri arkeolojik kazılarla gün ışığına çıkartılmışlardır. Kronolojik olarak;

1. Anav (Orta Asya'nın en eski kültür merkezi)
2. Kelteminar
3. Afanesyova (Türklere ait en eski kültür merkezi)
4. Andronova
5. Karasuk (İlk demir işçiliğinin görüldüğü kültür merkezi)
6. Tagar (En gelişmiş kültür merkezi)

en önemlileridir. Bunların dışında Essik-Taştık-Pazırık kültürleri de mevcuttur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

VE GÖÇLER

ANA YURTTAN GÖÇLER

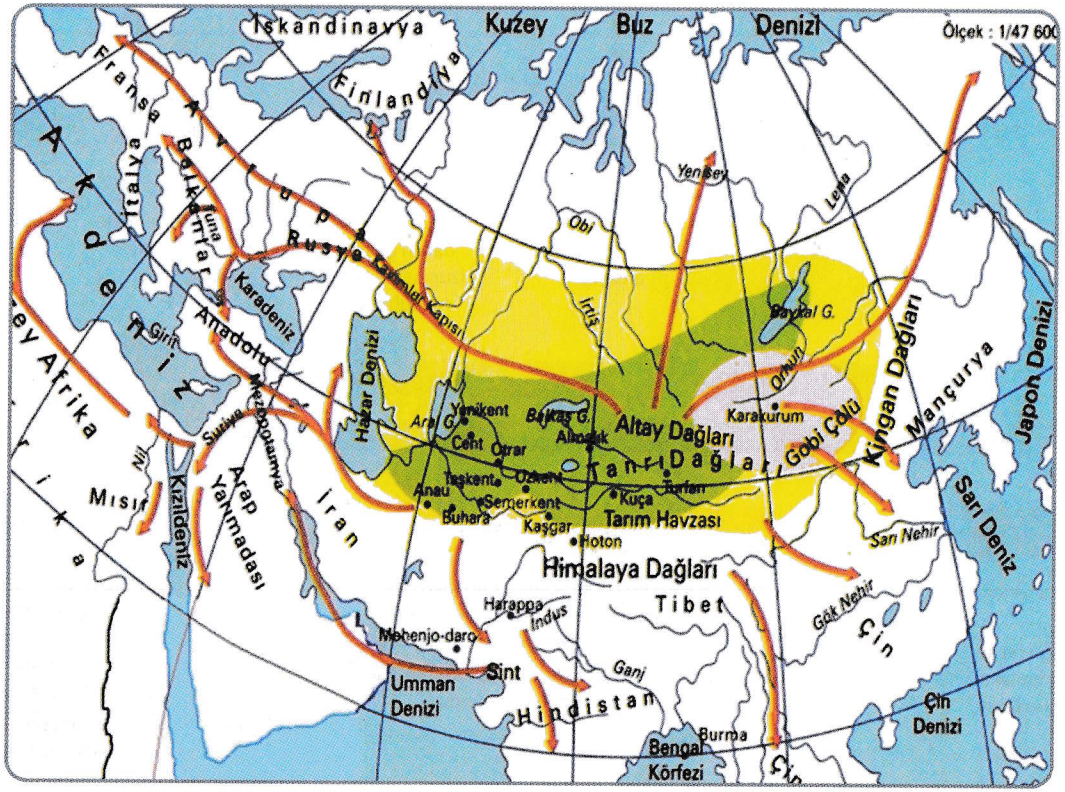
NEDENLERİ

Sosyo-Ekonomik Nedenler

- Kuraklık, yağışların yetersizliği ve düzensizliği, şiddetli kışlar.
- Hayvan hastalıkları.
- Nüfus artışı, otlak yetersizliği.

Siyasi Nedenler

- Bağımsız yaşama arzusu.
- Boylar arasındaki mücadeleler.
- Dış baskı (Çin-Moğol),
- Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar fethetme ve yönetme ülküsü yani "Cihan Hakimiyeti düşüncesi",
- Tanrı adına dünyada düzeni, adaleti sağlama ülküsü yani "Nizamı Alem Ülküsü",
- Her dönemin kültürüne göre farklılıklar gösterip somutlaştırılsa da temelde sabit ve somut bir hedef olmayan, bir hayal olan "Kızılelma Ülküsü"

GÖÇLER (MÖ 2500-MS 1500)

SONUÇLARI

- Kültürel etkileşim yaşanmıştır.
  - Etkiledik. Özellikle askeri ve idari alanda
  - Etkilendik. Özellikle din ve alfabe alanında
- Türkler gittikleri yerlerde yeni devletler kurmuşlardır.
  - Azınlık olmalarına rağmen askeri ve teşkilatçılık yetenekleri sayesinde
- Türk tarihini bir bütün olarak incelemek zorlaşmıştır.
  - Geniş ve farklı coğrafyalarda farklı gelişim gösterdiklerinden

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GÖÇEBE YAŞAM VE TÜRK KÜLTÜRÜNE ETKİSİ

Göçebe yaşam, madenciliğe ve ticarete engel değildir.

NEDENLERİ

- ✔ Tarım imkanının yetersizliği,
- ✔ İklimsel etkenler,
- ✔ Yağışların yetersizliği,
- ✔ Hayvanlara otlak bulma zorunluluğu.

Coğrafi ve iklimsel özelliklerin yaşam tarzını etkilediği Türklerde göçebelik, 2-3 merkez arasında (yaylak-kışlak) bir döngü şeklindedir.

GÖÇEBE YAŞAMIN SONUÇLARI

Devlet kurma becerisi gelişti	Askerlik yeteneği gelişti	Mimari gelişmedi	Hayvan üslubu	Yazı geç kullanıldı	Sınıf ayrımı ve kölelik görülmez.
⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩
Teşkilatçı yapı güçlü.	Ordu millet (Her birey askerdir) anlayışı.	Taşınabilir sanat dalları gelişti. Uzun hapis cezası görülmez.	Sanatsal süslemede hayvan motifleri kullanıldı.	Sözlü edebiyat ve sözlü hukuk (Töre) gelişti.	Özgür ruh ve bağımsızlık duygusu güçlendi.

KUT ANLAYIŞI VE VERASET SİSTEMİ

Hunlarda Tu-ku, Göktürklerde Asina, Uygurlarda Yağlakar, kutlu ailelerdir.

Hükümdar olmak için "KUT"lu olmak şart

KUT NEDİR?

- ✔ Yönetme yetkisinin Tanrı tarafından verildiği inancıdır.
- ✔ Egemenlik kaynağının tanrı olduğu bu tip iktidar "Karizmatik İktidar" diye tanımlanır. (Türklerde tanrı-kral ve rahip-kral anlayışı görülmez)

VERASET SİSTEMİ

- ✔ Kut yetkisinin kan yoluyla babadan oğula geçtiğine inanılırdı. Dolayısıyla hanedanın (sülale) tüm erkekleri "kut"lu olurdu.
- ✔ Bu durumu Türkler, "Ülke hanedanın ortak malıdır" diye ifade etmişlerdir.

SONUÇLARI

- ✔ Hanedanın tüm erkeklerinin hükümdar olma hakkının olması ve somut bir kriterin olmaması taht kavgalarına ve Türk devletlerinin kısa sürede yıkılmasına neden oluyordu.
- ✔ Ülüş anlayışıyla ülke yönetimi hanedan mensuplarına paylaştırılıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İLK TÜRK DEVLETLERİ

ASYA'DA

- ✔ Asya Hunları
- ✔ Göktürkler
- ✔ Kutluk Devleti
- ✔ Uygurlar
- ✔ Kırgızlar
- ✔ Karluklar
- ✔ Türgişler
- ✔ Oğuzlar
- ✔ Sabirler (Sibirler)
- ✔ Avarlar (Juan Juanlar)
- ✔ Akhunlar (Eftalitler)
- ✔ Kimekler
- ✔ Başkırtlar

AVRUPA 'DA

- ✔ Avrupa (Batı) Hunları
- ✔ Hazarlar
- ✔ Avarlar
- ✔ Kıpçaklar (Kumanlar)
- ✔ Peçenekler
- ✔ Bulgarlar
- ✔ Macarlar
- ✔ Uzlar (Oğuzlar)

İSKİTLER (Sakalar) (MÖ VIII. - II. Yüzyıl)

- ➤ Bilinen **ilk Türk topluluğu**dur.
- ➤ Atlı göçebe yaşam ve hayvan üslubunun ilk örneğini sergilediler.
- ➤ İleri madencilik faaliyetlerinden dolayı "**Bozkırın Kuyumcuları**" diye anılırlar.
- ➤ En ünlü hükümdarları **Alp Er Tunga**'dır.
  - Firdevsi'nin Şehname adlı eserinde Efrasiyap adıyla geçer.
- ➤ İskit Hükümdarı **Tomris Hatun**, Türk tarihinin ilk kadın hükümdarıdır.
  - Pers kralı Kiros ile savaştı.
- ➤ İlk kez üzengiyi (Ata binmeyi kolaylaştıran aparattır.) kullandılar.
- ➤ Perslerle yoğun bir şekilde savaştılar.
- ➤ Yunanlarla ticaret yaptılar ve Yunanları etkilediler.
- ➤ **Alp Er Tunga** ve **Şu** destanları İskitlere aittir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HUN

ASYA HUN DEVLETİ (MÖ IV yy. – MS 216)

KURULUŞ

- Bilinen ilk Türk devletidir. İlk kez Hun adı, Çin derebeyleri arasında M.Ö 318'de yapılan Kuzey Şanşi anlaşmasında geçer.
- Bilinen ilk hükümdarı Tanhu/Şanyu unvanlı Teoman'dır.
- MÖ 3. yüzyılda Hun saldırılarına karşı Çin Seddi inşa edilmiştir.
- En ünlü hükümdarı "Mete Han" dır.

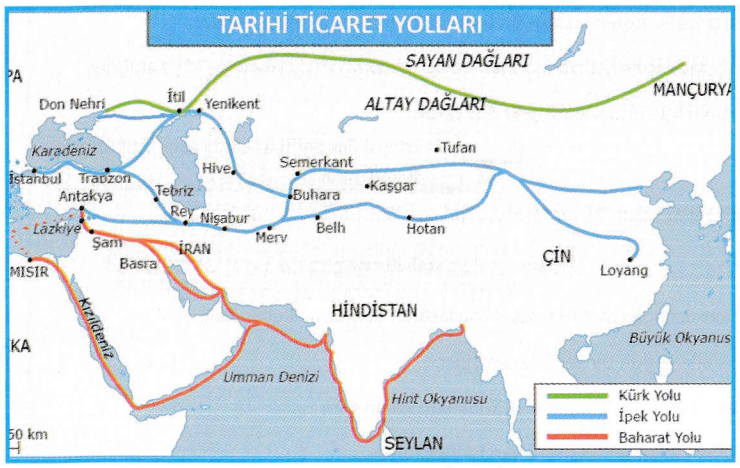
Türk-Çin mücadelesi, tarih boyunca İpek Yolu'na hakim olma ve Orta Asya siyasi hakimiyeti için yaşanmıştır.

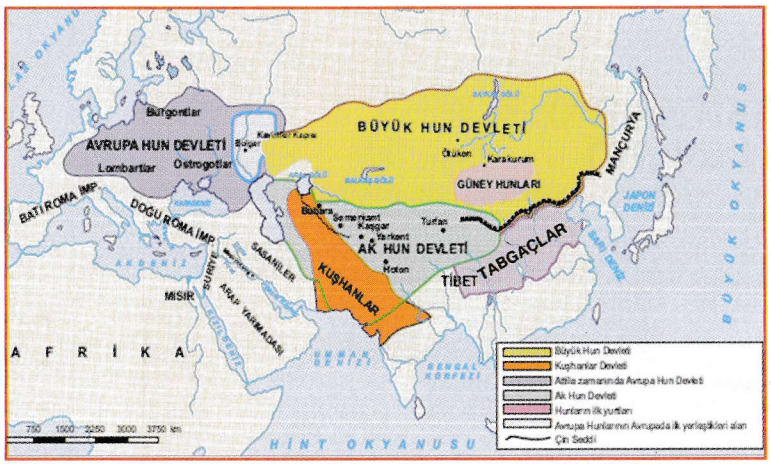
"Oğuz Kağan" METE HAN (MÖ 209-174)

İlk düzenli orduyu kurdu. (Sevk ve idareyi kolaylaştırmak içim 10'lu sistemi geliştirdi)	İlk devlet teşkilatı, ikili sistem anlayışı geliştirildi.	Türk vatan anlayışı şekillendi.	Türk birliği ilk kez sağlandı.	Çin baskı altına alındı ve vergiye bağlandı.
Tahta çıkış tarihi MÖ 209 Türk Kara Kuvvetleri'nin kuruluşudur.	İkili sistem ülkenin sol (yabgu) ve sağ (kağan) şeklinde federal anlayışla yönetilmesidir.	"Toprak milletindir. Kimse onu veremez"	26 boyu Türk tarihinde ilk kez tek bayrak altında topladı.	Milletim asimile olabilir diye Çin'i topraklarına katmadı.

YIKILIŞ

- MÖ 201 de Çin ve Hun devleti arasında yapılan Pai-teng antlaşması Doğu Asya tarihinde iki büyük devlet arasında yapılmış ilk antlaşmadır.
- Mete Han'ın ölümünden sonra oğlu Kiok Dönemi'nde devlet ihtişamını korusa da Kiok'un Çinli prensesle evlenmesi ve Çin entrikalarıyla Hunlar güç kaybetmeye başladı.
- Çin entrikaları ve Çin'in böl - parçala - yut politikaları ile yaşanan taht kavgaları neticesinde devlet Batı-Güney diye ikiye ayrıldı.
- Çin'le savaşan Batı Hunları kağanı ÇİÇİ Han bağımsızlık için sonuna kadar savaşarak teslim olmamış ve bu uğurda can vermiştir.
- Güney Hunları da Kuzey-Güney diye ikiye ayrılacak ve devlet yıkılacak.
- Kuzey Hunları batıya göç etti, Güney Hunları ise Çin hakimiyetine girdi.
- Hunlar, Avrupa'da Avrupa Hun Devleti, Çin'de Tabgaçlar, Afganistan'da Akhunlar adıyla etkinliklerini devam ettirdiler.

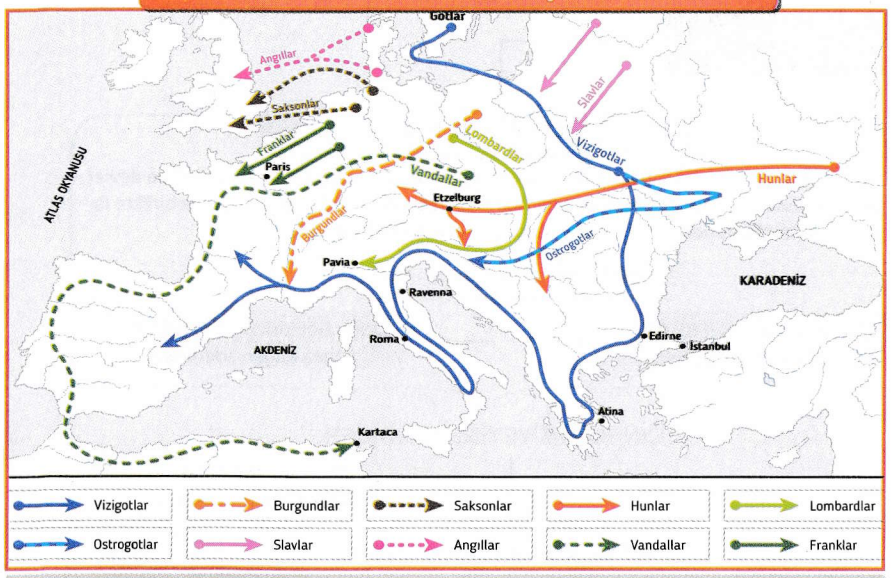

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DEVLETLERİ

KAVİMLER GÖÇÜ

Kavimler Göçü; Balamir önderliğinde Kuzey Hunlarının Kırım'a gelmesiyle, çeşitli kavimlerin Hunların önünden kaçarak domino etkisiyle Avrupa içlerine göç etmesi sonucunda yaklaşık 100 yıl süren sosyolojik ve siyasi karışıklıklardır.

KAVİMLER GÖÇÜ'NÜN SONUÇLARI

- Roma İmparatorluğu ikiye bölündü (395).
  - Batı Roma → 476'da yıkıldı.
  - Doğu Roma → 1453'te yıkıldı.
- Feodalite (Derebeylik) ortaya çıktı. — *Parçalanmış siyasi yapı. Merkezi otorite zayıftır.*
- Skolastik felsefe yayıldı. — *Her şeyin din çerçevesinde açıklanmasıdır.*
- Günümüz Avrupa milletleri ortaya çıktı.
- • Hristiyanlık yayıldı.
  • Avrupa Hun Devleti kuruldu.

Avrupa yaşam tarzını değiştiren bir gelişme olduğu için çağ başlangıcıdır.

İLK ÇAĞ SONA ERDİ
ORTA ÇAĞ BAŞLADI.

AVRUPA HUN DEVLETİ (375-469)

- **Avrupa'da kurulan ilk Türk devleti**
- **Balamir** tarafından kuruldu.
- **Uldız** Kağan, Bizans'ın Trakya valisine "Güneşin battığı yere kadar her yeri fethedebilirim" diyerek gücünü ve Türk Cihan Hakimiyeti düşüncesini ortaya koymuştur.

ATTİLA (434-453)

- **Tanrının Kamçısı** → Batılıların kullandığı sıfat
- **Doğu Roma vergiye bağlandı.** → Balkan Seferleri neticesinde Margus ve Anatolius Antlaşmalarıyla.
- **Batı Roma vergiye bağlandı.** → Roma kuşatmasını Papa I. Leo'nun isteği ve şehre zarar vermemek için kaldırdı.
- **Nibelüngen Destanı (Alman destanı)** → Burgontların Hunlar ve Attila ile mücadelesini anlatır.

- Batılılar, Attilla'nın Yunan mitolojisinde geçen savaş tanrısı Ares'in kılıcına sahip olduğunu ve dünyayı yöneteceğine inanıyorlardı.
- Attila'nın adı çeşitli kaynaklarda Etezel/Etla/Etele diye de geçmektedir.
- Attila'nın suikast neticesinde ölümünden sonra devlet kısa sürede yıkıldı.
- Hunların bir bölümü Kırım'a çekildi. Bir bölümü de Hristiyanlığı kabul ederek zamanla ulusal benliklerini yitirdiler.
- **Macar**ların oluşumunda etkili oldular.
- Avrupa'yı, özellikle **Germenleri** kültürel anlamda etkilediler.
- **Anadolu'ya ilk Türk akınları** da IV. yüzyılın sonlarında Avrupa Hunları tarafından düzenlenmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GÖKTÜRK

I. GÖKTÜRK DEVLETİ (552 - 582)

- Türk adıyla kurulan ilk devlet.
- 2. kez Türk birliği sağlandı. (Mukan Kağan zamanında)
- İl Kağan unvanı alan Bumin Kağan tarafından Avar Devleti yıkılarak kuruldu.
- Bumin Kağan ve İstemi Yabgu **ikili teşkilatla** ülkeyi beraber yönettiler.

İKİLİ TEŞKİLATIN MÜKEMMEL UYGULAMASI — *Federal yapı örneğidir. (İlk kez Hunlarda)*

- **Yabgu** — İstemi Yabgu
- **Sol Kanat**
- **Sağ Kanat** — Bumin Kağan (552-553)
- **Kağan**

- İstemi Yabgu;
  - Sasanilerle iş birliği yaparak, Akhun Devleti'ni yıktı.
  - Bizans ile iş birliği yaparak Sasanilere karşı savaştı.

  } **Amaç: İpek Yolu denetimi**
- Orta Asya'dan Bizans'a ilk elçiyi Göktürkler gönderdi. (İstemi Yabgu)
- En parlak dönem olan Mukan Kağan'ın ölümünden sonra başa Tapo Kağan geçmiştir.

VI. yüzyılın ortalarında Baykal Gölü'nün doğusundan Karadeniz'in kuzeyine kadar uzanan sahada Kök Türk Devleti'ne bağlı olarak yaşayan dağınık Türk boylarına verilen genel isim Tölesler'dir.

FETRET DEVRİ

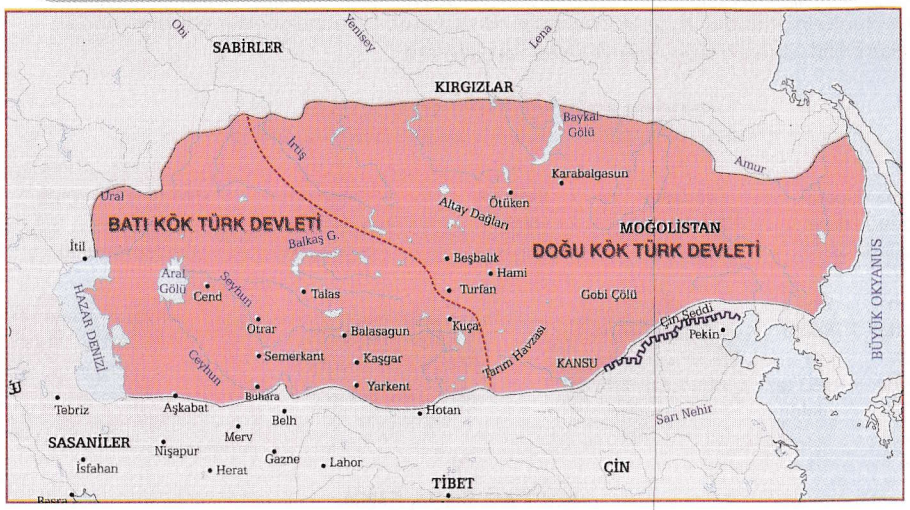
- Tapo Kağan'ın Budizm inancını kabul ederek bu inancı yaymaya çalışması halkın ve devlet adamlarının tepkisine neden olmuş çıkan karışıklıkların yanında Çin entrikalarıyla birlikte Tapo Kağan'ın ölümünden kısa bir süre sonra devlet ikiye bölünmüştür.

Göktürk Devleti İkiye Bölündü

- Batı Göktürk Devleti (582-659) Tardu Kağan liderliğinde
- Doğu Göktürk Devleti (582-630) İşbara Kağan liderliğinde

ÇİN HAKİMİYETİNE GİRDİLER.

- **682'ye kadar 50 YIL Çin esareti**
- **Çin esaretine karşı KÜRŞAD İHTİLALİ (639)** — *Türk tarihinin ilk bağımsızlıkçı isyanı*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DEVLETİ

II. GÖKTÜRK DEVLETİ (682 - 744)

Kutluk Devleti

- Kutluk Kağan tarafından Türk tarihinde **milli mücadele ile** (Çin işgaline karşı) kurulan ilk devlet.
  - Türkiye'ye benzetilir.
- Kurultay tarafından Kutluk Kağan'a **İlteriş** ("Devlet kuran" anlamında) unvanı verilmiştir.
  - İlteriş Kağan yazıtı
- İlteriş Kağan'dan sonra tahta geçen **Kapgan Kağan** önemli bir liderdir ve Türk birliğini bir kez daha sağlamıştır.
- En güçlü dönem **Bilge Kağan** Dönemi'dir. (DİKKAT: En güçlü dönem konusunda ihtilaf vardır. Seçeneklerde Kapgan Kağan ve Bilge Kağan'ın beraber yer almayacağını düşünüyorum.)

Orhun Abideleri

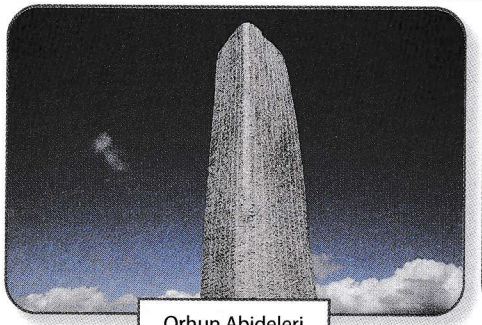
Muhteşem Üçlü

Bilge Kağan	Kültigin	Tonyukuk (Apa Tarkan)
Hükümdar	Yabgu-Ordular Komutanı	Aygucı (Vezir) Türk tarihinin ünlü veziri. Batılılar Türk Bismark'ı diye anar.

- Tonyukuk, İlteriş, Kapgan ve Bilge Kağan'a vezir olarak hizmet etmiştir.
- Bilge Kağan'ın ölümünden sonra Kutluk Devleti,Uygur, Karluk ve Basmil Türklerinin isyanıyla yıkıldı.

GÖKTÜRKLERİN ÖNEMLİ YÖNLERİ

- Türk adını kullanan ilk Türk Devleti. (I. Göktürk)
- İlk milli alfabe "Köktürk (Orhun) Alfabesi" ni geliştirdiler.
- Türk adının geçtiği ilk Türkçe belge olan İlteriş Kağan Yazıtını diktiler. (II. Göktürk)
- İlk **milli edebi kaynak** olan "Orhun Abideleri" ni yazdılar. (II. Göktürkler)
- Milliyetçi bir yapıya sahip olan Göktürkler millet bilincini oluşturdular.
- Tarımla da meşgul oldular. Hunlardan kalan Tötö sulama kanalını kullandılar.
- Yarmak adı verilen madeni para kullandılar.
- Türklerde ilk posta teşkilatını (Yam) kurdular.
- Ergenekon ve Bozkurt destanları Göktürklere aittir.

Orhun Abideleri

Türk adının geçtiği ilk Türkçe kaynak olan İlteriş Kağan yazıtı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

UYGURLAR (744-840)

- Göktürklere son vererek kurulan Uygur Devleti 744 yılında Kutluk Bilge Kül Kağan tarafından kuruldu.
- Moyen-Çur (Bayan-Çur) Kağan en önemli hükümdardır.
- **Kırgızlar** tarafından 840'ta Uygur Devleti yıkılsa da bölgede Kansu Uygur Devleti (Sarı Uygurlar) ve Doğu Türkistan Uygur Devleti (Turfan Uygurları) adıyla kısmen **varlıklarını devam ettirdiler**.
- Turfan Uygurları Moğolların Türkleşmesinde etkili oldular.

BÖGÜ KAĞAN VE MANİHAİZM

- Çin seferi esnasında Çin uygarlığı ve dininden etkilenen **Bögü Kağan** Dönemi'nde **Manihaizm** dini kabul edildi. Bu din hayvansal gıdayı yasaklayan ve inanlarını tarımsal yaşama sevk eden bir dindi. Manihaizm dini Uygurların savaşçı özelliklerini zayıflatarak yıkılışlarında etken olacaktır. Uyurlar bu dinin etkisi ile hükümdarlara "Ay Tengri" unvanı verdiler.

Manihaizm ⇨ **Yerleşik Yaşam** ⇨ **İlk Mimari eserler**

TARİHTE YERLEŞİK YAŞAMIN KANITLARI?

- Mimari eser
- Konut vergisi
- Fresk
- Vitray
- Toprak vergisi
- Tarımsal malzeme
- Tarım

BİR YERDE TARIM YAPILDIĞININ KESİN KANITI NEDİR?

ÜRETİMDE KULLANILAN MALZEMELERDİR;

- Sulama kanalı
- Orak
- Saban
- Çapa
- Tohumluk ambarı vs.

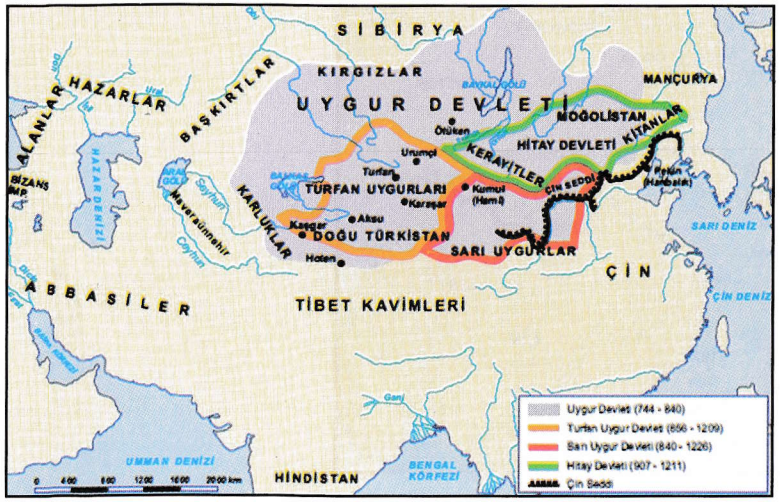
DİKKAT

Değirmen-Tahıl öğütme taşı - Tahıl saklama kabı ambarı kanıt olamaz.
Dışarıdan satın alınan tahıl da değirmen de vs. kullanılabilir.

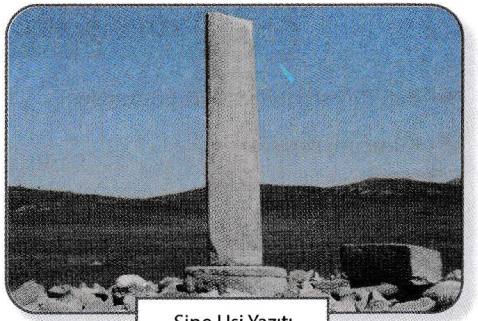
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

UYGURLARIN TÜRK TARİHİNDEKİ ÖNEMİ

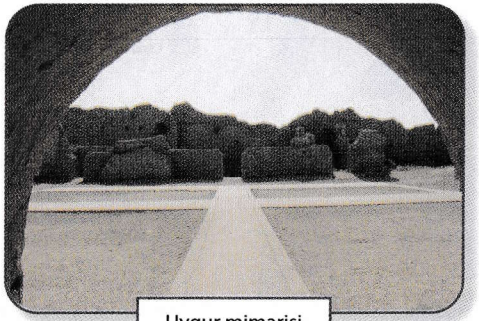
- Manihaizmin dini terimlerine Türkçe karşılık verdiler ki **milliyetçi**liğin göstergesidir.
- Türk tarihinde ilk **yerleşik hayata** geçen, "**Balık**" adı verilen şehirler kuran, **ilk mimari eser**leri inşa eden Türk topluluğudur.
- **İlk vakıf** uygulaması ve **ilk bankacılık** sistemini geliştirdiler.
- **Fresk** (duvar resmi) – **Minyatür** - **Gölge oyunu** - **Orta oyunu**nu sergileyen ilk Türk topluluğudur.
- **Kağıt ve matbaayı** (Hareketli harf sistemini geliştirdiler.) kullanarak ilk Türkçe kitapları bastılar.
- **İlk kütüphane**yi oluşturdular.
- Milli alfabelerden olan **Uygur alfabesini** (Soğd alfabesinden etkilenildi.) geliştirmişlerdir.
- Sağlık alanında **çiçek aşısı** ve akupunktur tedavisini uyguladılar.
- Sözlü hukuku (Töre) yazılı hukuka dönüştürdüler.
- **Karabalgasun**, **Sine-Uşi**, **Moyen-Çur** ve **Taryat** yazıtları Uygurlara aittir.
- **Göç** ve **Türeyiş** destanları Uygurlara aittir.

Uygur Minyatür Sanatı

Sine Uşi Yazıtı

Uygur Heykelleri

Uygur mimarisi

Bezeklik'te Uygur asilzâdelerinin tasvir edildiği duvar resmi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

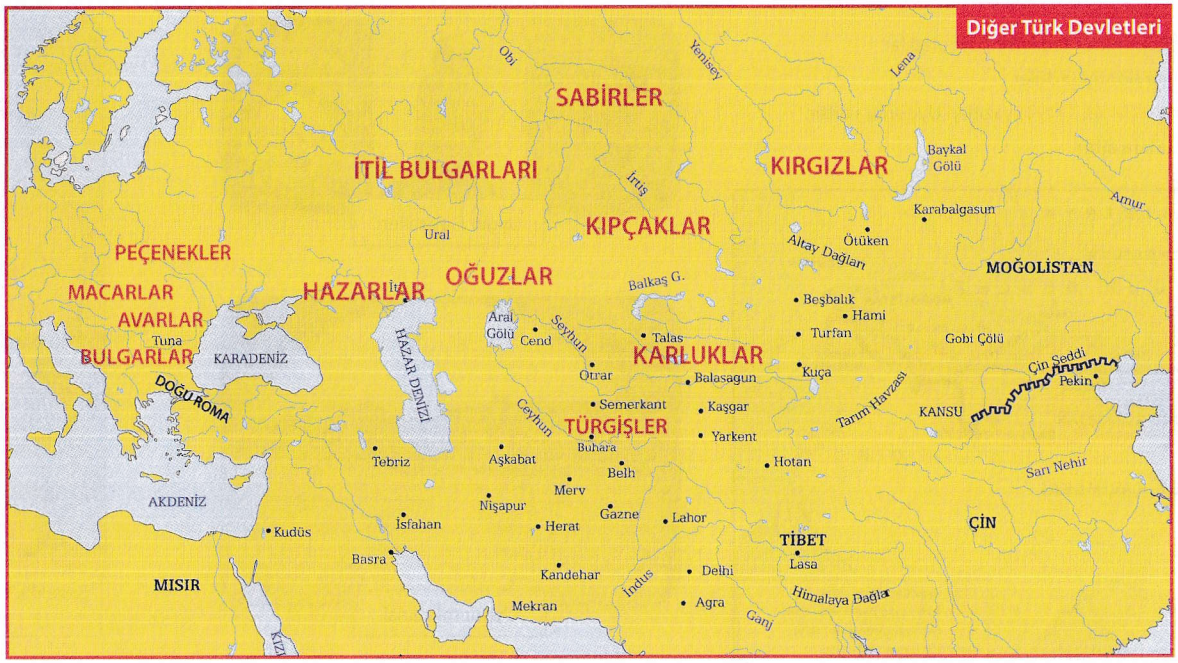
ASYA'DA FAALİYET GÖSTEREN

TÜRGİŞLER (717-766)

- Batı Türkistan'da faaliyet gösterdiler.
- Kurucusu Baga Tarkan.
  - Adına para bastıran ilk Türk hükümdarıdır.
- Emevilere karşı mücadele ederek Orta Asya'nın Araplaşmasını, İslam'ın yayılmasını engellemişlerdir.
  - "Sulu Kağan" liderliğinde
- Karluklar siyasi varlıklarına son verdiler.

KARLUKLAR (766-1212)

- Türgişleri yıkarak Batı Türkistan'da devlet kurdular.
- Talas Savaşı'nda Müslümanlara yardım ettiler.
- İslamiyet'i kabul eden ilk Türk boyu.
- Ana yurtta kurulan ilk Türk İslam devleti Karahanlıların kuruluşunda rol oynadılar.
- Cengiz Han'a, Moğollara itaat eden ilk Müslüman Türk topluluğudur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ

OĞUZLAR

- Oğuz, **kabile, boy** anlamındadır. İlk kez Orhun Abideleri'nde geçer. Bizans kaynaklarında Uzlar diye geçer.
- Türk milletinin en kalabalık koludur.
- Göktürklerin yıkılmasından sonra batıya göç ettiler. Müslüman olanlar Türkmen diye anıldı. Hristiyan olanlar Uz olarak anıldı.
- Küçük bir kolu Avrupa'ya göç etti. Bizans ordusunda ücretli askerlik yaptılar. **Malazgirt Savaşı**'nda Selçuklu safına geçtiler.
- Bugün Moldova'da Hristiyan **Oğuz Türkleri** yaşamaktadır.
  - Gagauz Özerk Devleti
- **Dede Korkut Hikayeleri** Oğuzlara aittir.

OĞUZ BOYLARI

Bozoklar			Üçoklar		
Günhan	Ayhan	Yıldızhan	Gökhan	Dağhan	Denizhan
Kayı	Yazır	Avşar	Bayındır	Salur	İğdir
Bayat	Döğer	Kızık	Peçenek	Eymür	Büğdüz
Alkaevli	Dodurga	Beğdili	Çavuldur	Alayuntlu	Yıva
Karaevli	Yaparlı	Karkın	Çepni	Yüregir	Kınık

KIRGIZLAR (840-1212)

- Uygurları yıkarak Ötüken merkezli bir devlet kurdular.
- Kırgızlar **Moğollara boyun eğen ilk Türk boyu** olarak kutsal başkent Ötüken'i Moğollara teslim etmişlerdir.
  - Ötüken'de Türk kültürünün sona ermesine neden olmuşlardır.
- "Yenisey Yazıtları" Kırgızlara aittir.
- "Manas Destanı" Kırgızlara aittir.

SABİRLER (Sibirler-Sabarlar)

- Ural-Altay ve Sibirya bölgesinde faaliyet gösterdiler.
- Buğarık isimli kadın hükümdarları vardır.
- Anadolu'ya akın yapan Türk boylarından olan Sabirler, VI. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya girerek Konya, Kayseri ve Ankara civarına kadar ilerlemişlerdir.
- Sibirya'ya "yol değiştiren" anlamındaki isimlerini verdiler.

DİĞERLERİ;

AKHUNLAR (Eftalitler), KİMEKLER, BAŞKIRTLAR (Başkurtlar)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AVRUPA'DA FAALİYET GÖSTEREN

HAZARLAR (630-968)

- Karadeniz'in kuzeyinde ve Kafkaslarda etkinlik gösterdiler. Ticarette geliştiler.
  - Tek Musevi Türk topluluğu
- Yönetici kesim Musevi inancını kabul eden Hazarlar arasında Hristiyanlık, İslamiyet ve Göktanrı inancı da görülmekteydi.
  - Ülkedeki Müslümanların liderlerine Hazz denir.
- Adalet ve barışın egemen olduğu Hazar topraklarında derin bir hoşgörü hakimdi.
  - Batılılar "Hazar Barış Çağı" adını vermiştir.
- 7 Kişilik (2 Musevi-2 Hristiyan -2 Müslüman -1 Göktanrıcı) yargıçlar heyeti davalara bakar.
  - Adaleti gösterir. Hukuk birliği yok.
- Devlet yönetimi kağan ve bek'in yer aldığı ikili bir yapıya dayanmaktaydı.
  - İcra yetkisi az olan kağan yerine yönetim ve savaşa katılma gibi görevleri kağan adına bek üstlenirdi.
- Hz. Osman'ın ordularını durdurarak İslam'ın Kafkasya'ya yayılmasını engellediler.
  - İlk Türk-Arap savaşları
- Hazar Denizi'ne isimlerini verdiler.
- Rusları kültürel açıdan etkilediler.
- Ücretli ordu kullandılar.
- Bugün Polonya'da yaşayan Musevi Karay (Karaim) Türkleri, Hazarların devamıdır.

AVARLAR (562-805)

- Apar veya Juan Juan diye de bilinirler.
- **Bayan Han** liderliğinde Orta Avrupa'da kuruldu.
- Avarlar, **İstanbul'u** Sasanilerle birlikte iki kez (619-626) **kuşattılar**.
  - İstanbul'u kuşatan ilk Türk devletidir.
- Hem **Asya'da** hem de **Avrupa'da** devlet kurdular. Slavları ve Germenleri siyasi ve askeri olarak etkilemişlerdir.
- Ata binmeyi kolaylaştıran üzengiyi Avrupa'ya tanıttılar.
- Hristiyanlığı kabul ederek zamanla asimile oldular.

PEÇENEKLER (10.-11.YY)

- Doğu Avrupa'da etkinlik göstermişlerdir.
- **Rusların güneye inmelerini engellemişlerdir.**
- Bizans ordusunda ücretli askerlik yaptılar. Oğuzlarla birlikte **Malazgirt Savaşı**'nda Selçuklu safına geçtiler.
- Hristiyanlığı kabul ederek zamanla asimile oldular.
- Kıpçaklar tarafından tarihten silindiler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ

BULGARLAR (583-1237)

- **Kubrat** liderliğinde Kafkasya'nın kuzeyinde Büyük Bulgar Devletini kurdular. Kubrat'ın ölümü ile **ikiye bölündü**.

TUNA BULGAR DEVLETİ

- Kurum Han Dönemi'nde **İstanbul'u kuşattılar.**(814)
- Boris Han zamanında Hristiyan oldular.
- Hükümdarları **Çar** unvanı kullandılar.
- Slavlar arasında asimile oldular.

İTİL (Volga) BULGAR DEVLETİ

- **Almış Han** zamanında 922'de **İslam'ı kabul ettiler.**
  - İlk Türk İslam Devleti.
  - Türk-İslam tarihinin önemli kaynağı olan "İbn-i Fadlan Seyahatnamesi" İtil Bulgarlarını anlatır.

MACARLAR (10.-15.YY)

- **Arpad** liderliğinde Orta Avrupa'da devlet kurdular.
- Hristiyanlığı kabul ederek Türk kimliğini kaybettiler.
- Slavların (Balkanların) Germenleşmesini engellediler.
- 1870'te Budapeşte'de **ilk Türkoloji Enstitüsü**'nü açtılar.
- **Attilla**'yı tarihi ve milli bir lider olarak benimsemekteler.

KIPÇAKLAR (Kumanlar) (10.-13.YY)

- Doğu Avrupa'ya göç ettiler. Bir kısmı Hristiyanlığı kabul ederek asimile oldular.
- Macarların etnik yapısının oluşmasında ve Altınorda Moğollarının Türkleşmesinde etkili oldular.
- Mısır'da Eyyubi ve Memlük ordularında görev yaptılar.
- Oğuzlarla savaşları **Dede Korkut Hikayeleri**'ne konu oldu.
- Rus kaynaklarında "Polovetsler" diye anılan Kıpçakların Ruslarla savaşları **İgor Destanı**'na konu oldu.
- **Codex Cumonicus** adlı iki ciltlik sözlük oluşturdular.

KAVŞAK NOKTA HAZAR

Yeni göçlerle desteklenmedikleri ve Hristiyanlığı kabul ettikleri için zamanla asimile olarak, benliklerini kaybettiler.

↑

Kuzeyden batıya (Avrupa'ya) göç eden Türk boyları.

↑

DİKKAT

BATIYA YAPILAN GÖÇLERDE HAZAR DENİZİ BİR KAVŞAKTIR.

↓

Güneyden batıya (Orta Doğu) göç eden Türk boyları.

↓

Yeni göçlerle desteklendikleri ve İslamiyet'i kabul ettikleri için benliklerini, kültürlerini korudular.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ORTA ASYA KÜLTÜR

DEVLET

Bu devirde kimse sultan değil, şah değil, padişah değil.

HÜKÜMDAR

UNVANLARI
- Kağan
- Hakan
- Han
- Şanyu
- Tanhu
- İdikut
- İlteber
- Yabgu
- Aytengri
- Külerkin
- İlteriş
- İlig
- İlber

SEMBOLLERİ
- Otağ (Çadır)
- Örgin (Taht)
- Kotuz (Sorguç/Taç)
- Davul (Nevbet)
- Tuğ
- Sancak
- Unvan Alma
- Yarlığ (Ferman)
- Kemer (Kur)
- Kılıç
- Ok - Yay
- Kama
- Kamçı (Berge)
- Ordu (Başkent)
- Toy (Şölen)

Toyda uygulanan "Han'ı yağma geleneği" ile ortamda bulunan malzemeler yemek sonrası halk tarafından alınır ki bu hükümdarın halkı ekonomik olarak desteklemesidir. (Sosyal devlet yorumu yapılabilir)

KİM ?
- Kut anlayışı ve veraset sistemi ile belirlenir.

ÇOCUKLARI
- TİGİN (Elig) adı verilir.
- İnal/İnanç/ Ataman adı verilen eğitmenlerce kağanlığa hazırlanırlar.

HANIMI (HATUN)
- Kağanın ilk eşidir.
- Devlet adına elçi kabul eder.
- Kurultaya katılma ve oy kullanma hakkı var.
- Sarayı var.
- Askerleri var.
- Ayrı buyrukları (Bakan) var.
- Tigin küçükse oğlu adına devleti yönetir.
- Göktürk paralarında kağanın yanında hatunun da resmi bulunurdu.

Hatunun konumu Türklerde kadına verilen değerin açık göstergesidir.

TANRI BAĞIŞI GÜÇLERİ
- Kut (Siyasi Güç)
- Üleş (Ekonomik Güç)
- Küç (Askeri Güç)

GÖREVLERİ
- Yönetmek
- Halkın refahını sağlamak
- Töreyi uygulamak
- Adaleti sağlamak
- Şölenler düzenlemek

Devleti oluşturan unsurlar:
1) Oksızlık (Bağımsızlık)
2) Kün (Halk)
3) Yurt (Ülke) (Ülke sınırlarına yaka denilmiştir)
4) Teşkilat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

VE UYGARLIĞI

YÖNETİMİ

KURULTAY (Toy)

Nedir?

Devlet işlerinin görüşüldüğü **danışma organı**dır. (Son söz kağana ait. Kağan yoksa Aygucı başkanlığında toplanır.)

Üyeleri

- Kağan
- Hatun
- Yabgu
- Tigin
- Şad
- Aygucı
- Buyruk
- Boy beyleri
- Subaşı
- Ağılıg

Kurultaya katılma hakkı olanlara TOYGUN denir. Kurultayda protokole göre oturma düzenine ORUN denir.

Görevleri

- Kanun yapmak (Yasama Organı)
- Kağanı seçmek
- Kağanı denetlemek
- Kağanı azletme
- Ordu teftişi
- Hayvan sayımı
- Savaş-barış kararı

Demokratik özellik göstergesidir.

BAZI İDARİ GÖREVLİLER

Şad*	Hanedan üyesi komutan ve yönetici	Apa	Saray görevlisi, sivil yönetici
Ayukı*	Hükümet (Yürütme Organı)	Tarkan	Komutan
Aygucı* (Üge)	Vezir	Subaşı	Ordu komutanı, Genelkurmay başkanı
Buyruk	Bakan	Tutuk	Askeri vali
Tamgacı*	Mühürdar (Osmanlıda nişancı). Taşıdıkları hakan mühürleri ile resmî yazıları mühürlemekle görevli,	Yargucı	Yargıç
Bitigçi*	Katip Her türlü iç ve dış yazışmayı kaleme almakla yükümlü.	Otacı/emçi	Tabip
Ağılıg/Agıcı*	Maliye bakanı	Yalvaç	Elçi
Tudun	Vergi memuru	Tilmaç	Tercüman

DİĞER BAZI TÜRK DEVLETLERİNDE MECLİSLER

Avrupa Hunları	Seçkinler Meclisi
Hazarlar	İhtiyarlar Meclisi
Tabgaçlar	Nazırlar Meclisi
Tuna Bulgarları	Millet Meclisi
Peçenekler	Komenton
Oğuzlar	Tirnek

TÜRK DEVLETLERİ NEDEN KISA ÖMÜRLÜDÜR?

- **Kut Anlayışı** → Taht kavgaları
- **İkili Teşkilat** → Fedaral Yapı
- **Boylar Federasyonu** → Fedaral Yapı

Merkezi otorite zayıflar ve devlet kısa sürede yıkılır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SOSYAL YAPI

SOSYAL YAŞAM

OGUŞ (Aile) ⇨ URUG (Soy) ⇨ BOY (Ok) ⇨ BUDUN (Millet) ⇨ İL (Devlet)

Toplumsal hiyerarşi

- Toplumun temeli ailedir. Çekirdek aile görülür. Göçlerle Türklerin dünyaya dağılmasına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri önemin sonucudur.
- Tek eşlilik ve başka kabileden evlilik esastır.
  - **Monogami**
  - **Exogami**
- Sosyal yaşamda Toy (Şölen); halkın kaynaşması, sosyal dayanışma ve milli birlik için son derece önemliydi.
- Çevgen, Tepük, Cirit, Gökbörü, Kızbörü, Beyge gibi temelde fiziki güç ve at üzerinde durma becerisini geliştiren spor oyunları göçebe yaşamın bir yansımasıdır. Mangala (zeka oyunu) oyunu da diğer spor oyunları gibi sosyal hayatın vazgeçilmezleriydi.
- Uygurlarla beraber yaygın bir şekilde yerleşik hayata geçiş görüldü ve "Balık" denilen şehirler kuruldu. Orta Asya şehirleri kale (kuhendiz), şehristan (asıl şehir) ve rabaz (ticaretin yapıldığı dış mahalle) olmak üzere üç kısımdan oluşmaktaydı.
- **Balasagun** önemli bir Orta Asya Türk şehridir.
  - **Kaşgarlı Mahmut "Türk Hakanlarının Şehri" der.**

SINIF AYRIMI VE KÖLELİĞİN GÖRÜLMEMESİNİN NEDENLERİ

Eşitlikçi Toplum

- **Göçebe yaşam** ve hayvancılık nedeniyle toprak ve tarımın önemsenmemesi
- Toprak üzerinde **özel mülkiyete** izin verilmemesi
- **Töre**de eşitlikçi anlayışın hakim olması

BAZI SOSYAL KAVRAMLAR

Kün*	Halk	Yurt/Keregü*	Halkın çadırı	Ög	Anne	Yumuş	Çeyiz
Balık*	Şehir	Toy*	Şölen	Kang	Baba	Törün	Düğün aşı
Ordu*	Başkent	Yenikün	Bahar bayramı	Evdeş	Eş	Kalıng	Başlık parası

TÜRKLERDE YÖNLERİN DİLİ

KARA - KUZEY
Yağız ve toprak için kullanılmıştır.

AK (BEYAZ) - BATI
Ululuk, adalet ve gücü temsil eder.

SARI
Merkez (Dünyanın merkezi)

YEŞİL (GÖK) -DOĞU
Dirilik ve gençliği temsil eder.

KIZIL (AL) - GÜNEY
Tanrı, ruh, bağımsızlık anlamında kullanılır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİNİ YAPI

ESKİ TÜRKLERDE DİN VE İNANÇ SİSTEMİ

- **GÖK-TANRI DİNİ**: Türklerin en eski dinidir. Tek tanrılı dindir. İslam ile büyük benzerlikler mevcuttur.
- **TOTEMİZM İNANCI**: Ongun adı verilen bazı bitki ve hayvanların kutsal ve uğurlu olduğu inancıdır.
- **ŞAMANİZM**: Sihir ve büyü merkezli, şaman adı verilen kişilerin şifa dağıttığı inancıdır.
- **TABİAT GÜÇLERİNE İNANMA (Yer-Su Kültü)**: Doğada gizli güçlerin varlığına inanılır. Dağ, tepe, kaya, su, ağaç saygı gösterilen varlıklardır.
- **ATALAR KÜLTÜ**: Ataların ruhlarının aile fertlerini koruduğuna inanılır ve atalara kurbanlar sunulurdu.

TÜRKLERİN KABUL ETTİĞİ DİĞER DİNLER

- **MANİHAİZM**
  - Aydınlık ve karanlığın mücadelesidir.
  - Uygurlarda resmi din.
  - Et ve savaşı yasaklayan barış ve kardeşlik dinidir.
  - → Manihaizm; mimari, resim, minyatürü geliştirdi.
- **BUDİZM**
  - "Nirvanaya" sonsuz barış ve huzura kavuşmayı felsefe edinen inanç.
  - Göktürk, Uygur, Tabgaç ve Türgişlerde görüldü.
  - Uygurlar Buda'ya "Burkan" adını vermişti.
  - → Budizm; heykelciliği geliştirdi.
- **İSLAMİYET HRİSTİYANLIK MUSEVİLİK**

Çeşitliliğin nedeni göç, etkileşim ve dinsel hoşgörüdür.

BAZI DİNSEL KAVRAMLAR

Yuğ*	Cenaze töreni	Şaman/ Kam/Baksı*	Din adamı	Kurgan*	Mezar	Erlik/Yek	Şeytan	Uçmağ	Cennet	Yada Taşı	Kutsal taş
Yuğ aşı	Cenaze aşı	Ülgen	Göktanrı	Balbal*	Mezar taşı	Umay	Tanrıça	Tamu	Cehennem	Stupa	Tapınak

AHİRET ANLAYIŞININ GÖSTERGELERİ

Yuğ töreni ve yas ahiret ile ilişkilendirilemez.

- Balballar
- Mumyacılık
- Cennet ve cehennem kavramları
- Kurganların oda şeklinde olması
- Kurganlara eşya veya hayvan konulması

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

EKONOMİK YAPI

EKONOMİK YAŞAM

- Temel ekonomik etkinlik hayvancılıktır.
- Bunun yanında madencilik, dokumacılık, **ticaret**, debbağlık (deri işçiliği) az da olsa **tarımsal** faaliyetler de görülmüştür.
  - Tötö Kanalı
  - Göktürk/Çin Tohum savaşları
  - Çin'den vergi olarak tarım aleti alınması
  - Hunlardan kalma demir orak
- İpek ve Kürk Yolları
- İhracat: Hayvansal ürünler
  İthalat: Tarımsal ürünler ve ipek
- Tarihi kayıtlara göre ilk serbest ticaret pazarı Asya Hun Devleti ve Çin arasında kurulmuştur.
- Uygurlarla birlikte yerleşik yaşam ve tarım ön plana çıktı. Tarımla uğraşanlara tarıgçı deniliyordu.

TÜRKLERDE PARA

- Ticarette daha çok takas yönteminin kullanıldığı Türklerde, MS V. yüzyılda Afganistan bölgesinde etkinlik gösteren Akhunlardan itibaren madeni para kullanılmıştır. (Dikkat: Eğer seçeneklerde Akhunlar ya da Hunlar yer almaz ise o zaman Göktürkler cevabı doğru kabul edilebilir.)
- Kendi adına para bastıran ilk kağan TÜRGİŞ kağanı Baga Tarkan'dır.

Satir*	Yarmak*	Çav*	Kuanpoyu	Kamdu	Böz
Diske benzeyen gümüş para	Madeni para	Kağıt para	Bez para	Mühürlü kumaş para	Mühürlü kumaş para

YAZI, DİL VE EDEBİYAT

SÖZLÜ EDEBİYAT

- **SAV** — Atasözleri
- **SAĞU** — Ağıt. Ölen kişinin yaptıkları anlatılır.
- **KOŞUK** — Kopuz eşliğinde söylenen kahramanlık şiirleri.
- **DESTAN** — Olağanüstü olaylar ve kahramanlık örnekleri ile dolu, sosyo-kültürel yaşamla ilgili bilgiler veren mitolojik eserler.

TÜRK DESTANLARI

İSKİTLER	Şu	Alp Er Tunga
HUNLAR	Oğuz Kağan	Atilla
GÖKTÜRKLER	Bozkurt	Ergenekon
UYGURLAR	Göç	Türeyiş
ALTAY/YAKUT	Yaratılış	
KIRGIZLAR	Manas	
BULGARLAR	Şan Kızı	
OĞUZLAR	Dede Korkut	

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRK DESTANLARI

İSKİTLER

ŞU

Makedonya Kralı Büyük İskender ile İskit Hükümdarı **Şu** arasındaki mücadeleyi anlatır.

ALP ER TUNGA

İskit Hükümdarı Alp Er Tunga ile İran Hükümdarı Keyhüsrev arasındaki mücadeleyi ve Alp Er Tunga'nın ölümünü anlatır.

Firdevsi Şehname'de bu mücadeleyi anlatırken Alp Er Tunga yerine Afrasyab adını kullanmıştır.

HUNLAR

OĞUZ KAĞAN

Asya Hun hükümdarı Mete Han ve onun yaşamını anlatır.

ATTİLLA

Avrupa Hun hükümdarı Attila'yı ve fetihlerini anlatır.

GÖKTÜRKLER

ERGENEKON

Etrafı dağlarla çevrili kutsal yurt Ergenekon'dan demir dağı eriterek Göktürklerin çıkışını anlatır.

BOZKURT

Göktürklerin, bir düşman baskınıyla yok olduktan sonra sağ kalan tek genç-le Asena adlı dişi kurttan yeniden çoğalmalarını anlatır.

UYGURLAR

GÖÇ

Kutsal taşlarını Çin'e kaptıran Uygurların büyük bir kıtlık neticesine yurtlarını terk etmesini anlatır.

TÜREYİŞ

Uygurların tanrısal gücü olan bir erkek kurttan türeyip bir ulus oluşunu anlatır.

DİĞERLERİ

KIRGIZLAR

MANAS

Kırgız kahramanı Manas'ın kahramanlıkları anlatılır. 400 bin beyitle dünyanın en uzun destanıdır. İslam öncesi ve sonrası dönem anlatılır.

OĞUZLAR

DEDE KORKUT HİKAYELERİ

Göçebe hayattan yerleşik hayata, destandan halk hikâyeciliğine ve İslamiyet öncesinden Müslümanlığa geçiş gösteren, aile ve ahlakın ön planda olduğu hikayelerdir.

BULGARLAR

ŞAN KIZI DESTANI

Bulgar Devleti'nin kuruluşu hakkında bilgi veren destanın bir parçası. Divan-ı Lügati't-Türk'te de geçmektedir.

ALTAY/YAKUT

YARATILIŞ

Evrenin yaratılışı, iyilik kötülük kaynakları, evrendeki düzeni anlatır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

YAZILI

TÜRKLERİN KULLANDIĞI ALFABELER

Göktürk (Orhun) | Uygur | Soğd | Arap | İbrani | Kiril | Latin

Göktürk (Orhun), Uygur → **Milli Alfabeler**

Arap, İbrani → **Dini nedenlerle kullanıldılar**

38 harften oluşur.
Sağdan sola yazılır.
Runik karakterli

14 harften oluşur.
Tüccar kavim olan Soğdluların alfabesi temel alındı.

GÖKTÜRK YAZILI EDEBİYATI

BUGUT YAZITI

- Soğdça yazılı
- I. Göktürklere ait
- Mukan Kağan Dönemi' hakkında bilgi veren biyografik ve didaktik eserdir.

İLTERİŞ KAĞAN YAZITI

- Uluslararası Türk Akademisinin çalışmaları sonucu 2022'de bulunmuştur.
- Türkçe ve Soğdça yazılmıştır.
- İlteriş Kutluk Kağan adına dikilmiştir.
- Türk adının geçtiği en eski Türkçe yazılı belgedir.

ORHUN ABİDELERİ

- Tonyukuk (725), Kül Tigin (732), Bilge Kağan (735) adına dikilmiştir.
- Türk tarihini aydınlatan ilk Türkçe yazılı kaynaklardır.
- 1893'te Danimarkalı Thomsen tarafından çözüldü.

Orhun Abidelerinin Özellikleri;

- **Tonyukuk** kendi anıtını kendi dikti.
  - → **Türk tarihinin ilk tarihçisi**
- Kültigin ve Bilge Kağan Anıtları Yolluğ Tigin tarafından dikildi.
- Türkçe ve Çince yazılmışlardır.
- Türk devlet adamlarının millete hesap verdiği, devlet ve halkın karşılıklı görev ve sorumluluklarının belirtildiği metinlerdir. → **Siyasetnamedir.**
- Tarihi belgelerdir. → **I. Göktürk Devleti'nin yıkılışı ve Kutluk Devleti'nin kuruluşu anlatılır.**
- **Sosyal devlet anlayışı**nın örnekleri vardır.
  - → **Aç milleti tok kıldım, fakir milleti zengin kıldım...**

TÜRK YAZITLARI (Bengü Taşlar)

GÖKTÜRKLER	Bugut Yazıtı	İlteriş Kağan Yazıtı	Orhun Abideleri*
UYGURLAR	Sine Uşi Yazıtı	Karabalasagun Yazıtı*	Irg Bitig Sekiz Yümek Altın Yaruk Kitapları
KIRGIZLAR	Yenisey Yazıtları*		
BULGARLAR	Madara Kaya Yazıtları		

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

EDEBİYAT

UYGUR YAZILI EDEBİYATI

Sine Uşi/ Moyençur Yazıtı	Karabalasagun Yazıtı	Irg Bitig	Altın Yaruk	Sekiz Yükmek
Moyençur Dönemi hakkında bilgi verir. Orhun harfleri ile yazılmıştır.	Manihaizme geçiş anlatılır. Türkçe, Soğdaça, Çince yazılmıştır.	Fal kitabı. Orhun harfleriyle yazılmıştır.	Altın ışık. Budizmi anlatan Çinceden Uygur Türkçesine çeviridir.	Budizmi anlatan Çinceden Uygur Türkçesine çeviridir.

KIRGIZ YAZILI EDEBİYATI

YENİSEY YAZITLARI

Orhun harfleriyle yazılmış mezar taşlarıdır. Orhun Abideleri'nden önce olduğu tahmin edilse de net tarihlendirilememiştir.

BULGAR YAZILI EDEBİYATI

MADARA KAYA YAZITI

Tuna Bulgarlarına ait Grek alfabesiyle yazılan Kurum Han Dönemi'ni anlatan 9. yüzyıla ait yazıttır.

HUKUKİ YAPI

Orhun abidelerinde 11 yerde geçen töre kavramı, verilen önemi gösterir.

TÖRE

Nedir?

İdari ve sosyal yaşamı düzenleyen, kağan dahil herkesi bağlayan sözlü kurallar.

İlk kez Uygurlar yazılı hale getirdi

Kaynakları

- Halk (Gelenekler)
- Kurultay
- Kağan

Değişmezleri

- Adalet (Könilik)
- Eşitlik (Tüzlük)
- İyilik (Uzluk)
- İnsanlık (Kişilik)

Ceza sistemi

- İdam
- Tazminat
- Kısa süreli hapis (Göçebe yaşamın sonucudur)

BAZI HUKUKİ KAVRAMLAR

Yargan/ Yargucı	Yargıç
Yargu	Kağan başkanlığında siyasi davalara bakan yüksek mahkeme
Tüz*	Kağanla halk arasında karşılıklı görev ve sorumlulukları ortaya koyan yazılı olmayan anlaşmadır.
Yazuk	Suçlu
Kısık	Hapishane

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRKLERDE ORDU (SÜ)

Ordu-Millet

Her Türk askerdir.

Ücretli ordu görülmez.

Sadece Hazarlarda ücretli asker var.

İlk Düzenli Ordu

Mete Han (Asya Hunları)

10'lu sistem

Orduda süvari (atlı) unsurları esastır.

(Süvari için zorunlu olan pantolon, deri kuşak ve potin Türk icadıdır)

Savaş Taktiği

Turan/Hilal/ Sahte geri çekilme

Kültürel Etkileşim

Çin, Roma, Bizans, Rus, Slav, Moğol halkları Türk ordusunu örnek aldı.

Bazı Askeri Kavramlar

Sübaşı	Genelkurmay Başkanı
Sü	Asker
Böri (Kurt)	Kağan muhafızları
Yelme	Keşif birliği
Tolga	Asker başlığı

SANAT VE BİLİM

TÜRKLERDE SANAT

Hayvan Üslubu etkilidir.

Dokuma

Hunlara ait Pazırık Halısı bilinen en eski halı

Pazırık Kurganı

Madencilik

Hunlara ait Altın Elbiseli Adam (Zırh)

Essik Kurganı

Müzik

Kopuz (Milli Çalgı)
Ir (beste)
Irçı (Şarkı söyleyen)
Köpürge (Davul)
Küg (Melodi)
Kövrük (Resmi çalgı)

Mimari

En önemli örnekler Uygurlara aittir. Kubbeyi tutmaya yarayan Türk Üçgeni, Selçuklu ve Osmanlı tarafından da kullanılmıştır.

Çini

İlk örneği Uygurlarda.

Resim

İlk minyatür, Fresk Uygurlarda. Ressama Bedizci denir.

Heykel

Balballar ilk örnektir.

TÜRKLERDE BİLİM

Keneşçi/ Tayanç (Bilim insanı) Keneş/ Kengeş meclisi kağana danışmanlık yapar.

Astronomi 12 Hayvanlı Türk takvimi

Tıp (Uygurca yazılmış bir tıp kitabında bir çok hastalık hakkında bilgi bulunmaktadır) Mumyacılık

Uygurlar ilk örgün eğitimi hayata geçirdiler.

Uygurlar Matbaa (Hareketli harf sistemi)

İlk kütüphane

TÜRKLERİN KULLANDIKLARI DİĞER TAKVİMLER

- Hicri Takvim (İslami Dönem)
- Celali Takvimi (Büyük Selçuklular)
- Rumi Takvim (Osmanlı)
- Miladi Takvim (Türkiye)

Takvim yapmak astronomide ilerlemiş olmanın göstergesidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türk İslam Tarihi'nden devletlerin kurulduğu coğrafyalar harita üzerinde görülmeli ve öğrenilmelidir ki sadece coğrafya bilgisiyle yapılacak çıkmış soru örneği vardır. Yine büyük Türk İslam devletlerinin (Karahanlılar, Gazneliler, Büyük Selçuklu, Eyyubiler gibi) kurucularına ve en güçlü liderlerine dikkat edilmelidir. Siyasi tarih babında Malazgirt, Hıttin, Yassıçemen gibi Türk tarihinde ön plana çıkan savaşların tarihi önemlerinin bilinmesi yeterli olacaktır. Daha çok kültürel unsurların sorgulandığı ünitede devlet yönetimi, ekonomik yaşam, dil ve edebiyat ile insanlık tarihine mal olmuş önemli bilim insanları ve ön plana çıkan çalışmaları iyi öğrenilmelidir. Terim bilgisinin yoğun olduğu bu ünitede oluşturacağınız bir tarih sözlüğü işinizi kolaylaştıracaktır.

ÖDEV

Yeni üniteye başlamadan önce biten ünite ile ilgili çıkmış KPSS - AGS sorularını incele lütfen.
Akabinde İdeal Tarih Soru Bankasından ünite ile ilgili Cevapla ve Tamamla bölümlerini yaptıktan sonra kavra testlerinden 1-2-3 numaralı testleri çözerek konuyu pekiştir. Yorum yeteneğini güçlendirmek için de 4-5-6 numaralı Yorumla testlerini çöz.

2. ÜNİTE

TÜRK İSLAM TARİHİ

1. BÖLÜM

İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRK - MÜSLÜMAN İLİŞKİLERİ

TALAS SAVAŞI'NDAN ÖNCE

- Hz.Ömer Dönemi'nde Türklerle Araplar komşu oldu.
  - Nihavend Savaşı ile Sasaniler yıkıldı ve İran Müslümanlarca fethedildi.
- Hz.Osman Dönemi'nde ilk Türk-Arap savaşları başladı.
  - Hazarlarla Kafkasya'da (Belencer Savaşı)
- Emeviler Dönemi'nde çatışmalar yoğunlaştı.
  - ✓ Emeviler; Hazarlar-Türgişler ve Göktürklerle savaştılar.
  - ✓ Emevilerin diğer halkları dışlayan Mevali (Arapçı) politikası Türklerin tepkisini çekti ve İslamdan uzak durdular.
- Abbasiler Dönemi'nde ise Türkler ilk kez İslam devletinin hizmetine girmeye başladı. (Afşin, İhşid ve Baçuroğulları aileleri)
  - Yönetici ve asker olarak

TALAS SAVAŞI (751)

NEDEN?

- Göktürklerin yıkılmasıyla Orta Asya'ya hakim olmak isteyen Çinliler ile Araplar (Abbasiler) karşı karşıya geldi.

GELİŞİMİ

- Karluk Türklerinin desteğiyle savaşı Araplar kazandı.

SONUÇLARI

- İslamiyet Türkler arasında yayıldı, Orta Asya İslamlaştı ve Türk İslam tarihi başladı.
- Türkler Abbasi hizmetine girmeye başladı.
- Kağıt esir alınan Çinliler aracılığıyla Çinlilerden Müslümanlara geçti.

Çin dışında ilk kağıt "Şehirlerin Şahı" Semerkant'ta üretildi

TÜRKLER VE İSLAMİYET

TÜRKLERİN İSLAMİYET'E GEÇİŞİNİ KOLAYLAŞTIRAN ETKENLER

- Göktanrı dini ile İslam dini arasındaki teolojik benzerlikler
- Ahlaki benzerlikler
- Savaşçı ruh benzerliği (Kızılelma/Cihat)
- Ruhban sınıfının olmaması
- Abbasilerin hoşgörü politikası

TÜRKLERİN İSLAM'A HİZMETLERİ

- İslam dünyasının son 1000 yılda liderliğini ve koruyuculuğunu üstlendiler.
- İslam dinini yaydılar.
- İslam kültür ve uygarlığına katkıda bulundular.

İSLAMİYET'İ KABUL EDEN TÜRKLER

İlk Türk boyu	KARLUKLAR
İlk Türk devleti	İTİL BULGARLARI
Mısır'da kurulan ilk Türk İslam devleti	TOLUNOĞULLARI
Orta Asya'da kurulan ilk Türk İslam devleti	KARAHANLILAR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ

Harita üzerinden devletlerin kuruldukları coğrafyaları öğreniniz.

MISIR'DA KURULAN TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

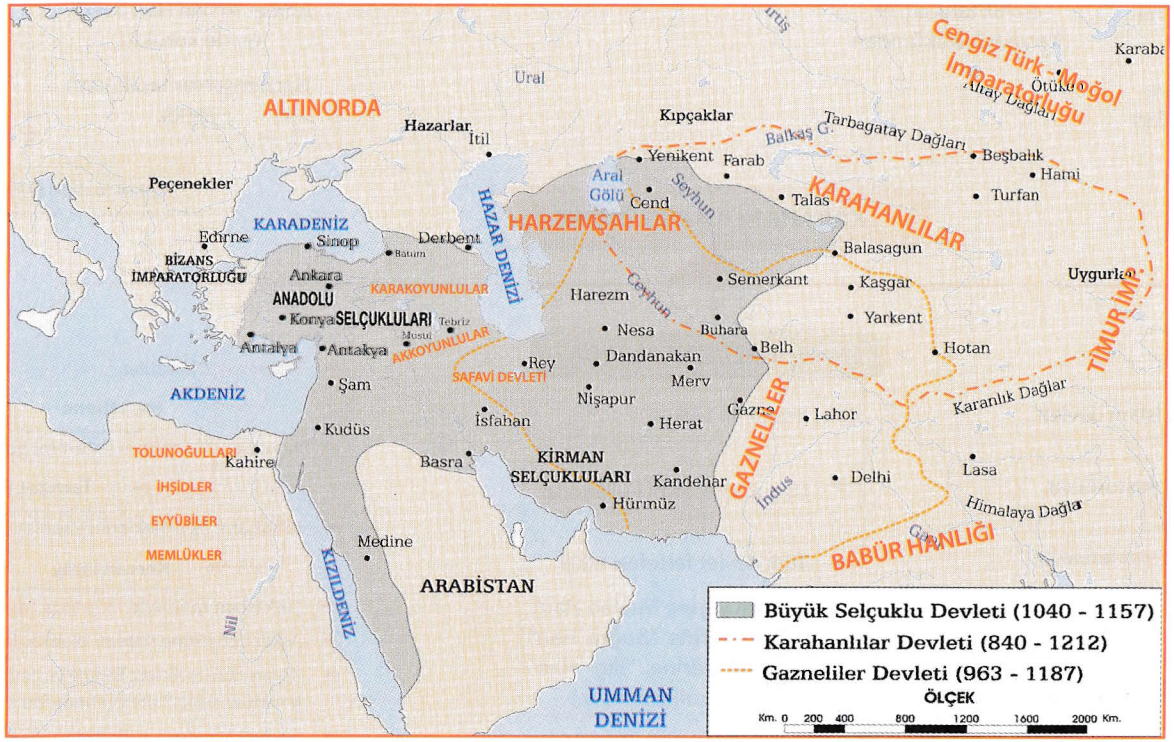
- Tolunoğulları
- İhşidler (Akşidler)
- Eyyubiler
- Memlükler (Kölemenler)

İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

- Karahanlılar
- Gazneliler
- Selçuklular

DİĞER TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

- Harzemşahlar
- Cengiz Türk-Moğol İmparatorluğu
- Timur İmparatorluğu
- Akkoyunlular
- Karakoyunlular
- Babürler
- Safeviler

TEMA yerine TİEM diye öğrenin. TİEM kronolojik sıraya uygundur ve çok zaman kronoloji bilgisi soru yaptırır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

KARAHANLILAR (840-1212)

Hakaniye Devleti

Karluk, Yağma, Çiğil ve Tuhsi boyları kurucu unsurlardır.

- **Bilge Kül Kadir Han** → Devletin kurucusu.
- **Satuk Buğra** → Abdülkerim adını alarak İslamiyet'i resmi din ilan etti. (El-Mücahit ve El-Gazi unvanları verildi)
- **Ebu Nasr Ahmed** → Abbasi Halifesince İslam Hükümdarı olarak tanınan ilk Karahanlı Hükümdarı
- **Yusuf Kadir Han** → En parlak dönem.

Ölümüyle devlet ikiye bölündü

- **Batı Karahanlılar** → Ahmet Arslan Han liderliğinde kuruldu. Harzemşahlar tarafından yıkıldı.
- **Doğu Karahanlılar** → Tamgaç Uluğ Kara Buğra Han liderliğinde kuruldu. Karahitaylar tarafından yıkıldı.

İkili teşkilat, Türk devlet anlayışının etkisiyle bölündü

Kutadgu Bilig kendisine sunuldu

KARAHANLILAR'IN ÖNEMİ

İLKLER

- Orta Asya'da kurulan **ilk** Türk İslam devleti.
- **İlk** kez Türk İslam sentezini oluşturdular.
- **İlk** Türk İslam mimari ve edebi eserlerine imza attılar.
  - Kutadgu Bilig
  - Divanü Lügati't-Türk
  - Divan-ı Hikmet
  - Atabetü'l Hakayık

MİLLİ KİMLİK ÖN PLANDA

- Resmi dil Türkçe
- Uygur alfabesini kullandılar.
- Türk devlet felsefesi etkili (Hakan yerine "Arslan Han", yabgu yerine "Buğra Han" ve şad yerine "İlig Han" unvanları kullanılmıştır.)

- **Bimarhane** kurdular. → Hastahane
- İlk kez **burslu eğitim** sistemini geliştirdiler. → Tamgaç Buğra Han Medresesi'nde
- **Ribat**ların ilk örneklerini yaptılar. → Kervansaray
- Türk İslam tarihinde **ilk posta teşkilatını** kurdular.
- Asker yetiştirme sistemi olan **Gulam** sistemini ilk kez kullandılar.
- Kuran'ı Kerim ilk kez Türkçe'ye çevrildi. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi No.73'te bulunan bu eser 904 sayfadır.
- Semerkant, Kaşgar, Buhara kültür merkezine döndü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GAZNELİLER (963-1187)

Devlet adını şehirden, coğrafyadan aldı

KURULUŞ

Alp Tigin tarafından Afganistan'da Gazne şehrinde devletin temelleri atıldı. Sebük Tigin Dönemi'nde Samanoğullarından bağımsızlıklarını elde ettiler.

GAZNELİ SULTAN MAHMUT (999-1030)

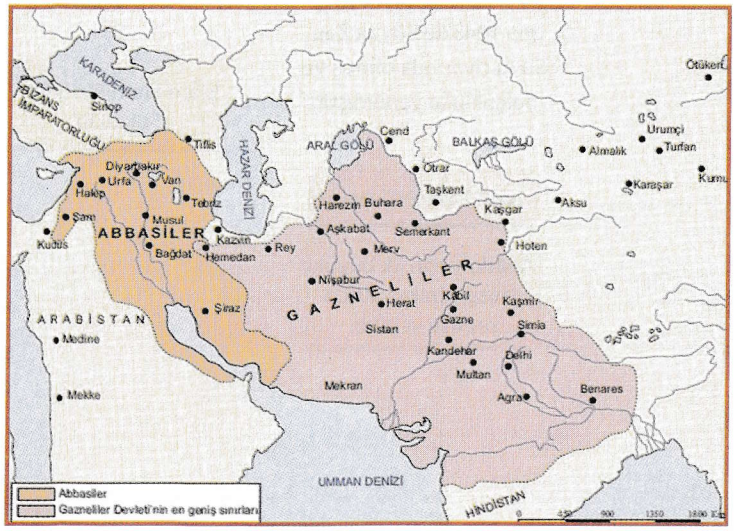
- Karahanlılarla birlikte Samanoğullarını yıktı.
- **Abbasi Halifesi**ni Şii Büveyhoğullarına ve Fatimilere karşı korudu.
- Hindistan'a 17 sefer düzenledi ve Kuzey **Hindistan**'ı ("**Hindistan Fatihi**" Mahmut; Pakistan ve Bangladeş'in temellerini atmıştır.) fethederek İslam'ı yaydı.
- **Utbi** "Tarih-i Yemin" eserini, **Firdevsi** "**Şehname**" eserini Sultan Mahmut'a sundu.

İslam dünyasına yaptığı katkılardan dolayı halife **SULTAN** (İlk Türk sultanıdır.) unvanı verdi.

DANDANAKAN SAVAŞI (1040)

Bir Kardeş Savaşı

Gazneliler (Gazneli Mesut 1031-1041)	*Selçuklular (Tuğrul-Çağrı Beyler)*
Savaşı kaybeden Gazneliler **yıkılış** sürecine girdi. Afganistan'a çekilen Gazneliler, Afgan yerlileri **Gurlular** tarafından 1187'de yıkıldı.	Savaşı kazanan Selçuklular **kuruluş** sürecini tamamladı.

GAZNELİLERİN ÖZELLİKLERİ

Gazneliler birden fazla etnik gruba hakim bir **imparatorluk**tur. Bu durum hem gücün göstergesi hem de güç kaybına binaen **çöküş**ün temel nedenidir.

- **DİL**
  - Saray ve Ordu — Türkçe
  - Resmi dil — Farsça
  - Bilim ve Edebiyat — Arapça/Farsça

Bu dil karmaşası Türkçenin gelişimini olumsuz etkiler.

- Firdevsi (Şehname), Utbi (Tarihi Yemin) Gazne Dönemi'ne aittir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BÜYÜK SELÇUKLU

KURULUŞ

Selçuklular, Oğuzların Üç Ok Kolu'nun Kınık Boyu'ndandır.

Selçuk Bey

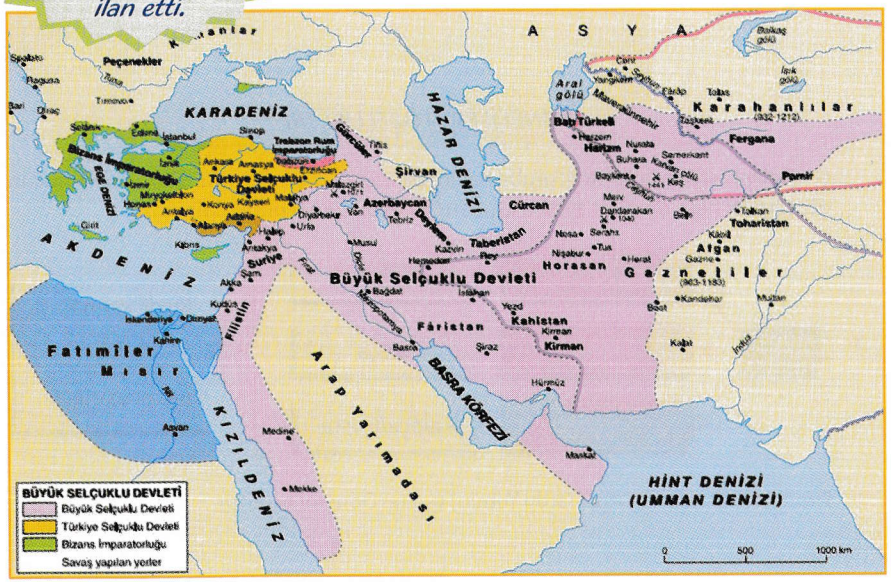
Arslan Yabgu

Tuğrul ve Çağrı Beyler

Gaznelilere karşı Nesa (1035) Serahs (1038) ve **Dandanakan** (1040) Zaferleri kazanıldı.

Kuruluş tamamlandı.

1038 Nişabur'da Hutbeyi adına okutarak Gaznelilerden bağımsızlığını ilan etti.

TUĞRUL VE ÇAĞRI BEYLER DÖNEMİ (1040-1063)

Dandanakan Savaşı'ndan sonra Sultan ilan edilen Tuğrul Bey batıya yönelirken, Çağrı Bey ise ordu komutanı olarak doğu topraklarını genişletmekle görevlendirilmiştir.

Anadolu Akınları

1015'ten itibaren Çağrı Bey liderliğinde başladı. Tuğrul Bey, yerleşik halk içinde sorun olmaya başlayan Türkmen gruplardan yararlanma yoluna gidip soydaşlarına yerleşmek için Anadolu'yu hedef gösterdi. Bu akınlar sırasında Bizans ile ilk karşılaşma 1048'de Büyük Zap Suyu civarında olmuş ve Selçuklular yenilmiştir.

⇩

1048 Pasinler Savaşı

Anadolu için ilk büyük savaş. Bizans/Gürcü ordusu yenildi.

1055'te Bağdat'a gelen Tuğrul Bey Şii Büveyhoğullarını yıkarak Halifeyi himayesi altına aldı. Halife Tuğrul Bey'i "**Doğunun ve Batının Sultanı**" (Siyasi güç sultanda, dini güç halifede. Laiklik yorumu yapılabilir) ilan etti.

⇩

İslam aleminin lideri Selçuklu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İMPARATORLUĞU (1040-1157)

YÜKSELME

ALPARSLAN DÖNEMİ (1063-1072)

- **Nizamülmülk**'ü vezir atadı
  - 1067 Bağdat'ta Nizamiye Medresesi'ni açtı.
- Kars ve Ani'yi fethetti. Halife, **Ebul Feth** unvanı verdi.
- 1071 **Malazgirt Zaferi** *(Yurt açan)*
  - Bizans ordusunda yer alan Uz ve Peçenek Türkleri saf değiştirip Selçuklu ordusuna katıldılar.
  - Bizans İmp. esir alındı.
  - Anadolu'nun kapıları açıldı.
  - Halife "İslam Ülkelerinin Sultanı" unvanı verdi.
  - Anadolu'da ilk Türk devletleri kuruldu. (Kılıç hakkıyla)
  - Haçlı Seferlerini tetikledi.

Eski bir Türk geleneği olan kılıç hakkına göre fethedilen yer fetheden komutanın idaresine bırakılır. Teşvik amaçlıdır. Ama Feodalleşmeye neden olacak ve merkezi otoriteyi zayıflatacaktır..

MELİKŞAH DÖNEMİ (1072-1092)

Eşi Terken Hatun idarede etkili

- Her alanda **zirve** dönemdir.
- **Ömer Hayyam** güneş yılını esas alan "**Celali takvimi**"ni Melikşah adına yaptı.
- **Batini**lerle mücadele edildi.
- İlk kez askeri **İkta Sistemi** uygulandı.

BATİNİLİK (Haşhaşiler)

Hasan Sabbah liderliğinde, Selçukluyu yıkıp coğrafyayı **Şii**leştirmek amacı ile mücadele eden, tarihte sistematik şekilde terörizmi yöntem olarak ilk defa kullanan harekettir. Selçukluya ciddi zararlar vermiş yıkılışta etkili olmuşlardır.

Malazgirt Marşı

Aylardan Ağustos, günlerden Cuma,
Gün doğmadan evvel İklim-i Rum'a,
Bozkurtlar ordusu geçti hücuma

Yeni bir şevk ile gürledi gökler
Ya Allah... Bismillah... Allahuekber!..

Önde yalın kılıç Türkmen Başbuğu,
Ardında Oğuz'un ellibin tuğu
Andırır Altay'dan kopan bir çığı

Budur, Peygamberin övdüğü Türkler...
Ya Allah.. Bismillah... Allahuekber!..

Türk, Ulu Tanrının soylu gözdesi
Malazgirt, Bizans'ın Türk'e secdesi
Bu ses insanlığın, Hakkın müjdesi...

Bu seste birleşir bütün yürekler
Ya Allah... Bismillah... Allahuekber!..

Nağramızdır bugün gök gürültüsü
Kanımızdır bugün yerin örtüsü
Gazi atlarımın nal pırıltısı

Kılıçlarımızdır çakan şimşekler
Ya Allah... Bismillah... Allahuekber!..

Yiğitler kan döker bayrak solmaya
Anadolu başlar vatan olmaya
Kızılelma'ya hey... Kızılelma'ya!

En güzel marşını vurmada mehter
Ya Allah... Bismillah... Allahuekber!..

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BÜYÜK SELÇUKLULARIN YIKILIŞI

FETRET DÖNEMİ (1092-1117)

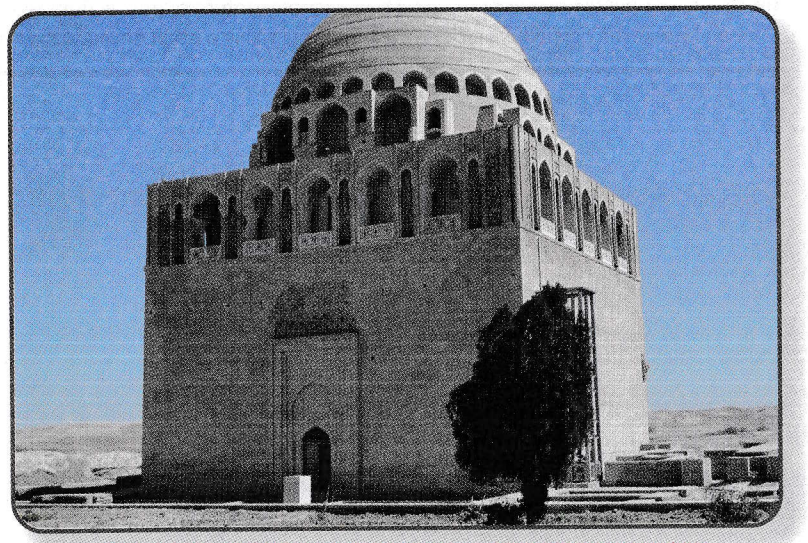
- Melikşah'ın ölümünden sonra "Ülke hanedanın ortak malıdır." anlayışının yarattığı kaotik dönemdir.

SENCER DÖNEMİ (1117-1157)

- Sultan Sencer taht kavgasını kazansa da iç karışıklıklar devam etmiş, bazı emirler ve atabeyler bağımsızlıklarını ilan ederek devleti zayıflatmıştır.
- Sencer, **Katvan Savaşı**'nda (1141) Moğol kökenli Karahitaylara mağlup oldu ve devlet ağır bir darbe aldı.
- Sencer, 1153'te Gulam Sistemi ve Fars kökenli yöneticilerin baskısına tepki sonucu çıkan **Oğuz İsyanı**'nda esir düştü.
- Esaretten kurtulan Sencer, 1157'de ölünce Selçuklu Devleti yıkıldı.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILIŞ NEDENLERİ

- Türk veraset sistemi gereği yaşanan **taht kavgaları**,
- Siyasi güçlerini kaybeden **Abbasi Halifeleri**nin Selçuklulara karşı olumsuz faaliyetleri.
- Merkezi otoritenin zayıflaması ile **atabeylerin** ayrılıkçı hareketleri,
- **Batinilik** faaliyetleri,
- Gulam Sistemi'nin etkisine tepki gösteren **Oğuzların isyanı**,
- **Katvan** mağlubiyetinin yarattığı sarsıntı,
- **Haçlı Seferleri**'nin yarattığı sosyoekonomik sarsıntılardır.

Türkmenistan'ın Merv şehrinde bulunan Sultan Sencer'in türbesi.

BÜYÜK SELÇUKLU YIKILDIKTAN SONRA KURULAN

DEVLETLER

Türkiye Selçuklu Devleti
Suriye Selçukluları
Kirman Selçukluları
Irak Selçukluları

ATABEYLİKLER

Zengiler
(Musul Atabeyliği)
Börililer
(Şam Atabeyliği)
İldenizoğulları
(Azerbaycan Atabeyliği)
Salgurlular
(Fars Atabeyliği)
Beg-Teginoğullar
(Erbil Atabeyliği)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MISIR'DA KURULAN TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

TOLUNOĞULLARI (868-905)

- Abbasi Valisi Tolunoğlu Ahmet kurdu.
- Mısır – Suriye - Filistin ve Lübnan bölgesine hakim.
- Abbasiler tarafından yıkıldı.

ÖNEMİ

- ✔ Mısır/Afrika'da kurulan ilk Türk devleti
- ✔ **Maristan** (Hastahane)
- ✔ Sosyal devlet anlayışı görülmekte (Ücretsiz sağlık ve ilaç hizmeti)
- ✔ Tuluniyye Camii Mısır'da Türk usulü yaptırılan ilk camidir.

Beyaz Güneş anlamında

İHŞİDLER (AKŞİTLER) (935-969)

- Abbasi Valisi Muhammed Bin Togaç kurdu. Halife tarafından kendisine "İhşid" unvanı verildi.
- Mısır – Filistin - Lübnan ve Hicaz bölgesine hakim.
- Fatimiler tarafından yıkıldı.

ÖNEMİ

- ✔ Kutsal topraklara (Hicaz) hakim olan ilk Türk devleti

Haçlılarla mücadele ettiler

EYYUBİLER (1174-1250)

- Selahaddin Eyyubi (Kudüs Fatihi) kurdu.
- Selahaddin Eyyubi, kutsal topraklara önem vermiş ve "Hadimü'l- Haremeyn" unvanını kullanan ilk hükümdar olmuştur. Mehmet Akif Ersoy onu; "Şarkın en sevgili sultanı", Fransız tarihçisi Champdor (Şondög); "İslamın en saf kahramanı" olarak nitelemiştir.
- Mısır–Suriye–Filistin–Musul-Hicaz bölgesine hakim.
- Memlükler tarafından yıkıldı.

ÖNEMİ

- ✔ Selahaddin Eyyubi 1187 **Hıttin Savaşı**'nda Haçlıları mağlup ederek **Kudüs**'ü geri aldı.

Devletü't-Türkiye

MEMLÜKLER (KÖLEMENLER) (1250-1517)

- İzzeddin Aybeg kurdu.
- Mısır-Suriye-Filistin-Hicaz bölgesine hakim.
- Osmanlılar tarafından yıkıldı.

İSLAM ALEMİNİ KORUDULAR

- Haçlılara karşı Mansura (1254) Zaferi.
- Moğollara karşı Aynı Calud (1260) ve Elbistan (1277) Zaferi.

HALİFELİK

- Moğolların 1258'de yıktığı Abbasi Halifeliğini Mısır'da koruma altına aldılar.
- Sultan ve halife ayrı kişiler (Laik devlet yorumu yapılabilir).

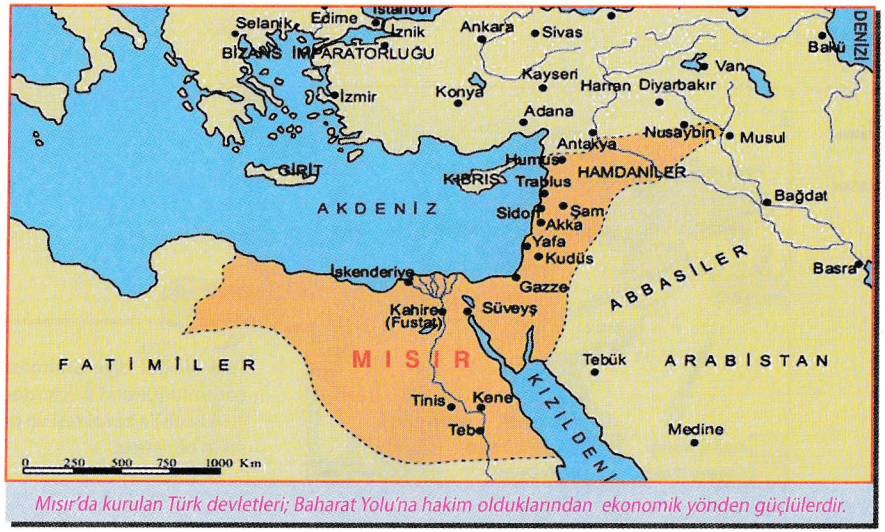
VERASET

- Her emir (komutan) sultan olabilir.
- Taht kavgaları yoğundur.
- Türk tarihinden farklı olarak birden fazla hanedan iş başına geldi.

DİKKAT!

Mısır'da kurulan Türk devletlerinde;

Halk	=	Arap
Kurucu	=	Türk
Yönetici sınıf	=	Türk
Ordu	=	Türk
Devlet felsefesi	=	Türk'tür

Mısır'da kurulan Türk devletleri; Baharat Yolu'na hakim olduklarından ekonomik yönden güçlülerdir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİĞER TÜRK İSLAM

HARZEMŞAHLAR (1157-1231)

- Kurucu Anuş Tigin'dir. İl Arslan zamanında bağımsız oldu.
- B. Selçuklu yıkılınca bağımsız oldu ve **B. Selçuklunun mirasçısıyız** iddiasında bulundular.
- Alaaddin Tekiş Dönemi en parlak dönemidir.
- Moğolların gönderdiği ticaret kervanını imha ederek **Otrar Faciası'**na (1218) neden oldular.
- Celaleddin Harzemşah zamanında Anadolu Selçuklulara **Yassıçemen** Savaşı'nda (1230) yenildiler ve yıkıldılar.

CENGİZ TÜRK-MOĞOL İMPARATORLUĞU (1196-1227)

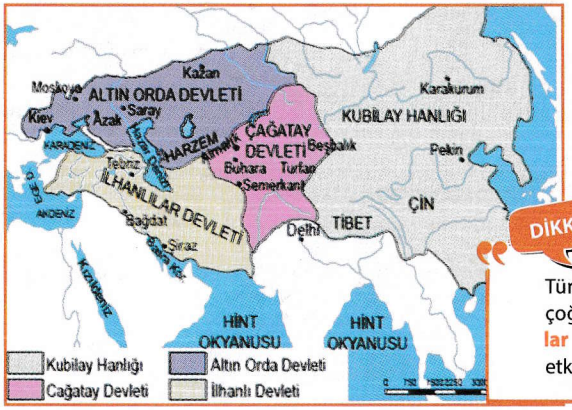
- Timuçin (Cengiz Han) tarafından kuruldu. Tarihin en büyük imparatorluğudur.
- Bütün Türkleri hakimiyetleri altına alarak 3. ve son kez Türk birliğini sağladılar.
- Cengiz Han ölmeden Türk devlet anlayışına uygun bir şekilde devleti oğulları arasında paylaştırmış ve devlet parçalanmıştır.

1. Altınorda Hanlığı: Karadeniz'in kuzeyinde kuruldu. **Türkleşip, İslamlaştılar.** Rusların güneye inmesini engellediler. Timur İmparatorluğu tarafından yıkılışa sürüklendi.

2. Çağatay Hanlığı: Orta Asya'da kuruldu. **Türkleşip, İslamlaştılar.**

3. İlhanlılar: İran'da kuruldu. **Türkleşip, İslamlaştılar**. Abbasileri yıktılar. Kösedağ Savaşı'yla Anadolu'yu istila ettiler.

4. Kubilay Hanlığı: Çin'de kuruldu. **Moğol olarak kaldılar**. Marco Polo seyahatnamesinde bu dönemi anlatır.

TİMUR İMPARATORLUĞU (1368-1501)

- Timur tarafından Orta Asya'da Çağatay Hanlığı yıkılarak kuruldu.
- **Timur** eylemleriyle Batı Türklüğüne zarar verdi.
  - Altınorda Hanlığı'nı yıkılışa sevk etti ve önü açılan Ruslar güneye indi.
  - Ankara Savaşı'yla Osmanlı Devleti'ni fetrete sürükledi.
- **Uluğ Bey** önemli hükümdarlarındandır.
  - Hükümdar bilim adamı. Astronomi. Semerkant Rasathanesi'ni kurdu. (Orta Asya'da ilk rasathanedir.)
- **Ali Şir Nevai** ve Hüseyin Baykara önemli edebiyatçılardır.
  - Muhâkemetü'l-Lugateyn (Dillerin kıyaslaması). Türkçenin zenginliğini ispatladı.

DİKKAT!

Türk-Moğol diye anılmasının nedeni **nüfus**un çoğunluğunun **Türk**lerden oluşması ve **Uygurlar** kanalı ile bürokrasi ve orduda Türk kültürünün etkin olmasıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DEVLETLERİ

KARAKOYUNLULAR (1375-1468)

- Bayram Hoca tarafından Erciş merkezli kuruldu.
- D. Anadolu ve Azerbaycan'da faaliyet gösterdiler.
- Azerbaycan'ın Türkleşmesinde etkili oldular.
- Akkoyunlu Uzun Hasan tarafından yıkıldı.

AKKOYUNLULAR (1402-1502)

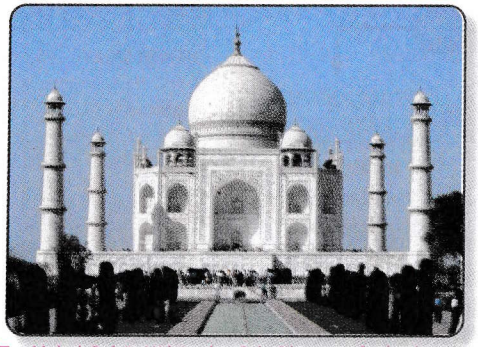
- Kara Yülük Osman Bey tarafından kuruldu.
- **Uzun Hasan** en ünlü hükümdarıdır. Kuran'ı Kerimi Türkçe'ye çevirtmiştir. (Bunu ilk kez yapan Karahanlılardı.)
- Uzun Hasan 1473 **Otlukbeli** Savaşı'nda Osmanlıya mağlup oldu ve devlet yıkılış sürecine girdi.
- **Dede Korkut** Hikayeleri'ni yazılı hale getirdiler.

SAFEVİLER (1502-1736)

- **Şah İsmail** tarafından İran'da kurulan bir devlettir.
- Osmanlı Devleti'nin doğuda en önemli rakibidir.
  - Temel mücadele nedeni mezhep (Şii-Sünni) kavgasıdır.
- İran, Safevilerden sonra da Türk hanedanı olan **Afşarlar** ve daha sonrada **Kaçarlar** tarafından 1925'e kadar yönetilmiştir.

BABÜRLER (1526-1858)

- Timur'un torunlarından **Babür Şah** tarafından kuruldu.
- Hint tarihinde ilk defa Hindistan siyasi birliğini sağladılar.
- İngilizler tarafından yıkıldı.

Tac Mahal, Babür Hükümdarı Şah Cihan tarafından hanımı Mümtaz Hatun için yaptırdığı bir anıt mezardır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRK İSLAM KÜLTÜR

DEVLET

HÜKÜMDAR

UNVANLARI

- Bey
- Sultan
- Padişah
- Şah
- Emir
- Hakan
- Han
- Gazi
- İlig
- Kara
- Kadir
- Arslan
- Yabgu
- Tigin
- Tonga
- Tamgaç
- Melik
- Şahinşah
- Sultanu'l-Âzâm
- Sultanü'l-Âlem
- Sültanü'l-Mağrib
- Sultanü'l-Maşrık

SEMBOLLERİ

- Hutbe (Cuma namazında hükümdarın adı okunur.)
- Menşur (Halife onayı)
- Otağ (Çadır)
- Taht
- Nevbet (Bando)
- Ok - Yay
- Tuğ
- Tuğra
- Unvan alma
- Alem/Sancak (Bayrak)
- Para/Sikke
- Hilat giyme (Halifenin gönderdiği elbise ve hediyelerin tümü)
- Tıraz (Halifenin gönderdiği üzerinde sultanın adı ve unvanlarının yazılı olduğu elbise)
- Çetr (Şemsiye)
- Asa (Baston)

KİM?

- Eski Türk hakimiyet anlayışı devam etmiştir.
  - Kut anlayışı (Allah'ın yer yüzündeki gölgesi olarak yorumlandı).
  - Veraset Sistemi (Ülke hanedanın ortak malıdır).
  - → Taht kavgası ve kısa sürede yıkılış.
- MEMLÜKLER istisnadır.
  - Her komutan sultan olabilir.

ÇOCUKLARININ EĞİTİMİ

ATABEYLİK SİSTEMİ

MELİK	ATABEY	UYGULAMA VE FAYDASI
Selçuklu Prensi	Tecrübeli devlet adamı-Melik Hocası	**Melik**, atabey nezaretinde eyaletlerde **valilik** yaparak devlet yönetimi konusunda **tecrübe** kazanır.
	İlk atabey Nizamülmülk	
	Merkezi otorite zayıflayınca atabeyler bağımsızlıklarını ilan ettiler.	
	Olumsuz etki	*Olumlu etki*

SARAY

Karahanlılar "Kapu" der — *Selçuklular "Bergah/Dergah" der*

Bazı Görevliler

Hacip**	Sultan ile hükümet ve halk arasındaki ilişkileri düzenler
Emiri Candar	Muhafız birliği komutanı
Camedar**	Elbiselerden sorumlu
Çaşnigir**	Zehirlenmeye karşı yemeklerden sorumlu
Serhenk	Sultanın yolunu açar
Kıssadar	Dilekçeleri sultana sunar
Emiri Hares**	Sultana ve devlete karşı suç işleyenleri cezalandırır.
Emiri Şikar	Sultanın av işlerinden sorumlu
Alemdar	Bayrak ve sancaklardan sorumlu
Hansalar	Saray aşçısı
Şarabdar (İdişçibaşı)	İçeceklerden sorumlu
Abdar(Taştdar)	Sultanın temizliğinden sorumlu
Vekili Has	Sultan ve ailesinin günlük işlerinden sorumlu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

VE UYGARLIĞI

YÖNETİMİ

HÜKÜMET

- Selçuklularda devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı kurula "**Divan-ı Saltanat**" denirdi.
- **Vezir** başkanlığında toplanan divan ülke ve idari teşkilat ile ilgili işleri karara bağlayarak ilgili hususlarda emirler verirdi.
- Divan aynı zamanda sultan başkanlığında "**Divan-ı Mezalim**" adını alarak **yüksek mahkeme** olarak da görev yapardı.
- Divanın güvenliğinden "**Emir-i Şemşir**" sorumludur.
- Sağdaki tabloda görüleceği üzere büyük divana bağlı bazı alt divanlar vardır. **(DİKKAT: Selçuklulardaki divanlar ve divan başkanları bilinsin sadece)**
- Alt divanların başkanlarının katılımıyla vezir başkanlığında büyük divan toplanır.

VEZİR (Sultanın Mutlak Vekili)

- **SELÇUKLULAR vezire,** → "Sahibi Divan-ı Devlet" der.
- **KARAHANLILAR vezire,** → "Yuğruş" der.
- **GAZNELİLER vezire,** → "Hace-i Buzurg" der.

DİVAN-I SALTANAT

Karşılaştırmalı tablo

	YAZIŞMA	MALİYE	TEFTİŞ	ASKERİYE	
SELÇUKLU (Divan-ı Saltanat)	**DİVAN-I TUĞRA**	**DİVAN-I İSTİFA**	**DİVAN-I İŞRAF**	**DİVAN-I ARZ**	**Divanlar**
	Tuğra-i	Müstevfi	Müşrif-i Memalik	Emir-i Arz	Divan Başkanları
GAZNE (Divan-ı Vezaret)	**DİVAN-I RİSALET**	**DİVAN-I VEKALET**	**DİVAN-I İŞRAF**	**DİVAN-I ARZ**	**Divanlar**
	Sahibi Divan	Vekil-i Has	Müşrif-i Memalik	Emir-i Arz	Divan Başkanları
KARAHAN (Divan-ı Ali)	**DİVAN-I TUĞRA**	**DİVAN-I İSTİFA**	**DİVAN-I İŞRAF**	**DİVAN-I ARZ**	**Divanlar**
	Tuğra-i	Agıcı	Müşrif-i Memalik	Emir-i Arz	Divan Başkanları

DİVANI SALTANAT DIŞINDA İDAREDE BAZI ÖZEL DİVANLAR

Divan-ı Mezalim	Yüksek mahkeme. İdareciler hakkındaki şikayetleri de karara bağlar.
Divan-ı Berid	Haberleşme ve istihbarat faaliyetlerine bakar.
Divan-ı Has	Sultana ayrılan has arazilerle ilgilenir.
Divan-ı Evkaf-ı Memalik	Vakıfları denetler.
Divan-ı Hatun	Hatunun emrinde hizmet sunar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÜLKE YÖNETİMİ

Eyalet yapısı esastır

Bazı Görevliler

Melik*	Selçuklu prensi. Eyaletlerde vali olarak görevlendirilir.	**Amid**	Şehirlerde idari işlerden sorumludur.	**Kadı***	Hakim/Yargıç	**Subaşı***	Şehirlerde güvenlik işlerinden sorumludur.	**Şıhne***	Askeri validir.
Amil	Şehirlerde mali işlerden sorumludur.	**Muhtesip***	Esnafı denetleyen ve belediye işlerinden sorumludur.	**Sahib-i Şurta**	Eyaletlerin güvenliğinden sorumlu	**Ulak**	Posta işleri	**Dizdar**	Kale komutanıdır.

TOPRAK YÖNETİMİ

HAS TOPRAK
Geliri hükümdara ve ailesine bırakılan topraklardır.

İKTA TOPRAK
İkta Sistemi'nin uygulandığı mülkiyetinin devlete ait olduğu, vergi gelirinin ise hizmet karşılığı ve asker yetiştirmek kaydı ile ordu görevlilerine ve devlet memurlarına bırakıldığı topraklardır.

MÜLK TOPRAK
Mülkiyetin kişilere geçtiği, kişilerin istediği gibi tasarruf edebildiği topraklardır. Kişilerin evi, evinin önündeki bahçesi gibi topraklardır. Yine devlet, üstün hizmetlerde bulunan görevlilerine ödül olarak toprak verebiliyordu. Müslümanlara ait olan topraklar öşrü toprak, gayrimüslimlere ait olanlar ise haraci toprak denirdi.

VAKIF TOPRAK
Geliri sosyal yardım kurumları için ayrılan topraklardır.

DİKKAT!

Toprağın büyük kısmının mülkiyeti devlete ait yani MİRİ Topraktır. (Has, ikta, vakıf) **Özel mülkiyet var** ama gelişmemiştir.

İKTA SİSTEMİNİN FAYDALARI

- **İDARİ** — Tımar sahipleri aynı zamanda yöneticidir.
- **OTORİTE** — En ücra noktaya devlet ulaşır.
- **ASKERİ** — Hazır bir ordu ortaya çıkar.
- **EKONOMİK** — Tarımsal üretimin devamlılığı sağlanır.
- **MALİ** — Maaş ödenmez. Vergiler toplanır.
- **ASAYİŞ** — Güvenlik sağlanır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ORDU

HASSA ORDUSU

Sultana bağlı Türk askerlerinden oluşan maaşlı atlı birliklerdir. Büyük Selçuklular ise hassa askerlerine maaş yerine ikta geliri bırakmıştır.

GULAM ORDUSU

Farklı etnisiteden seçilen sultana bağlı maaşlı askerlerdir.

İKTA ORDUSU
(Eyalet = Sipahi Ordusu)

İkta Sistemi neticesinde ortaya çıkan ordudur. Tüm ihtiyaçları ikta sahiplerince karşılandığından maaş almazlar. Tamamen Türklerden oluşan atlı birliklerdir.

YARDIMCI KUVVETLER

Bağlı Devlet ve Beyliklerden gelen askerler

Türkmenler

(Akıncı ve gönüllüler)

İlk Karahanlılarda

GULAM SİSTEMİ

- Farklı etnisitenin kullanıldığı Gulam Sistemi'nde **Selçuklular** ağırlıklı İranlı (**Fars**) çocukları kullanmıştır.
- Gulamhanede verilen eğitim sonrasında zeki olanlar **yönetici**-komutan yapılmış diğerleriyse **asker** olarak kullanılmıştır.
  - Bistegani denilen maaş alırlar.
- Bu uygulama ile Fars halkını yönetime dahil ederek **devlete olan bağlılık**larını arttırma ve **merkezi otorite**yi güçlendirme **amaç**lanmıştır.
- Bu sistem ile **Selçuklularda** Farsça ve **Fars kültürü**nün etkisi artacaktır.
- Gulam ile yetişen Farslı yöneticiler Selçukluda Oğuz Türklerine zulmedecekler, bu da **Oğuz İsyanı**'na neden olacaktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yargı bağımsız

HUKUK SİSTEMİ

Hukuk birliği yok.

Şeri Hukuk

- Temeli İslam hukukuna dayanır. Kadılar davaları görür.
- Sosyo-ekonomik konular (evlenme, boşanma, miras, maliye) şeri hukuk çerçevesinde çözülürdü.
- Yargı kararına itiraz durumunda kadılardan oluşan bir kurul durumu görüşür ve karar verirdi.

Kadil Kudat sorumlu

"Divan-ı Mezalim"

Yüksek Mahkeme. Aynı zamanda ağır siyasi suçlara bakar.

Emiri Dad sorumlu

Cemaat Mahkemeleri

Gayrimüslimler kendi iç hukuki sorunlarını kendi mahkemelerinde çözerdi.

Örfi Hukuk

- Temeli Türk töresine, gelenek ve göreneklerine dayanır.
- Askerlik, maliye ve idari alanlarda uygulanır.
- Selçuklular örfi yargıya darü'l-adl (adalet evi) der.
- Selçuklularda askeri davalara bakan görevli "Kadı asker" (Kad-i leşker) dir.

SOSYAL HAYAT

- Türk İslam devletlerinde toplumsal alanda herhangi bir **sınıflaşma yok**tu.
- Halk **yönetenler** ve **yönetilenler** olmak üzere ikiye ayrılırdı.
- Yönetenler askeri ve sivil idareci; yönetilenler ise köylüler, şehirliler, göçebeler diye tasnif edilirdi.
  - Bu ayrım tamamen yapılan iş ile ilgili olup yetenekli kişiler en üst düzeye kadar yükselebilir veya tam tersi yapılan hataya bağlı olarak tüm yetkisini ve gücünü kaybedebilirdi.
    - **Dikey hareketlilik** diye ifade edilen bu durum sınıf ayrımı olmadığının açık göstergesidir.

TÜRK İSLAM ŞEHİRLERİ

Semerkant	*Buhara*	*İsfahan*	*Kaşgar*
Şehirlerin Şahı	**İslam'ın Roması**	**Nisf-i Cihan**	**Işıldayan şehir**
Önemli bir bilim merkezi	Önemli İslami bilimler merkezi	Dünyanın yarısı diye anılan şehir	anlamındadır. Divanü Lügati't-Türk'te "Doğu Türk ilinde tanınmış şehir" diye geçer.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

EKONOMİK HAYAT

- Ekonomik yaşamda; tarım, demircilik, dokumacılık, el sanatları, hayvancılık ve ticaret etkindi.
- Türk İslam devletleri için ticareti geliştirmek devlet politikası haline gelmiştir.
- Özellikle Mısır'da kurulan devletler Baharat Yolu sayesinde zenginleşmiştir.

FÜTÜVVET

Selçuklu şehirlerinde ve İslam coğrafyasında ekonomiyi yönlendiren esnaf örgütü, Abbasilerden itibaren "**Fütüvvet Teşkilatı**" idi.

PARA

Büyük Selçuklu'nun ilk parasını **Tuğrul Bey** bastırdı.

HAZİNE

Devlet hazinesine "**Hazine-i Amire**"; hükümdar hazinesine ise "**Hazine-i Hassa**" denir.

BAZI KAVRAMLAR

Dinar	Altın para	**Kapan**	Aynı cins malın depolandığı yer
Dirhem	Gümüş para	**Arasta**	Tek cins malın satıldığı pazar

DEVLETİN GELİRLERİ

ÖŞÜR

Müslüman çiftçilerden 1/10 oranında alınan ürün vergisidir. (Vergi olarak para değil üretilen ürün verilirdi.)

HARAÇ

Gayrimüslim çiftçilerden 1/5 oranında alınan ürün vergisidir.

CİZYE

Askerlik yapmadıkları için askerlik çağındaki Gayrimüslim erkeklerden yıllık alınan vergidir.

Çocuklardan, kadınlardan, ihtiyarlardan, engellilerden, din adamlarından alınmaz.

AĞNAM

Hayvancılık yapanlardan alınan vergidir.

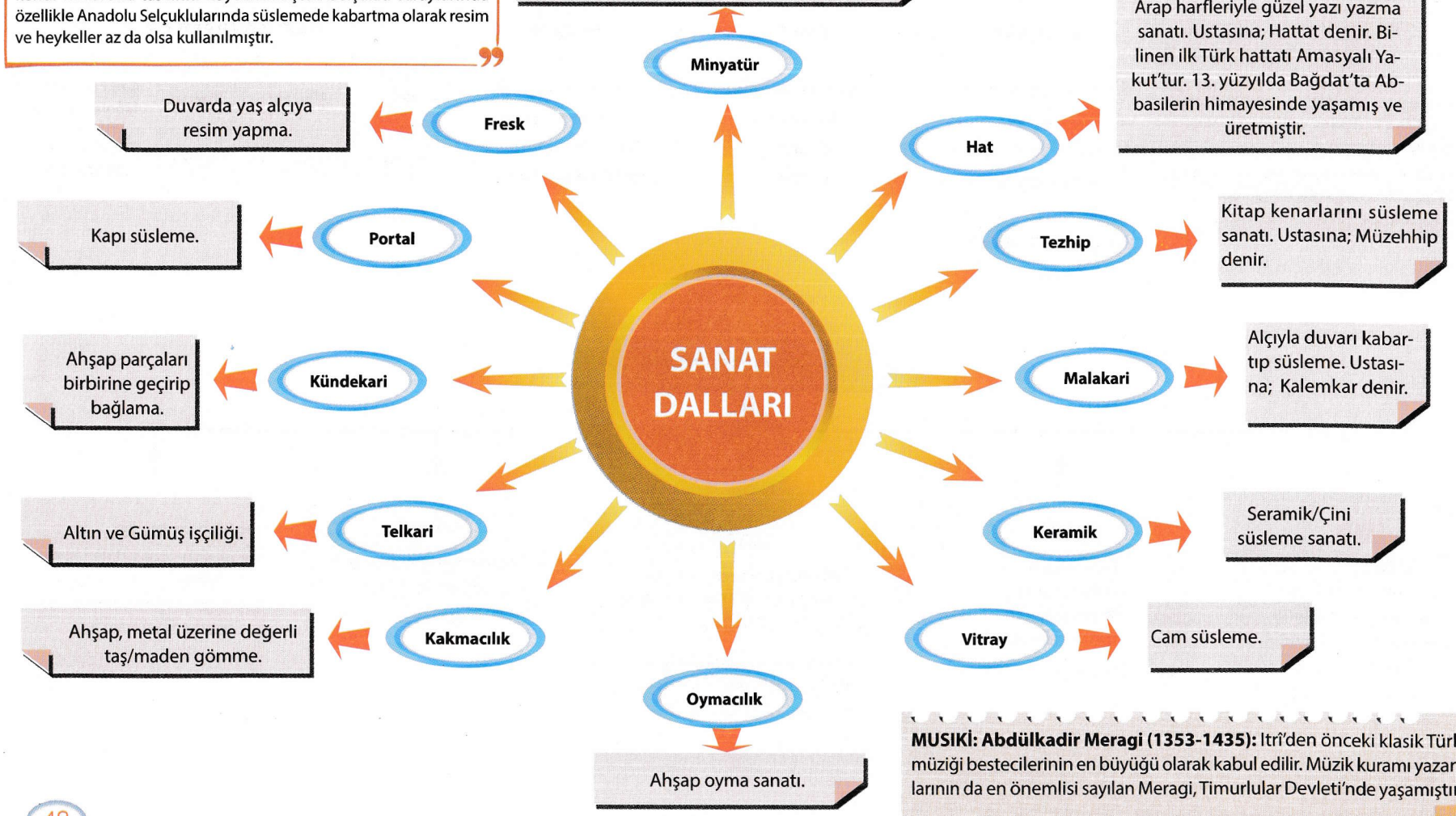
- Gümrük vergileri
- Maden, tuzla gelirleri, ganimetler
- Bağlı devlet ve beyliklerin gönderdikleri vergiler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİKKAT!

İslam toplumunda resim ve heykel sakıncalı görüldüğünden özellikle hat ve minyatür sanatlarında faaliyet gösterilecektir. Bununla birlikte Selçuklular Dönemi'nde kısmen de olsa resim ve heykel alanında çalışmalar yapılmıştır.
Tuğrul Bey halifenin kızı ile evlenmesi anısına yaptırdığı madalyona, kendi kabartma tasvirini koydurtmuştur. Selçuklu saraylarında özellikle Anadolu Selçuklularında süslemede kabartma olarak resim ve heykeller az da olsa kullanılmıştır.

SANAT

MUSİKİ: Abdülkadir Meragi (1353-1435): Itrî'den önceki klasik Türk müziği bestecilerinin en büyüğü olarak kabul edilir. Müzik kuramı yazarlarının da en önemlisi sayılan Meragi, Timurlular Devleti'nde yaşamıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MİMARİ

MİMARİDE MEKANLAR

Külliye	Cami merkezli toplu sosyal yapı.
Bedesten	AVM (çarşı). Kıymetli eşyalar satılır.
Arasta	Vatandaşa tek cins, tek tip mal satan sıralı dükkanlar topluluğu.
Kapan	Esnafa tek cins malı toptan satan yer. Balıkçı hali gibi.
Kervansaray Ribat	Konaklama yeri.
İmarethane	Yoksula, yolcuya, öğrenciye ücretsiz yemek veren aşevi.
Kümbet Türbe	Anıt mezarlardır. Kümbet, Türk işidir. (Selçuklularla birlikte görülür. Çadırın mimariye yansımasıdır.)
Şifahane Bimarhane Maristan	Hastahane.
Tabhane	Camilerin girişinde yer alan Konukevi.

İŞLEVİNE GÖRE MİMARİ TÜRLERİ

Dini Mimari	Cami Medrese Türbe Kümbet Külliye Tekke Zaviye
Sivil Mimari	Saray Köşk Darüşşifa Bimarhane Bimaristan Kervansaray Ribat Bedesten Han Hamam Köprü İmarethane
Askeri Mimari	Kale Sur Burç Kışla

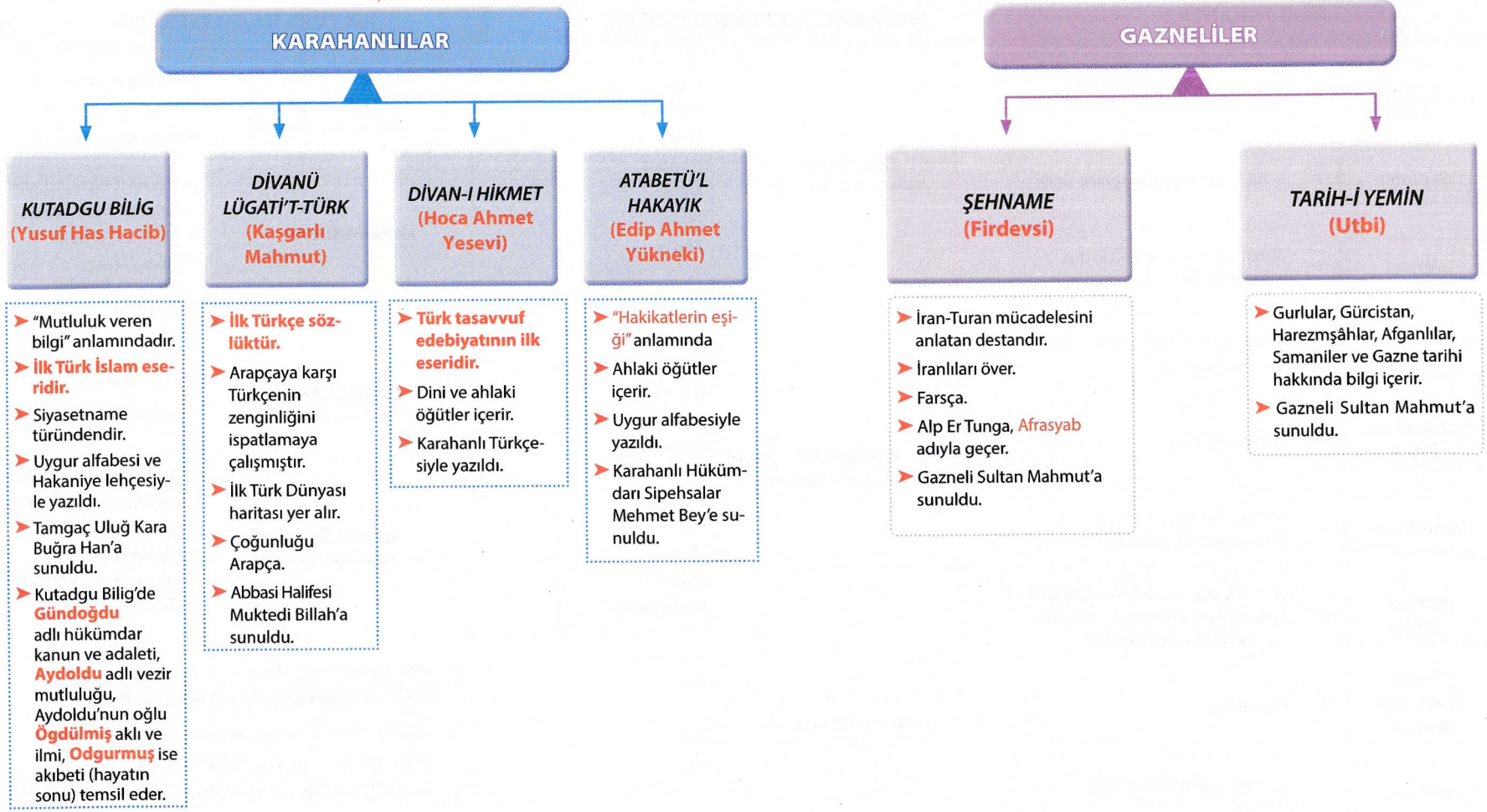
İLK TÜRK İSLAM ESERLERİ

SELÇUKLULAR	Mescid-i Cuma İmam Hanefi Türbesi Nizamiye Medresesi
KARAHANLILAR	Hazara (Degaron) Camii Talhatan Baba Camii Arap Ata Türbesi Ribat-ı Melik (İlk Türk ribatıdır) Ayşe Bibi Türbesi
GAZNELİLER	Zafer Kuleleri Leşkeri Bazar Ulu Camii
DİĞERLERİ	Taç Mahal (BABÜRLER) Agra Kalesi (BABÜRLER) Yesevi Türbesi (TİMURLULAR) Tolunoğlu Ahmet Camii (TOLUNOĞULLARI)

- Mimari eserlerde ahşap, alçı, çini, kerpiç, tuğla, taş, mermer, maden yoğun olarak kullanılacaktır.
- **Süsleme motifi** olarak ise geometrik şekiller, yazılar, bitki motifleri, hayvan figürleri, az da olsa insan ve melek figürleri de kullanılmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİL VE

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

EDEBİYAT

SELÇUKLULAR

SİYASETNAME (Nizamül Mülk)

- Devlet yönetimiyle ilgili bir siyasetnamedir.
- Farsça yazıldı.
- Sultan Melikşah'a sunuldu.

RUBAİLER (Ömer Hayyam)

- Fars saray yaşantısının anlatıldığı şiirlerdir.
- Farsça yazıldı.

DİVAN-I ENVERİ (Enveri)

- Dönemin kasideleriyle en ünlü şairi Enveri'nin divanıdır.

DİĞER BAZI ÖNEMLİ ESERLER

MUHAKEMETÜ'L LÜGATEYN (Ali Şir Nevai)

- TİMUR İmparatorluğu dönemi
- Türkçe, Arapça, Farsça ve Hintçe dillerini kıyaslayarak Türkçenin Farsçadan ve Hintçeden üstün olduğunu ifade etti.
- Çağatay Türkçesiyle yazıldı.

KANGLI LÜGATI (Muhammed Bin Kays)

- HARZEMŞAHLAR Dönemi.
- Türkçe-Farsça sözlüktür.
- Celaleddin Harzemşah'a sunuldu.

KEŞŞAF TEFSİRİ (Mahmut Zemahşeri)

- HARZEMŞAHLAR Dönemi.
- Yazarın Kur'an-ı Kerim'in dil yapısı ve inceliklerini, üstünlüklerini ortaya koyduğu ve İslam aleminde büyük şöhret sahibi bir tefsirdir.

BİLİM ve DÜŞÜNCE HAYATI VE

- Karahanlılar Dönemi'nde Semerkant'ta açılan **Tamgaç Buğra Han Medresesi** modern anlamda Türk İslam tarihinin **ilk medrese**sidir.
- Selçukluların ilk medresesi Tuğrul Bey zamanında **Nişabur Medresesi**.
- Selçukluların **Nizamiye Medresesi** ise dönemin en önemli eğitim kurumlarıdır.

Nizamiye Medreselerinin Açılış Amaçları;

- Batiniler gibi radikal örgüt ve Şii mezhebine karşı mücadele,
- Memur ve din adamı ihtiyacının karşılanması,
- Bilim insanlarının çalışmalarından faydalanılması,
- Yoksul ve yetenekli öğrencilerin topluma kazandırılması,
- İslamiyet'i yeni kabul eden Oğuzların inançlarının pekiştirilmesidir.

- Medreselerde burslu eğitim ve idari-akademik özerklik mevcut idi. Finansman vakıflarca karşılanmakta. Öğretmenlere "**müderris**", müderris yardımcılarına "**muid**", medrese rektörlerine de "**fakih**" denilirdi.

DİKKAT!

Asya'nın Kandilleri, Türk İslam alemini aydınlatmış Asyalı bilim insanları için kullanılır. Farabi, İbn-i Sina, Uluğ Bey vs. gibi. İbn-i Rüşd Endülüslü (İspanya), İbn-i Haldun Tunuslu olup bu kapsam içinde değerlendirilemez.

FARABİ (870-950)

- Avrupa "**Al-Pharablus**" ve "**Abunazar**" isimleriyle tanır. "**Muallimi Sani**" (2.Öğretmen) diye anılır.
- Aristo'yu İslam alemine tanıttı. İslam aleminde **pozitif bilimlerin kurucusu** kabul edilir.
- İhsaül Ulum (İlimlerin sayımı) kitabında bilimleri **ilk kez sınıflandırdı**.
- Türk İslam tarihinde siyaset felsefesinden ilk kez söz ederek Medinet-ül Fazıla (Erdemli Şehir) kitabında hükümdarların özelliklerini anlattı.
- İslam aleminde "Kitabü'i Musuki" adlı **müzik** kitabı yazan ilk bilgin. Musikişinas olarak da bilinen Farabi, kanun adı verilen müzik aletini icat etmiştir.
- **Birleşmiş Milletlerin** fikri temelini attı.
- Eğitimde **yaparak öğrenme** modelini savundu.

İBN-İ SİNA (980-1037)

- Avrupa "**Avicenna**" der. "**Tıbbın Hükümdarı**" diye anılır. İslam alemi "**Şeyh el-Reis**" der.
- **Kitabü'ş Şifa** (Şifa kitabı) ve **El Kanun-u Fit Tıb** (Tıbbın kanunu) uzun yıllar Avrupa'da okutuldu.
- Küçük kan dolaşımını buldu. Ruh hastalıkları için müziği tedavi olarak kullandı.
- Tarihte **ilk mide ameliyatı**nı gerçekleştiren İbni Sina, ilaç bilimi demek olan "farmakoloji" nin kurucusu olarak kabul edilmektedir.
- Felsefe, müzik, botanik, zooloji, fizik, astronomi alanlarında da çalıştı.
- Öğrencisi el-Cüzcani ile birlikte gözlemevi kurdu ve bu gözlemevine ait araç ve gereçleri kendisi çizdi. Ufuk açısını ölçmeye yarayan ve "azimut halkası" adı verilen büyük boyutlu bir gözlem aleti yaptığı biliniyor.
- Ay'daki kraterlerden birisine adı verildi.

BİRUNİ (973-1051)

- Batı'da Aliboron olarak bilinmekte.
- Gazneli Mahmut "**Sarayımın en değerli hazinesi**" der.
- **Astronomi** ve fizik alanında çalıştı.
- Jeodezi (yeryüzü bilgisi) biliminin kurucusu kabul edilir.
- Enlem ve boylamı tespit ederek ekvatorun uzunluğunu hesapladı.
- **Asarü'l-Bakiye** kitabında Asyalı halklar hakkında bilgi verdi.
- Kitabü'l-Cevahir kitabında 16 maddenin özgül ağırlığını tespit etti.
- Kitabü't-Telfihim kitabında Güneş ve Ay tutulmalarını gösterdi.

TÜRK İSLAM İLİM İNSANLARI

ULUĞBEY (1393-1449)

- Timur'un torunu.
- **Hükümdar bilim adamı.**
- Astronomi.
- Orta Asya'da **ilk rasathaneyi** Semerkant'ta açmıştır.
- Zic (astronomi cetveli) eseri ünlü.

GAZALİ (1058-1111)

- Selçuklular Dönemi'nde kelam alanında çok önemli bir filozoftur.
- "Şerefü'l-ümme" unvanıyla **Nizamiye medreselerinde** müderrislik yaparak Batiniliğe karşı önemli çalışmalarda bulundu.
- Tehafüt (Tutarsızlık) ve **İhya-ül Ulumiddin** (Fıkıh kitabı) önemli eserleridir.

İBN-İ RÜŞT (1126-1198)

- Avrupa'da "**Averreos**" diye bilinen Arap bilgindir.
- **Endülüs Emevi** Dönemi'nde **İspanya**'da yaşadı.
- Tıp, felsefe ve astronomiyle ilgilendi.
- **Aristo'yu Avrupa'ya tanıttı.**
- Aklı inancın önüne geçirmiştir.
- Gazali'yle fikri çatışma içerisindedir.
- **Tehafütü't-Tehafüt** (Tutarsızlığın tutarsızlığı) ünlü eseridir.

HAREZMİ (788-859)

- Avrupa'da Alkarismi olarak bilinir.
- Cebir, matematik, coğrafya ve astronomi alanında çalıştı.
- **Cebir biliminin kurucusu** kabul edilir.
- Kitabü'l-Cebr ve'l-Mukabele en önemli eseridir.

DİĞER BAZI İLİM İNSANLARI

ÖMER HAYYAM	Selçuklu Sultanı Melikşah adına yapılan Celali Takvimi'ni hazırladı. Astronomi ve Edebiyat.	**BUHARİ**	Hadis alimi. Ünlü altı hadis kitabı olan "Kütüb-i Sitte" yi yazan alimlerden birisidir.
ABDULLAH EL HAZİNİ	Astronom ve mekanikçi. Yer çekiminden bahsetti. İcat ettiği ve "Mizanü'l-Hikme" (Hikmet Terazisi) adını verdiği hassas terazi ile yaptığı yoğunluk ve ağırlık ölçümleri, günümüz ölçümlerinden pek farklı değildir.	**CABİR BİN HAYYAM**	Modern Kimya'nın kurucusu kabul edilir. İlk kimya laboratuvarını kurdu.
ER RAZİ	Hekim ve kimyager. Çiçek ve kızamık hastalıklarını birbirinden ayırt etti.	**ABDULLAH BARANİ**	Trigonometrinin kurucusu.
İBNİ TÜRK	Cebir alanında çalıştı.	**İBNİ HALDUN**	14. yüzyılda Kuzey Afrika'da yaşamış Tunuslu büyük sosyal bilimcidir. Mukaddime en önemli eseridir. "Coğrafya kaderdir." sözüyle tarihe çok önemli bir tespit bırakmıştır.

2.
BÖLÜM

TÜRKİYE TARİHİ

Türkiye Tarihi'nde beyliklerin kurulduğu coğrafyalar harita üzerinde görülmeli ve öğrenilmelidir ki sadece coğrafya bilgisiyle yapılacak çıkmış soru örneği vardır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusuna ve en güçlü liderlerine dikkat edilmelidir. Siyasi tarih babında Miryokefalon, Kösedağ gibi Türk tarihinde ön plana çıkan savaşların tarihi önemlerinin bilinmesi yeterli olacaktır. Daha çok kültürel unsurların sorgulandığı ünitede devlet yönetimi, ekonomik yaşam, dil ve edebiyat ile insanlık tarihine mâl olmuş önemli bilim insanları ve ön plana çıkan çalışmaları iyi öğrenilmelidir.

Terim bilgisinin yoğun olduğu bu bölümde oluşturacağınız bir tarih sözlüğü işinizi kolaylaştıracaktır.

TÜRKİYE TARİHİ

Beş dönem hâlinde incelenir

1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra.

I. BEYLİKLER
Saltuklular
Mengücekliler
Danişmentliler
Artuklular
Çaka Beyliği

→ **ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ** (1077 - 1308)

1243 Kösedağ Savaşı'ndan sonra II. Beylikler kuruldu.

II. BEYLİKLER
Osmanoğulları
Karesioğulları
Aydınoğulları
Saruhanoğulları
Menteşeoğulları
Hamitoğulları
Germiyanoğulları
Karamanoğulları
Dulkadiroğulları
Candaroğulları
Eretna Devleti

→ **OSMANLI İMPARATORLUĞU** (1299 - 1922) → **TÜRKİYE CUMHURİYETİ** (1923 - ....)

DİKKAT!

Ünlü seyyah Marco Polo 13. yy.da Anadolu'dan "Türkiye" diye bahseder. Yine dönemin önemli Arap seyyahı İbni Batuta 1330'lu yıllarda gezdiği Anadolu'dan "Türkiye ülkesi" diye bahseder.

I. BEYLİKLER VE ANADOLU SELÇUKLU HARİTASI

II. BEYLİKLER HARİTASI

I. BEYLİKLER

İlk beylik

SALTUKLULAR (1072-1202)

KURUCU
Ebu Kasım Saltuk

YER
Erzurum
Kars bölgesi

ÖNEMİ
- Ermeni ve Gürcü saldırılarına karşı Türklerin Anadolu'ya güven içerisinde yerleşmelerini sağlamışlardır.

ESERLERİ
- Erzurum Üç Kümbetler
- Erzurum Ulu Camii
- Tercan Mama Hatun Külliyesi

MENGÜCEKLİLER (1074-1228)

KURUCU
Mengücek Gazi

YER
Erzincan
Kemah
Divriği

ESERLERİ
- Divriği Turan Melek Darüşşifası (Külliyedir-Anadolu'nun en eski külliyesi-UNESCO'nun Dünya Mirası listesinde)

En güçlü beylik

DANİŞMENTLİLER (1080-1178)

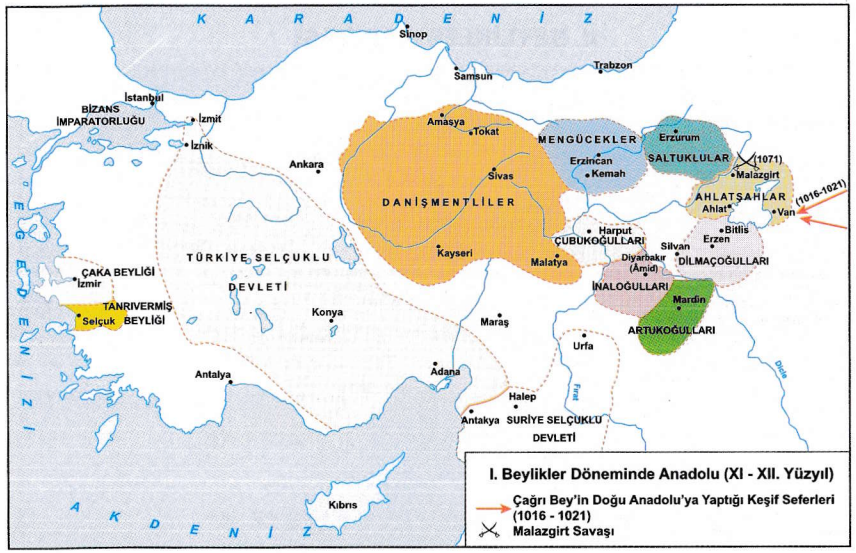
Anadolu'da adına para bastıran ilk Türk hükümdarı

KURUCU
Danişment Ahmet Gazi

YER
Sivas
Tokat
Amasya

ÖNEMİ
- A. Selçuklu'yu en çok uğraştıran beylik.
- Haçlılara karşı mücadele ettiler.
- "Danişmentname" adlı destanlarında Danişment Ahmet Gazi'nin Haçlılarla mücadelesi anlatılır.

ESERLERİ
- Tokat Yağıbasan Medresesi (Anadolu'da ilk medrese)
- Niksar Melik Gazi Türbesi
- Kayseri Ulu Cami

I. BEYLİKLER DÖNEMİNDE ANADOLU'DA KURULAN DİĞER BEYLİKLER

Beyliğin Adı	Kurucusu	Kurulduğu Yer	Bıraktıkları Önemli Eserler
Sökmenliler (Ahlatşahlılar)*	Sökmen Bey	Ahlat merkezli Van Gölü civarında.	
Dilmaçoğulları (Togan Arslanoğulları)*	Dilmaçoğlu Mehmet Bey	Bitlis	Bitlis Ulu Cami
İnaloğulları	Emir İnal Bey	Diyarbakır, Ergani	
Tanrıvermişoğulları	Tanrıvermiş Bey	Efes	
Çubukoğulları	Çubuk Bey	Harput	

DÖNEMİ

En son yıkılan beylik

ARTUKLULAR (1101-1409)

KURUCU
Artuk Bey

YER
Mardin
Diyarbakır
Hasankeyf
Halep

ÖNEMİ
- Haçlılara karşı mücadele ettiler.
- 3 kol halinde yaşadılar; Hasankeyf Artukluları Harput Artukluları Mardin Artukluları
- Artuklu bilim adamı El Cezeri sibernetiğin kurucusu kabul edilir. İlk robotu yaptı.

ESERLERİ
- Diyarbakır-Batman arasında bulunan Malabadi Köprüsü.
- Mardin Hatuniye Medresesi.

İlk Türk denizcisi

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093)

KURUCU
Çaka Bey
(Anadolu Selçuklu Sultanı Kılıçarslan tarafından zehirlendi.)

YER
İzmir ve çevresi

ÖNEMİ
- Çaka Beyliği'nin kuruluş yılı Türk Deniz Kuvetleri'nin kuruluşu olarak kabul edilir.
- Donanmasıyla İstanbul'u kuşatma teşebbüsünde bulunmuş ama gerçekleşmemiştir. (İslami Dönem'deki ilk Türk teşebbüsü)
- Çaka Bey'in Bizansı'mağlup ettiği Koyun Adaları Savaşı Türk tarihinin ilk deniz savaşıdır.

I. BEYLİKLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Kılıç hakkı ile Malazgirt Zaferi'nden sonra kurulmuşlar ve Oğuz boyuna mensup olan kurucularının adını almışlardır.
- Anadolu'nun fethinde, Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında büyük rol oynamışlardır.
- Fethettikleri yerleri Bizans'a ve Haçlılara karşı korumuşlardır.
- Kuruldukları bölgelerde yaptıkları cami, han, kervansaray vs. ile Anadolu'yu imar ederek Anadolu'ya Türk İslam mührünü vurmuşlardır.
- Mardin ve Hasankeyf Artukluları dışında diğer beylikler Anadolu Selçuklu hakimiyeti altına girdiler.

ANADOLU SELÇUKLU

Kurucu — SÜLEYMAN ŞAH (1077-1086)

- Selçuklu Meliklerindendir.
- İznik'i fethederek B. Selçukluya bağlı olarak İznik merkezli devleti kurmuştur.
- Mezarı bugün Türk toprağı olan Suriye'de Caber Kalesi'ndedir. (2015'te Suriye Eşmesine nakledildi.)

Bağımsızlık — I. KILIÇARSLAN (1092-1107)

- Melikşah'ın ölümüyle bağımsızlığını ilan etti.
- 1096 I. Haçlı Seferi'yle mücadele etti ve Haçlı saldırısı nedeniyle başkenti İznik'ten Konya'ya taşıdı.

Sultanı Muazzam — II. KILIÇARSLAN (1155-1192)

- III. Haçlı Seferi'yle mücadele etti.
- Miryokefalon (1176) Savaşı'nda (Yurt tutan) Bizans'ı mağlup etti. (Anadolu'nun tapusu alındı. Bir daha Bizans, Türkleri Anadolu'dan atmaya çalışamadı)
  - Batılı kaynaklar kesin olarak Anadolu'dan Türkiye diye bahsetmeye başladı.
- İlk kez gümüş ve altın para bastırdı.
- Ülkeyi 11 oğlu arasında paylaştırdı. (Türk Veraset anlayışının sonucu)

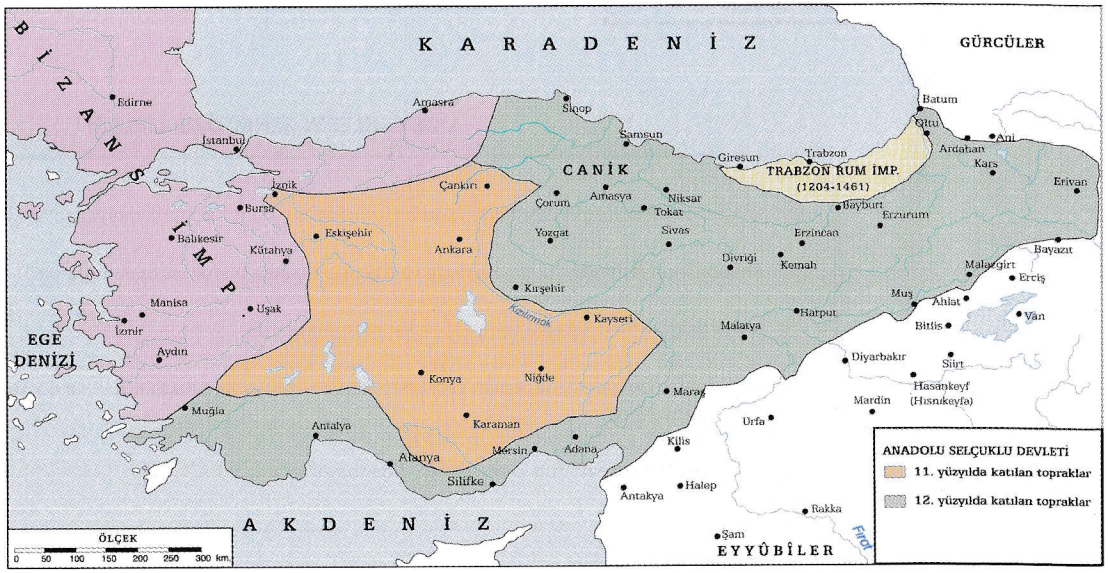
BAZI SULTANLAR

I. Mesut (1116-1155)
(II. Haçlı Seferi'yle mücadele etti. Bakırdan A.S.D.'nin ilk parasını bastı. Batılılar Anadolu'ya ilk defa Türkiye demeye başladı.)

I. Gıyaseddin Keyhüsrev
(Venediklilerle ilk ticaret antlaşması)

Rükneddin Süleyman Şah

I. İzzeddin Keykavus
(Kıbrıs krallığıyla ticaret antlaşması ve Sinop'ta ilk Selçuklu tersanesi)

DEVLETİ (1077-1308)

ALAADDİN KEYKUBAD (1220-1237)

ZİRVE DÖNEM

Siyasi, ekonomik ve ilmi açıdan (Mevlana bu dönemde)

TİCARET

- Kırım "Suğdak" Seferi ile ilk deniz aşırı sefer ve fetih yapıldı.
- İlk ticari sigortacılık uygulandı.
- Kıbrıs ve Venedik'le ticari antlaşmalar yapıldı.

MOĞOL TEHDİDİ

Önlem için Eyyubi ve Harzemşahlarla ittifak yapmak istedi. Doğuda kaleleri güçlendirdi.

YASSIÇEMEN (1230)

Celalleddin Harzemşah'ı yendi ve Harzemşahlar yıkıldı.

Moğollarla aradaki tampon kalkınca Moğolların Anadolu'ya intikali kolaylaştı

II.GIYASEDDİN KEYHÜSREV (1237-1246)

SAADEDDİN KÖPEK

Vezir ve başmimar. İhtirasıyla değerli devlet adamlarını tasfiye etti ve hoşnutsuzluğa neden oldu.

BABA İSHAK İSYANI (1240)

Dinsel, sosyoekonomik karakterli isyan. Kösedağ Savaşı öncesi devleti çok yıprattı.

KÖSEDAĞ SAVAŞI (1243)

İlhanlı Moğollarıyla yapılan savaşta A.S.D. ağır bir yenilgi aldı ve Moğol egemenliğine girdi.

KAOS VE YIKILIŞ (1246-1308)

Kösedağ Savaşı'ndan sonra Vezir Celalettin Karatay'ın önerisiyle ortak saltanat (1249-1261) dönemi yaşandı. (II. İzzeddin Keykavus - IV. Rükneddin Kılıçarslan - II. Alaaddin Keykubad beraber tahta oturdu.)

II. Mesut'un 1308'de ölmesiyle devlet resmen tarihe karıştı.

DEVLET POLİTİKASI OLARAK ANADOLU SELÇUKLULARDA TİCARET

Anadolu'yu uluslararası ticaret merkezi haline getirmek için alınan önlemler;

- Anadolu kuzeyden güneye, doğudan batıya yollarla donatıldı. Bu yollara kervansaraylar inşa edildi.
- Sinop, Antalya, Alanya fethedilerek Karadeniz ve Akdeniz ticareti canlandırıldı.
- Donanma oluşturuldu. Kırım'a denizaşırı sefer düzenlenerek Suğdak Limanı fethedildi.
- Ticari devlet sigortacılığı uygulamasına başlanarak tüccarlara güvence verildi.
- Venedik ve Kıbrıs'la ticaret anlaşmaları yapılarak yabancı tüccarlara gümrük indirimi yapıldı.
- Anadolu'da siyasi birlik sağlanmaya çalışıldı.

KÖSEDAĞ SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

- Anadolu Selçuklu Devleti dağılma sürecine girdi.
- Anadolu'da II. Beylikler Dönemi başladı.
- Anadolu Moğol egemenliğine girdi.
- Anadolu şehirleri yağmalandı, ticaret durma noktasına geldi. Moğol zulmüne karşı ilk isyan 1276'da Hatiroğlu Şerafeddin Bey isyanıdır.
- Türklerin batıya ilerlemeleri durdu.
- Moğol baskısı ile Türkmenler Batı Anadolu'ya göç etti.
- Taht kavgaları nedeni ile Fetret Dönemi yaşandı.

II. BEYLİKLER

KARAMANOĞULLARI

- Karaman Bey tarafından Konya ve Karaman yöresinde kuruldu.
- Anadolu Selçuklunun mirasçısı teziyle Osmanlı ile Anadolu için en çok mücadele eden beyliktir.
- 1277'de Karamanoğlu Mehmed Bey, devletin resmi dili olarak Türkçeyi ilan etmiştir.

GERMİYANOĞULLARI

- Yakup Bey tarafından Kütahya ve çevresinde kurulmuştur.
- I. Murad zamanında topraklarının bir bölümünü çeyiz olarak Osmanlıya bırakmıştır.
- Germiyanoğlu Yakup Bey, II. Murad zamanında beyliğini miras olarak Osmanlıya bırakmıştır.

KARESİOĞULLARI

- Karesi Bey tarafından BİROL HOCCAA'nın memleketi, zeybekler diyarı Balıkesir ve Çanakkale civarında kurulmuştur.
- Denizci bir beylik ve Osmanlıya ilk katılan beyliktir.

AYDINOĞULLARI

- Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından Aydın, Selçuk bölgesinde kuruldu.
- En önemli denizci beyliklerdendir.
- Aydınoğlu Umur Bey Türk tarihinde önemli bir amiral ve beyliğe en parlak dönemini yaşatandır.

SARUHANOĞULLARI

- Saruhan Gazi tarafından Manisa, Saruhan bölgesinde kuruldu.
- Denizci beyliklerden.

II. BEYLİKLER DÖNEMİNDE ANADOLU'DA KURULAN DİĞER BAZI BEYLİKLER

Canikoğulları	Samsun çevresinde	Taceddinoğulları	Ordu, Tokat, Niksar'da
Ramazanoğulları	Adana bölgesinde. Osmanlıya katılan son beylik.	Çobanoğulları	Kastamonu'da
İnançoğulları (Ladik)	Denizli çevresinde	Pervaneoğulları	Sinop çevresinde
Sahipataoğulları	Afyonkarahisar'da	Alaiye Beyliği	Alanya'da

DÖNEMİ

MENTEŞEOĞULLARI

- Menteşe Bey tarafından Muğla, Menteşe yöresinde kuruldu.
- Önemli denizci beyliklerdendir.

HAMİTOĞULLARI

- Dündar Bey tarafından Isparta, Eğridir, Antalya civarında kuruldu.
- İkiye ayrıldı. Teke Yarımadası'nda Tekeoğulları kuruldu.
- I. Murad zamanında topraklarının bir bölümünü Osmanlıya satmıştır. Denizci bir beyliktir.

CANDAROĞULLARI

- Candar Bey tarafından Kastamonu, Sinop bölgesinde kuruldu.
- Denizci bir beyliktir.
- İSFENDİYAROĞULLARI adıyla devam etmiştir.

ERATNA DEVLETİ

- Uygur Türklerinden Eratna Bey tarafından Kayseri, Sivas bölgesinde kuruldu.
- Vezir Kadı Burhaneddin iktidarı ele geçirerek kendi devletini kurdu. KADI BURHANEDDİN Devleti adıyla devam etti.

DULKADİROĞULLARI

- Karaca Bey tarafından Maraş, Elbistan bölgesinde kurulmuştur.
- Yavuz Dönemi'nde 1515 Turnadağ Savaşı'yla Osmanlıya katılmış ve Anadolu Türk birliği kesin olarak sağlanmıştır.

DİKKAT

- Beyliklerin kurulduğu yerleri haritadan inceleyiniz.

GENEL ÖZELLİKLERİ

- Kösedağ Savaşı sonrası kurulan beyliklerdir.
- Hepsi Osmanlı egemenliğine girecektir.
- Hakimiyet bölgelerinde yaptıkları imar faaliyetleri ve doğudan gelen Türkleri topraklarına yerleştirmek suretiyle Anadolu'nun Türkleşmesine önemli katkıda bulundular.

TÜRKİYE TARİHİ

DEVLET

YÖNETİM ANLAYIŞI

- Eski Türk hakimiyet anlayışı devam etmiştir.
  - Kut anlayışı
  - Veraset Sistemi (Ülke hanedanın ortak malıdır.)

  → *Taht kavgası ve kısa sürede yıkılış*
- Anadolu Selçuklu Devleti, B. Selçuklu'dan farklı olarak merkezi otoriteyi güçlü tutmaya çalışmıştır. Bu amaçla ikta topraklarını küçültmüş, meliklerin para bastırmasına ve adına hutbe okutmasına izin vermemiştir.

Kıyaslayınız

Büyük Selçuklular	Anadolu Selçuklular
Büyük ikta toprakları var	Küçük ikta toprakları var
Melikler para bastırılır	Melikler para bastırılmaz
Melikler adına hutbe okutulur	Melikler adına hutbe okutulmaz
⇩	⇩
MERKEZİ OTORİTE ZAYIF	MERKEZİ OTORİTE GÜÇLÜ

- Hükümdarlık Sembolleri, Saray Teşkilatı, Atabeylik uygulaması B. Selçuklu Devleti'yle aynıdır.

HÜKÜMDAR UNVANLARI

- Bey
- Sultan
- Sultanül Azam
- Sultanül Muazzam
- Sultanül Galip
- Sultanül Bahreyn (Denizler Sultanı)

- Keykavus
- Keyhüsrev
- Keykubad
- Rükneddin
- Gıyaseddin
- İzzeddin

Fars kültürünün etkisini gösterir.

BAZI İDARİ GÖREVLİLER

Melik	Selçuklu prensi. Eyaletlerde vali olarak görevlendirilir.
Şıhne	Askeri validir.
İğdişbaşı	Vergi memuru
Emiri Mahfil	Sarayda protokol müdürü
Muhtesip	Esnafı denetler ve belediye işlerinden sorumludur.
Subaşı	Şehirlerde güvenlik işlerinden sorumludur.
Sahib-i Şurta	Eyaletlerin güvenliğinden sorumlu
Üstadı Saray	Melik hocası

TOPRAK SİSTEMİ

İlk Türk İslam devletleriyle aynıdır. 44. sayfada anlatılmıştır.

HUKUK SİSTEMİ

İlk Türk İslam devletleriyle aynıdır. 46. sayfada anlatılmıştır.

KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

YÖNETİMİ

HÜKÜMET

- Türkiye Selçuklu'da da devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı kurula "Divan-ı Saltanat" denirdi.
- Vezir başkanlığında toplanan divan ülke ve idari teşkilat ile ilgili işleri karara bağlayarak ilgili hususlarda emirler verirdi.
- Divan aynı zamanda sultan başkanlığında "Divan-ı Mezalim" adını alarak yüksek mahkeme olarak da görev yapardı.

DİVAN-I SALTANAT

YAZIŞMA	MALİYE	TEFTİŞ	ASKERİYE	TOPRAK	VEKALET
DİVAN-I TUĞRA (İnşa)	DİVAN-I İSTİFA	DİVAN-I İŞRAF	DİVAN-I ARZ	DİVAN-I PERVANE	NİYABET-İ SALTANAT DİVANI
Başkanı: Tuğra-i (Münşi)	Başkanı: Müstevfi	Başkanı: Müşrif-i Memalik	Başkanı: Emir-i Arz	Başkanı: Pervaneci	Başkanı: Naib (Sultanın vekili)

DİVAN-I SALTANAT DIŞINDA İDAREDE BAZI ÖZEL DİVANLAR

Divan-ı Mezalim	Yüksek mahkeme. İdarecilerin hakkındaki şikayetleri de karara bağlar.
Divan-ı Berid	Haberleşme ve istihbarat faaliyetleri.
Divan-ı Has	Sultana ayrılan has arazilerle ilgilenir.
Divan-ı Evkaf-ı Memalik	Vakıfları denetler.

ASKERİ TEŞKİLAT

KARA ORDUSU

HASSA ORDUSU
Sultana bağlı Türk askerlerinden oluşan maaşlı atlı birliklerdir.

GULAM ORDUSU
Farklı ırklardan seçilen sultana bağlı maaşlı askerlerdir.

İKTA ORDUSU (Eyalet=Sipahi Ordusu)
İkta Sistemi neticesinde ortaya çıkan ordudur.

YARDIMCI KUVVETLER

Bağlı Devlet ve Beyliklerden gelen askerler

Türkmenler
(Akıncı ve gönüllüler)

Ücretli Askerler
(Ecri Has /Haşer)A.S.Devleti Ermeni ve Gürcülerden ücretli asker olarak yararlanmıştır.

DONANMA

- İlk Türk İslam Devletlerinden en önemli askeri fark beylik ve Anadolu Selçuklu Devleti'nde donanmanın oluşmasıdır.
- Çaka Beyliği - A.S.Devleti – Aydınoğulları – Menteşeoğulları –Saruhanoğulları – Karesioğulları - Candaroğulları denizcilikle meşgul olmuşlardır.
- Donanma Komutanına Meliküs Sevahil veya Reisül Bahr denilirdi.

SOSYAL HAYAT

- Türk İslam Devletleriyle aynı. Toplumsal alanda herhangi bir sınıflaşma yoktur.
- Anadolu'da bazı sosyal örgütler günlük hayatta etkindir.

Bacıyan-ı Rum	*Kadınlar*
Gaziyan-i Rum	*Gaziler*
Abdalan-ı Rum	*Dervişler*
Ahiyan-ı Rum	*Ahiler*

Ahi Evran'ın eşi olan ve kendisine "Kadın Ana" adı verilen Fatma Bacı kurdu.

Bu örgütler Anadolu'nun İslamlaşmasına ve Osmanlının kuruluşuna değer katmışlardır.

Anadolu'da Faaliyet Gösteren Tarikatlar

BABAİLİK: Baba İlyas tarafından kurulan İç Anadolu'da etkinlik gösteren tarikattır. Baba İshak İsyanı'na neden olacaktır.

BEKTAŞİLİK: Hacı- Bektaşi Veli tarafından kurulan Osmanlı Devleti ve Yeniçeri Ocağı'nda da etkili olan tarikattır.

EKBERİLİK: Muhyiddin Arabi'nin görüşleri öğrencisi Sadreddin Konevi tarafından tarikata dönüştürüldü.

MEVLEVİLİK: Mevlana'nın görüşleri oğlu Sultan Veled tarafından tarikata dönüştürüldü.

YESEVİLİK: Ahmet Yesevi'nin görüşlerini takip edenlerin tarikatıdır.

NAKŞİBENDİLİK-KADİRİLİK-RUFAİLİK-KÜBREVİLİK gibi tarikatlar da görülmüştür.

EKONOMİK HAYAT

- Maliye ve vergiler Büyük Selçuklu ile aynı.
- Ekonomik yaşamda; tarım, demircilik, dokumacılık, el sanatları, hayvancılık ve ticaret etkindi. Özellikle Anadolu Selçuklu Devleti, ticareti geliştirmek ve Anadolu'yu uluslararası ticaret merkezi haline getirmek istemiş ve bunu devlet politikası haline getirmiştir.

AHİ TEŞKİLATI

- Şehirlerde ekonomiyi yönlendiren esnaf örgütü "Ahi Teşkilatı" idi. Ahilik, İslam alemi ve Büyük Selçuklularda Fütüvvet, Osmanlıda ise Lonca diye bilinir.
- Şehirlerde Müslüman esnafın iş birliği ve dayanışma örgütüdür.
- Fiyatları belirleyen, üyelerine kredi sağlayan, kalite kontrolü yapan, usta-kalfa-çırak eğitimini üstlenen çok yönlü bir örgüttür.
- Ahilik, aynı zamanda ahlaki değerler topluluğudur ve üyelerinden yedi kapıyı açmalarını ister. Bu kapılar, cömertlik, kanaat, gayret ve hürmet, hak, nefis terbiyesi, gönül alma ve doğruluktur.
- Mesleği debbağlık (dericilik) olan Ahi Evran, kurucusu kabul edilir.

DİL, EDEBİYAT VE BİLİM

- Anadolu Selçuklu Devleti'nde
  - DİL
    - Saray ve Ordu → Türkçe
    - Resmi dil → Farsça
    - Bilim ve Edebiyat → Arapça/Farsça
- Beylikler daha çok Türkçe kullanmışlar özellikle Karamanoğlu Mehmet Bey, Türkçe'yi resmi dil ilan etmiştir (1277)
- Battal Gazi ve Danişmentname destanları önemli halk ürünleridir.

MUHTEŞEM ÜÇLÜ (Anadolu'nun Kandilleri)

MEVLÂNÂ (1207-1273)

En büyük tasavvuf şairi ve düşünürü. Eserleri;

- Mesnevi (Hikayelerle İslam'ı anlatır)
- Divanı Kebir (Şiirleri)
- Mektubat (Siyasetçilere yazdığı mektuplar)
- Fihi Ma Fih ("Ne varsa ondadır" anlamında. Vaazları)

YUNUS EMRE (1240-1321)

Taptuk Emre'nin dervişi ve tekke şiirinin Anadolu'da ilk temsilcisi. Mutasavvıf bir halk şairi. Eserleri;

- Divan
- Risaletü'n-Nushiyye (Öğütler Kitabı)

HACI BEKTAŞI VELİ (1209-1271)

Ahiliğin manevi lideri ünlü mutasavvıf. Yeniçeri Ocağı ve Osmanlı üzerinde büyük etkisi var. Eserleri;

- Makalat (İslam hükümlerini anlatır)
- Şerh-i Besmele
- Şathiyye

İLİM ERBABI

Aşık Paşa* **	Garipname ünlü eseridir. Eserinde Türkçenin önemini vurguladı .	**Kadı Siraceddin**	Mantık ve kelam alanında çalıştı.
İbni Bibi* **	Dönemin ünlü tarihçisi. Selçukname ve El Evamirü'l Alaiyye önemli eserleridir.	**Muhyiddin Arabi*** **	Vahdet-i Vücud görüşünü savundu. Mutasavvıf. Ekberilik tarikatının kurucusu.
Mehmet Ravendi	Önemli tarihçilerden. Rahat-üs Südur eserinde A.S. Devleti'ni anlatır.	**Sadreddin Konevi**	Mutasavvıf ve kelamcı. Vahdet-i Vücud savunucusu. Miftahü'l Gayb önemli eseri.
Ahmet Gülşehri	Türkçenin kültür dili olması için çabaladı. Felekname ve Mantıku't-Tayr Tercümesi eserleri.	**Sultan Veled**	Mevlana'nın oğlu. Mevlevilik Tarikatı'nın kurucusu
Hoca Dehhani* **	Horasanlı ilk divan edebiyatçısı. İlk gazel ve kaside örneklerini yazdı. Selçuklu Şehnamesi.	**Kul Mesut**	Fablın ilk örneği olan Hintli Beydeba'nın yazdığı "Kelile ve Dimne" yi tercüme etti.
Cüveyni	İlhanlı devlet adamı ve tarihçisi. Tarihi Cihangüşa.	**Caca Bey*** **	Kırşehir'de Caca Bey Rasathanesi'ni açtı.
		El Cezeri* **	Artuklu Dönemi. Cizreli. Sibernetiğin kurucusu. İlk robotu yaptı. El Cezeri su saatleri, mekanik olarak çalışan müzik aletleri, tulumbalar ve şifreli kilitler yapmış ve Kitabü'l-Hiyel adlı eserinde tanıtmıştır.

MİMARİ ESERLER

CAMİİLER

Anadolu Selçuklu

- Konya Alaaddin Cami (İlk ASD camii)
- Konya Sahip Ata Cami
- Kayseri Hunad Hatun Cami
- Sivas Ulu Cami
- Ankara Arslanhane Camii
- Ani'de Menuçehr Cami (İlk cami - B. Selçukludan kalma)

Beylikler

- Divriği Ulu Cami (Mengücekliler)
- Kayseri Ulu Cami (Danişmentliler)
- Erzurum Ulu Cami (Saltuklular)
- Selçuk İlyas Bey Cami (Aydınoğulları)

MEDRESELER

Anadolu Selçuklu

- Kayseri Koca Hasan Medresesi (Anadolu Selçuklularının ilk medresesi)
- Erzurum Çifte Minareli Medresesi (En büyük medresesi)
- Sivas Şifaiye Medresesi
- Konya Karatay Medresesi
- Konya Sırçalı Medresesi
- Kayseri Hunad Hatun Medresesi
- Sivas Gök Medresesi
- Sivas Buruciye Medresesi
- Kırşehir Caca Bey Medresesi

Beylikler

- Tokat Yağıbasan M. (Danişmentliler-Anadolu'nun ilk Medresesi)
- Erzurum Yakutiye M. (İlhanlılar)
- Karaman Hatuniye M. (Karamanoğulları)

DARÜŞŞİFALAR

Anadolu Selçuklu

- Kayseri Gevher Nesibe Şifahanesi (Anadolu'da ilk tıp okulu)
- Konya Alaaddin Keykubad Şifahanesi
- Tokat Pervane Darüşşifası
- Amasya Torumtay Darüşşifası

Beylikler

- Divriği Turan Melek D. (Mengücekliler)

DİĞER YAPILAR

Anadolu Selçuklu

- Aksaray Alay Han (İlk kervansaray)
- Konya Taş Mescit
- Kayseri Hunad Hatun Külliyesi
- Kayseri Döner Kümbet
- Konya Mevlana Türbesi
- Konya Alaaddin Köşkü
- Kayseri Keykubadiye Sarayı
- Beyşehir Kubadabad Sarayı
- Alanya'da Alaiye Sarayı

Beylikler

- Erzurum Emir Saltuk Kümbeti (Saltuklular-En eski kümbet)
- Erzurum Mama Hatun Türbesi (Saltuklular)
- Diyarbakır - Batman arasında Malabadi Köprüsü (Artuklular)
- Hasankeyf Köprüsü (Artuklular)

DİKKAT!

Mimari ve sanatsal özellikler ilk Türk İslam devletleriyle aynıdır. Eser sorularıyla ilgili temel ayıraç coğrafyadır. Sorular, mimari eseri şehirle birlikte kullanmaktadır. O nedenle tarihe çalışırken harita üzerinden çalışılmalı ve beyliklerin, A. Selçuklu Devleti'nin hakim olduğu önemli şehirler ve coğrafya bilinmelidir.

3. ÜNİTE

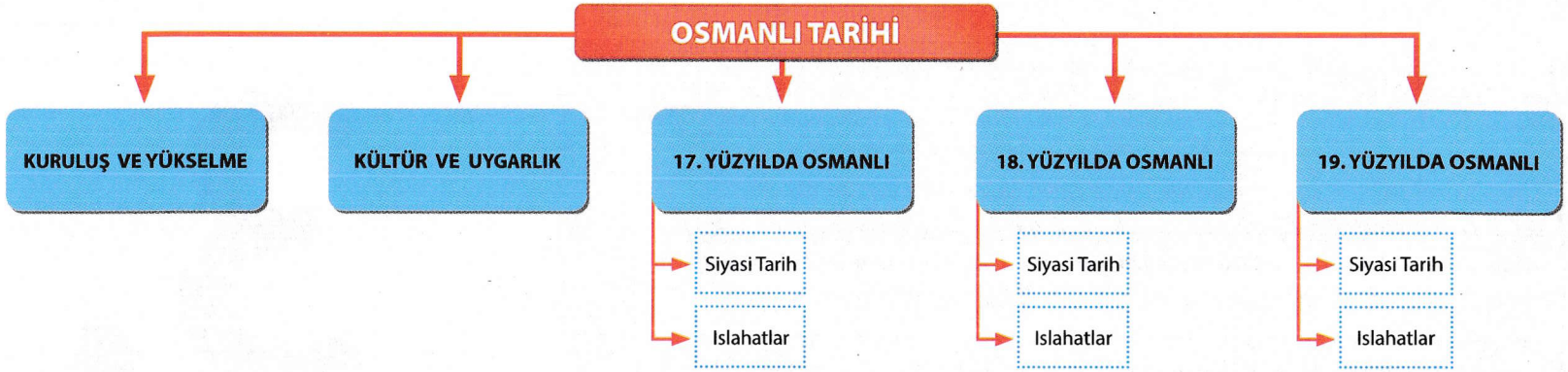
OSMANLI TARİHİ

KURULUŞ VE YÜKSELME

Osmanlı Tarihi'nden ÖSYM tarafından genellikle siyasi tarih sorusu tercih edilmemektedir. O nedenle siyasi tarih çalışılırken çok derine inmeden bir strateji geliştirilmeli ve daha çok 19. yy. gelişmelerine ağırlık verilmelidir. Kuruluş ve Yükselme Dönemi'nde kültür uygarlık ilişkili olduğu için teşkilatlanma çalışmalarına dikkat edilmelidir. Yine tarihimizde ön plana çıkan Sırpsındığı, I. Kosova, Niğbolu, Varna, II. Kosova, Ankara savaşları ve Fetret Devri ile İstanbul'un Fethi, Otlukbeli, Çaldıran, Mısır'ın Fethi, Mohaç Savaşı, Preveze ve Cerbe gibi gelişmelerin önemli noktalarına dikkat ediniz. Ön plana çıkan tarihi şahsiyetler de göze çarpmalıdır. Yine bu bölümde andığımız Yeni Çağ'da Avrupa Tarihi'yle ilgili gelişmelerin ise Osmanlı Devleti'ne etkilerine dikkat etmelisiniz.

ÖDEV

Yeni üniteye başlamadan önce biten ünite ile ilgili çıkmış KPSS-AGS sorularını incele lütfen.
Akabinde İdeal Tarih Soru Bankasından ünite ile ilgili Cevapla ve Tamamla bölümlerini yaptıktan sonra Kavra testlerinden 7-8-9-10 numaralı testleri çözerek konuyu pekiştir. Yorum yeteneğini güçlendirmek için de 11-12-13 numaralı Yorumla testlerini çöz. Son olarak ta ilk konulardan uzak kalmamak için 14 numaralı Tekrarla testini çöz.

Osmanlı Devleti Oğuzların Bozok Koluna mensup Kayı Boyu tarafından kurulmuştur. Kayı sağlam, güçlü ve kuvvetli anlamını taşımaktadır.

Kayılar Moğol baskıları sonucu batıya doğru göç etmişler ve Ahlat yöresine yerleşmişlerdir. Alaeddin Keykubad döneminde Karacadağ'a yerleştirilen Kayılara sonraki dönemlerde Bizans sınırındaki Söğüt ve Domaniç yurt olarak verilmiştir. Söğüt'ü kışlak; Domaniç'i yaylak olarak kullanan Kayılar uç beyliği olarak sınırları korumuşlardır. Söğüt'te Ertuğrul Gazi döneminde beylik haline gelen Kayılar sonraki dönemlerde tüm dünyaya hükmeden bir devlet haline gelmiştir.

KAYI BOYUNUN ANADOLU'YA GELİŞİ

Osmanlı Devleti kurulduğu dönemde özellikle Anadolu ve Balkanlar coğrafyasında siyasi, dinsel ve mezhepsel bir kaos söz konusuydu.

OSMANLI DEVLETİ KURULDUĞU DÖNEMDE SİYASİ GÖRÜNTÜ

14. YÜZYILDA ANADOLU VE II. BEYLİKLER

14. YÜZYILDA AVRUPA VE ORTADOĞU

Osmanlının kurulduğu dönemde çağdaşı olan devletler bilinmeli.

DİKKAT!

Eyyubiler (12. yy) ve Safeviler (16. yy) Osmanlının kurulduğu dönemde çağdaşı olan devletlerden değildir.

OSMANLI DEVLETİ'NİN KISA SÜREDE BÜYÜMESİNİN NEDENLERİ

1- İstimâlet
Adalet ve hoşgörü

2- Kesrette Vahdet
Çoklukta birlik

Azınlıklar kimliklerini korumuş asimile olmamışlardır.

3- Şenlendirme
İskan/Yerleştirme

Balkanlar Türkleşmiş ve İslamlaşmıştır.

4- Anadolu ve Balkanlarda siyasi birliğin olmaması ve yerel beylerin Osmanlı sistemine entegre edilmesi
5- Merkeziyetçi yönetim anlayışı
6- Gaza ve cihat politikası ile Bizans'a ve Balkanlar'a yönelmesi
7- Başlangıçta beylikler ile mücadeleden kaçınılması
8- Coğrafi konumunun Avrupa ve Orta Doğu'ya doğru genişlemeye elverişli olması
9- Ahi teşkilatının desteğinin sağlanması
10- Devlet adamları kadrosunun sağlam olması

OSMANLI DEVLETİ KURULUŞ

OSMAN BEY (1281-1324)

Aşiretten beyliğe geçiş

Fahrüddin (Dinin övdüğü)

Siyasi gelişmeler;

- 1299'da bağımsızlık ilan edildi.
  - Karacahisar'da Dursun Fakih ilk hutbeyi okudu
- **Koyunhisar Savaşı** (Baphaeon) (1302)
  - Bizans'la yapılan ilk savaş

Teşkilatlanma;

- İlk Osmanlı parası (Mangır) basıldı.
- İlk vergi, bac (Pazar) vergisi alındı.
- İlk kadı Dursun Fakih
- "Fethedilen yer, fetheden komutana aittir" anlayışıyla ele geçirilen toprakları beylere, hanedan mensuplarına dirlik (ilk kez) olarak dağıtmıştır.

İSKAN SİYASETİ (Şenlendirme)

Amaç;

- BalkanlarıTürkleştirme/ İslamlaştırma.
- Fethedilen yerlerin savunulmasını kolaylaştırma.
- Boş ve harap yerleri iskana açarak üretimi artırma.

İskancı seçerken;

- Göçebeler tercih edildi. (Yerleşik hayata sevk edildiler)
- Anadolu'da kavgalı aileler tercih edildi. (Toplumsal barış için)
- Teşvik etmek amacı ile iskancılara ev, arazi temin edilerek vergiden bir süre muafiyet sağlandı.

ORHAN BEY (1324-1362)

Beylikten devlete geçiş

İlk sultan unvanı

Siyasi gelişmeler;

- **Bursa** alındı ve **başkent** yapıldı (1326).
- Bizans İmparatoru'yla yapılan **Maltepe Savaşı (Palekanon)** (1329) kazanıldı.
- Karesioğulları Osmanlı topraklarına katıldı (1345).
  - Osmanlılara katılan ilk beylik
  - Anadolu Türk birliği için atılan ilk adım
  - Karesi Donanması ele geçti. (Rumeli'ye geçiş kolaylaştı)
  - Değerli komutanlar Osmanlıya katıldı (Hacı İlbey, Evrenos Gazi vs)
- Rumeli Fatihi **Süleyman Paşa** liderliğinde Çimpe Kalesi alınarak Rumeli'ye geçildi. (1353)
- Şehzade Murat komutasındaki birlikler **Sazlıdere Savaşı'nda** (1361) Bizans'ı mağlup etti ve **Edirne** fethedildi.

Teşkilatlanma;

- İlk **gümüş para** basıldı.
- **Yaya ve Müsellem** adı ile ilk düzenli ordu kuruldu.
- Mesleği tamamen askerlik olan **Azep teşkilatı** kuruldu.
- **İlk Divan** teşkilatı kuruldu, Alaaddin Paşa'nın (Orhan Beyin kardeşi) ilk **vezir olarak** ataması yapıldı.
- İlk kez **tımar sistemi** ve **sancak sistemi** oluşturuldu. Sancaklarda **"kadı"** ve **"subaşı"** görevlendirildi
- İlk tersane kuruldu (Karamürsel) ve donanma oluşturuldu.
- **İlk Osmanlı medresesi** açılmıştır. (İznik Orhaniyye Medresesi)
- **İlk ticari ayrıcalık (kapitülasyon)** Cenevizlilere tanındı. (1352)
- İlk **vakıf** kuruldu.
- İlk kez **iskan siyaseti** uygulandı. (Karesioğullarından Göçerevler (Kara Arapları) Gelibolu'ya yerleştirilen ilk iskancılar)

I. MURAT (1362-1389)

Balkanlarda genişleme

Hüdavendigar

Siyasi gelişmeler;

- Haçlılarla Sırpsındığı Savaşı yapıldı (1364)
  - İlk Haçlı Savaşı. Hacı İlbey komutasında zafer kazanıldı. Başkent Edirne'ye taşındı.
- Çirmen Savaşı (1371) (Sırplarla).
- 1388 **Ploşnik**'te Sırp ve Boşnaklara Osmanlı mağlup oldu.
- Haçlılarla **I. Kosova Savaşı** yapıldı (1389)
  - Tek şehit padişah I. Murat
  - Osmanlı ilk kez top kullandı.
  - Germiyan, Menteşe, Hamit ve Saruhanoğulları yardım etti.
- Anadolu'da ise Germiyanoğullarından çeyiz yoluyla Kütahya Simav bölgesi ve Hamitoğullarından satın alma yoluyla Isparta, Göller Yöresi alınmıştır. Ahilerden Ankara kesin olarak alındı. (Orhan Bey zamanında kısa bir süre hakimiyet sağlanmıştı) Karamanoğulları Frenk Yazısı Savaşı'nda mağlup edildi.
- Raguza Cumhuriyeti'ne ticari imtiyaz verilmiştir.
- Oğlu Savcı Bey taht için isyan etmiştir.

Teşkilatlanma;

- İlk kez Sadrazamlık, Defterdarlık ve Kazaskerlik makamı oluşturuldu.
- İlk Beylerbeyliği olan Rumeli Beylerbeyliği Manastır merkezli kuruldu.
  - Sınırların genişlemesi doğrultusunda teşkilatlanma.
- Tımar Sistemi (Dirlik) etkin bir şekilde uygulandı.
- Pençik Sistemi (Savaşlarda alınan esirler asker olarak kullanıldı) oluşturularak Yeniçeri Ocağı ve Kapıkulu Ocakları tesis edilmiştir.

DÖNEMİ GELİŞMELERİ

I. BAYEZİD (1389-1402) — Yıldırım

Siyasi gelişmeler;

- İstanbul kuşatmaları (1391-1401)
  - Niğbolu ve Ankara savaşları nedeniyle kuşatma kaldırıldı.
- Anadolu'da beylikler hakimiyet altına alındı ve Anadolu Türk siyasi birliği ilk kez sağlandı.
- Kuşatma altındaki Bizans'a yardıma gelen Haçlılarla yapılan Niğbolu Savaşı kazanıldı (1396).
  - Abbasi Halifesi'nce Yıldırım Bayezid'e "Sultan-ı İklimi Rum" (Anadolu Sultanı) unvanı verildi.
- Ankara Savaşı yapıldı (1402).
  - Timur'la yapılan savaşı Osmanlı kaybetti ve Yıldırım esir düştü. Ankara Savaşı'nın sonucunda; Anadolu Türk siyasi birliği dağıldı, (Karesioğulları ve Eratna Beyliği dışındaki beylikler yeniden kuruldu) Fetret Devri yaşandı ve batıda ilerleme durdu.

Teşkilatlanma;

- Kütahya merkezli Anadolu Beylerbeyliği kuruldu.
  - Sınırların genişlemesi doğrultusunda teşkilatlanma.
- Gelibolu'da tersane açıldı.
- Anadolu Hisarı (Güzelcehisar) inşa edildi.

FETRET DEVRİ (1402-1413)

- Yıldırım Bayezid'in oğulları (Musa - İsa - Süleyman - Mehmet) arasında yaşanan taht kavgalarının yarattığı kargaşa ve kaos dönemidir.
- Batıdaki ilerleme durdu.
- İstanbul'un fethi 50 yıl gecikti.
- Balkanlarda isyan çıkmadı.
  - Yönetimden memnuniyetin göstergesidir.

I.MEHMET (1413-1421) — II. Kurucu — Çelebi

Siyasi gelişmeler;

- Fetret Devri'ne son vererek devleti derleyip toparlamasından dolayı **ikinci kurucu** diye anılır.
- Venediklilerle **ilk deniz savaşı** yapıldı (1416)
  - Çalı Bey (Lapseki) Savaşı
- İlk dini ve toplumsal isyan olan **Şeyh Bedrettin İsyanı**'nı bastırdı.
- Kardeşi **Düzmece Mustafa İsyanı**'nı bastırdı. Mustafa Çelebi Bizans'a sığındı.
- Duran fetihler nedeniyle esir alınamadığı için "pençik sistemi" yerine "**devşirme sistemi**" uygulanmaya başlandı.

II.MURAT (1421-1451) — Hayır babası

Siyasi gelişmeler;

- Yeniden ortaya çıkan ve ikinci kez taht iddiasında bulunan **Düzmece Mustafa İsyanı**'nı ve kardeşi Şehzade Mustafa İsyanı'nı bastırdı.
- İstanbul kuşatıldı. (1422)
- Balkanlarda İzladi-Derbent Savaşı'nın kaybedilmesi üzerine Macaristan ve haçlılarla ilk antlaşma **1444 Edirne - Segedin Antlaşması** yapıldı.
- Tahtı 12 yaşındaki oğlu II. Mehmet'e bıraktı.
  - İlk yeniçeri isyanı Buçuktepe İsyanı çıktı.
- Tahtta küçük bir çocuğun olmasından yararlanmak isteyen Haçlılarla ordunun başına geçen II. Murat komutasında Varna Savaşı yapıldı ve kötü gidişe dur dendi (1444)
- Haçlılarla **II. Kosova Savaşı** yapıldı (1448).
  - Balkanların Türk toprağı olduğu kesinleşti.
    Haçlılar 250 yıl saldırmaya cesaret edemediler. Haçlıların son taarruzudur.

Kültürel gelişmeler;

- Timurlularla devam eden siyasi rekabette II. Murat, Osmanoğullarının egemenliğine meşruiyet kazandırmak için Oğuzların, Kayı boyuna mensup olduklarını ilan ederek, silah ve paralarda kayı damgasını kullanmıştır. Böylelikle Timurlulardan daha üstün olduklarını vurgulamak istemiştir.
- Türk kültürüne ve Türkçeye bu dönemde önem verilmiştir.
- II. Murat'ın oğluna nasihatı "Nasihat-ı Sultan Murat" nasihatname geleneğinin önemli bir örneğidir.

OSMANLI DEVLETİ YÜKSELME

II. MEHMET (1451-1481)

Fatih/Kayseri Rum

SİYASİ GELİŞMELER

İSTANBUL'UN FETHİ (1453)

Fethi Mübin

Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

- Yeni ticaret yolları aramak için Batılılar **Coğrafi Keşif**lere başladı.
- Toplarla surların yıkıldığının görülmesi **Feodalite**yi yıktı.
- İstanbul'dan ayrılan bilim adamları İtalya'da **Rönesansı** tetikledi.

Dünyayı etkilediği için Orta Çağ sona erdi Yeni Çağ başladı

Fatih'in Hristiyan Birliği Karşıtı Politikaları

- Ortodoks Patrikhanesi'ni koruma altına alarak Katolik düşmanlarının patrik olmasını destekledi.
- İstanbul'da Gergoryen Ermeni Patrikhanesi'nin kurulmasına izin verdi.

- İstanbul'un Fethi ile birlikte Fatih, "Sultan-ı Berru Bahr" (Karaların ve denizlerin hükümdarı) olarak anılmaya başlanmıştır.
- İstanbul'un fethi üzerine Fatih, Kayseri Rum (Roma İmparatoru) unvanını da kullanmıştır. Bu unvan ile Doğu Roma'nın Batı Roma'nın devamı olması nedeniyle Batı Roma coğrafyasında yani İtalya üzerinde tarihsel hak iddiasına girişmiştir. 1480 Otronto seferini bu açıdan değerlendirmek önemlidir.

İstanbul'un Fethi'nden sonra öncelikle Mora ve Trabzon'un Fethi, Rumların Bizans'ı yeniden canlandırma arzusunu engellemek içindir.

BALKANLARDA

- Eflak-Boğdan-Belgrat hariç Sırbistan-Bosna Hersek-Mora hakimiyet altına alındı.

ANADOLUDA

- Trabzon (Rumlardan)
- Amasra (Cenevizlilerden)
- Sinop (Candaroğulları)
- Otlukbeli Savaşı-1473
  - Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan yenildi.
- Konya (Karamanoğulları)

DİKKAT!

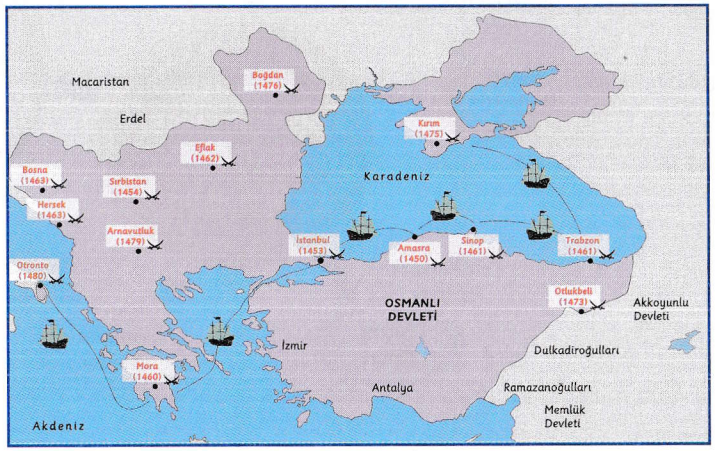
Soruda Anadolu Türk birliği der ise sadece Türklerden alınan yerler; (kırmızı yazılanlar) siyasi birlik der ise hepsi alınmalıdır.

DENİZLERDE

- Kırım - 1475
  - Gedik Ahmet Paşa fethetti. Karadeniz Türk gölü haline geldi.
- Ege Adaları
- Osmanlı - Venedik Savaşı (1463-1479)
  - **1479'da** yapılan barış antlaşmasıyla Venediklilere ticari (serbest ticaret) ve siyasi (Elçi/Balyos bulundurma) imtiyaz/kapitülasyon verildi.
- Otronto - 1480
  - Fatih, İstanbul'un Fethi'nden sonra Roma İmparatorluğu'nun varisçisi iddiasıyla İtalya'yı, Roma'yı fethetmek, Kızılelma'ya ulaşmak istedi.

DİKKAT!

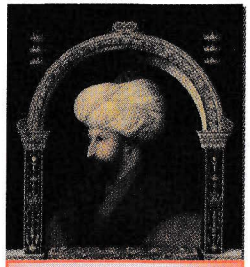
Amaç Karadeniz ticareti ve İpekyolu ticaretine hakim olmaktır.

DÖNEMİ GELİŞMELERİ

TEŞKİLATLANMA

- Divan genişletildi ve divan başkanlığı sadrazama bırakıldı. (Divan danışma organına dönüşmüş ve sadrazamın etkinliği artmıştır.)
- Vezir, kazasker ve defterdar sayıları artırıldı.
- Fatih Külliyesi'nde Sahn-ı Seman Medresesi açıldı.
- İlk altın para basıldı.
- İlk kez örfi hukuk yazılı hale getirilerek "Kanunname-i Ali Osman" hazırlandı.
  - "Müsadere (Mala el koyma)", Nizam-ı Alem için "Kardeş Katli", "Cülus Bahşişi (Tahta çıkışta dağıtılan bahşiş)" düzenlendi.
- Topkapı Sarayı inşa edilmiş ve sarayda Enderun Mektebi açılmıştır.
- Rumeli Hisarı inşa edildi.
- Bazı Kültürel faaliyetler: İtalyan Gentile Bellini ve Sinan Bey Fatih'in portresini yaptı. Ali Kuşçu'yu himaye ederek Ayasofya Medresesi'ne müderris atadı. Batlamyos haritasını tercüme ettirdi. Avni mahlasıyla şiirler yazdı.

Gentile Bellini

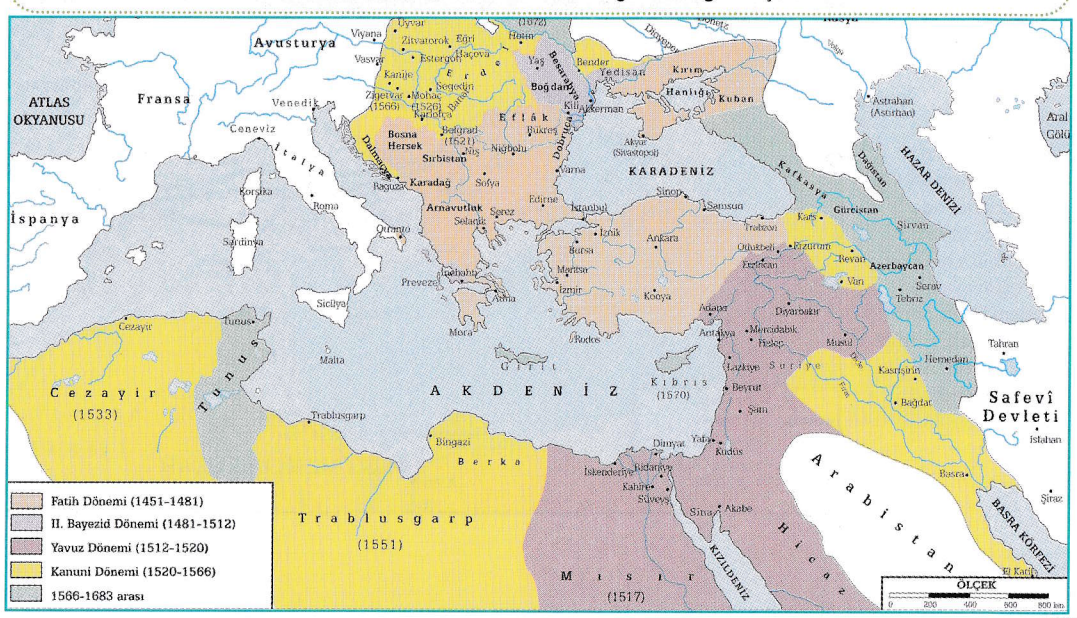
Sinan Bey

II. BAYEZID (1481-1512)

Yükselme içinde duraklama dönemi

SİYASİ GELİŞMELER

- Cem Sultan Olayı.
  - II. Bayezid'in kardeşi ile giriştiği taht kavgası. Cem Sultan, Mısır, Rodos, Fransa ve Papalığa sığındı. (İç sorun uluslararası soruna dönüştü)
- Şah Kulu İsyanı.
  - Şii Safevilerin (İran) kışkırtması ile Anadolu'da çıkan toplumsal dinsel mahiyette isyan.
- Karamanoğulları bu dönemde tamamen ortadan kaldırılmıştır.
- Memlükle ile ilk defa savaşılmış ve iki devlet arasında Ağaçayırı Savaşı yapılmıştır.
- Venediklilerden İnebahtii Modon ve Koron kaleleri alınmıştır.
- Lehistan'dan Kili ve Akkerman kaleleri alınarak Kırım ile kara bağlantısı sağlanmıştır.

I. SELİM (1512-1520)

İlk Türk halifesi

Yavuz

- Babası II. Bayezid'i, Yeniçeri Ocağı'nın desteği ile tahttan indirerek padişah oldu.
  - İlk kez Yeniçeriler, padişah değişikliğinde etkili oldu.
- Anadolu'da çıkan Bozoklu Celal İsyanı bastırıldı.
  - Duraklama Dönemi'ndeki Celali isyanları adını buradan alır.

AMAÇ!

Türk İslam alemini Osmanlı çatısı altında birleştirmek.

YAVUZ SULTAN SELİM'İN DOĞU SİYASETİ

İRAN SEFERİ

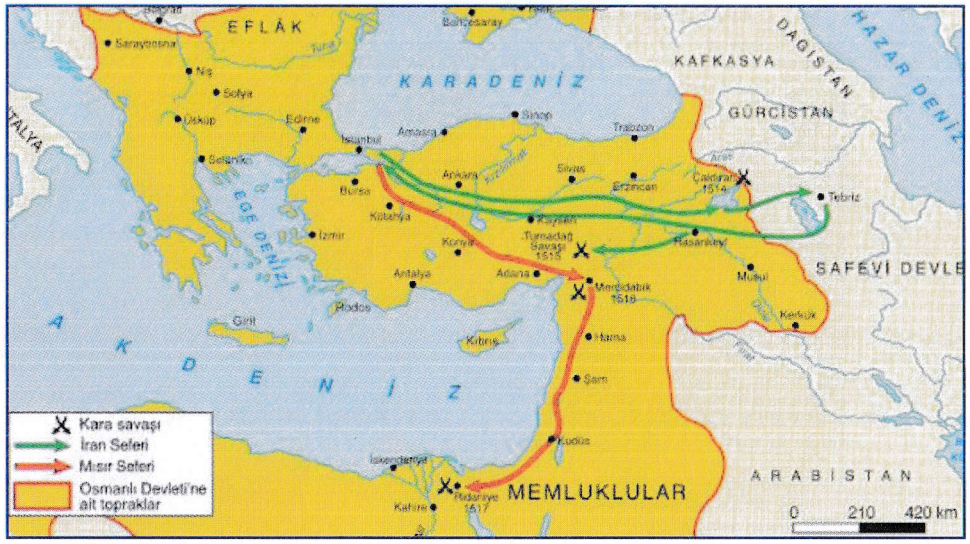
- 1514 **Çaldıran Savaşı**'nda Safevi Sultanı Şah İsmail yenilerek Şii tehlikesi önlendi.
- 1515 **Turnadağ Savaşı**'yla Dulkadiroğulları ortadan kaldırıldı ve **Anadolu Türk Birliği kesin olarak sağlandı**.

MISIR SEFERİ

- 1516 **Mercidabık** Savaşı ile Suriye ve Filistin, 1517 **Ridaniye** Savaşı'yla da Mısır fethedilerek Memlükler Devleti yıkılmıştır.

MISIR SEFERİ'NİN SONUCUNDA

- Halifelik Osmanlılara geçti.
  - Teokratik devlet özelliği resmileşti.
- "Hadim'ül Haremeyn" unvanı Yavuz'a verildi
- Baharat Yolu denetim altına alındı.
  - Coğrafi Keşifler nedeni ile beklenen gelir sağlanamadı.
- Kutsal emanetler İstanbul'a getirildi.
- Venedikliler Kıbrıs vergisini Osmanlıya ödemeye başladılar.

Yavuz'un Doğu Seferleri sonucunda İran ve Mısır'dan İstanbul'a getirilen bilim insanları nedeni ile Osmanlıda Fars ve Arap kültürünün etkisi artmıştır.

Yavuz'un vasiyeti;

"Benim altınla doldurduğum hazineyi, torunlarımdan her kim doldurabilirse kendi mührü ile mühürlesin, aksi halde Hazine-i Hümayun benim mührümle mühürlensin."

Batılılar "Muhteşem" der.

I. SÜLEYMAN (1520-1566)

En uzun süre tahta oturan padişah

SİYASİ GELİŞMELER

DENİZLERDEKİ GELİŞMELER

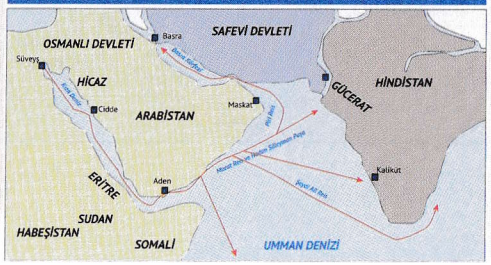
- Rodos'un Fethi (1522)
- Cezayir himaye altına alındı. (1533)
- Barbaros Hayrettin Paşa Haçlı donanmasını Preveze'de mağlup etti. (1538)
  - Akdeniz Türk gölü oldu.
  - Zaferin kazanıldığı 27 Eylül, günümüzde "Donanma Günü" olarak kutlanmakta
- Trablusgarb'ın Fethi (1551)
- Cerbe Deniz Zaferi (1560)
  - 2. büyük deniz zaferi
- Malta Kuşatması (1565)
  - Turgut Reis şehit düştü.
- Sakız Adası'nın Fethi (1566)
- Hint Deniz Seferleri (1538-51-52-53)
  - Portekizlilerin kapattığı Kızıldeniz ve Basra Körfezi'ni açarak Baharat Yolu'nu canlandırmak ve Müslümanlara yardım etmek için Hindistan'a seferler düzenlendi.
  - Sırasıyla Hadım Süleyman Paşa, Piri Reis, Murat Reis ve Seydi Ali Reis sefere çıktı.
  - Yemen ve Kızıldeniz'in kontrolünün sağlanması dışında bu seferlerde başarısız olundu.
  - Seydi Ali Reis ünlü eseri "Miratü'l-Memalik" (Memleketlerin Aynası) adlı eserini, Hindistan'dan kara yoluyla dönmek zorunda kaldığı 3 yıllık yolculuğunda yazmıştır.

DOĞUDAKİ GELİŞMELER

- Safeviler ile mezhep ve D. Anadolu hakkında kavga yaşanmıştır.
- 1538-1548-1554 seferleri düzenlendi.
- 1555 Amasya Antlaşması'yla Safeviler Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünü kabul ettiler.
  - İran'la ilk antlaşma

Kalenderoğlu, Baba Zünnun Anadolu'da dinsel isyanlardır. Memlükler devletini yeniden kurmak isteyen Canberdi Gazali Suriye'de, Ahmet Paşa ise Mısır'da bağımsızlık için isyan etti.

Osmanlı Devleti'nin Düzenlediği Hint Deniz Seferleri

BATIDAKİ GELİŞMELER

Orta Avrupa hakimiyeti için Macaristan ve Avusturya (Habsburglar) ile mücadele edilmiştir.

- Belgrat'ın Fethi (1521)
  - Orta Avrupa'nın kapısı.
- Mohaç Savaşı (1526)
  - 2 saatlik savaşla Macaristan fethedildi.
- Viyana Kuşatması (1529)
- Alman Seferi (1532)
- İstanbul Antlaşması (1533)
  - Avusturya yıllık vergi ödeyecek
  - Avusturya arşidükü Osmanlı sadrazamına denk kabul edildi. (Avusturya Osmanlı Devleti'nin protokol üstünlüğünü kabul etti)
- Hristiyan birliğini parçalamak ve Akdeniz ticaretini canlandırmak için 1535 Antlaşması'yla Fransa'ya kapitülasyon verildi. Lakin bu kapitülasyonlar taslak olarak kaldı ve II. Selim zamanında 1569'da ancak kapitülasyonlar Fransa'ya tanınabildi.
- 1566 Zigetvar Seferi'nde Kanuni rahmetli oldu.

TEŞKİLATLANMA

- Kaptan-ı Derya, divan üyesi yapıldı.
- Süleymaniye Medresesi açıldı.
- "Muhibbi" mahlası ile Kanuni şiirler yazdı.
- Mimar Sinan, Ebus Suud Efendi, Matrakçı Nasuh, Fuzuli, Baki, Pir Sultan Abdal bu dönemde yaşadılar.
- Ebu Suud Efendi'yle beraber yaptığı kanunlarla devletin temellerini sağlamlaştırdı.

18. yüzyılda Dimitri Kantemir tarafından hukukçu kimliği nedeniyle "Kanuni" diye anılmıştır. Hukukçu yönü ön plana çıkan Kanuni'nin resmi, ABD Kongre Binasının duvarında evrensel tarihte öne çıkan 23 kanun yapıcı arasında yer almaktadır.

KANUNİ SONRASI DÖNEM

II. SELİM (1566-1574)

- Ordunun başında sefere çıkmayan ilk padişahtır. Yönetimde sadrazam Sokullu Mehmet Paşa etkilidir.
- Yemen 1568'de tam anlamıyla hakimiyet altına alındı.
- Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın Haçlı tehdidi ortaya çıkar düşüncesiyle karşı çıkmasına rağman Lala Mustafa Paşa komutasındaki donanma 1571'de Kıbrıs'ı Venediklilerden fethetti ve Akdeniz hakimiyeti güçlendi.
- Kıbrıs'a yardım için oluşturulan Haçlı donanması 1571'de İnebahtı'da Osmanlı donanmasını yaktı. (İlk büyük deniz yenilgisi) (Don Kişot eserinin yazarı Cervantes'te savaşa katılmış ve yaralanmıştır.)
- 1574'te Tunus Osmanlı topraklarına katılmıştır.

İmtiyaz-ı Mahsusa — Uhud-u Atika

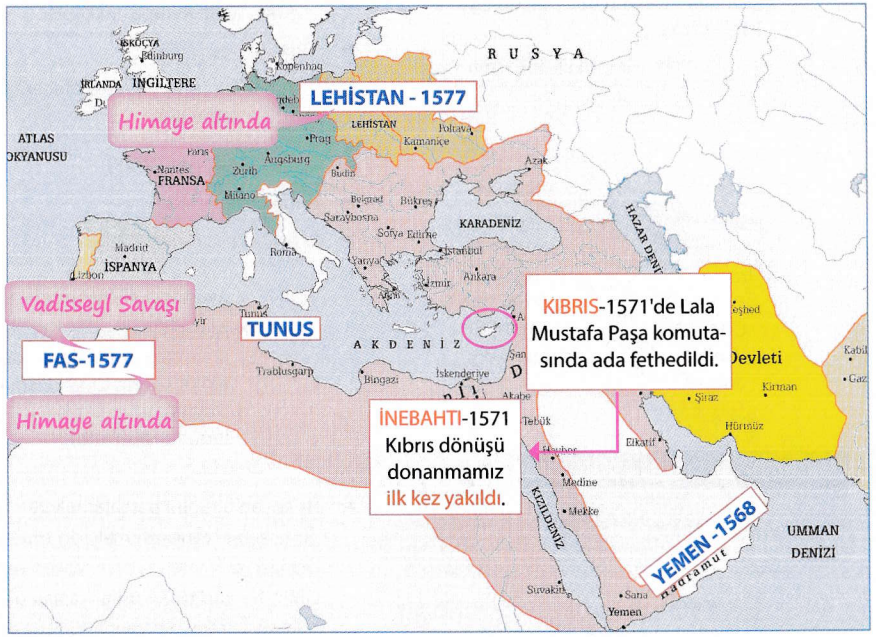
FRANSA'YA VERİLEN KAPİTÜLASYONLAR (1569)

EKONOMİK	Serbest ticaret hakkı
MALİ	Vergi indirimi
DİNİ	Kudüs'te Katoliklerin koruyuculuğu
ADLİ	Konsolosluk mahkemesi kurma hakkı
SİYASİ	Devamlı elçi bulundurma hakkı

SOKULLU MEHMET PAŞA

3 padişaha kesintisiz 15 yıl sadrazamlık yapması ve yönetimdeki etkisi nedeniyle adı ön plana çıkmıştır:

1. **Kanuni (1564-1566)**
2. **II. Selim (1566-1574)**
3. **III. Murat (1574-1579)**

III. MURAT (1574-1595)

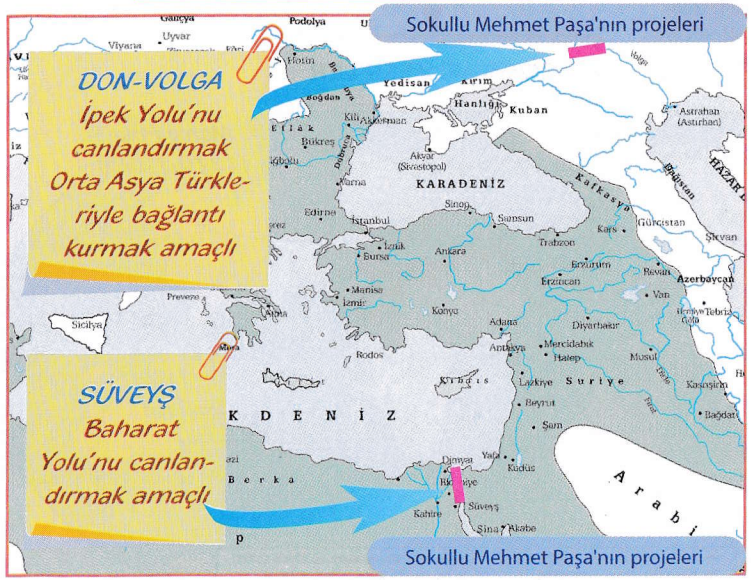
- 1577'de Lehistan Osmanlı Himayesi'ne alındı.
- 1577'de Fas Sultanlığı Osmanlı himayesine alındı. Bu uğurda Portekizlilerle Vadisseyl Savaşı yapıldı.
- Safeviler ile yapılan Meşaleler Savaşı'ndan sonra Safevi devletiyle 1590 Ferhat Paşa Antlaşması imzalandı. (Doğudaki en geniş sınırlara ulaşıldı.)

SOKULLU MEHMET PAŞA

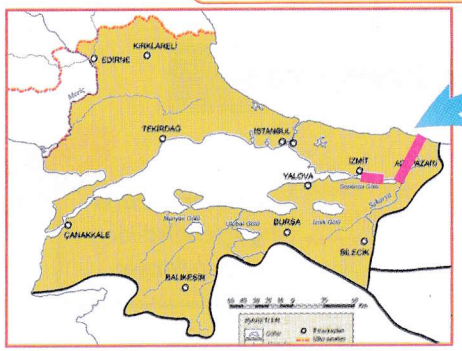
Venedik elçisine; "Biz Kıbrıs'ı almakla sizin kolunuzu kestik, siz İnebahtı'da bizi yenmekle sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen kol yerine gelmez, fakat kesilen sakal daha gür çıkar."

KANAL PROJELERİ

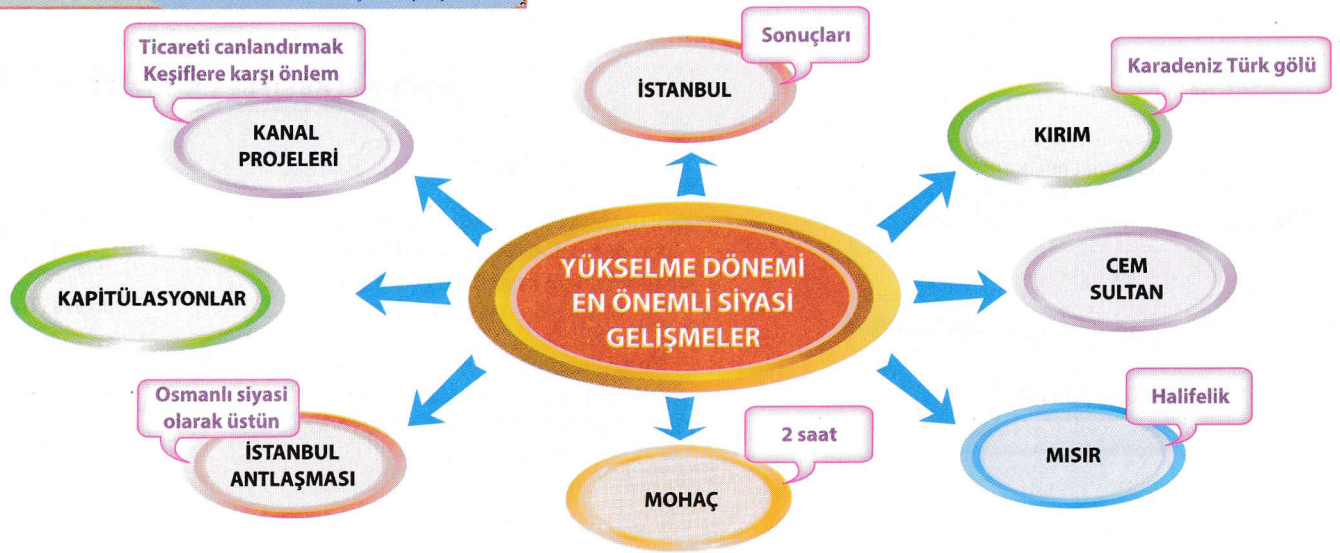
II. SELİM DÖNEMİ

III. MURAT DÖNEMİ

MARMARA
Karadeniz Bölgesi'nin kerestelerini körfeze, tersanelere getirmek amaçlı proje.

YENİ ÇAĞ'DA AVRUPADA

FEODALİTENİN YIKILIŞI

Orta Çağ'da

Feodalite siyasi ekonomik yönetim tarzı

İstanbul'un Fethi ile birlikte

Yeni Çağ'da

Krallar toplarla güçlendirdikleri ordularıyla

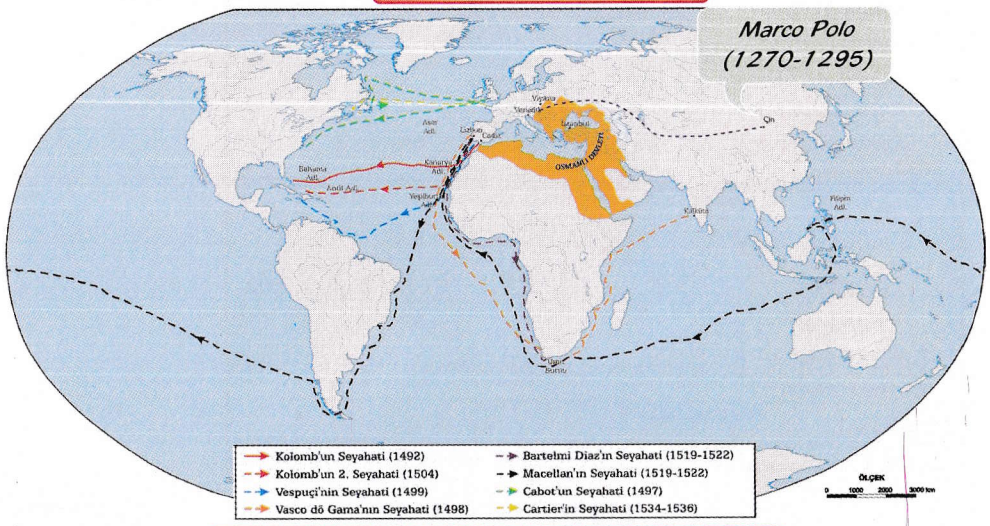
- **Güçlü kaleler, şatolar mevcut.**
  - Siyasi birlik yok.
  - Merkezi otorite zayıf.
- **Kaleleri ve FEODALİTE'yi yıktılar.**
  - Siyasi birlik sağlandı.
  - Merkeziyetçi güçlü krallıklar kuruldu.

Osmanlıya güçlü rakipler çıktı

COĞRAFİ KEŞİFLER

İstanbul'un Fethi'nden sonra yeni ticaret yolları aramak için

Marco Polo (1270-1295)

COĞRAFİ KEŞİFLERİN ETKİLERİ

OSMANLIYA

- Yeni ticaret yolları ile uluslararası ticaret yön değiştirecek ve İpek ile Baharat yollarının önem kaybetmesi Osmanlıların ticari gelirini düşürecektir.
- Keşfedilen yerlerden piyasaya bol miktarda değerli maden girecek ve bu durum Osmanlı ülkesinde enflasyona neden olacak.

AVRUPA'YA

- **Merkantalizm** (Zenginliğin kaynağı değerli madenlerdir) gelişti.
- Burjuva (Tüccar) güçlendi.
- Mesen sınıfı (Sanata ve sanatçıya değer veren zengin sınıf) oluştu.
- Sömürgecilik hızlandı.

COĞRAFİ KEŞİFLERE KARŞI TİCARETİ CANLANDIRMAK İÇİN OSMANLI DEVLETİ'NİN ALDIĞI ÖNLEMLER

- KAPİTÜLASYONLAR
- KANAL PROJELERİ
- HİNT DENİZ SEFERLERİ

MEYDANA GELEN GELİŞMELER

RÖNESANS

Yeniden doğuş anlamına gelen ve İtalya'da başlayan Rönesans, 15 ve 16. yüzyılda bilim ve sanat alanındaki gelişmelerdir.

Nedenleri

- İslam uygarlığının etkisi.
- Burjuva ve mesen sınıfı.
- Kağıt ve matbaanın icadı.
- İstanbul'un Fethi ile Bizanslı bilim adamlarının İtalya'ya gitmeleri.

Sonuçları

- Özgür düşünce gelişti.
- Skolastik düşünce sarsıldı.
- Reform'a neden oldu.

Rönesans Sanatçıları

- Dante
- Machiavelli
- Michelangelo
- Leonardo Da Vinci
- Rafael
- Montaigne
- Shakespeare
- Erasmus
- Cervantes

Rönesans'ın Osmanlıya etkisi? ⇨ Avrupa'daki gelişmeleri takip edemeyen Osmanlı bilimsel açıdan Avrupa'nın teknolojik olarak Batı'nın gerisinde kalacaktır.

REFORM

Martin Luther liderliğinde 16. yüzyılda Almanya'da başlayan Hristiyanlığın Katolik mezhebindeki gelişmelerdir.

Nedenleri

- Rönesans'la birlikte kilisenin de sorgulanması.
- Özgür düşünce.
- Kilisenin bozulması.
- İncil'in ulusal dillere tercümesi.

Sonuçları

- Yeni mezhepler ortaya çıktı; Protestanlık, Anglikanizim, Presbiteryenlik, Calvenizim
- Skolastik düşünce yıkıldı.
- Kilisenin etkinliği azaldı.
- Laik eğitim, laik devlet süreci başladı.
- 1648 Vestfalya Antlaşması'yla mezhep serbestliği geldi. Aynı zamanda laik ve de ilk uluslararası konferans olan Vestefalya, ulus devletlerin temelini de attı.

Reform'un Osmanlıya etkisi? ⇨

- Osmanlı Hristiyanlarında reform etkili olmadı.
  - Hoşgörü ve Osmanlı Hristiyanlarının Ortodoks mezhebinden olması nedeniyle
- Osmanlının batıya ilerleyişi kolaylaştı.
- Kanuni, Protestanları destekledi.
  - Hristiyan birliğini parçalamak için

AYDINLANMA ÇAĞI ⇨ Rönesans ve Reform'un ışığında Avrupa'da 17 ve 18. yüzyılda aklın ön plana çıktığı bu çerçevede her şeyin sorgulandığı, bilim ve sanatta önemli gelişmelerin yaşandığı süreçtir. ⇨ ***SANAYİ İNKILABI'NA neden olacak***

HÜMANİZM ⇨ İnsancılık anlamındadır. Aydınlanma Çağı ile birlikte toplumda bireyin değer kazandığı, insan haklarının işlendiği, bu çerçevede demokratikleşmeyi tetikleyen bir akımdır. ⇨ ***FRANSIZ İHTİLALİ'NE neden olacak***

4. ÜNİTE

OSMANLI DEVLETİ KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

Osmanlı Kültür ve Uygarlığı ünitesinde devlet yönetimi, ekonomik kavramlar, kültür, mimari, bilim ve sanat konularına özellikle dikkat etmelisiniz. Yine ilim ve sanat erbabı içerisinde Türk ve dünya tarihi açısından ön plana çıkanlar bilinmelidir. Terim bilgisinin yoğun olduğu bu ünitede oluşturacağınız bir tarih sözlüğü işinizi kolaylaştıracaktır.

ÖDEV

Yeni üniteye başlamadan önce biten ünite ile ilgili çıkmış KPSS-AGS sorularını incele lütfen.
Akabinde İdeal Tarih Soru Bankasından ünite ile ilgili Cevapla ve Tamamla bölümlerini yaptıktan sonra Kavra testlerinden 15-16 numaralı testleri çözerek konuyu pekiştir. Yorum yeteneğini güçlendirmek için de 17-18 numaralı Yorumla testlerini çöz. Son olarak ta ilk konulardan uzak kalmamak için 19 numaralı Tekrarla testini çöz.

OSMANLI DEVLETİ KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

DEVLET YÖNETİMİ

UNVANLARI

- Bey
- Sultan
- Padişah
- Hünkar
- Emir
- Hakan
- Han
- Gazi
- Halife

SEMBOLLERİ

- Hutbe
- Otağ (Çadır)
- Taht
- Hilat giyme (Halifenin gönderdiği elbise veya hediye)
- Alem/Sancak (Bayrak)
- Cülus bahşişi (Tahta çıkışta Kapıkulu ordusuna dağıtılan bahşiş)
- Biat Töreni (Bağlılık yemini)
- Kılıç Alayı
- Bayram Alayı
- Tuğra
- Tuğ
- Saray
- Mehter (Tabl)
- Sorguç
- Para/Sikke

HÜKÜMDAR

ÇOCUKLARININ EĞİTİMİ

Tecrübeli Padişah

SANCAĞA ÇIKMA USULÜ

Selçukluların atabeylik dediği sistemde Şehzadeler (Çelebi) idari tecrübe kazanmaları amacıyla küçük yaşlardan itibaren hocaları olan Lala lar nezaretinde sancaklarda sancakbeyi olarak görevlendirilir. İlk uygulayan Orhan Bey, bu sistemde ilk yetişen ise I. Murat'tır. Sancağa çıkma usulüyle yetişen son padişah III. Mehmet'tir.

17. yy.dan itibaren

Taht kavgasını engellemek için

Tecrübesiz Padişah

KAFES HAYATI USULÜ

Şehzadeler sarayda (Şimşirlik) eğitilirdi. Sancaktan gelerek hükümdar olan III. Mehmet'in genç yaşta ölmesiyle, I. Ahmet sancağa çıkamadan küçük yaşta padişah olmuştur. I. Ahmet kafes sistemini yasallaştırmış ve onun ölümüyle I. Mustafa kafeste yetişerek padişah olan ilk hükümdar olmuştur.

Şehzade Sancakları

Amasya - Kütahya - Manisa - Trabzon - Konya - İzmit

Balkanlarda yok. Anadolu dışında tek yer Kefe (Kırım)

KİM?

VERASET SİSTEMİ VE DEĞİŞİM

- Klasik uygulama → Ülke hanedanın ortak malıdır. → Taht Kavgaları
- I. Murat → Ülke padişahın ve çocuklarının malıdır.
- Fatih S. M. → Ülke padişahın malıdır. Nizam-ı Alem için "Kardeş Katli Uygulaması"
- I. Ahmet → *Amaç hasıl oldu* → Ekber ve Erşad Sistemi (Hanedanın yaşça büyük ve akıllı olanın tahta çıkmasıdır)

AMAÇ

Taht kavgalarını engellemek, merkezi otoriteyi güçlendirmek.

PADİŞAH YÖNETİM GÜCÜNÜ NASIL KULLANIR?

YASAMA

Ferman: Padişahın yazılı emirleridir.

Kanunname: Birden fazla düzenlemenin yer aldığı hukuki belgedir.

Adaletname: Yöneticilere karşı halkın çıkarlarının gözetildiği belgedir.

Yasakname: Kuralları çiğneyenlere uygulanacak cezaları belirten belgedir.

Berat: Atama belgesidir.

Hattı Hümayun: Padişah tarafından kaleme alınan belgedir.

Ahidname: Padişahın tek taraflı olarak bir devlete ya da gayrımüslim tebaya bazı haklar tanıdığı belgedir.

YÜRÜTME

Divan-ı Hümayun aracılığıyla

YARGI

Müsadere: Suç işleyen ya da güçlenen görevlilerin malına devletin el koymasıdır. Bu uygulamayla merkezi otoriteyi koruyarak, hazineye gelir sağlamak, ve yolsuzluklar engellenmek istenmiştir.

Kul Sistemi: Devşirme Sistemi'yle yetişenler padişahın kulu/kölesidir. Ve padişahın kulları üzerinde istediği tasarruf hakkı vardır.

PADİŞAHIN EVİ TOPKAPI SARAYI

Yönetim merkezi

ENDERUN (İç Saray)

Devlet adamlarının eğitim gördüğü Enderun Mektebi'nin ve padişahın özel görevlilerinin bulunduğu bölümdür.

Babüssade

BİRUN (Dış Saray)

Devlet meselelerinin görüşüldüğü resmi hayatın geçtiği bölümdür.

TOPKAPI SARAYI'NIN KAPILARI

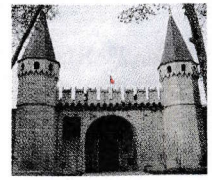
Babıhümayun: Sarayın ana kapısıdır.

Babüsselam: Birun'a geçişi sağlayan padişah dışında kimsenin atla giremediği kapıdır.

Babüssade: Birun'u Enderun'a bağlayan kapıdır.

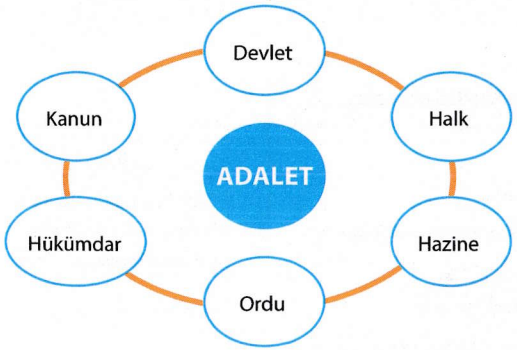
HAREM

Padişahın aile hayatının geçtiği bölümdür. Akrabalık ilişkilerinin önüne geçerek merkezi otoriteyi güçlendirmek için padişahlar genellikle haremdeki cariyelerle evlenmişlerdir.

Babüsselam

OSMANLI DEVLET YAPISININ ÖZELLİKLERİ

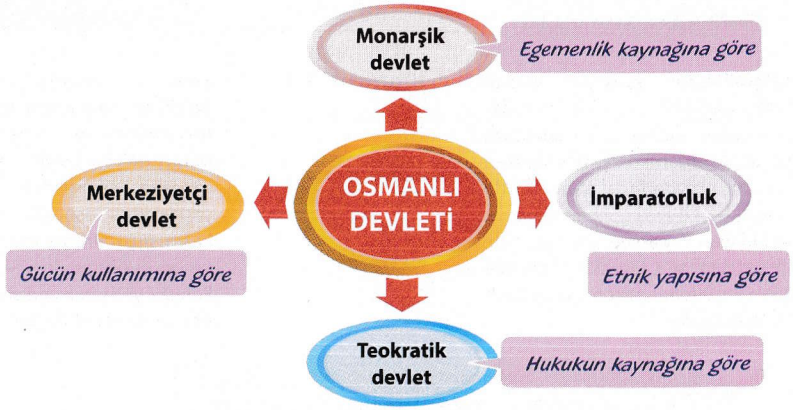

Osmanlı Devleti'nde hâkim olan dünya barışını sağlayacak adalete dayalı yönetim anlayışını gösteren hakkaniyet çemberi.

Osmanlı devlet yapısının şekillenmesinde;

- ✔ İslam dini
- ✔ Türk töresi
- ✔ Fethedilen bölgelerin gelenekleri

etkili olmuştur.

DİVAN-I HÜMAYUN

ÖZELLİKLERİ

- Devlet işlerinin görüşüldüğü en üst yönetim ve yargı organıdır.
- Danışma organıdır.
- Orhan Bey kurdu.
- Fatih'ten itibaren başkanı sadrazamdır. (Bu uygulama ile Divan-ı Hümayun bir karar organı olmaktan ziyade bir danışma organı haline dönüşmüştür)
- II. Mahmut kaldırdı.
- Toplantılarını "Kubbealtı (Kubbenişin)" denilen yerde yapardı.
- Padişah toplantıları "Kasr-ı adl " denilen pencereden arzu ederse takip ederdi.
- Divanda alınan kararlara "hüküm" denir.
- Hükümlerin kaydedildiği defterlere "Mühimme Defteri" denir.
- Divan kararlarının padişaha telhis (özet) olarak sunulmasına "Divan arz-ı" denir.

ÜYELERİ

Sadrazam	Padişahın mutlak vekilidir. Ordunun başında sefere çıkarsa Serdar-ı Ekrem sıfatını alır. Bab-ı ali/Paşa kapısı sadrazam konağına denir. Emirlerine "buyruldu" denilir.
Vezirler	Kubbealtı vezirleri denir. Sadrazamın yardımcılarıdırlar.
Kazasker	Adalet ve Eğitim Bakanıdır. Büyük askeri davalara bakar, kadıları atar.
Defterdar	Mali işlerden sorumludur.
Nişancı	Diğer adı "Tevki"dir. Her türlü iç ve dış yazışmaları yapar. Tuğra çeker. Dirliklerin, toprakların kaydını tutar. (Tapu Tahrir Defterlerinde) Kanunları çok iyi bildiği için "müftî-i kânun" da denir.
Reisülküttap	17. yüzyıldan itibaren Dışişleri Bakanlığı görevini nişancıdan almıştır.
Kaptan-ı derya	Donanma komutanı. Kanuni Dönemi'nde üye oldu. İstanbul'da ise toplantılara katılır.

YENİÇERİAĞASI

Yeniçeri komutanı. İstanbul'un güvenliğinden sorumlu. Güvenlik ve askeri konularda divana davet edilir. Vezir rütbesine ulaşınca ancak divan üyesi olur.

Şeyhülislam

Diyanet İşleri Başkanı. İfta makamıdır. Doğrudan divan üyesi olmamasına rağmen divanda alınan kararlar için Fetva (Dinen uygun mu/değil mi?) verir. İlk şeyhülislam Molla Fenari'dir.

DİVAN ÇEŞİTLERİ

İKİNDİ DİVANI	Divanda bitirilemeyen işler için sadrazam konağında toplanır. Yani mesai divanıdır.
GALEBE DİVANI	Elçi kabulü için toplanır.
ULUFE DİVANI	Maaş dağıtmak için toplanır.
AYAK DİVANI	Olağanüstü durumda ve halkın sorunlarını dinlenmesi için toplanır.
ÇARŞAMBA DİVANI	İstanbul'un sorunları için sadrazam konağında toplanır.
CUMA DİVANI	Mahkeme göreviyle toplanır.
SEFER DİVANI	Savaş esnasında toplanır.

DİVAN KALEMLERİ

Divan bürokrasisinde yazışmalardan sorumlu birçok birim vardır. **Bunlardan bazıları;**

- Beylikçi Kalemi
- Tahvil Kalemi
- Rüus Kalemi
- Amedi Kalemi
- Vakanüvislik Kalemi

ÜLKE (TAŞRA) YÖNETİMİ

İDARİ YAPI VE GÖREVLİLER

- ✔ Osmanlı Devleti'nde temel idare birimi eyalettir (Beylerbeyliği).
- ✔ Eyalet ➜ Sancak ➜ Kaza ➜ Köy diye sıralanır.
- ✔ Merkezden atanan Beylerbeyinin ve Sancak Beyinin vekili olarak onların sefere gittiklerinde veya görev bölgelerine gitmedikleri zamanlarda yerlerine bakan, vergileri toplayan görevlilere mütesellim denir.
- ✔ İstanbul'un yönetimi ise kendine hastır. Tüm görevliler merkezi otoriteyi koruyabilmek için padişah tarafından atanır.

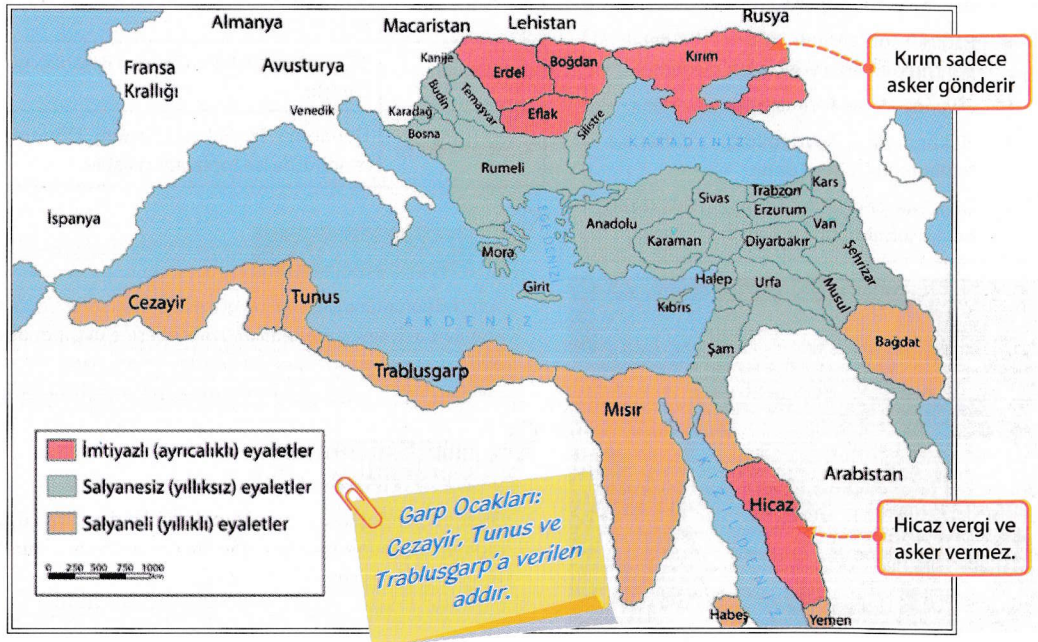
İDARİ BİRİM	YÜRÜTME	GÜVENLİK	YARGI	BELEDİYE
EYALET	Beylerbeyi	Subaşı	Kadı	
SANCAK	Sancakbeyi	Subaşı	Kadı	
KAZA	Kadı	Subaşı	Kadı	
KÖY	Köy Kethüdası	Yiğitbaşı	Kadı Naibi	
İSTANBUL (Dersaadet/Asitane/Payitaht/Islambol/Konstantiniyye)	Sadaret Kethüdası	Yeniçeri Ağası	Taht Kadısı	Şehir Emini

ŞEHİRLERDE BAZI GÖREVLİLER	
Muhtesip	Çarşı pazar esnafının denetiminden sorumludur. Narh tespit (fiyat) komisyonunda görev alır.
Kapan Emini	Kapan tek cins malın depolandığı ve satıldığı toptancı halidir. Kapan emini ise buranın sorumlusudur.
Bac Emini	Esnafın vergisini toplar.
Bey'tül Mal Emini	Şehirlerde kamu alacaklarından sorumludur. Mal müdürü.

EYALET ÇEŞİTLERİ

İç işlerinde bağımsız dış işlerinde merkeze bağlı

SALİYANESİZ (YILLIKSIZ) EYALETLER	SALİYANELİ (YILLIKLI) EYALETLER	İMTİYAZLI (ÖZERK) EYALETLER
Yöneticiler merkezden atanır.	Yöneticiler merkezden atanır.	Yerel hanedandan padişah seçer.
Vergisi Dirlik Sistemi'yle toplanır.	Vergisi İltizam Sistemi'yle toplanır.	Vergisi yıllık vergi olarak toplanır.
Merkeze yakın.	Merkeze uzak (Afrika).	Merkeze uzak (Kuzey).

TOPRAK YÖNETİMİ

MİRİ ARAZİ

Mülkiyeti devlete ait olan araziler.

DİRLİK ARAZİ

Dirlik (tımar) Sistemi'nin uygulandığı, vergi gelirinin yöneticilere hizmet karşılığı olarak ve cebellü denilen atlı asker yetiştirmek şartıyla bırakıldığı arazilerdir. Hiyerarşik statüye göre 3 çeşidi vardır.

Has arazi;
Geliri 100 bin akçeden fazla olan arazilerdir. Padişah, hanedan mensupları, sadrazam, vezirler, beylerbeyleri ve sancakbeyleri gibi üst düzey yöneticilere bırakılırdı.

Maaş dışındaki her 5 bin akçe için 1 cebellü yetiştirilir.

Zeamet arazi;
Geliri 20-100 bin akçe arasında olan arazilerdir. Alay beyleri, kale komutanları gibi orta düzeydeki görevlilere bırakılırdı.

Tımar arazi;
Geliri 20 bin akçeden az olan arazilerdir. 3 çeşidi vardır;

İlk 3 bin akçe kılıç hakkı olarak tımar beyinindir. Geri kalan her 3 bin akçe için 1 cebellü (tam techizatlı atlı asker) yetiştirilir.

- **Eşkinci tımarı;** Savaşlarda yararlılık gösteren askerlere verilen tımardır. Bunlara tımarlı sipahi denir.
- **Müstahfız tımarı;** Kale muhafızlarına, komutanlarına verilen tımardır.
- **Hizmet tımarı;** Saraylardaki hizmetlilere ve imam ve hafızlara verilen tımardır.

MUKATAA ARAZİ

Vergisinin İltizam Sistemi'yle toplandığı ve doğrudan hazineye aktarıldığı araziler.

PAŞMAKLIK ARAZİ

Vergi gelirinin hanedan mensubu kadınlara bırakıldığı araziler.

OCAKLIK ARAZİ

Vergi gelirinin kale ve tersanelere bırakıldığı araziler.

YURTLUK ARAZİ

Vergi gelirinin sınır boylarında akıncılara bırakıldığı araziler.

MALİKANE ARAZİ

Vergi gelirinin başarılı devlet adamlarına ödül olarak bırakıldığı araziler.

ARPALIK ARAZİ

Vergi gelirinin görevlilere ek gelir olarak veya devlet görevinden ayrılanlara emekli maaşı olarak bırakıldığı araziler.

VAKIF ARAZİ

Vergi gelirinin hayır amaçlı sosyal kuruluşlara bırakıldığı araziler.

METRUK ARAZİ

Halkın ortak kullanımına terk edilmiş araziler. Yaylak, otlak, orman, pazar yeri vs.

MEVAT ARAZİ

Hiçbir işe yaramayan ölü araziler. Çöl, kayalık, bataklık vs.

MÜLK ARAZİ

Kişilere ait, istedikleri gibi tasarruf edebildikleri araziler.

- **Öşrü toprak;** Müslümanlara aittir.
- **Haraci toprak;** Gayrimüslimlere aittir.

DİKKAT!

Toprağın büyük kısmının mülkiyeti devlete aittir. Özel mülkiyet ise görüldüğü üzere vardır ama özellikle müsadere sistemiyle devletin topraklara el koyabilmesi (feodelleşmeyi engellemek amacıyla) nedeniyle gelişmemiştir. Müsadereye rağmen özel mülkiyet vardır ama güvence altında değildir.

VAKIF SİSTEMİ

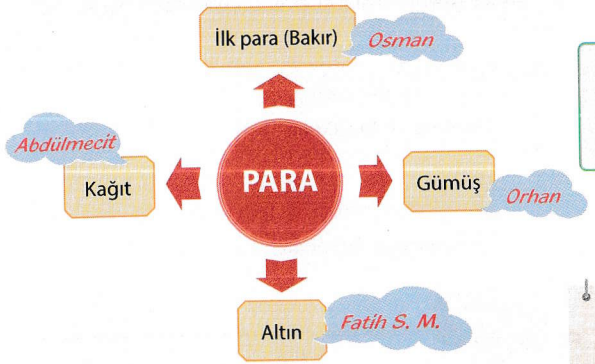
Sosyal barışın ve adaletin korunmasında önemli rol oynayan, köy ve şehirlerin imarı, dinî hizmetlerin sunumu ve sosyo-ekonomik hayatın canlanmasını sağlayan Vakıf, kişilerin taşınır ya da taşınmaz mallarını toplum yararına ebedî olarak bağışlamasıdır.

Sahibi bulunduğu bir mülkü toplumun yararına ebedî olarak bağışlayan yani vakfeden kişiye vâkıf, vakfedilen mala mevkuf denirdi. Vakfın idarecisi olan mütevelli; vakıfla ilgili idari, mali her türlü işlemden sorumluydu. Vakfedilen mallar satılamaz, devredilemez ve miras bırakılamazdı. Vakfın bina ve kurumlarına hayrat, gelir kaynaklarına ise akarat denirdi.

Cami, imarethane, medrese, şifahane, hamam ve kervansaray gibi dinî ve sosyoekonomik tesisleri vakıflar yoluyla yaptırmış ve bu vakıflar kadılar tarafından denetlenmiştir.

OSMANLI

OSMANLIDA PARA

PARA YERİNE KULLANILAN KAVRAMLAR

Sıkke – Akçe – Kuruş – Sultani (Sıkke-i Hasene - Altın para) – Mangır – Metelik – Pul – Para – Kaime (Kağıt para)

PARAYLA İLGİLİ BAZI TERİMLER

Tağşiş:	Paranın kenarlarının kırpılarak değerinin düşürülmesi.
Kızıl akçe:	Bakır oranı çok olan akçedir.
Züyuf akçe:	Gümüş miktarı azaltılmış akçedir.
Tashih-i sikke:	Akçenin ağırlığı ve gümüş oranının düşürülmesi.
Sikke tecdidi:	Tahta çıkan padişahın kendi adına yeni para bastırması.
Akçe-i büzürg:	Fatih Dönemi'nde basılan 10 akçeye denk gelen paradır.

OSMANLIDA HAZİNE

- **HAZİNE-İ AMİRE** (Devletin)
- **HAZİNE-İ HÜMAYUN** (Padişahın) — Ceb-i Hümayun
- **HAZİNE-İ ENDERUN** (Olağanüstü anlar için)

HAZİNE-İ AMİRENİN TEMEL GELİRLERİ

- Şer'i ve Örfi vergiler.
- Gümrük vergileri.
- Maden ve tuzla gelirleri.
- İltizam gelirleri.
- Müsadere gelirleri.
- Savaşlarda alınan ganimetlerin 1/5'i
- Bağlı devlet ve beyliklerin gönderdikleri vergiler ve hediyeler.

OSMANLIDA VERGİ

ÖRFİ VERGİLER (Tekalif-i Örfiyye)

Avarız*	Savaş, afet gibi olağanüstü dönemlerde talep edilen vergidir.	**imdad-ı Seferiyye**	Savaş zamanında orduya destek için alınan vergi
Ağnam*	Küçükbaş hayvancılık yapanlardan alınan vergi.	**İmdad-ı Hazariyye**	Barış zamanında ordu masrafları için alınan vergi
Çift Resmi (Çifthane)*	Müslüman çiftçiden alınan arazi vergisi.	**İane-i Cihadiyye**	Savaş döneminde alınan vergi
İspenç*	Gayrimüslim çiftçiden alınan arazi vergisi.	**İhtisab**	Pazar ve panayır yerlerinden alınan ölçü tartı vergisi.
Çiftbozan* (Bozbehre)	Toprağı boş bırakan çiftçiden alınan ceza vergisi.	**Mücerred**	Evlenme çağındaki bekar çiftçilerden alınan vergi.
Bac resmi*	Pazar yerlerindeki esnaftan alınan gelir vergisi.	**Bennak**	Az toprağı veya hiç toprağı olmayan evli çiftçiden alınan vergi.
Derbent resmi	Önemli geçit ve yollardan alınan geçiş vergisi	**Arusane**	Evlilik esnasında kız tarafının verdiği vergi.
İzn-i Sefine	Boğazlar'dan geçen gemilerden alınan vergi	**Reftiye**	Ülke dışına yapılan ticaretten alınan vergi.
Cerime	Suç işleyenlerden alınan vergi.	**Müruriyye**	Transit geçişlerden alınan vergi.

DEVLETİ'NDE MALİYE

OSMANLIDA VERGİ TOPLAMA SİSTEMLERİ

ŞERİ VERGİLER
(Tekalif-i Şeriyye)

Öşür*	Müslüman çiftçilerden 1/10 oranında alınan ürün vergisidir.
Haraç*	Gayrimüslim çiftçilerden 1/5 oranında alınan ürün vergisidir.
Cizye*	Askerlik yapmadıkları için askerlik çağındaki Gayrimüslim erkeklerden yıllık alınan vergidir. *(Çocuklardan, kadınlardan, ihtiyarlardan, engellilerden, din adamlarından alınmaz.)*
Zekat:	Müslümanlardan deniz ürünleri, madenler, zirai ürünler ve ticari faaliyetlerden elde edilen gelirlerden alınan vergi.

TIMAR (DİRLİK) SİSTEMİ NEDİR?

Bir yerin vergi toplama hakkının, hizmet karşılığında yöneticilere/tımar beylerine asker yetiştirmek şartıyla bırakılmasıdır. Kendisine dirlik verilenlere "Sahibi arz" denir.

TIMAR SİSTEMİ'NİN FAYDALARI

- İDARİ AÇIDAN: Tımar sahipleri aynı zamanda yöneticidir.
- ASKERİ AÇIDAN: Hazır bir ordu ortaya çıkar. (Tımar/Eyalet ordusu)
- ASAYİŞ AÇISINDAN: Güvenlik sağlanır.
- MALİ AÇIDAN: Merkezden maaş ödenmez. Vergiler toplanır.
- EKONOMİK AÇIDAN: Tarımsal üretimin devamlılığı sağlanır.

TIMAR SİSTEMİ'NDE TOPRAK

- MÜLKİYET devlete aittir.
- ORGANİZATÖR tımar beyidir. Görev süresince vergiyi toplar.
- KİRACI köylüdür. Geçimini sağlayabilecek, bir çift öküzün sürebileceği kadar (Çift Hane Sistemi) devlet tarafından verilen toprak köylü tarafından işletilir. Toprağı satamaz, miras bırakamaz. İşletme hakkını ancak çocuklarına bırakabilir. Toprağı mazeretsiz boş bırakırsa çift bozan vergisi öder. 3 yıl boş bırakırsa toprak elinden alınır.

İLTİZAM SİSTEMİ NEDİR?

Bir yerin vergi toplama hakkının peşin para karşılığında ihale ile satılmasıdır. Merkezin ihtiyaçları bu sayede karşılanmaktaydı. Ekonomi bozuldukça tımar arazileri iltizama dönüştürülerek merkezi hazine rahatlatılmak istenmiş ama bu durum yeni sorunlara neden olmuştur.

MÜLTEZİM NEDİR?

İltizam hakkını satın alanlara denir. Yönetici olmak şart değildir.

NEREDE UYGULANIR?

Saliyaneli (Yıllıklı) eyaletlerde uygulanır (Mukataa arazide). Bu eyaletlerdeki görevliler Tımar Sistemi dışında kaldıklarından kendilerine yıllık saliyane denilen maaş ödenir.

EMANET SİSTEMİ NEDİR?

Vergilerinin toplanmasında uygulanan yöntemlerden biri olan emânet yöntemi ile devlet, mukâta'ayı bir mültezime bırakmayarak gelirlerin kendi atadığı bir görevli tarafından toplanmasını sağlamaktaydı.

EMİN NEDİR?

Mukâtaanın vergilerini toplama görevini üstlenen kişiye "emîn" adı verilirdi. Bu görevli doğrudan merkez tarafından atanır ve yaptığı hizmet karşılığında devletten bir maaş veya dirlik alırdı.

NEREDE UYGULANIR?

Mukataa araziler içerisinde stratejik önemlerinden dolayı devlet tarafından denetlenmesi ve kontrolü uygun görülen yerlerde emânet yöntemi uygulanmaktaydı.

KIYASLAYINIZ

TIMAR/DİRLİK SİSTEM	X	İLTİZAM SİSTEMİ
Anadolu ve Rumeli'deki eyaletlerde uygulanır.		Daha çok Kuzey Afrika'daki eyaletlerde uygulanır.
Eyaletlerdeki yöneticiler/görevliler/komutanlar vergiyi toplar.		İltizam hakkını ihaleyle satın alan mültezim vergiyi toplar.
Vergiyle asker yetiştirilir.		Asker yetiştirilmez.
Merkeze, hazineye gelir sağlanmaz.		Merkeze, hazineye doğrudan nakit gelir sağlanır.
Toprağın mülkiyeti devlete aittir.		Toprağın mülkiyeti devlete aittir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE EKONOMİ

EKONOMİYE BAKIŞ

Osmanlıda ekonomik faaliyetler; Tarım, Hayvancılık, Ticaret (Coğrafi keşiflerle zarar gördü), madencilik ve sanayi alanlarında ve ihtiyaçları karşılar düzeydeydi. Bu yönüyle Osmanlı Devleti kendi kendine yeten bir ekonomiye sahiptir.

OSMANLI EKONOMİSİNE HAKİM OLAN İLKELER

Gelenekçilik

Zamanla oluşan sosyal ve ekonomik eğilimleri ve dengeyi muhafaza etmek ve bu durumu bozacak değişimleri engellemek.

İaşecilik

Halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak ve refahını devamlı kılmak için piyasada yeterli mal bulundurmak, arz talep dengesini sağlamak.

Fiskalizm

Hazine gelirlerini arttırmak, daha da arttırmak için önlem almak.

LONCA TEŞKİLATI

- ✔ Şehirlerde Müslüman esnafın iş birliği ve dayanışma örgütüdür. Daha sonraları gayrimüslim esnaf da üye olabilmiştir.
- ✔ Fiyatları belirleyen, üyelerine orta sandığı ve teavün (yardımlaşma) sandıkları kanalıyla finansal destek sağlayan, kalite kontrolü yapan, usta-kalfa-çırak eğitimiyle mesleki eğitimi üstlenen çok yönlü bir örgüttür.
- ✔ Loncalar İhtisap Kanunları'na (üretim standartlarını belirler) uygun olarak üretim yaparlar. İhtisap ağası standartlara uygunluğu denetler. Sultan II. Bayezid zamanında yürürlüğe giren "Bursa İhtisap Kanunu" dünyanın ilk standart kanunudur.

OSMANLI'DA BAZI TİCARİ KAVRAMLAR

Menzil Örgütü	Derbent teşkilatı	Mekkari Taifesi
Ticaret güzergahlarında taşımacılığı ve resmi haberleşmeyi organize eder.	Ticaret güzergahlarının, geçitlerin güvenliğini sağlar.	Mal taşımacılığını yapan kesim. Lojistik/Kargo.

KAPİTÜLASYONLAR (Uhudu Atika / İmtiyaz-ı Mahsusa) NEDİR?

Kapitülasyonlar bir devletin başka bir devlete verdiği ekonomik, siyasal, dini vb. ayrıcalıklardır. İlk dönemler padişahın bir lutfu şeklinde verilen kapitülasyonlar, ticaretin canlanmasına, Hristiyan birliğinin parçalanmasına ve iaşe ilkesi gereği piyasada yeteri kadar malın bulundurulmasına katkı sağlamıştır. İlerleyen dönemlerde ise Batılılar tarafından zorla alınmaya başlanan kapitülasyonlar Osmanlı ekonomisini dışa bağımlı hale getirmiş ve Osmanlı'nın mali kaynaklarını azaltmıştır.

KİMLERE VERİLDİ?

- ✔ Orhan Bey Cenevizlilere,(ilk)
- ✔ I. Murat Raguza Cumhuriyeti'ne,
- ✔ Fatih Venediklilere,
- ✔ Kanuni Fransa'ya, (Hayata geçişinin II. Selim olduğunu yazan kaynaklarda vardır.)
- ✔ II. Selim Avusturya'ya
- ✔ III. Murat İngiltere'ye,
- ✔ I. Ahmet Hollanda'ya,
- ✔ 1740 antlaşması ile Fransa'ya daimi,
- ✔ 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya'ya kapitülasyonlar verilmiştir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORDU

İlk düzenli ordu; Orhan Bey; Yaya ve Müsellem

İlk Yeniçeri Ocağı ve Kapıkulu Ordusu; I. Murat

İlk donanma; Orhan Bey; Karamürsel'de

OSMANLI DEVLETİ'NDE ASKER VE YÖNETİCİ YETİŞTİRME UYGULAMALARI

PENÇİK SİSTEMİ

I. Murat ilk uyguladı

- ✔ Kazasker Çandarlı Kara Halil'in çalışmalarıyla sistem uygulandı.
- ✔ Savaşlarda alınan esirlerin beşte biri devlete kalırdı.
- ✔ Bu esirler eğitilerek (Türkçe ve İslam dini) Yeniçeri Ocağı'nda asker olarak kullanılırdı.
- ✔ Akıllı ve zeki olanlar ise yönetici olarak yetiştirilirdi.
- ✔ 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra sistem esir alınamaması nedeniyle devam ettirilemedi ve devşirme sistemine geçildi.

DEVŞİRME SİSTEMİ

I. Mehmet ilk uyguladı.

II. Murat kanunlaştırdı.

Gayrimüslim çocuklar seçilirdi. (Tek çocuksa, engelliyse, ailesinde suç işleyen varsa, daha önce devşirme alınan ailedense o çocuk alınmazdı.) → Anadolu'da Müslüman Türk ailelerin yanında eğitilirler. (Zihinler Türk İslam kültürü ile devşirilir.) → Acemioğlanlar Ocağı'nda eğitilirler. →

- ENDERUN MEKTEBİ → Yönetici → Buradaki eğitimden sonra taşrada görevlendirme işlemine "çıkma" denilir.
- KAPIKULU ORDUSU → Asker

BU UYGULAMALAR SAYESİNDE

- Asker ve yönetici ihtiyacı karşılanır.
- Azınlıkların devlete olan bağlılığı sağlanır.
- Üst düzey yönetimde güçlü Türk beylerine yer verilmediğinden merkezi otorite güçlenir.

ORDU

KARA KUVVETLERİ

KAPIKULU ORDUSU (Merkez Ordu)

KAPIKULU PİYADELERİ

ACEMİ OĞLANLAR
Devşirilen gençlerin dahil olduğu Kapıkulu Ordusu'na asker yetiştiren ocaktır (Birlik). Zeki olanlar ise Enderun Mektebinde devam ederlerdi.

YENİÇERİLER
Kapıkulu'nun en kalabalık ve yönetimde en etkili olan birliğidir. Acemioğlanlar'dan Yeniçeri Ocağı'na geçişe "Kapıya Çıkma" ya da "Bedergah" denilir. İstanbul'un güvenliğinden, yangınların söndürülmesinden de sorumludur. Bektaşilik ocak üzerinde etkilidir.

TOPÇULAR
Top imal eden ve kullanan sınıf.

LAĞIMCILAR
Kale kuşatmalarında tünel kazarak surlara ulaşan ve surları patlatan sınıf.

HUMBARACILAR
El bombası, havan, barut imal eden ve kullanan sınıf.

CEBECİLER
Silah yapan, tamir ve bakımını üstlenen sınıf.

BOSTANCILAR
Saray ve köşklerin güvenliğinden sorumlu sınıf.

TOP ARABACILARI
Topları çeken arabaları imal eden ve kullanan sınıf.

KAPUKULU SÜVARİLERİ

Altı bölük halkı

SİLAHTARLAR | **SİPAHİLER**
Padişah ve otağ güvenliğinden sorumlular.

SAĞ ULUFECİLER | **SOL ULUFECİLER**
Sancakların güvenliğinden sorumlular.

SAĞ GARİPLER | **SOL GARİPLER**
Hazine ve ganimetlerin güvenliğinden sorumlular.

EYALET ORDUSU

TIMAR ORDUSU

Dirlik Sistemi'yle oluşur.

Tımar Ordusu'nun Özellikleri

- Barış zamanında çiftçilik yaparlar.
- Savaşta yararlılık gösteren tımar sahibi askerlere Tımarlı Sipahi denir.
- Askerlere Cebellü (atlı asker) denir.

Karşılaştırınız

KAPIKULU ORDUSU	TIMAR ORDUSU
Devşirme Sistemi'yle yetişir.	Tımar Sistemi'yle yetişir.
Türk değiller.	Türk
Müslim (Müslümanlaştılar)	Müslim
Evlilik, iş yasak	Evlenebilir, iş yapabilir (Çiftçi)
Ulufe (Maaş), Cülus bahşişi ve Sefer bahşişi alırlar.	Maaş, bahşiş almazlar.

TEŞKİLATI

17. yüzyılda tımar sisteminin bozulmasıyla eyaletlerde eyalet beylerinden ulufe alan sekban ve sarıca denilen başıbozuk askeri birlikler kullanıldı.

DİĞER EYALET ASKERLERİ

AKINCILAR
Sınırlarda görev yapan, keşif, istihbarat ve yıpratma görevi üstlenen hafif süvari birlikleridir.

DELİLER
Yol gösteren anlamındadır. Cesaretleriyle nam salmış, Balkanlar'da görev yapan hafif süvari birlikleridir.

TURNALAR / TATARLAR
Haberleşmeden sorumludurlar.

YAYA VE MÜSELLEMLER
Ordunun önünden giderek yol açan ve siper kazan birliklerdir.

CERAHORLAR
Ordu için yol açan, siper kazan Hristiyan askerlerdir.

VOYNUKLAR
Balkanlar'da atlara bakan, ot biçen Hristiyan askerlerdir.

BAĞLI DEVLET VE BEYLİKLERİN ASKERLERİ
Kırım, Eflak, Boğdan askerleri gibi

AZABLAR
Bekar anlamındadır. Yeniçeri'nin önünden düşmana ilk saldıran hafif piyade birliklerdir.

SAKALAR
Ordunun su ihtiyacını karşılarlar.

DERBENTÇİLER
Önemli geçitlerin güvenliğinden sorumludurlar.

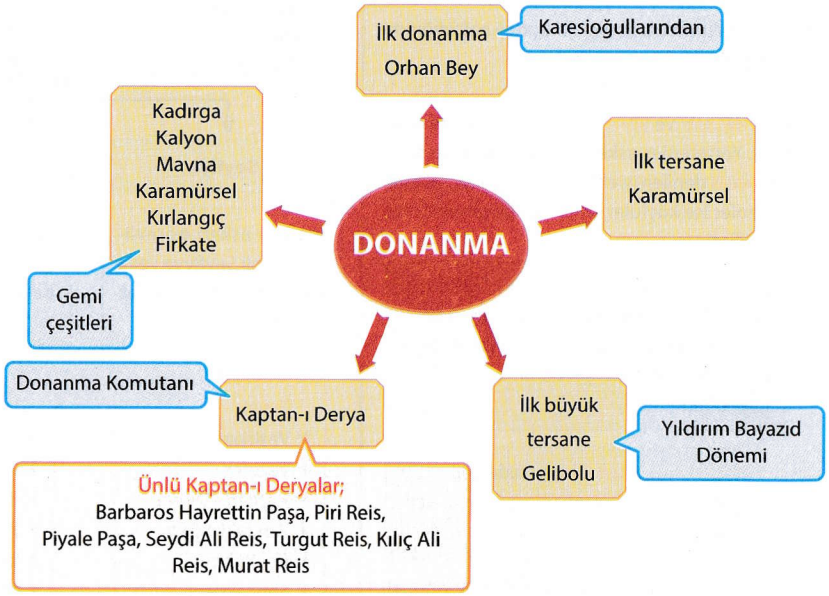
BEŞLİLER
5 haneden alınan 1 askerle oluşur. Sınırda, kalelerde görev yaparlar.

MARTOLOSLAR
Casusluk yapan, dağ ve ormanlarda güvenliği sağlayan Hristiyan askerlerdir.

GÖNÜLLÜLER
Sınırlarda savaş esnasına orduya katılan ve bazı vergilerden muafiyet elde eden birliklerdir.

DENİZ KUVVETLERİ

Preveze ve Cerbe Deniz Zaferleri

BAZI DENİZCİLİK TERİMLERİ	
Kaptan	Filo komutanı. Oramiral
Patrona	Koramiral
Riyale	Tuğamiral
Reis	Gemi komutanı
Levend	Deniz askeri
Azap	Bekar deniz askeri
Aylakçı	Geçici maaşlı asker

OSMANLI TOPLUM YAPISI

SOSYAL HAREKETLİLİK

- Osmanlı toplumunda sosyolojik açıdan bakıldığında herhangi bir sınıflaşma yoktu.
- Halk yönetenler ve yönetilenler olmak üzere ikiye ayrılırdı. Yönetenler askeri ve sivil idarecilerdir ki tevdi emanet denilen işi ehline verme anlayışı esastır. Yönetilenler ise köylüler, şehirliler, göçebeler diye tasnif edilirdi.
  - Bu ayrım tamamen yapılan iş ile ilgili olup, yetenekli kişiler en üst düzeye kadar yükselebilir veya tam tersi yapılan hataya bağlı olarak tüm yetkisini ve gücünü kaybedebilirdi.
    - Dikey hareketlilik diye ifade edilen bu durum sınıf ayrımı olmadığının açık göstergesidir.
- Yatay Hareketlilik ise Osmanlı coğrafyasında yaşanan göçtür. Özellikle ilk dönemlerde iskan siyaseti nedeniyle, son yüzyılda ise kaybedilen topraklardan dolayı yatay hareketlilik yoğun yaşanmıştır.

SOSYAL HİYERARŞİ

YÖNETENLER

Vergi vermez Askerlik yapmaz.

İdari görevliler "mülkiye" diye de anılır.

Seyfiye	Kalemiye	İlmiye
İdari ve askeri görevlilerdir. Ehli Seyfiyye veya Ehli Örfiyye diye anılırlar.	Devlet dairelerinde çalışan sivil yöneticiler. Ehli Kalemiyye diye anılırlar.	Eğitim, din ve hukuk işlerinde sorumlu görevliler. Ehli Şeriyye diye anılırlar. Medrese kökenlidirler.
Örnek; Veziriazam Vezirler Kaptan-ı Derya Yeniçeri Ağası Beylerbeyi Sancakbeyi Subaşı Timarlı sipahi	Örnek; Defterdar Reis-ül küttap Nişancı Katipler Vakanüvis Muhtesip Bac emini Kapan emini	Örnek; Şeyhülislam Kazasker Kadı İmam Müezzin Vaiz Müderris Nakibül eşraf Hace-i Sultani

YÖNETİLENLER (REAYA)

Vergi verir Askerlik yapar.

- Reaya vergi veren, yönetilen halk anlamındadır.
- Reaya yapılan işe göre köylü, göçebe, şehirli, tüccar olarak tasnif edilmektedir.
- Bunun yanında halk Müslüman ve gayrimüslim (zımmi) olarak ta tasnif edilmiştir. Müslümanlar "Millet-i Hakime", Müslüman olmayanlar ise "Millet-i Mahkume" diye de tanımlanmıştır.
- Yine toplumun tasnifinde "millet sistemi" de bir yöntem olarak Fatih'ten itibaren kullanılmıştır.

MİLLET SİSTEMİ

Halkın din ve mezhep esasına göre tasnifidir.

Katolik milleti, Süryani milleti, vs...

Etnik (ırk) köken akla gelmesin!!!

OSMANLI TOPLUMUNDA SPOR

- Klasik dönem Osmanlıda güreş ve çeşitli beden eğitimi hareketlerinin yaptırıldığı yerlere zorhane denilmiş ve güreş, ata binme ve de cirit sporları ön planda olmuştur.
- Bir tür savaş oyunu olan Matrak (Ucu yumuşak değnekle oynanan kılıç kullanımı geliştiren rakibin kafasına vurmanın hedeflendiği oyun) ve Tomak (Değnekle rakibin sırtına vurmanın hedeflendiği oyun) iyi asker yetiştirmeyi hedefleyen oyunlardır.

BAZI KAVRAMLAR

Nakibül eşraf	Peygamber soyundan gelenlerin takibini yapan bir makamdır.
Hace-i Sultani	Padişah hocası
Surre Alayı	Her yıl Hac döneminde kutsal topraklara hediyeler gönderilmesi.
Levanten	Büyük liman kentlerinde yaşayan Fransız İtalyan kökenli Katoliklerdir.
Ulahlar	Makedonya ve Romanya bölgesinde yaşayan bir halk.
Süryaniler	Hristiyanlığın bir mezhebi ve taraftarları.
Bogomiller	Tek tanrı inancını benimseyen Hristiyanlık mezhebi. Boşnaklar arasında yaygın. İslamlaşmaları kolay oldu.

OSMANLIDA HUKUK SİSTEMİ

Yargı bağımsız

Şeri Hukuk

- Temeli İslam hukukuna dayanır.
- Sosyoekonomik konular şeri hukuk çerçevesinde çözülürdü.
- Yargı kararına itiraz durumunda kadılardan oluşan bir kurul durumu görüşür ve karar verirdi.

Konsolosluk Mahkemeleri

Kapitülasyonlarla yabancı devletler vatandaşlarının hukuki problemlerini çözme yetkisi aldılar.

Cemaat Mahkemeleri

Gayrimüslimler kendi iç hukuki sorunlarını kendi mahkemelerinde çözerdi.

Hukuk birliği yok

Örfi Hukuk

- Temeli Türk töresine gelenek ve göreneklerine dayanır.
- Kanunname-i Ali Osman en önemlisidir.
- Askeri ve idari alanlarda uygulanır. Nişancı, Örfi hukuk uzmanıdır çok iyi bilir. Bununla birlikte yargılama yetkisi yoktur.

Hukuktan sorumlu adalet bakanı **KAZASKER**

İlk kazasker Çandarlı Halil Paşa

KADI (Yargıç)

- Başkentten gönderilen fermanları halka ulaştırır.
- Şeri Mahkemelere başkanlık ederek davaları görür ve Şeriyye Sicilleri'ne kaydeder.
  - Tereke defterleri; siciller içerisinde yer alan miras defterleridir. Çocuk sayısı, çok evliliğin yapılma amaçları, mirasçıların durumu gibi bilgiler yer alır.
- Vakıfları, esnaf ve loncaları denetler.
- Vergilerin düzenli toplanmasını sağlar.
- Noterlik görevini üstlenir.
- Kazaların idaresini üstlenir. Belediye işlerine bakar.

DİKKAT!

Nizamiye, Ticaret ve Karma mahkemeler, 19. yüzyılda Batılılaşma çerçevesinde Tanzimat Dönemi'nde kurulacak olan mahkemelerdir.

BAZI KAVRAMLAR

Taht Kadılığı	Başkent kadılarıdır.
Mevleviyet	Büyükşehir kadılarıdır.
Tereke defterleri	Şeriye sicillerinde yer alan miras defterleridir.
Kassam	Mirası mirasçılara taksim eden görevli.

Muhzır	Mübaşir. Kişileri mahkeme huzuruna çağıran görevli.
Şuhudül hal	Şehrin ileri gelenlerinden oluşan ve Kadı'nın kararlarını denetleyen bilirkişi heyeti.
Asesbaşı	Bekçi. Mahkeme kararlarını infaz eder (uygular).
Subaşı	Güvenlik amiri. Mahkeme kararlarını infaz eder.

OSMANLIDA EĞİTİM SİSTEMİ

ÖRGÜN EĞİTİM

SARAY EĞİTİMİ

Enderun Mektebi:
II. Murat tarafından kurulan, Fatih zamanında kurumsallaşan saray okulunda devşirilen öğrenciler, üst düzey yönetici ve komutan olarak yetiştirilirdi. Başarısız olan ve disiplin suçu işleyenler "Çıkma" tabiriyle eyaletlerde görevlendirilirdi.

Şehzadegan Mektebi:
Padişahın erkek çocuklarının eğitildiği bölümdür.

Harem:
Padişahın kız çocuklarının, cariye ve kalfaların eğitim aldığı bölümdür.

SIBYAN MEKTEBİ

Mahallelerde genelde cami veya cami yanında bir odada çocukların temel okuma yazma, matematik, Kur'an eğitimi aldıkları masraflarının mahalleli veya vakıflarca karşılandığı Osmanlı eğitim sisteminin ilk basamağı olan okullardır. Çocuklar "amin alayı (Bedi besmele)" ile eğitime başlardı.

MEDRESE

- Orta ve yüksek öğretimin yapıldığı temel eğitim kurumları olan medreseler, İlmiyye ve Kalemiyye sınıfına ihtiyaç duyulan görevlileri yetiştirirdi.
- İlk medrese Orhan Bey zamanında İznik'te açılan Orhaniyye Medresesi'dir. İkinci medrese ise Süleyman Paşa Medresesi'dir.
- Sahn-ı Seman (Fatih) ve Sahn-ı Süleymaniye (Kanuni) dönemlerinin en ileri eğitim kurumlarıdır.
- Mütevelli heyeti tarafından idare edilen medreselerin masrafları vakıflarca karşılanmakta ve özerk eğitim yapmaktaydılar. Mezunlarına icazetname (diploma) verilir.

OKUTULAN DERSLER

a) Akli Bilimler: Matematik, astronomi, tıp, kimya vs.

b) Nakli Bilimler: Hadis (Peygamber sözleri), Kelam (İslam felsefesi), Tefsir (Kur'an'ın açıklanması), Fıkıh (İslam hukuku)

AKADEMİK KARİYER

1-Müderris: Üniversite hocası (İlk müderris Davudu Kayseri)

2-Mülazım: Müderrislik bekleyen stajyer hoca

3-Muid: Asistan. Müderris yardımcısı.

4-Danişment: Yükseköğretim öğrencisi

5-Softa (Suhte): Medrese öğrencisi

BÖLÜMLER

a) Darül Kurra: Kur'an eğitimi verilir

b) Darül Hadis: Hadis eğitimi verilir.

c) Darül Hendese: Matematik, astronomi eğitimi verilir.

d) Darül Tıp: Tıp eğitimi verilir.

ÇEŞİTLERİ

a) **Hariç:** İlk eğitim
Dahil: Orta eğitim
Sahn: Yüksek eğitim

b) Müderris ücretlerine göre;
- Haşiye-i tecrid (Yirmili)
- Miftah Otuzlu)
- Telvih (Kırklı)
- Ellili
- Sahn (Elli üstü)
- Altmışlı

ASKERİ EĞİTİM

Acemioğlanlar içerisinde çeşitli askeri mesleki sanat okulları yer almaktaydı. Bunlar;

- Mehterhane
- Cambazhane
- Tophane
- Humbarahane
- Tüfekhane
- Kılıçhane

YAYGIN EĞİTİM

ESNAF EĞİTİMİ

Loncalar aracılığıyla mesleki eğitim yapılırdı.

HALK EĞİTİMİ

Camii, tekke ve zaviyeler, cemevleri, kütüphane, yarenevleri, sahaflar aracılığıyla yapılırdı.

DİL VE EDEBİYAT

OSMANLIDA DİL

Resmi dil	Bilim dili	Edebiyat dili
TÜRKÇE	ARAPÇA	FARSÇA

"Osmanlıca" halk arasında yanlış kullanılan bir kavramdır. Osmanlıca diye bir yazı veya konuşma dili yoktur. Osmanlı Devleti'nde Arap harfleriyle yazılan Türkçe kullanılmaktaydı ve bu yazı (Hat) bir sanat dalı olarak da oldukça gelişmiştir.

BAZI OSMANLI YAZI TÜRLERİ

Matbu	Matbaa baskısı yazıdır.
Rika	Küçük el yazısıdır. 19. yüzyılda devletin resmi yazı türüdür.
Siyakat	Daha çok mali yazışmalarda kullanılan bir tür şifreli yazıdır.
Nesih	Sülüsten küçük ve yazımı kolay olan ve yaygın olarak kullanılan bir yazıdır.
Sülüs	Harfler büyük olduğundan özellikle süslemede kullanılan yazıdır.
Kufi	Dik ve kalın bir yazı türüdür. Geometrik özelliğiyle süslemede kullanılmıştır.
Divani	Divan yazışmalarında kullanılır.

HALK EDEBİYATI

Sade bir dille halkın anlayabileceği eserler ortaya konulmuştur. Türkü, ağıt, mani vs... Önemli temsilcileri;

- Gevheri (16. yy)
- Köroğlu (16. yy)
- Karacaoğlan (17. yy)
- Kul Mustafa (17. yy)
- Seyrani (19. yy)
- Dadaloğlu (19. yy)

Surname: Osmanlı Dönemi'nde padişah çocuklarının doğum ve sünnet törenleriyle padişah kızlarının düğün törenlerini anlatan eserlerdir. Bilinen ilk örneği, III. Murad'ın oğlu için yapılan sünnet törenini anlatan eserdir.

TASAVVUF (TEKKE) EDEBİYATI

Tasavvuf düşüncesini yansıtan bir alandır. İlahi aşk ve dini duygular eserlerde ön plandadır. Önemli temsilcileri;

- Hacı Bayram Veli (15. yy)
- Kaygusuz Abdal (15. yy)
- Pir Sultan Abdal (16.yy)
- Aziz Mahmut Hüdayi (16. yy)
- Niyazi Mısri (17.yy)
  - Dönemin siyasi otoritesini eleştiren ve Limni Adası'na sürgün edilen muhalif bir isimdir. "Divan" ve "Meavidu-l İrfan" önemli eserleridir.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı (18. yy)
  - "Maarifetname" en önemli eseridir.
- Şeyh Galip (18. yy)
  - "Hüsnü Aşk" önemli eseri. Sembolizmin önemli temsilcilerinden. III. Selim'i (Nizamı Cediti) eserleriyle destekledi.

DİVAN EDEBİYATI

Arapça ve Farsçanın yoğun olarak kullanıldığı daha çok saray çevresinde kendine yer bulan bir alandır. Bilinen ilk şair padişah Muradi mahlasını kullanan II. Murat'tır. Zeynep Hatun ve Mihri Hatun gibi kadın divan şairleri de vardır. **Önemli temsilcileri;**

- Şeyhoğlu Mustafa (14.YY)
  - Osmanlının ilk siyasetnamesi "Kenzü'l Kübra ve Mehekkül Ulema" önemli bir eseridir. Türkçe sevdalısıdır.
- Süleyman Çelebi (15. yy)
  - "Mevlid" in yazarıdır.
- Baki (16. yy)
  - Şairler Sultanı diye bilinir. "Kanuni Mersiyesi" önemlidir.
- Fuzuli (16. yy)
  - "Leyla ve Mecnun" ile "Şikâyetneme" si meşhurdur.
- Taşlıcalı Yahya (16. yy)
  - "Şehzade Mustafa Mersiyesi" nin yazarıdır.
- Nefi (17. yy)
  - Hicvin ustasıdır. "Siham-ı Kaza" önemli eseridir.
- Nabi (17. yy)
  - "Hayrabad" önemli bir eseridir.
- Nedim (18. Yy)
  - Lale Devri'nin önemli sanatçısı

BAZI DİVAN ŞAİRİ PADİŞAHLAR VE MAHLASLARI (lakap)

II. Murat	Fatih	Kanuni	III. Ahmet	III. Selim	II. Mahmut
Muradi	Avni	Muhibbi	Necib	İlhami	Adli

GÜZEL SANATLAR

MİNYATÜR (Nakış/Tasvir)

- ✔ Perspektifi olmayan resimdir.
- ✔ Bu sanatla meşgul olanlara "Nakkaş /Musavver" denilirdi.

NAKKAŞLAR (MUSAVVERLER)

- ✔ Sinan Bey: Fatih'in portresini yaptı (Gül Koklayan Fatih)
- ✔ Matrakçı Nasuh: Kanuni ve Barbaros'un seferlerini çizdi. Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn önemli minyatür kitabıdır.
- ✔ Nakkaş Osman: En üretken nakkaştır. Surname ve Şemail-name (Padişah minyatürleri var) önemli minyatür kitaplarıdır.
- ✔ Nigari
- ✔ Levni: Lale Devri'nde yaşayan son büyük nakkaştır.

HAT (Yazı)

- ✔ Arap harfleri ile güzel yazma sanatıdır.
- ✔ Bu sanatla meşgul olanlara "Hattat" denilirdi.
- ✔ Hattatların dışında yazılan eserleri çoğaltan kişilereyse "Müstensih" denilirdi.

HATTATLAR

- ✔ Amasyalı Şeyh Hamdullah: Osmanlıda hat sanatının kurucusu kabul edilir. Fatih Dönemi'dir. Hattatların Kıblesi diye anılır.
- ✔ Ali Bin Yahya Sofi: Fatih Dönemi hattatlarındandır.
- ✔ Hafız Osman: 17.yy. hattatlarından. Hilye sanatının ilk hattatıdır.
- ✔ Ahmet Karahisari: Kanuni Dönemi'dir. Süleymaniye Camii'nin hat süslemelerini yaptı.
- ✔ Mustafa Rakım Efendi: 18. yy. hattatlarından. Hat sanatının İnkılapçısı diye anılır.

Hünernâme: Seyyid Lokman tarafından 16. yüzyılda yazılan padişahların hünerlerini anlatan eserdir. Tezhip ve minyatürleriyle dikkat çeker.

TEZHİP

- ✔ Kitap sayfalarının kenarlarının altın varakla süslenmesidir.
- ✔ Bu sanatla meşgul olanlara "Müzehhip" denilirdi.

MÜZEHHİPLER

- ✔ Kara Mehmet (Kara Memi)
- ✔ Şah Kulu

MÜZİK

- ✔ Daha çok saray etrafında ve dini musikiyle klasik musikide bir gelişme görülmüştür.

MÜZİSYENLER

- ✔ Itri (17. yy): Dini musiki denildiğinde akla gelmeli. Sala ve Bayram Tekbiri'nin bestecisi. "Tuti-i Mucize-i Guyem" en bilinen bestesidir. Segah Tekbiri 2017'den beri Türkiye'de cenaze marşı olarak çalınmaktadır.
- ✔ Hacı Arif Bey (19. yy)
- ✔ Dede Efendi (19. yy)
- ✔ III. Selim

RESİM

- ✔ İslam'da resim sakıncalı kabul edildiği için ancak 19. yüzyılda bu alanda faaliyetler artacaktır.

RESSAMLAR

- ✔ Şeker Ahmet Paşa: İlk resim sergisini açtı. Bursa Manzaraları, Talim Yapan Erler, Narlar ve Ayvalar önemli resimleridir.
- ✔ Osman Hamdi Bey: "Kaplumbağa Terbiyecisi" ve "Silah Taciri" resimleri meşhurdur. Sanay-i Nefise Mektebi (Güzel sanatlar fakültesi - II. Abdülhamit Dönemi) kurucusu. Arkeolog kimliğiyle de Müze-i Hümayun müdürü olarak görev yapan Osman Hamdi bey Asar-ı Atika (Eski eserler) Nizamnamesini hazırladı. "Kuran Okuyan Kız" tablosu 2019'da satılarak en pahalı Türk resmi özelliğini kazanmıştır.

DİĞER BAZI SANATLAR

Ebru (Su ve boya ile kağıt süsleme), Ciltçilik (Sanatçısına mücellit denilir), Hilye (Peygamberi anlatan yazıların genel adıyken 17. yy'de levhalar şeklinde bir süsleme sanatına dönüştü). Çinicilik, Dokuma, Oyma-kakma, Cam (Sırça), Maden işçiliği (Kazgancılık), Ahşap işi (kündekar) gibi sanat dallarında da faaliyet gösterilmekteydi.

MİMARİ

MİMARİDE MEKANLAR

Külliye	Cami merkezli toplu sosyal yapı
Bedesten	Temelde değerli eşyaların satıldığı AVM (çarşı)
Arasta	Vatandaşa tek tip mal satan sıralı dükkânlar topluluğu
Kapan	Esnafa, toptan tek cins mal satan yer. Un kapanı, yağ kapanı gibi.
Kervansaray Ribat	Konaklama yeri
İmarethane	Yoksula, yolcuya, öğrenciye ücretsiz yemek veren aşevi
Kümbet Türbe	Anıt mezarlardır. Kümbet Türk işidir.
Şifahane Bimarhane	Hastahane
Tabhane	Caminin girişinde yer alan konukevi

İŞLEVİNE GÖRE MİMARİ TÜRLERİ

- Dini Mimari → Cami, Medrese, Türbe, Kümbet, Külliye, Tekke, Zaviye
- Sivil Mimari → Saray, Köşk, Darüşşifa, Bimarhane, Kervansaray, Ribat, Bedesten, Han, Hamam, Köprü, İmarethane
- Askeri Mimari → Kale, Sur, Burç, Kışla

DÖNEMSEL TASNİF

- ERKEN DÖNEM (*Selçuklu etkisi*) → 14. ve 15. yy
  - Kuruluş
- KLASİK DÖNEM → 16. ve 17. yy
  - Yükselme ve Duraklama
- GEÇ DÖNEM (*Batı etkisi*) → 18. ve 19. yy
  - Gerileme ve Dağılma

MİMARİ

MİMARİDE MEKANLAR

Külliye	Cami merkezli toplu sosyal yapı
Bedesten	Temelde değerli eşyaların satıldığı AVM (çarşı)
Arasta	Vatandaşa tek tip mal satan sıralı dükkânlar topluluğu
Kapan	Esnafa, toptan tek cins mal satan yer. Un kapanı, yağ kapanı gibi.
Kervansaray Ribat	Konaklama yeri
İmarethane	Yoksula, yolcuya, öğrenciye ücretsiz yemek veren aşevi
Kümbet Türbe	Anıt mezarlardır. Kümbet Türk işidir.
Şifahane Bimarhane	Hastahane
Tabhane	Caminin girişinde yer alan konukevi

İŞLEVİNE GÖRE MİMARİ TÜRLERİ

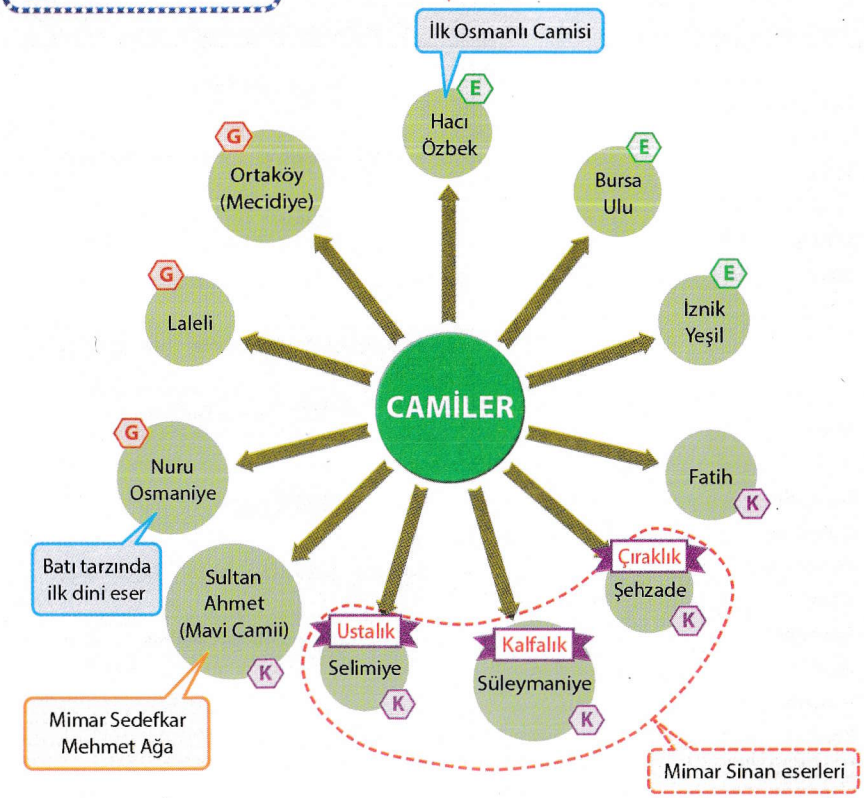
- Dini Mimari → Cami, Medrese, Türbe, Kümbet, Külliye, Tekke, Zaviye
- Sivil Mimari → Saray, Köşk, Darüşşifa, Bimarhane, Kervansaray, Ribat, Bedesten, Han, Hamam, Köprü, İmarethane
- Askeri Mimari → Kale, Sur, Burç, Kışla

DÖNEMSEL TASNİF

- ERKEN DÖNEM (*Selçuklu etkisi*) → 14. ve 15. yy
  - Kuruluş
- KLASİK DÖNEM → 16. ve 17. yy
  - Yükselme ve Duraklama
- GEÇ DÖNEM (*Batı etkisi*) → 18. ve 19. yy
  - Gerileme ve Dağılma

OSMANLI DÖNEMİ

E Erken Dönem
K Klasik Dönem
G Geç Dönem (Batı etkili)

- ✔ Selatin Camii; sultanların yaptırdığı camilere denilir. Selatin camilerinden Sultan Ahmet Camii ilk altı minareli camidir.

- ✔ Osmanlının ilk sarayı Bursa'da Orhan Bey zamanında inşa edilen Bey Sarayı'dır. Edirne Sarayı ise I. Murat zamanında inşa edilmiş ve İstanbul'un Fethi'ne kadar kullanılmıştır. İstanbul'un Fethi'nden sonra da bugün İstanbul Üniversitesi yakınlarında Eski Saray olarak bilinen saray inşa edilmiştir.
- ✔ Topkapı Sarayı ise; Fatih zamanında inşa edilmiş, ihtiyaç duydukça zamanla eklemelerle bugünkü halini almıştır.
- ✔ İshak Paşa Sarayı; aslında bir külliyedir. 18. yy. boyunca inşaatı devam etmiştir. İlk merkezi ısıtma sisteminin görüldüğü yapıdır.
- ✔ Balyan ailesi; Ermeni kökenli 19. yüzyılda Hassa mimarı olarak görev yapan ailedir. Garabet Balyan ve Nigogos Balyan Çırağan Sarayı'nın, Sarkis Balyan Beylerbeyi Sarayı'nın, Garabet Balyan ve Nigogos Balyan Dolmabahçe Sarayı'nın mimarlarıdır.
- ✔ Padişahlar tarafından yönetim merkezi olarak; Bey, Edirne, Topkapı, Yıldız ve Dolmabahçe sarayları kullanılmıştır.

MİMARİ ESERLERİ

E Erken Dönem
K Klasik Dönem
G Geç Dönem (Batı etkili)

ASKERİ YAPILAR

- Yıldırım — Anadolu Hisarı (E)
- III. Selim — Levent Kışlası (G)
- Fatih — Rumeli Hisarı (K)
- III. Selim — Selimiye Kışlası (G)
- Fatih — Kilitbahir Kalesi (K)
- IV. Mehmet — Seddülbahir Kalesi (K)
- Fatih — Kale-i Sultaniye (K)

Çanakkale Boğazı'nın güvenliği için yapılan kaleler.

MEDRESELER

- Orhan Bey — Süleyman Paşa (E)
- Kanuni — Süleymaniye (K)
- Fatih — Sahn-ı Seman (K)

DİĞERLERİ

- İlk Osmanlı şifahanesi — Yıldırım Şifahanesi (E)
- III. Ahmet Çeşmesi (G) — Lale Devri
- Eyüp Sultan Türbesi (K)
- Batı tarzında ilk eser. — Sadabad Kasrı (G) — Lale Devri
- Fatih Külliyesi (K)
- II. Bayazıd Külliyesi (K)
- Süleymaniye Külliyesi (K)

Edirne'de bulunan külliyenin aynı zamanda bir şifahanesi de mevcuttu. Bu şifahanede akıl hastaları; müzikle, çiçekle tedavi edilmekteydi.

OSMANLIDA BİLİM

MATEMATİK

ALİ KUŞÇU (15. YY)
- Fatih Dönemi'nde Uluğ Bey medresesinden transfer edilerek Ayasofya Medresesi'nde müderris olarak atandı.
- Matematik ve astronomi ile meşgul oldu. Eserleri; Risale-i fil Muhammediye, Risale-i fi'l Fethiye. Ay'ın haritasını çıkardığı için NASA, Ay'da bir kratere ismini vermiştir.

MATRAKÇI NASUH (16. YY)
- Kanuni Dönemi. Çok yönlü bir isimdir. Matematik, minyatür, astronomi, tarih ile meşgul olmuştur.
- En önemli eseri bir minyatür kitabı olan "Beyan-ı Menazil-i Sefer-ul Irakeyn" dir.

MOLLA LÜTFİ (15. YY)
- Ali Kuşçu'nun talebesi. Edebiyatla da meşgul olmuştur.
- "Harname" adlı hiciv çalışması nedeniyle II. Bayezid tarafından idam edildi.

KADIZADE RUMİ (15. YY)
- Bursalı bir kadının oğludur. Genç yaşlarda Anadolu'dan çıkmış aldığı eğitimle Semerkant Medresesi'nde ölümüne kadar müderrislik yapmıştır.
- En önemli eseri "Muhtasar-ı Fi'l-Hisab"

ASTRONOMİ

TAKİYYÜDDİN MEHMET (16. YY)
- Türk tarihinin önemli gökbilimcilerindendir. III. Murat zamanında 1577'de Osmanlının ilk rasathanesini kurdu. Fakat şeyhülislamın fetvasıyla yıkılarak kapatıldı.
- Ekliptik ile ekvator arasındaki açıyı ilk kez hesapladı.

LAGARİ HASAN ÇELEBİ (17. YY)
- IV. Murat Dönemi'nde.
- Roketle ilk kez havalanan insan (300 metre). Yere indiğinde IV. Murat'a "Padişahım semadan Hz. İsa'nın selamını getirdim" demiştir.

HEZARFEN AHMET ÇELEBİ (17. YY)
- IV. Murat Dönemi'nde yapay kanatla Galata'dan Üsküdar'a uçarak ilk uçan insan olmuştur. Hezarfen "bin fenli / bilgili" anlamındadır.

TIP

AKŞEMSEDDİN (15. YY)
- Fatih'in hocasıdır.
- Mikrobun ilk kaşifi. Gözle görülemeyecek kadar küçük maddelerin insanı hasta ettiğini söylemiştir. Mikrobiyolojinin kurucusu kabul edilir.
- En önemli eseri Maddetül Hayat

SABUNCUOĞLU ŞERAFETTİN (15. YY)
- Fatih Dönemi'nin en önemli tıp alimlerinden. İlk Türkçe cerrahi kitabının yazarı.
- Eserleri "Cerrahiyyetül Haniyye" resimli ilk Türkçe tıp kitabıdır. "Mücerrebname" bir diğer önemli eseridir.

ALTUNİZADE (15. YY)
- Fatih Dönemi'nin en önemli tıp alimlerinden.
- Bitkisel tabip.
- Ürolog. Sonda ameliyatı yaptı.

CELALEDDİN HIZIR (14. YY)
- Yıldırım Bayezid Dönemi
- Osmanlının ilk şifahanesi Yıldırım Şifahanesi'nde ilk tabip olarak görev yaptı.

VE FİKİR HAYATI

TARİH

Tarih yazarlarına Şehnameci veya Vakanüvis denir.

AŞIKPAŞAZADE (15. YY)
- ✔ Eseri "Tevarih-i Ali Osman".

TURSUN BEY (15. YY)
- ✔ Fatih Dönemi'nde. İstanbul'un Fethi'nde yer aldı.
- ✔ Eseri "Tarih i Ebulfeth".

NAİMA (17. YY)
- ✔ Osmanlı Devleti'nin ilk resmi vakanüvisidir.
- ✔ Eseri "Naima Tarihi".

AHMET CEVDET PAŞA (19. YY)
- ✔ Hukukçu ve tarihçidir.
- ✔ Mecelleyi hazırlayan komisyonun başkanı. Encümeni Danış'ın kurucularından.
- ✔ Eserleri; "Tarihi Cevdet", " Kısası Enbiya", "Kavaid-i Osmaniye" (Türkçe yazılmış ilk dilbilgisi kitabıdır.)

DİĞER TARİHÇİLER
- İdris-i Bitlisi (Heşt Behişt ünlü eseridir)
- Enveri
- Hoca Saadettin Efendi (Eseri:Tâcü't-Tevârih)
- Neşri
- Abdurrahman Şeref (Osmanlının son vakanüvisidir.)

COĞRAFYA

PİRİ REİS (16. YY)
- ✔ Kanuni Dönemi amirali ve coğrafyacısı.
- ✔ Bilinen ilk dünya haritası ve "Kitab-ı Bahriye" eseri meşhurdur.
- ✔ Hint Deniz Seferleri'ndeki başarısızlığı nedeniyle Kanuni'nin emriyle idam edildi.

SEYDİ ALİ REİS (16. YY)
- ✔ Kanuni Dönemi amirali ve coğrafyacısı.
- ✔ Başarısız Hint Deniz Seferi sonucunda kara yoluyla Hindistan'a dönerken gördüklerini anlattığı bir seyahatname olan eseri "Miratü'l-Memâlik" meşhurdur. "Muhit" diğer ünlü eseridir.

EVLİYA ÇELEBİ (17. YY)
- ✔ 17. yy. Osmanlı coğrafyası hakkında detaylı bilgiler içeren eseri "Seyahatname" meşhurdur.

KATİP ÇELEBİ (17. YY)
- ✔ "Hacı Halife/Kalfa" lakaplı 17. yüzyılın çok önemli bir ilim insanıdır.
- ✔ Batı bilimleriyle Doğu bilimlerini karşılaştırıp sentez yapan ilk Türk ilim insanıdır.
- ✔ Bibliyografya eseri olan "Keşfüzzünün", coğrafya eseri olan "Cihannüma" ve ıslahat önerileri içeren "Düstûr el-'Amel li-Islâh el-Halel" önemli eserleridir.

DİN-HUKUK-FELSEFE

EBUSSUUD EFENDİ (16. YY)
- ✔ En ünlü şeyhülislamdır. Kanuni Dönemi hukuk düzeninin mimarıdır. Eseri "Duaname" dir.

KINALIZADE ALİ EFENDİ (16. YY)
- ✔ "Ahlak-ı Alai" adlı ahlak kitabı Türk tarihinin ilk ahlak kitabı kabul edilir.

İBN-İ KEMAL (16. YY)
- ✔ Şeyhülislam ve ünlü bir tarihçidir.
- ✔ Eseri "Tevarih-i Ali Osman".

TAŞKÖPRÜLÜZADE AHMET EFENDİ (16.yy)
- ✔ İlimlerin tarihi ve tasnifiyle ilgili bibliyografik eseri "Mevzuatul Ulum" önemlidir.
- ✔ Osmanlıda ilk bilim tarihçisi kabul edilir.

YANYALI ESAD EFENDİ (18.YY):
- ✔ Lale Devri'nin en önemli ilim insanlarından.
- ✔ Aristo eserlerini tercüme etti.
- ✔ "Muallimi salisi" diye devrin alimlerince anılır.

DİĞER DİN-HUKUK ALİMLERİ
- Davud-u Kayseri (İlk müderris).
- Molla Fenari (İlk şeyhülislam. II. Murat devri)
- Zenbilli Ali Efendi.
- Şeyh Bedrettin (Varidat önemli bir eseridir.)
- Kemal Paşazade (Eseri Tevarih-i Ali Osman)

5. ÜNİTE

17. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nden pek soru beklemiyoruz. Ne olu ne olmaz anlayışıyla bu dönemdeki gelişmelerden; iç isyanlar, genel hatlarıyla duraklamanın nedenleri, Ferhat Paşa, Bucaş, Kasrı Şirin, Zitvatoruk ve Karlofça antlaşmalarının tarihsel önemlerini ve Girit'in Fethini birer cümle ile bilmenizi öneririm. Islahatların başladığı bu dönemde 17. yy Islahatlarının genel özellikleri ve ıslahatçı kişilikleriyle yaptıkları en önemli bir kaç düzenlemeyi bilmeniz yeterli olacaktır.

ÖDEV

Yeni üniteye başlamadan önce biten ünite ile ilgili çıkmış KPSS-AGS sorularını incele lütfen.
Akabinde İdeal Tarih Soru Bankasından ünite ile ilgili Cevapla ve Tamamla bölümlerini yaptıktan sonra Kavra testlerinden 20-21-22-23-24 numaralı testleri çözerek konuyu pekiştir. Yorum yeteneğini güçlendirmek için de 25-26-27 numaralı Yorumla testlerini çöz. Son olarak ta ilk konulardan uzak kalmamak için 28 numaralı Tekrarla testini çöz.

Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümüyle başlar.

17. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ (DURAKLAMA DÖNEMİ) (1579-1699)

Karlofça Antlaşması'yla sona erer.

DÖNEME GENEL BAKIŞ

En çok padişah değişikliği olan dönem. İstikrarsızlığın göstergesidir.

DURAKLAMANIN NEDENLERİ
- İç nedenler
- Dış nedenler

İÇ İSYANLAR
- Eyalet
- Suhte
- Celali
- İstanbul

SİYASİ GELİŞMLER
- Osmanlı-İran — Ferhat Paşa ve Kasrı Şirin Antlaşması
- Osmanlı-Lehistan — Bucaş Antlaşması
- Osmanlı-Venedik — Girit'in Fethi
- Osmanlı-Avusturya — Zitvatoruk ve Karlofça Antlaşması

ISLAHATLAR
- Genç Osman ↔ IV.Murat
- Koçi Bey ↔ Tarhuncu Ahmet Paşa
- Köprülü Mehmet Paşa

DÖNEM PADİŞAHLARI
- III. Murat (1574-1595)
- III. Mehmet (1595-1603)
- I. Ahmet (1603-1617)
- I. Mustafa (1617-1618)
- II. Osman (Genç) (1618-1622)
- I. Mustafa (2.kez 1622-1623)
- IV. Murat (1623-1640)
- I. İbrahim (1640-1648)
- IV. Mehmet (Avcı) (1648-1687)
- II. Süleyman (1687-1691)
- II. Ahmet (1691-1695)
- II. Mustafa (1695-1703)

Otorite kaybının göstergesidir.

DURAKLAMA DÖNEMİ'NDE İÇ İSYANLAR

İSTANBUL İSYANLARI (Yeniçeri)

NEDENLERİ
- Ekonomik sıkıntılar.
- Islahat karşıtlarının kışkırtması.

SONUÇLARI
- Merkezi otorite zayıfladı.
- Devlete güven sarsıldı.

Genç Osman Olayı, Fatih Cami Vakası (IV. Murat Dönemi) ve Vaka-i Vakvakiye (IV. Mehmet Dönemi) en meşhurlarıdır.

CELALİ İSYANLARI (Halk)

NEDENLERİ
- Ekonomik sıkıntılar.
- Yerel yöneticilerin zulmü.

SONUÇLARI
- Şiddetle bastırılacak.
- Güvenlik kalmayacak.
- Şehre kaçış olacak
- Vergi toplanamayacak.
- Eyalet yönetimi ve otorite sarsılacak.

SUHTE İSYANLARI

NEDENLERİ
- İşsiz kalan ve geçim sıkıntısı yaşayan medrese öğrencileri isyan etmiştir.

EYALET İSYANLARI

NEDENLERİ
- Merkezden uzak eyaletlerde (Eflak, Boğdan, Yemen, Bağdat gibi) çıkan bağımsızlıkçı isyanlardır.

DİKKAT

MİLLİYETÇİLİK ETKİLİ DEĞİL

Milliyetçilik 1789 Fransız İhtilali'nden sonra dünyada etkin olacaktır.

DURAKLAMANIN NEDENLERİ

İÇ NEDENLER

Yönetimin Bozulması

- Kafes Hayatı Usulü ile tecrübesiz kişilerin padişah olması.
- Ekber ve Erşad Sistemi ile yeteneksiz kişilere padişahlık yolunun açılması.
- Saray kadınlarının ve saray görevlilerinin yönetime müdahalesi.
- Atamalarda liyakatsizliğin, rüşvetin, adam kayırmacılığının baş göstermesi.

Askeriyenin Bozulması

- "Kanunname-i Kadim" e aykırı olarak Yeniçeri Ocağı'na asker kaydedilmeye başlanması, Devşirme Sistemi'nin bozulması.
- "Ocak, devlet içindir" anlayışının " Devlet, ocak içindir. " anlayışına dönmesi.
- Tımar Sistemi'nin bozulması ile Eyalet Ordusu'nun bozulması.
- Askeri teknoloji olarak Avrupa'nın gerisinde kalınması.

İlmiyenin Bozulması

- "Beşik Ulemalığı"nın yaygınlaşması ile ilmi payelerin, babadan oğla geçmeye başlaması.
- Adalet sağlama ile ilgili makamların rüşvet ve adam kayırma ile verilmeye başlanması.
- Avrupa'daki eğitim ve bilim alanındaki gelişmelere ayak uydurulamaması, zamanla 17. yüzyıldan itibaren medreselerde pozitif bilimlerin ihmal edilmeye başlanması.

Ekonominin Bozulması

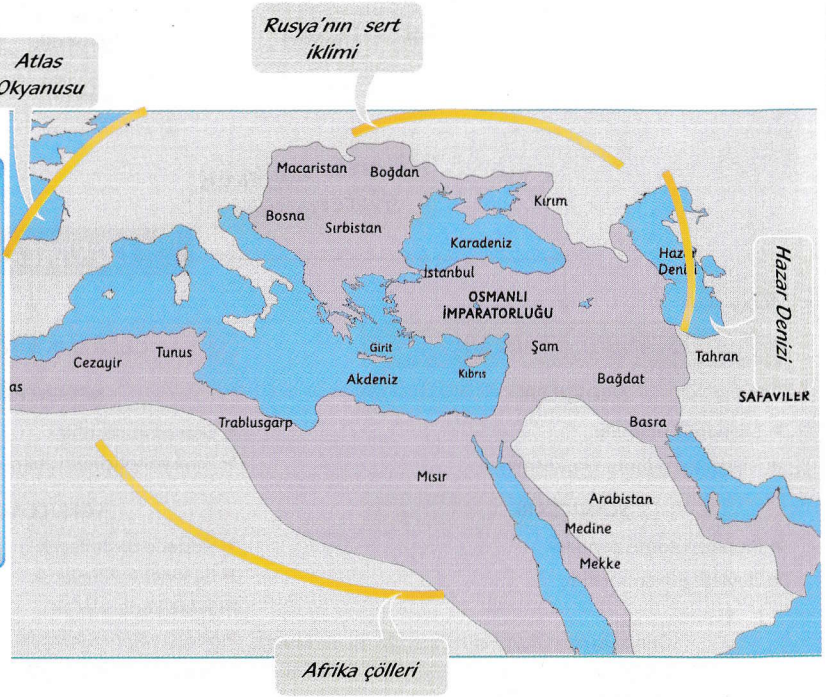
- Kapitülasyonlar ile ticaretin yabancıların eline geçmesi.
- Keşifler ile ticaret yollarının değişmesi.
- Tımar Sistemi'nin bozulması .
- İltizamın yaygınlaşması.
- Celali Ayaklanmaları ile asayişin bozulması, vergilerin toplanamaması ve tarım alanlarının boş kalması nedeni ile üretimin düşmesi.
- Savaşların uzun sürmesi.
- Kapıkulu mevcudunun artması ile maaş ödemelerinin artması.
- Bağlı devlet ve beyliklerin vergi ve hediyelerinin azalması.
- Gereksiz harcamalar lüks ve israf ile saray masraflarının artması.
- Avrupa'ya bol miktarda gelen değerli madenlerin, Osmanlı ülkesinde de enflasyona neden olması.

DIŞ NEDENLER

Avrupa'da Yaşanan Gelişmeler

- Feodalitenin yıkılışı ile güçlü merkezi devletlerin kurulması,
- Coğrafi Keşifler ile Avrupa'nın zenginleşmesi,
- Rönesans ve Reform ile özgür düşüncenin gelişmesi, bilimsel faaliyetlerin hızlanması karşısında Osmanlının tepkisiz ve seyirci kalması.

İmparatorluğun Doğal Sınırlara Ulaşması

DURAKLAMA DÖNEMİ SİYASİ GELİŞMELERİ

İRAN'LA MÜCADELE

Mücadelenin temel nedeni Şii-Sünni rekabeti ve Doğu Anadolu ile Azerbaycan hakimiyetidir.

a. Ferhat Paşa Ant.-1590
   → Doğuda en geniş sınırlar.
b. Nasuh Paşa Ant.-1611
c. Serav Ant.-1618
d. Kasrı Şirin Ant.-1639
   → Bugünkü Türk-İran sınırı Zağros Dağları doğal sınır olduğundan bozulmadı.

LEHİSTAN'LA MÜCADELE

Mücadelenin temel nedeni Doğu Avrupa hakimiyeti ve Osmanlıların Lehistan'ın stratejik konumundan yararlanıp Baltık Denizi'ne ulaşmak istemesidir.

a. Hotin Ant.-1621: Yeniçeri Ocağı'nın disiplinsizliği nedeniyle Genç Osman, Yeniçeri Ocağı'nı kaldırma kararı aldı.
b. Bucaş Ant.-1672/(1676 da Bucaş'ın vergi maddesi kaldırılarak aynı maddeleriyle Zorovna Antlaşması yapıldı)
   → Batıda en geniş sınırlar.

VENEDİK'LE MÜCADELE

Mücadelenin temel nedeni Akdeniz hakimiyeti ve ticarettir.

a. 1645/69 Savaşları ve GİRİT'İN FETHİ: 25 yıl süren savaş ekonomik anlamda devleti sarsarken donanmanın güç kaybettiğini de göstermiştir.

RUSYA'YLA MÜCADELE

Mücadelenin temel nedeni Ukrayna ve Kırım hakimiyetidir.

a. Bahçesaray (Çehrin) Ant. -1681
   → Rusya'yla ilk antlaşma.

AVUSTURYA'YLA MÜCADELE

a. 1593-1606 Savaşları **Zitvatoruk Antlaşması:** 1596 Haçova Zaferi (Osmanlı Devleti'nin kazandığı son büyük meydan zaferi) ve 1601 Kanije Müdafaası (Tiryaki Hasan Paşa) bu savaşlardaki başarılardandır. Fakat Celali isyanları ve doğuda İran'la sorunlar nedeniyle barış yapıldı.

Zitvatoruk Antlaşması'yla;
- Avusturya yıllık vergi yerine bir defalık savaş tazminatı ödeyecek.
- Avusturya kralı Osmanlı padişahına eşit sayılacak (Osmanlı Devleti'nin protokol üstünlüğü sona erdi).

b. 1662-1664 Savaşları **Vasvar Antlaşması:** Osmanlı Devleti son kez askeri üstünlük elde etti.

Uyvar'ın Fethi ve Batılıların "Uyvar önünde bir Türk gibi güçlü" sözü bu savaşta.

c. 1683-99 Savaşları **Karlofça Antlaşması:** Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın II. Viyana bozgunu ve sonrasında Kutsal İttifak'la yapılan savaşlarda alınan yenilgi üzerine Avusturya, Lehistan, Venedik ile **Karlofça Antlaşması** imzalandı.

Rusya savaşa devam etti ve Rusya ile ayrıca 1700 İstanbul Antlaşması imzalandı.

Kutsal İttifak Devletleri: Avusturya - Lehistan - Venedik - Malta - Rusya.

1699 Karlofça Antlaşması'yla;
- Macaristan Avusturya'ya, Podolya ve Ukrayna Lehistan'a, Mora ve Dalmaçya kıyıları Venedik'e bırakıldı. (Batıda ilk toprak kaybı. Gerilemenin başlangıcıdır).
- Antlaşma 25 yıl süre ile Avusturya'nın garantisi altında bulunacaktır. (Siyasi üstünlük Avusturya'ya geçti)

1700 İSTANBUL ANTLAŞMASI

- Azak Kalesi yıkılmak şartıyla Rusya'ya bırakıldı. (Rusya ilk kez Karadeniz'e ulaştı)
- Rusya İstanbul'da elçi bulundurma hakkı elde etti.

17. Yüzyılda Savaşılan Devletler

Venedik **A**vusturya **R**usya **İ**ran **L**ehistan

1699 KARLOFÇA ANTLAŞMASI SONRASI OSMANLI DEVLETİ

ISLAHATLAR

Osmanlı Devleti yaşanan sıkıntıları çözmek, yeniden devlete güç kazandırmak amacı ile 17, 18 ve 19. yüzyıllarda ıslahat yapacaktır.

KAVRAMLARA DİKKAT!!!

Islahat: Sistemin eskimiş ya da bozulmuş olan taraflarını düzeltmek.

İnkılap: Toplum düzenini ve devlet yapısını daha iyi duruma getirmek için yasal yolla yapılan köklü değişiklik, devrim, reform.

İhtilal: Bir ülkenin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek için kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketi, devrim.

OSMANLI ISLAHATLARININ DÖNEMSEL TEMEL FARKI

17. YY. ISLAHATLARI (Duraklama)	18. YY. ISLAHATLARI (Gerileme)	19. YY. ISLAHATLARI (Dağılma)
BATILILAŞMA YOK...	BATILILAŞMA VAR... Ama genelde ASKERİ alanda.	BATILILAŞMA VAR... Her alanda. (Din hariç)

17. YÜZYIL ISLAHATLARI

17. YY ISLAHATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

AMAÇ VE İÇERİK

- ✔ Devlete eski gücünü kazandırmak.
- ✔ İsyanları bastırmak.
- ✔ Merkezi otoriteyi güçlendirmek.
- ✔ Daha çok askeri ve ekonomik alanlarda ıslahat yapılmaya çalışıldı.

YÖNTEM

- ✔ Kanuni Dönemi'ni yeniden canlandırmak

TEŞHİS yanlıştır. Çünkü çağ, eski çağ değil. Batı dünyası Yeni Çağ'da yaşadığı gelişmelerle ivme kazanmış durumda. Osmanlının Batı'daki gelişmeleri takip etmesi gerekliydi.

BATILILAŞMA YOK

- ✔ Kendini hala üstün güç zanneden Osmanlı Devleti, Batı'daki gelişmeleri takip etmeye tenezzül etmemiştir.

DEVLET POLİTİKASI OLAMADI

- ✔ Kişiler ile sınırlı kaldı, devamlılık sağlanamadı. Çünkü; çıkarı zedelenen çevrelerin engellemeleri ve Yeniçeri İsyanları nedeniyle ıslahatlar kesintiye uğramıştır.

BASKIYA DAYALI

- ✔ Celali İsyanları'yla beraber halka baskı uygulandı ve ıslahatlar halka inemedi.

Yanlış teşhis, Batı'nın örnek alınmaması ve ıslahatların devlet politikası haline gelememesi nedeniyle.

17. YY. ISLAHATLARI BAŞARISIZ OLDU

17. YY. ISLAHATÇILARI

GENÇ OSMAN (1618-1622)

- Sosyal alanda ilk ıslahat örneği olarak ilk kez saray dışından evlendi. Böylelikle sarayla halkı kaynaştırmayı amaçladı.
- Şeyhülislamın fetva dışındaki işlere, siyasete karışmasını engellemeye çalıştı.
- Başkenti Anadolu'ya taşımayı düşündü.
- 1622 Hotin Seferi'nde disiplinsiz davranışları nedeniyle sefer dönüşü Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak tamamen Türklerden oluşan yeni bir ordu kurmak istedi. Lakin durumdan haberdar olan Yeniçeri Ocağı isyan ederek Genç Osman'ı öldürmüştür. (Yeniçeriler tarafından öldürülen ilk padişahtır.)

IV. MURAT (1623-1640)

- Baskı ve şiddetle düzeni sağlamak istemiş, Yeniçeri Ocağı'nı itaat altına almıştır.
- İçki ve tütün yasağını uygulamıştır.
- İlk kez devlet adamlarından ıslahatlar için rapor (risale) istemiştir. Gelen raporlardan Koçi Bey Risalesi'ni beğenmiş lakin uygulamaya ömrü kafi gelmemiştir.
- Lagari Hasan, Evliya Çelebi, Hezarfen Ahmet Çelebi dönemin önemli isimlerindendir.

KOÇİ BEY

- Hazırladığı rapor ile padişahlık makamını dahi eleştiren bir devlet adamıdır. Raporunu IV. Murat ve I. İbrahim'e sunmuştur.

Koçi Bey Risalesi der ki;

- Bilgili ve deneyimli yöneticiler devletin ömrünü uzatır.
- Padişah bizzat devlet işleri ile ilgilenmelidir.
- İmparatorluğun ilk dönemleri altın çağdır.
- Şeriattan uzaklaşılması problemlerin kaynağıdır.

TARHUNCU AHMET PAŞA

- Modern anlamda ilk bütçeyi hazırlamıştır.
- Saray masraflarını kısması, rüşveti engellemesi üzerine, çıkarı zedelenen kişilerin komplosuna kurban gidecek ve idam edilecektir.

KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA

- Islahatlarda başarılı olabilmek amacıyla saraya bazı şartlar öne sürmüştür. Bu şartların saray tarafından kabul edilmesi üzerine sadrazam olmuştur.
- Şart sunabilmiş olması merkezi otoritenin zayıfladığının bir göstergesidir.

Köprülü Mehmet Paşa'nın şartları;

- Saray kadınları devlet işlerine karışmayacak. *(Kadınlar saltanatı sona erecek)*
- İstediği kişiyi istediği makama tayin edebilecek. *(Kadro oluşturma amacında)*
- Hakkında şikayet olursa savunması istenmeden cezalandırılmayacak. *(Kelleyi kurtarma amacında)*

Çözüm Arayışları ve Layihalarda Osmanlı

- 16. yüzyıldan itibaren görülen bozulma ve yozlaşma karşısında bazı devlet adamları veya aydınlar layiha/risale kaleme alarak tespit ve önerilerde bulunmuştur.
- 16. yüzyılda Lütfi Paşa, "Asafname" sinde ve Gelibolulu Mustafa Ali layihasında,
- 17. yüzyılda Koçi Bey ve Katip Çelebi risalelerinde,
- 18. yüzyılda Defterdar Sarı Mehmed Paşa risalesinde tespit ve önerilerde bulunmuştur.

Köprülüler Devri; Duraklama içerisinde "Yükselme" diye anılır.

Köprülüler Devri (1656-1691)

- Köprülü Mehmet Paşa
- Köprülü Fazıl Ahmet
- Merzifonlu Kara Mustafa
- Köprülü Fazıl Mustafa
- Amcazade Hüseyin

17. YÜZYIL SİYASİ GELİŞMELERİNE GENEL BAKIŞ

Avusturya Savaşları

- ✔ Zitvatorok Antlaşması
- ✔ Vasvar Antlaşması
- ✔ II. Viyana Kuşatması

Kutsal İttifak Savaşları

- ✔ Karlofça Antlaşması
- ✔ İstanbul Antlaşması

Venedik Savaşları

- ✔ Girit fethedildi.

Lehistan Savaşları

- ✔ Hotin Antlaşması
- ✔ Bucaş Antlaşması

Rusya Savaşları

- ✔ Çehrin Antlaşması

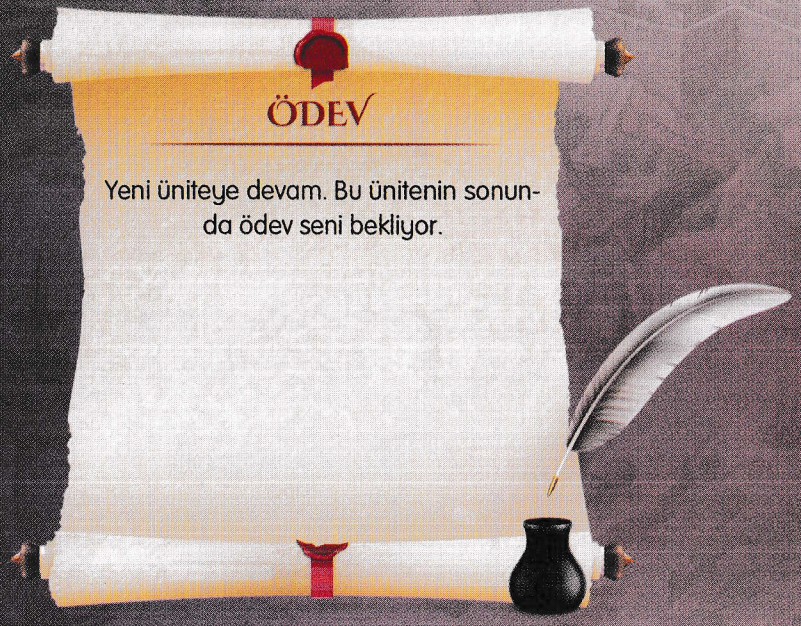
İran Savaşları

- ✔ Ferhat Paşa Antlaşması
- ✔ Nasuh Paşa Antlaşması
- ✔ Serav Antlaşması
- ✔ I. Kasr-ı Şirin Antlaşması

KISACA 17. YY ISLAHATÇILARI

- I. Ahmet — Ekber Erşad Kafes sistemi
- Köprülü Mehmet — Şartla sadrazam oldu
- Tarhuncu Ahmet — Denk bütçe
- IV. Mehmet — Katip Çelebi — 'Düstûr el-'Amel li-Islâh el-Halel' adlı ıslahat raporunu IV. Mehmet'e sundu.
- Genç Osman — Yeniçeri Ocağını kaldırmak istedi
- IV. Murat — Baskı-şiddet
- Koçi Bey — Rapor

18. yüzyılda Osmanlı Devleti'nden özellikle siyasi tarihten pek soru beklemiyoruz. Yine de ne olur ne olmaz diye Rusyanın sıcak denizler politikası, denge siyaseti, Pasorofça ve özellikle Küçük Kaynarca antlaşmalarının tarihsel önemlerine dikkat etmenizi öneririm. Yine bu bölümde andığımız Yakın Çağ'da Avrupa Tarihi'yle ilgili gelişmelerin ise Osmanlı Devletine etkilerine dikkat etmelisiniz. 18. Yüzyıl ıslahatlarının genel özellikleriyle Lale Devri ve III. Selim ıslahatlarını ise KPSS çok sever bilginize.

6. ÜNİTE

18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ (GERİLEME DÖNEMİ) (1699-1792)

Karlofça Antlaşması'yla başlar.

Yaş Antlaşması'yla sona erer.

DÖNEME GENEL BAKIŞ

SİYASİ GELİŞMELER

BATIDA

- 1711 Prut Antlaşması
- 1718 Pasorofça Antlaşması
- 1739 Belgrad Antlaşması
- 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması
- 1791 Ziştovi Ant. 1792 Yaş Ant.
- 1801 El Ariş Antlaşması

DOĞUDA

- 1724 İstanbul Ant.
- 1732 Ahmet Paşa Ant.
- 1746 2. Kasrı Şirin (Kerden) Ant.

ISLAHATLAR

- III. Ahmet (Lale Devri)
- I. Mahmut
- III. Mustafa
- I. Abdülhamit
- III. Selim (Nizamı Cedit)

DÖNEM PADİŞAHLARI

- III. Ahmet (1703-1730)
- I. Mahmut (1730-1754)
- III. Osman (1754-1757)
- III. Mustafa (1757-1774)
- I. Abdülhamit (1774-1789)
- III. Selim (1789-1807)

III. Ahmet

I. Mahmut

III. Mustafa

I. Abdülhamit

III. Selim

GERİLEME DÖNEMİ BAZI İÇ POLİTİK GELİŞMELER

Edirne Vakası

Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin devlet işlerine müdahale etmesine tepki olarak ortaya çıkan 1703 Edirne Vakası ile II. Mustafa (ordunun başında sefere çıkan son hükümdardır)

tahttan indirildi ve isyancılar tarafından Feyzullah Efendi linç edildi. Edirne Vakası sonucunda tahta III. Ahmet geçirildi

Babıali

Yönetim merkezi haline gelmiş ve sadrazamın idaredeki etkinliği artmıştır.

Kalemiyye

Yaşanan başarısızlık, yenilgi ve toprak kayıpları nedeniyle seyfiyye (asker) sınıfı etkinlik kaybederken yerine sivil kökenli kalemiye sınıfının yönetimde ki etkinliği arttı.

Ayanlar

Ayanlar (Taşrada ileri gelen, nüfuzlu kişi) güç ve etkinlik kazandı. Merkezi otoritenin zayıflamasıyla ortaya çıkan bu durum feodalleşme olarak yorumlanabilir.

Malikane

Arazi veya başka gelir kaynakları ömür boyu kişilere kiralanmaya (Muaccele=kira bedeli) başlandı.

Esham

Esham Sistemi ile Galata sarraflarından ilk kez iç borçlanmaya gidildi. Bu durum ekonominin ve maliyenin bozulduğunun açık bir göstergesidir.

Mütesellim

Üst düzey yöneticiler İstanbul'dan ayrılmayarak kendilerine ayrılan has arazilerin yönetim ve gelirinin toplanmasını mütesellim denilen adamlarına yaptırdılar.

18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ DIŞ POLİTİKASI

HAYALLER

Karlofça ve İstanbul antlaşmalarında kaybettiklerini geri almak.

KIRILMA ANI

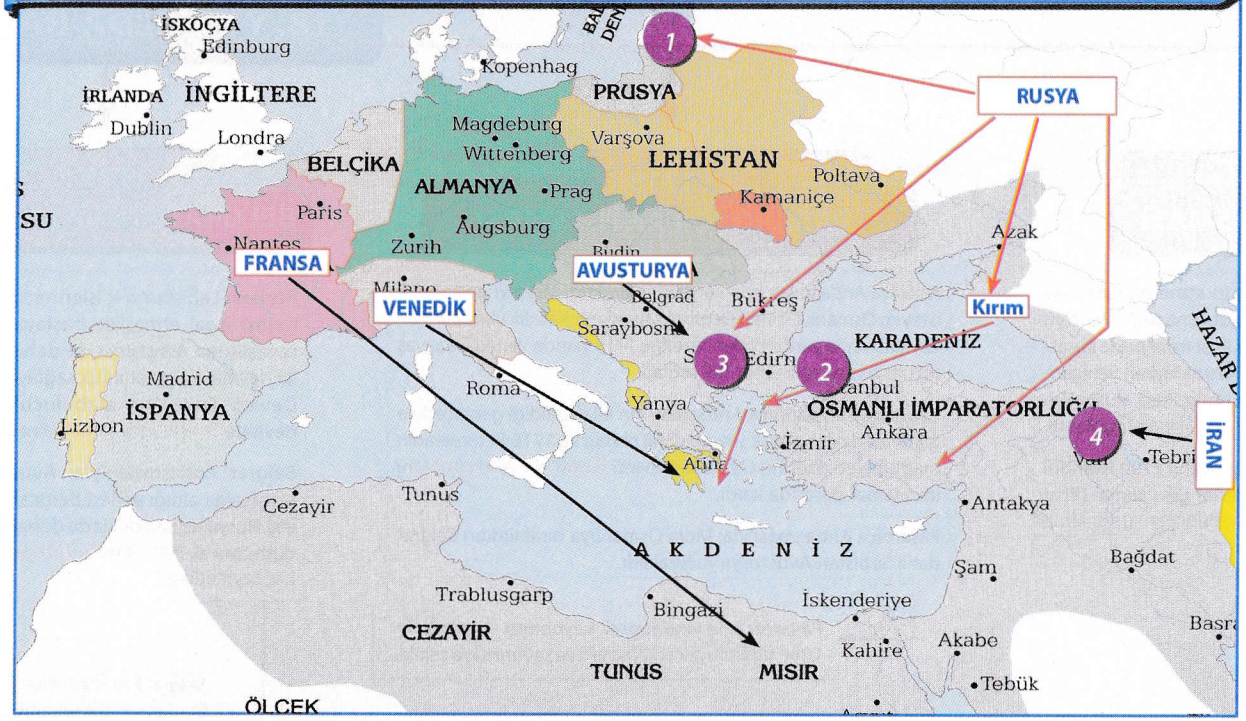
1718 Pasorofça Antlaşması

Başaramayacağını anladı.

GERÇEKLER

Elindekileri korumaya, tamamen savunmaya döndü.

18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NİN SİYASİ RAKİPLERİ VE MÜCADELE ALANLARI

RUSYA VE SICAK DENİZLER HEDEFİ

Kim?

Rus Çar'ı **I. Petro** tarafından 18.yy. başlarında ortaya atılan bir hedeftir.

Neden Sıcak Deniz?

Tarih boyunca açık denizler, **dünya hakimiyetine** (askeri ve ekonomik) giden yoldur. Kuzey ülkesi olan ve buzlarla kaplı Kuzey Buz Denizi'ne kıyısı olan Rusya dünyaya açılmak için sıcak denizlere ulaşmak istemiştir.

Sıcak Denizler Nasıl Ulaşılır?

1. **Baltık Denizi** — Bu güzergah için İsveç ile mücadele etti.
2. **Boğazlar**
3. **Balkanlar**
4. **Doğu Anadolu**

Bu güzergahlar Osmanlı coğrafyası olduğu için 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı ve Rusya sık sık savaşmıştır. Rusya önce 18. yüzyılda Karadeniz ve Boğazları, daha sona milliyetçilik ile birlikte 19. yüzyılda Balkanları ve yüzyılın sonlarına doğru ise Doğu Anadolu'yu (Ermeni meselesini bu gözle de okumak gerekir) hedef almıştır.

18. YÜZYILDA BATIDA YAŞANAN

Osmanlı – 1711 PRUT ANTLAŞMASI – Rusya

İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ı takip etme bahanesiyle Osmanlı topraklarına giren Rus ordusunu ve Çar Petro'yu Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa Prut Irmağı'nda kuşatmıştı. Son derece elverişli bir durumdayken yeniçerilere güvenemeyen Baltacı Mehmet Paşa, Rusya'nın barış teklifini kabul etti ve Prut Antlaşması imzalandı.

Prut Antlaşması'yla; Azak Kalesi dahil 1700 İstanbul Antlaşması'nda kaybedilen yerler geri alındı. (Prut Antlaşması Karlofça'da kaybedilenleri geri alma umudunu arttırdı.)

Osmanlı – 1718 PASAROFÇA ANTLAŞMASI – Avusturya, Venedik

Karlofça Antlaşması'nda Venedik'e bıraktığı Mora'yı geri almak isteyen Osmanlı Devleti Ortodoks Rumların Katolik Venedik baskısı karşısında yardım talebi üzerine 1715 yılında Venedik'e savaş açtı ve kısa sürede üstünlük sağladı.

Avusturya'nın Karlofça Antlaşması'nın ihlal edildiği gerekçesiyle garantör devlet olarak savaşa dahil olması ve 1716 Peterveradin mağlubiyeti üzerine Osmanlı Devleti Pasarofça Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı.

Pasarofça Antlaşması'yla; Mora Osmanlıya bırakılırken Belgrat dahil Sırbistan Avusturya'ya bırakıldı.

→ Pasarofça ile yine toprak kaybeden Osmanlı Batı'nın üstünlüğünü kabul etti ve savunmaya çekildi.

Osmanlı – 1739 BELGRAT ANTLAŞMALARI – Avusturya, Rusya

Rusların Lehistan'ın iç işlerine karışması ve Kırım'ı işgal etmesiyle başlayan 1736-39 savaşlarına Avusturya da dahil olmuştur. İki devlete karşı üstünlük sağlayan Osmanlı Devleti Fransa'nın arabuluculuğuyla iki devletle Belgrat Antlaşmaları'nı imzaladı.

Belgrat Antlaşmaları'yla; Avusturya, Pasarofça'da aldığı yerleri Belgrat dahil iade etti. Rusya ise Karadeniz'de donanma bulundurmayacak (Karadeniz'in Türk gölü vasfı son kez teyit edildi).

→ Lehistan Osmanlı ile Rusya arasında tampon devlet özelliğine sahiptir.

→ Belgrat son kazançlı antlaşmadır. Bu başarının kaynağıysa; Fransa'nın diplomatik desteği ve I.Mahmut Dönemi yapılan batı tarzı askeri ıslahatlardır.

Desteği karşılığında Fransa'ya daha önce tanınmış olan süreli kapitülasyonlar, 1740 kapitülasyonlarıyla süresiz olarak uzatıldı.

18. YÜZYILDA DOĞUDA YAŞANAN SİYASİ GELİŞMELER

- 1724 İstanbul Antlaşması.
  → Rusya ile ilk dostluk antlaşmasıdır. İran toprakları iki devlet arasında paylaşıldı.
- 1732 Ahmet Paşa Antlaşması.
- 1746 II. Kasrı Şirin Antlaşması (Kerden Antlaşması).
  → 1639 Kasrı Şirin antlaşmasının çizdiği sınırlar çerçevesinde İran'la savaşlar sonlandırıldı.

SİYASİ GELİŞMELER

Osmanlı – Rusya
1774 KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI

Rusya'nın Lehistan'ın iç işlerine karışması ve Osmanlı topraklarına saldırmasıyla 1768'de savaş başladı. Rus donanması ilk kez Cebeli Tarık Boğazı'nı geçerek Akdeniz'e girdi ve 1770 yılında Çeşme Baskını'yla Osmanlı donanmasını yaktı. Ağır bir mağlubiyet alan Osmanlı, Avusturya ve Prusya'nın arabuluculuğuyla barış istedi ve Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı.

Küçük Kaynarca der ki;

- Kırım bağımsız olacak fakat dini açıdan Halifeye bağlı olacak.
  - ilk defa Halifelik dış politikada kullanıldı.
- Rusya İstanbul'da elçilik ve Balkanlarda konsolosluk açabilecek.
  - İç işlerimize karışma imkanı elde etti.
- Rusya Karadeniz'de donanma bulunduracak.
  - Karadeniz Türk Gölü vasfını kaybetti.
- Rusya kapitülasyon hakkı elde etti.
  - Rusya ilk defa kapitülasyon aldı.
- Osmanlı savaş tazminatı ödeyecek.
  - Osmanlı ilk defa tazminat ödedi.

Osmanlı – Avusturya Rusya
1791 ZİŞTOVİ 1792 YAŞ ANTLAŞMALARI

Grek Projesi İstanbul merkezli bir Grek devletinin kurulmasıdır. Dakya Projesi ise Balkan topraklarının Rusya ve Avusturya arasında paylaşılmasıdır. Bu projeleri hayata geçirmek isteyen Rusya ve Avusturya'ya karşı Osmanlı 1787'de savaşa girmiş fakat başarılı olamamıştır. 1789 Fransız İhtilali ve milliyetçilik fikrinin etkisinden çekinen Avusturya ve Rusya, üstün olmalarına rağmen Osmanlı Devleti'nden barış isteyerek işgal ettikleri yerleri iade ettiler. Avusturya ile Ziştovi, Rusya ile Yaş Antlaşmaları yapıldı.

- Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu kabul ettik.

Osmanlı – Fransa
1801 EL ARİŞ ANTLAŞMASI

- Fransa Mısır'ı ele geçirerek İngiltere'nin sömürge yolunu kontrol altına almak için saldırdı. İngiltere ve Rusya'nın desteğiyle Fransa Mısır'dan çıkartıldı.
- Rus donanması ilk kez boğazlardan geçti.
- Osmanlı ilk kez denge siyaseti uyguladı.
- Akka savunmasında Cezzar Ahmet Paşa Nizamı Cedit Ordusu'yla Napolyon'u yendi.

RUSYA'NIN KIRIMI İLHAK SÜRECİ (KAY)

1774 Küçük Kaynarca ile Kırım bağımsız.

1779 Aynalıkavak Sözleşmesi'yle Kırım, Rus nüfuzuna girdi.

1783 Rusya Kırım'ı ilhak etti.

1792 Yaş Ant. İle Osmanlı kabullendi.

GERİLEME DÖNEMİ SİYASİ GELİŞMELERİNİN EN ÖNEMLİLERİ

- **PASOROFÇA ANTLAŞMASI** – Batı'nın üstünlüğü kabul edildi.
- **BELGRAT ANTLAŞMASI** – Askeri alanda Batılılaşmanın meyvesi. Fransa'ya 1740 kapitülasyonları verildi.
- **KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI** – Kırım bağımsız. Halifelik ilk kez dış politikada kullanıldı.
- **YAŞ ANTLAŞMASI** – Kırım'ın Rus toprağı olduğu kabul edildi.
- **RUSYA VE SICAK DENİZLER** – Osmanlıya etkisi bilinmelidir.

YAKIN ÇAĞ'DA AVRUPA'DA MEYDANA GELEN GELİŞMELER

1789 FRANSIZ İHTİLALİ

NEDENLERİ

- Monarşinin baskısı
- Aydınlanma Çağı ve hümanizmin etkisi
- Ekonomik sıkıntı

SONUÇLARI

- Eşitlik,adalet, özgürlük,laiklik → **Demokrasi**
- Milliyetçilik → **İmparatorluklar dağıldı**
- İhtilal Savaşları- Viyana Kongresi (1793-1815)

Monarşiler yıkıldı, cumhuriyetler kuruldu.

Fransa, İhtilal Savaşları'nı kaybetti. Prusya, Avusturya, Rusya ve İngiltere 1815 Viyana Kongresi ve Meternik Sistemi ile eski sistemi korumak istediler. Bu çerçevede ihtilal fikirlerini etkisiz kılmak amaçlı Restorasyon Dönemi başladı. Viyana Kongresi'nde Osmanlı'yı Avrupa'dan atmak amaçlı "Şark Meselesi" ilk kez gündeme geldi.

YAKIN ÇAĞ'IN BAŞLANGICI

FRANSIZ İHTİLALİ'NİN OSMANLI DEVLETİ'NE ETKİSİ

Olumsuz

Milliyetçilik isyanlarına ve Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasına neden oldu.

Olumlu

Tanzimat Fermanı Islahat Fermanı ve Meşrutiyetlerin ilanıyla DEMOKRATİKLEŞME ye vesile oldu.

1830 İHTİLALİ

Fransa'da başlayıp Avrupa'ya yayılan monarşi karşıtı ihtilal dalgasıdır. Liberal demokrasi güçlenmiştir.

1848 İHTİLALİ

İşçi hakları ile başlayan ve Avrupa'da demokrasiyi güçlendiren ihtilal dalgasıdır.

Avusturya ve Rusya'dan **kaçan Macar Leh** mültecilerini tüm baskılara rağmen iade etmeyen **Osmanlının** uluslararası camiada **prestiji arttı**.

Sultan Abdülmecid; "Tacımdan, tahtımdan vazgeçerim, bana sığınanları asla iade etmem." demiştir.

SANAYİ İNKILABI

SANAYİ İNKILABI NEDİR?

İnsan ve hayvan gücüne dayanan imalattan, buhar ve makine gücüne dayanan imalata geçilmesidir.

SANAYİ İNKILABININ SONUCU?

- Üretim arttı.
- Pazar yeri ve ham madde ihtiyacı arttı.
- Bu ihtiyaç SÖMÜRGECİLİK ile karşılandı.

SANAYİ İNKILABI'NIN OSMANLIYA ETKİSİ

- Avrupa'nın sanayi ürünleri karşısında Lonca iflas etti.
- Kapitülasyonlarla beraber Osmanlı açık pazar haline geldi.
- Ekonomik olarak Avrupa'ya bağlılık arttı.
- Osmanlı coğrafyası sömürge amaçlı işgale uğradı.

18. YÜZYIL ISLAHATLARI

18. YY. ISLAHATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

AMAÇ

- ✔ Devlete eski gücünü kazandırmak
- ✔ Merkezi otoriteyi güçlendirmek
- ✔ Yenilgi ve toprak kayıplarına son vermek

BATILILAŞMA VAR

NEDEN?
Yenilgi ve toprak kayıpları ile 17. yy. ıslahatlarının başarısızlığı.

DÖNÜM NOKTASI?
1718 PASAROFÇA Antlaşması'yla Batı'nın siyasi ve askeri üstünlüğü kabul edilmiştir.

NEDEN ÇOĞUNLUKLA ASKERİ ALANDA?
Yenilgilere ve toprak kayıplarına son vermek için.

DEVLET POLİTİKASI OLAMADI

- ✔ Kişiler ile sınırlı kaldı, devamlılık sağlanamadı. Çünkü; çıkarı zedelenen çevrelerin engellemeleri ve Yeniçeri İsyanları nedeniyle ıslahatlar kesintiye uğramıştır.

GENELDE ASKERİ ALANDA SINIRLI KALDI

HALKA İNİLEMEDİ

Islahatların daha çok askeri alanda sınırlı kalması, ıslahatların devlet politikası haline gelememesi ve halka inilememesi nedeniyle.

18. YY ISLAHATLARI AMACA ULAŞAMADI.

DİKKAT!

Amaca ulaşamasa da askeri ıslahatlar, bağımsızlığın korunmasında devlete nefes aldıracaktır.

Osmanlıda Batılılaşma Evreleri

- Lale Devri ile Batılılaşma başlar. — Gerileme Dönemi gelişmeleri
- III. Selim (Nizam-ı Cedit Dönemi) ile Batılılaşma hızlanır. — Gerileme Dönemi gelişmeleri
- II. Mahmut Dönemi ile Batılılaşma köklenir. — Dağılma Dönemi gelişmeleri
- Tanzimat Dönemi ile Batılılaşma sıradan, olağan hale gelir. — Dağılma Dönemi gelişmeleri

18. YY

LALE DEVRİ (1718-1730) - III. AHMET

Pasarofça 1718 — *Patrona Halil 1730*

ÖZELLİKLERİ

- ✔ Barış, keyif ve eğlence yanında ıslahatlar dönemidir.
- ✔ Padişah III. Ahmet (1703-1730.)
- ✔ Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa.
- ✔ Levni (Minyatür alanında önemli çalışmalar yapmıştır.)
- ✔ Nedim (Divan Edebiyatı) döneme damga vuran isimlerdir.
- ✔ Yanyalı Esat Efendi dönemin önemli fikir adamıdır. Aristo eserlerini tercüme etmiş devrin alimlerince "Muallim-i Salisi" diye anılmıştır.
- ✔ 20. yüzyıl başlarında Yahya Kemal Beyatlı, Lale Devri adını ilk kez kullandı. Ahmet Refik bu isimle kitap yazdı.
- ✔ Dönem barış dönemi olduğu için sosyokültürel alana ağırlık verilmiş ve askeri ıslahat yapılmamıştır.
- ✔ Lale Devri Patrona Halil İsyanı ile sona erdi.

PATRONA HALİL İSYANI (1730)

NEDEN

- ✔ Yöneticilerin halktan kopuk lüks bir yaşam sürmeleri.
- ✔ Ekonomik sıkıntılar.
- ✔ İran'la yaşanan sınır çatışmalarında yaşanan başarısızlıklar.

SONUÇ

- ✔ Asiler, sadrazam ve bazı devlet adamlarını idam etti.
- ✔ Saraylar, köşkler yağmalandı.
- ✔ III. Ahmet tahttan indirildi ve bir devir sona erdi.

YAPILAN ISLAHATLAR

AVRUPA'YA ELÇİ GÖNDERİLDİ — Geçici

- ✔ 1719 yılında Viyana'ya gönderilen geçici elçi İbrahim Paşa'dır.
- ✔ Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet, Paris'e 1720 yılında gönderildi.
  - "Paris Sefaretnamesi" çok önemli bir eserdir.
- ✔ Amaç Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmek.
- ✔ Elçi göndermek, Batı'nın üstünlüğünün kabul edildiğinin göstergesidir.

İLK TÜRK MATBAASI AÇILDI - 1727

Hattat ve Müstensihler (Kitap çoğaltan) nedeni ile geç kaldı

- ✔ İbrahim Müteferrika ve Sait Efendi açtı.
- ✔ Batıdan alınan ilk teknik araç
  - Batı'nın üstünlüğünün kabul edildiğinin göstergesidir.
- ✔ İlk basılan eser Vani Efendinin "Van Kulu Lügatı"
- ✔ Dini kitapların basımı yasak
  - Hattat ve Müstensihler işsiz kalmasın tavizidir.

- ✔ Gerçek Davud Ağa tarafından yeniçerilerden "Tulumbacılar" adı ile ilk itfaiye bölüğü oluşturuldu.
- ✔ İlk kez çiçek aşısı uygulandı.
- ✔ Tercüme odaları kurularak Doğu klasikleri Türkçeye tercüme edildi.
- ✔ İstanbul'da kumaş imalathaneleri, Kütahya'da çini atölyeleri kurulmuştur.
- ✔ Kütüphaneler açılarak halkın kültürel gelişimi arzulandı.
- ✔ Mimaride Batı etkisi görülmüş, Barok ve Rokoko uslübu ile eserler yapılmıştır. III. Ahmet Çeşmesi (1729) ve Sadabad Kasrı (1722).

I. MAHMUT (1730-1754)

- ✔ İlk defa yabancı uzmandan yararlanıldı. Fransız Comte de Bonneval (Humbaracı Ahmet Paşa).
- ✔ Yalova'da ilk kağıt fabrikası açıldı.
- ✔ Humbaracı Ahmet Paşa'nın girişimleriyle subay yetiştirmek için ilk kez Batı tarzında okul "Hendesehane" açıldı.
- ✔ Fransa ordusu örnek alınarak ordu; alay, bölük, tabur tarzında düzenlendi.
- ✔ Topçu ve Humbaracı Ocakları düzenlendi.

I. Mahmut zamanında başlayan ilk Batı tarzı askeri ıslahatlar, son kazançlı anlaşma olan 1739 Belgrat Antlaşması'nda meyve verdi.

BATI TARZI İLK MİMARİ ESER

- ✔ Batı tarzında yapılan ilk eser Sadabad Kasrı'dır. (Eğer seçeneklerde yer almaz ise o zaman III. Ahmet Çeşmesi cevabı verilebilir.)
- ✔ Batı tarzı yapılan ilk dini eser ise Nuru Osmaniye Cami'sidir. (Bu cami Lale Devri eseri değildir. 1755'te III. Osman Dönemi'nde ibadete açılmıştır.)

ISLAHATÇILARI

III. MUSTAFA (1757-1774)

- Sadrazam Koca Ragıp Paşa, Cezayirli Hasan Paşa ve Fransız Baron Dö Tot ıslahatlarda etkin kişilerdir.
- "Sürat Topçuları Ocağı" kuruldu.
- Fransızcadan matematik, astronomi kitapları tercüme edildi.

I. ABDÜLHAMİT (1774-1789)

- Sadrazam Halil Hamit Paşa ıslahatlarda etkili kişi.
- "İstihkam okulu" açıldı.
- Baron Dö Töt öncülüğünde deniz subayı yetiştirmek amaçlı modern okul "Mühendishane-i Bahri Hümayun" 1775 yılında açıldı.
- Yeniçeri sayımı yapıldı ve ulufe alım – satımı yasaklandı.
- Cülus bahşişi kaldırıldı.
- Batı'dan uzmanlar getirilerek askeri ocaklar düzenlendi.
- Küçük Kaynarca Antlaşmasının yarattığı ekonomik sıkıntı nedeniyle, maliyeye düzen getirmek için ilk kez "Esham Sistemi" adı ile iç borçlanma gerçekleştirildi.

III. SELİM (1789-1807)

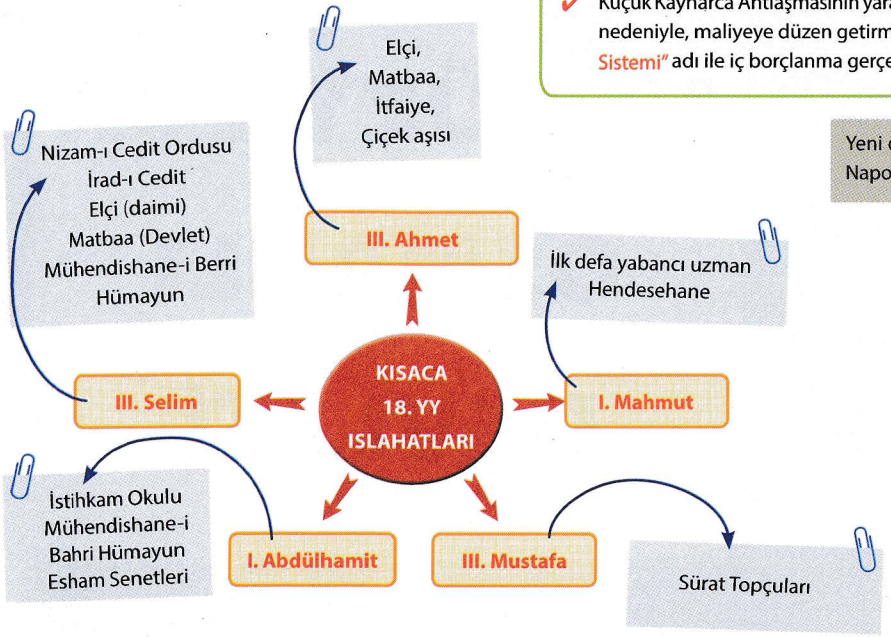
Divan edebiyatında İlhami mahlasını kullandı. Musikide Suzi Dilara makamını buldu.

- İlk kez planlı ve programlı ıslahat çalışmaları başladı.
- Bu amaçla "Meşveret" (danışma) Meclisi toplayarak devlet adamlarından raporlar (lahiya=risale) almıştır. (Behiç Efendi ve Ebubekir Ratıp Efendi önemli raporlar kaleme aldılar) Gelen raporlarda öneriler askeri ağırlıklıdır ve ıslahatlar da bu yönde olacaktır.
- Şair Şeyh Galip eserleriyle Nizamı Cedit ıslahatlarını ve III. Selim'i destekledi.
- Bu dönemde yapılan ıslahatlar yeni düzen anlamında "Nizam-ı Cedit" olarak adlandırılacaktır.
- Yapılan ıslahatlardan rahatsız olanlar Kabakçı Mustafa İsyanıyla III. Selimi tahttan indirip bir süre sonra öldürdüler.

Yeni ordu Akka Müdafaası'nda Napolyon'u yendi.

NİZAMI CEDİT ISLAHATLARI

- İlk defa Batı tarzında yeni bir ordu, "Nizam-ı Cedit" kuruldu.
- Ordunun masrafları için "İrad-ı Cedit" hazinesi kuruldu.
- Levent ve Selimiye kışlaları kuruldu.
- "Mühendishane-i Bahri Hümayun" modernize edildi.
- Kara subayı yetiştirmek için "Mühendishane-i Berri Hümayun" açıldı.
- Askeri okullarda ilk defa Fransızca öğrenme zorunluluğu getirildi. Fransızcadan tercümeler yapıldı.
- İlk defa "sürekli elçilikler" oluşturuldu. (Londra-Yusuf Agah Efendi ilk daimi elçidir.)
- "Matbaa-i Amire" adı ile ilk devlet matbaası oluşturuldu.
- Şeyhülislam'ın yetkileri kısıtlanarak, ulemanın devlet işlerine müdahalesi engellendi.
- Vezir sayısı azaltıldı.
- Yerli malı kullanma zorunluluğu getirildi.

7. ÜNİTE

19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

ÖSYM tarafından 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti önemsenmekte siyasi tarihten ve daha çok ta ıslahatlardan olmak üzere çeşitli sınav türlerinde oldukça soru sorulmaktadır. Siyasi gelişmelerden; azınlık isyanlarına, Mısır İsyanına, Kırım Harbi ve 1856 Paris Antlaşması ile 93 Harbi ve 1878 Berlin Antlaşmasına dikkat etmelisiniz.

Islahatlarda ise II. Mahmut ıslahatları çok iyi öğrenilmeli Tanzimat Dönemi, II. Abdülhamit ve İttihat ve Terakki Dönemlerinin belli başlı düzenlemeleri önemsenmelidir. Demokratikleşme sürecinin her aşaması soru ihtiva etmekte ve ÖSYM tarafından sorgulanmaktadır. Bu ünite, Kültür ve Uygarlık ünitesiyle birlikte Osmanlı tarihinin en önemli ünitesidir.

ÖDEV

Yeni üniteye başlamadan önce biten ünite ile ilgili çıkmış KPSS-AGS sorularını incele lütfen.
Akabinde İdeal Tarih Soru Bankasından ünite ile ilgili Cevapla ve Tamamla bölümlerini yaptıktan sonra Kavra testlerinden 29-30 numaralı testleri çözerek konuyu pekiştir. Yorum yeteneğini güçlendirmek için de 31-32 numaralı Yorumla testlerini çöz. Son olarak ta ilk konulardan uzak kalmamak için 33 numaralı Tekrarla testini çöz.

Yaş Antlaşması'yla başlar

19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ-EN UZUN YÜZYIL (DAĞILMA DÖNEMİ) (1792-1922)

Saltanatın kalkmasıyla sona erer

DÖNEME GENEL BAKIŞ

SİYASİ GELİŞMELER

- Azınlık İsyanları
- 1812 Bükreş Antlaşması
- 1829 Edirne Antlaşması
- Mısır İsyanı
- 1856 Paris Antlaşması
- 1878 Berlin Antlaşması

ISLAHATLAR

- II. Mahmut
- Abdülmecit
- Abdülaziz
- II. Abdülhamit
- İttihat Terakki

DEMOKRATİKLEŞME

- Senedi İttifak
- Tanzimat Fermanı
- Islahat Fermanı
- I. Meşrutiyet
- II. Meşrutiyet

DÖNEM PADİŞAHLARI

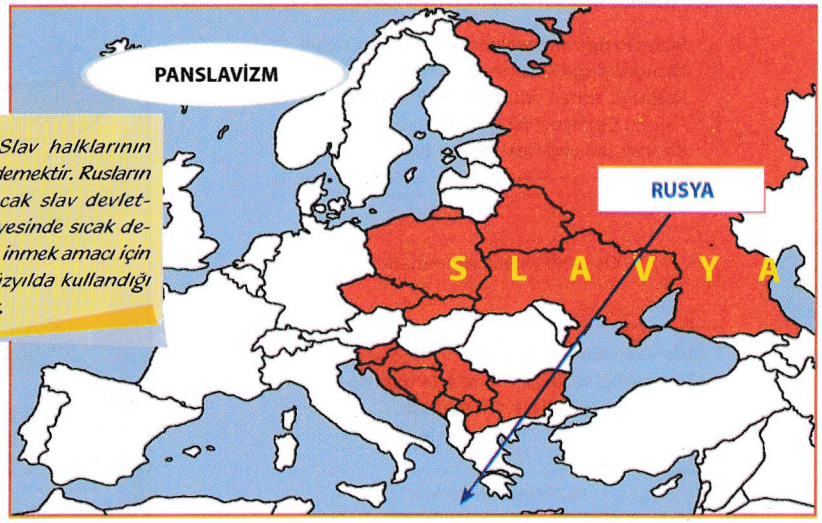
- II. Mahmut (1808-1839)
- Abdülmecit (1839-1861)
- Abdülaziz (1861-1876)
- V. Murat (1876)
- II. Abdülhamit (1876-1909)
- V. Mehmet Reşad (1909-1918)
- VI. Mehmed Vahideddin (1918-1922)

AZINLIK İSYANLARI

NEDENLERİ

- Milliyetçilik
- PANSLAVİZM
- Rusya ve Avusturya savaşlarında Balkanların zarar görmesi
- Osmanlı yerel yöneticilerinin halka kötü davranması
- Sömürgeci devletlerin azınlıkları kışkırtmaları
- Rusya'nın Panslavizim politikası

Slav halklarının birliği demektir. Rusların kurulacak slav devletleri sayesinde sıcak denizlere inmek amacı için 19. yüzyılda kullandığı araçtır.

ÇÖZÜLME

- 1804 Sırp İsyanı (İlk isyan eden azınlık)
- 1812 Bükreş Antlaşması: Sırbistan imtiyazlı eyalet. (İlk imtiyaz alan azınlık)
- 1829 Edirne Antlaşması: Yunanistan bağımsız. (İlk bağımsız olan azınlık)
- 1878 Berlin Antlaşması: Sırbistan + Karadağ + Romanya bağımsız.
- 1908 II. Meşrutiyet kargaşası: Bulgaristan bağımsız.
- 1912 I. Balkan Savaşı: Arnavutluk bağımsız. (Son bağımsız Balkan devleti)

19. YÜZYILDA YAŞANAN

1812 BÜKREŞ ANTLAŞMASI

Osmanlı – Rusya – II. MAHMUT

1804 Sırp İsyanı'na Rusların destek olması ve Balkanlardaki klasik Rus politikaları nedeniyle1806-1812 Savaşı çıktı. Yenilen Osmanlı Devleti'nin talebiyle 1812 Bükreş Antlaşması imzalandı. Bükreş Antlaşması'yla; Besarabya Bölgesi Rusya'ya bırakıldı. Sırbistan'a imtiyaz verildi. (İlk kez bir azınlık imtiyaz elde etti.)

DİKKAT!

Osmanlı-Rus savaşı esnasında, İngiltere-Osmanlı arasında 1809 Kalei Sultaniye Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmayla; Boğazlar uluslararası arenada ilk defa bir antlaşmada yer aldı.

1821 MORA İSYANI

II. MAHMUT

NEDENLERİ

- Milliyetçiliğin etkisi.
- Batılıların desteği.

Batılılar Rönesans nedeniyle Yunan uygarlığına ve Yunanlara sempati duyduklarından büyük destek verdiler. "Don Juan" adlı ünlü eserin yazarı İngiliz şair Lord Byron destek için Mora'ya gelmiş fakat hastalanarak Mora'da ölmüştür.

- Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa'nın isyan ederek Rumlar ile işbirliği yapması.
- Rusya'nın kışkırtması.

Rusya Panslavizm yerine (Yunanlar slav değil) Ortodoksluğu kullanarak kışkırttı. Rusya'nın kurduğu Yunan örgütü "Filiki Eterya (Etnik-i Eterya) Cemiyeti" Megola İdea (Büyük ülkü-Bizans'ı canlandırma) için mücadele etti.

⇩

Osmanlı isyanı bastıramadı.

II. Mahmut'un emriyle isyanı desteklediği için Fener Ortodoks Patriği Gregorios idam edildi.

⇩

Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Girit ve Mora valiliği sözü karşılığında yardımıyla ancak 1827'de isyan bastırıldı.

Devletle pazarlık yapılması zayıflığın göstergesidir.

⇩

1827 Navarin Baskını

M. Ali Paşa'yı Mora'da istemeyen İng-Frn-Rusya Osmanlı donanmasını yakarak Yunanistan'ın bağımsızlığını talep ettiler.

1829 EDİRNE ANLAŞMASI

Osmanlı – Rusya – II. MAHMUT

Navarin Baskını'ndan sonra Rusya'nın savaş ilanıyla başlayan 1828-1829 Savaşları'nda, Ruslar Edirne ve Erzurum'a kadar ilerlediler ve Osmanlı Devleti barış isteyerek Edirne Antlaşması'nı imzaladı. Edirne Antlaşması'yla; Sırbistan, Eflak ve Boğdan özerk oldu. Mora Yarımadası ise Yunanistan adıyla bağımsız oldu. (İlk kez bir azınlık bağımsızlık elde etti.) Fransa Osmanlı'nın yaşadığı zor dönemden yararlanarak 1830 yılında Cezayir'i işgal etti. (Kuzey Afrika'da ilk toprak kaybı)

SİYASİ GELİŞMELER

1831 MISIR İSYANI

Osmanlı — Mehmet Ali Paşa — II. MAHMUT

Osmanlı bir vali isyanını bastırmaktan aciz

İç sorun uluslararası soruna dönüştü

GELİŞİMİ

- Mora İsyanı'nı bastırma karşılığında Mora valiliği sözünü alan Mehmet Ali paşa, Yunanistan bağımsız olunca Mora yerine Suriye ve Girit valiliklerini talep etti. Padişah II. Mahmut bu talepleri reddedince Kavalalı M.A.P. isyan etti.
- Mısır ordusu kısa sürede Kütahya'ya kadar ilerledi.
- II. Mahmut denize düşen yılana sarılır sözüyle valisine kaşı yardım amacıyla Rus donanmasını İstanbul'a davet etti.
- Boğazlar'a Rusların gelmesinden ve etkinlik kazanmasından rahatsız olan İngiltere ve Fransa'nınbaskısı ile Osmanlı Devleti ve Mısır Valisi arasında Kütahya Antlaşması yapılır. Buna göre;
  - Mehmet Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa'ya Girit, Mısır, Şam, Cidde ve Adana valilikleri bırakıldı.
- Sorunda takındığı ikili tavır nedeniyle İngiltere'ye ve Mehmet Ali Paşa'ya güvenemeyen II. Mahmut Rusya ile bir dostluk ve ittifak antlaşması imzaladı.
- 1833 Hünkar İskelesi Antlaşması'na göre;
  - Osmanlı Devleti saldırıya uğrarsa Rusya, Osmanlı Devleti'ne yardım edecekti.
  - Rusya, saldırıya uğrarsa Osmanlı Devleti, Boğazlar'ı kapatacak; Rus gemilerinin ise Boğazlar'dan geçişine izin verecekti.
  - Antlaşma sekiz yıl geçerli olacaktı.

Hünkar İskelesi Anlaşması ile Rusya'nın Boğazlarda etkinlik kazanması Batılıların büyük tepkisine neden olmuştur.

SONUCU

- Hünkar İskelesi'ne rağmen Rusya'ya güvenemeyen Osmanlı Devleti Mısır Sorunu'nda İngiltere'nin desteğini almak için adım attı.
  - Balta Limanı Ticaret Antlaşması - 1838
    - Osmanlı, İngiltere'nin açık pazarı haline geldi ticareti BALTALADI ve iflası hızlandırdı.

Kapitülasyonların ilahı!!!

  - Tanzimat Fermanı - 1839
    - Batı'nın demokratik değerleri benimsenerek destek alınmak istendi.
- Sağlanan uluslararası desteğe rağmen Osmanlı Devleti 1839 Nizip Savaşı'nda bir kez daha Mısır güçlerine yenildi.
- Rusya'nın Hünkar İskelesi Antlaşması çerçevesinde Boğazlara yardıma gelmesinin önüne geçmek için Batılılar araya girdi ve Londra Konferansı (1840) ile Mısır Sorunu çözüldü. Buna göre;
  - Mısır özerk bir eyalet haline geldi. (Hidivlik olarak M.A.P. ve soyuna bırakıldı)

1841-LONDRA BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

Hünkar İskelesi Antlaşması'nın süresi dolar dolmaz İngiltere'nin çağrısıyla İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya, Prusya ve Osmanlı Devleti'nin katılımıyla bir konferans toplandı ve sözleşme imzalandı;

- Boğazlar Osmanlı egemenliğinde kalacaktır.
- Boğazlardan ticaret gemilerinin geçişi serbest olacak, barış zamanında savaş gemilerinin geçişi ise yasak olacaktır.

⇨ Boğazlar ilk kez uluslararası statü kazandı.

⇨ Osmanlının egemenliği zedelendi.

19. YÜZYILDA YAŞANAN

1853-56 KIRIM HARBİ VE 1856 PARİS ANTLAŞMASI

Müttefikler — Rusya — ABDÜLMECİD

Osm. ilk kez İng. den dış borç aldı

Neden?

- Rusya'nın sıcak denizler hedefi
- "Kutsal Yerler Meselesi" (Kudüs'te Hristiyan devletlerin rekabeti ve Rusya'nın Kudüs'te güç elde etme çabası ile sunduğu taleplerinin Osmanlı tarafından reddedilmesi)

Osmanlı için "Hasta adam" tabirini Rusya Çarı Nikola 1853'te ilk kez kullandı.

TARAFLAR

- Osmanlı İngiltere Fransa Avusturya Piyomente
- Rusya

SAVAŞIN GELİŞİMİ

- Rusya 1853'te Sinop Baskını ile Osmanlı donanmasını batırdı.
- Müttefikler Sivastapol'u ve Kırım'ı işgal etti.
- Rusya'nın barış isteği üzerine 1856 Paris Antlaşması imzalandı.

Hemşireliğin kurucusu Florence Nightingale (Lambalı Kadın) yaralılara İstanbul'da Selimiye Kışlası'nda baktı.

1856 PARİS ANTLAŞMASI der ki;

- Osmanlı Devleti bir Avrupa devleti sayılacaktır.
  - İlk kez
- Osmanlının toprak bütünlüğü Avrupa devletlerinin garantisi altında olacaktır.
  - Topraklarını korumaktan aciz Osmanlı
- Karadeniz tarafsız olacak ve Rusya ile Osmanlı donanma bulundurmayacaktır.
  - Galip iken mağlup devlet muamelesi gören Osmanlı
- Avrupa devletleri ilan edilen Islahat Fermanı'na karışmayacaktır.
  - Fermanın antlaşmada geçmesi Osmanlının iç işlerine müdahaleyi kolaylaştıracaktır.

1877-78 SAVAŞI (93 HARBİ) VE 1878 BERLİN ANTLAŞMASI

Osmanlı — Rusya — II. ABDÜLHAMİT

93 HARBİ'NİN NEDENİ VE GELİŞİMİ

Panslavizmin etkisi ile çıkan isyanlar ve Balkan Bunalımı'nı çözmek ve Osmanlının iç işlerine karışmak için uluslararası konferanslar düzenlendi.

- Berlin Konferansı
- İstanbul (Tersane) Konferansı
- Londra Konferansı

İç işlerimize karışılmasının önüne geçmek için I. Meşrutiyet ilan edildi.

Osmanlı Devleti talepleri redderek iç işlerine karıştırmadı ve Rus saldırısı ile savaş başladı.

İlk defa Ruslarla birlikte hareket eden Ermeniler isyan etti.

Batıda Şıpka Geçidi'nde Süleyman Paşa ve Plevne'de Gazi Osman Paşa, doğuda Erzurum'da Gazi Ahmet Muhtar Paşa ve Nene Hatun gibi destansı mücadelelere rağmen Ruslar Çatalca'ya kadar ilerledi. Ağır bir yenilgi alan Osmanlı Devleti önce Ayestefanos, sonra ise Ayestefanos'un yerine Berlin Antlaşması'nı imzaladı.

AYESTEFANOS ANTLAŞMASI-1878

Ege'ye kıyısı olan Büyük Bulgaristan kurması nedeniyle Batı'nın tepkisi ile karşılaştı ve uygulanamadı (Ölü Doğan antlaşması) Bazı maddeleri değiştirilerek yerine Berlin yapıldı.

Yerine

BERLİN ANTLAŞMASI-1878

- Bulgaristan üçe ayrılarak asıl Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti'ne bağlı bir prenslik olması, Doğu Rumeli'nin özerk olması ve Makedonya'nın ıslahat şartı ile Osmanlı Devleti'ne bırakılması kararlaştırıldı.
- Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız oldu.
- Ermenilerin yaşadığı yerlerde ve Girit'te ıslahat yapılacak.
  - İlk defa ERMENİ MESELESİ gündeme gelecektir.
- Bosna-Hersek geçici olarak Avusturya'ya bırakıldı.
- Elviya-i Selase (Kars-Ardahan-Batum) Rusya'ya bırakıldı.

SİYASİ GELİŞMELER

BERLİN ANTLAŞMASI'YLA DEĞİŞEN REEL POLİTİKA — II. ABDÜLHAMİT

- 1878'de Kıbrıs geçici olarak İngiltere'ye bırakıldı. (Berlin Konferansı'nda Rusya'ya karşı yardım alabilmek için!).
- İngiltere Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikasını terk etti.
- Osmanlı Almanya'ya yakınlaştı .
  - Denge Siyaseti

GİRİT MESELESİ — II. ABDÜLHAMİT

- 1878 Berlin Antlaşması Girit'te ıslahat yapılacak der.
- 1878 Halepa Fermanı ile Girit özerk oldu.
- 1897'de Yunanistan Girit'i işgal etti.
  - *Dömeke Osmanlının son meydan zaferi*
  - 1897 Dömeke Meydan Savaşı ve İstanbul Antlaşması'yla Girit Osmanlıda kaldı.
- 1908'de Girit Yunanistan tarafından ilhak edildi.
- 1913 Atina Antlaşması ile bu durumu Osmanlı kabullendi.

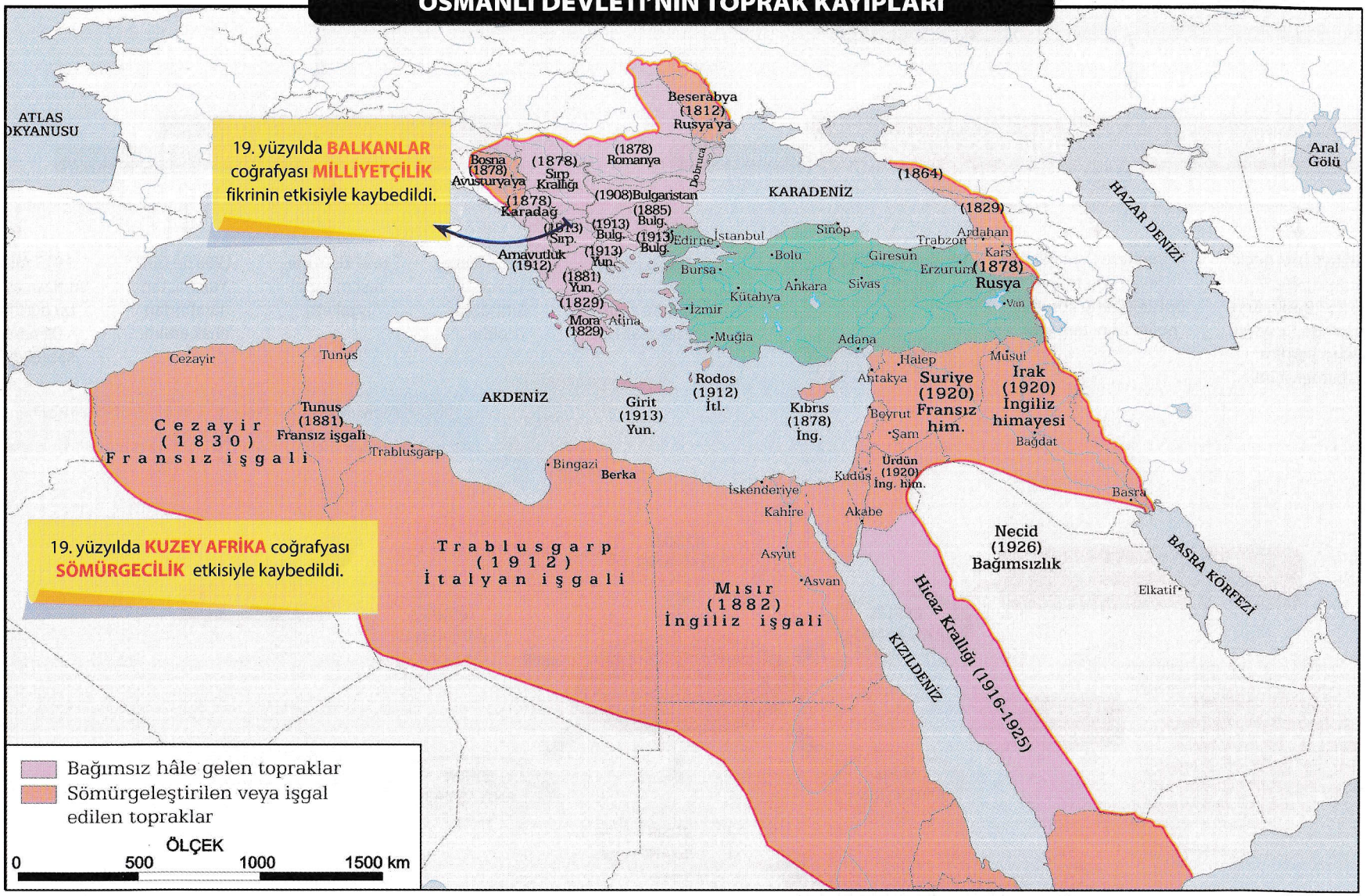
19. YY SİYASİ GELİŞMELERİNİN EN ÖNEMLİLERİ

- **AZINLIK İSYANLARI** — *İlk isyan Sırp*
- **BERLİN ANTLAŞMASI** — *Sırp+Karadağ+Romanya bağımsız İlk kez Ermeni meselesi*
- **BÜKREŞ ANTLAŞMASI** — *İlk imtiyaz Sırp*
- **PARİS ANTLAŞMASI** — *Osmanlı Avrupa devleti sayıldı.*
- **EDİRNE ANTLAŞMASI** — *İlk bağımsız Yunan*
- **MISIR İSYANI** — *Hünkar İskelesi Antlaşması Balta Limanı Antlaşması Londra Boğazlar Sözleşmesi*

TARİHTE OSMANLI DONANMASININ YAKILMASI

İnebahtı	→ 1571 - II. Selim
Çeşme	→ 1770 - III. Mustafa
Navarin	→ 1827 - II. Mahmut
Sinop	→ 1853 - Abdülmecit

OSMANLI DEVLETİ'NİN TOPRAK KAYIPLARI

19. YY ISLAHATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

AMAÇ

- ✔ Devletin dağılmasını engellemek.
- ✔ Azınlık isyanlarını engellemek.
- ✔ Batılıların iç işlerimize karışmasını engellemek.

HER ALANDA BATILILAŞMA VAR

- ✔ Yönetim, hukuk, eğitim, kültür, askeri vs. her alanda (din hariç) Batılılaşma söz konusu.

DEMOKRATİKLEŞME

- SENEDİ İTTİFAK (1808) — II. Mahmut
- TANZİMAT FERMANI (1839) — Abdülmecit
- ISLAHAT FERMANI (1856) — Abdülmecit
- I. MEŞRUTİYET (1876) — II. Abdülhamit
- II. MEŞRUTİYET (1908) — II. Abdülhamit

DEVLET POLİTİKASI HALİNE GELDİ

- ✔ Islahatlar kadro hareketine dönüşmüştür. Padişahların dışında Genç Osmanlılar, İttihat ve Terakki Cemiyeti gibi sivil ve askerlerden oluşan kadrolar ıslahatların takipçisi olmuştur. Bu sayede devlet politikasına dönüşen 19. yy. ıslahatları, 17. ve 18. yy. ıslahatlarına nazaran daha başarılı olmuştur.

ISLAHATÇILAR

- II. MAHMUT (1808-1839)
- TANZİMAT DÖNEMİ (1839-1876)
  - ABDÜLMECİT (1839-1861)
  - ABDÜLAZİZ (1861-1876)
- II. ABDÜLHAMİT (1876-1909)
  - *Meşrutiyet Dönemi*
  - *İstibdat Dönemi*

19. Yüzyıl Islahatları Osmanlıyı kurtaramasa da Türkiye'nin siyasi ve sosyokültürel alt yapısını oluşturmuştur.

II. Mahmut
Mezacimizit

ABDÜLMECİD DÖNEMİ GELİŞME

ASKERİYYE

- ✔ Umur-u Zaptiye Teşkilatı kuruldu.
  - Jandarma
- ✔ Zaptiye Teşkilatı kuruldu.
  - Polis
- ✔ Tanzimat Fermanı ile askerlik vatan hizmeti sayıldı ve 5 yıl ile sınırlandırıldı.
- ✔ Islahat Fermanı'yla gayrimüslimler askerlik yapma ve askeri okullara katılma hakkı tanındı. Askerlik yapmak istemeyen gayrimüslimlerden "nakdi bedel" (bedelli askerlik) alınması kararlaştırıldı.
- ✔ Ordunun adı Asker-i Şahane olarak değiştirildi.

Tanzimat'a karşı bir tepki olarak kabul edilmekte

KULELİ VAKASI NEDİR? 1859 → **Abdülmecit'e karşı suikast teşebbüsü** → **Abdülaziz'i tahta çıkarma amacı var.**

Başarısız oldu.

EĞİTİM VE KÜLTÜR

- ✔ Meclis-i Maarif-i Umumiye ve Maarif-i Umumiye Nezareti kuruldu.
  - Eğitim komisyonu
  - Eğitim Bakanlığı
- ✔ Tercüman-ı Ahval ve Ceride-i Havadis gazeteleri yayınlandı.
  - İlk özel gazete *(Agah Efendi - Şinasi çıkardı)*
  - Yarı resmi gazete *(William Churchill çıkardı)*
- ✔ Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında Encümen-i Daniş oluşturuldu.
  - Darülfünun'a ders kitabı yazmak için. Bilim kurulu.
- ✔ Darülmuallimin kuruldu.
  - Erkek öğretmen okulu
- ✔ Mekteb-i Mülkiye, Mektebi Aklam ve Darülmaarif açıldı.
  - Memur ve yönetici yetiştirir.
- ✔ Kızlar için İptidai (İlkokul) ve Rüştiye (Ortaokul) açıldı.
  - Kızlara ilk kez eğitim hakkı tanındı.
- ✔ Heybeliada Ruhban Okulu açıldı.
- ✔ İlk Türk dergisi Vekayı Tıbbiye yayınlandı.
- ✔ Güllü Agop Modern Osmanlı Tiyatrosu'nu kurdu.
- ✔ Şinasi İlk Türk tiyatrosu "Şair Evlenmesi"ni yazdı.
- ✔ İlk Türk müzesi Asari Atika açıldı.

VE ISLAHATLARI (1839-1861)

YÖNETİM VE HUKUK

- ✔ Tanzimat ve Islahat Fermanları yayınlandı.
- ✔ Meclis-i Ali Tanzimat kuruldu.
  - Islahatları düzenlemek ve kanun yapmak için
- ✔ Arazi Kanunnamesi (1858) çıkartıldı.
  - Toprak sistemi sadeleştiridi. (Mülk-Miri-Vakıf-Metruk-Mevat toprak olarak 5 çeşide indirgendi. Bakınız Kültür ve Uygarlık toprak çeşitleri.)
- ✔ İltizam Sistemi kaldırıldı, vergilerin toplanması için muhassıllık oluşturuldu.
  - Maaşlı vergi memuru
- ✔ Posta Nezareti (Bakanlık) kuruldu.
- ✔ Rusumat Emaneti kuruldu. → Sahil güvenlik ve gümrük teşkilatı
- ✔ İstanbul'da ilk Şehremaneti (1855) kuruldu. → Belediye örgütü. (Galata'da)
- ✔ Ceza ve Ticaret Kanunları ile Karma ve Ticaret Mahkemeleri kuruldu.
- ✔ Taşra teşkilatı düzenlenerek İl (Taşra) Meclisleri (1840) oluşturuldu.
  - Müslüman halk, yerel yönetimlere katılmaya başladı.

OSMANLI TAŞRA TEŞKİLATI (1840)

YÖNETİM BİRİMLERİ	EYALET	SANCAK	KAZA	KÖY
YÖNETİCİLER	Müşir	Kaymakam	Kaza Müdürü (seçimle)	Muhtar (seçimle)
MECLİSLER	Eyalet Meclisi	Sancak Meclisi		

SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

- ✔ Mecidiye ve Kaime-i Muteber piyasaya sürüldü.
  - Altın-gümüş para
  - İlk kağıt para
- ✔ 1854 Kırım Harbi'nde İngiltere'den ilk kez dış borç alındı.
- ✔ 1847'de Bank-ı Dersaadet kuruldu.
  - İlk Osmanlı bankası
- ✔ 1856'da Bank-ı Osmani kuruldu.
  - Londra merkezli İngiliz sermayeli kurulan bankadır.
- ✔ İlk demir yolu 1851'de Kahire ve İskenderiye arasına döşendi. Anadolu'da ise 1856 yılında İzmir-Aydın arasında başlayan inşaat 1866'da Abdülaziz Dönemi'nde tamamlandı. (Ulaşımın gelişmesi merkezi otoritenin güçlenmesine katkı sağlar.)
- ✔ İlk telgraf hattı döşendi. Telgafın mucidi Morse, Osmanlı Devleti tarafından bir nişan ile desteklenmiştir.
  - İstanbul-Edirne-Şumnu hattı Telgraf merkezi otoritenin güçlenmesine katkı sağlar.
- ✔ Şirketi Hayriye açıldı.
  - Deniz işletmeciliği
- ✔ Sanat ve ticarette gedik usulü kaldırıldı.
- ✔ Mali hayatı kolaylaştırmak için Rumi Takvim kullanılmaya başlandı.
- ✔ Toprak kayıplarıyla Balkanlardan, Kafkaslardan ve Kırım'dan yaşanan göçler üzerine 1857'de Muhacirun Kanunnamesi çıkarılarak Muhacirun Komisyonları kuruldu.

VE ISLAHATLARI (1839-1861)

YÖNETİM VE HUKUK

- ✔ Tanzimat ve Islahat Fermanları yayınlandı.
- ✔ Meclis-i Ali Tanzimat kuruldu.
  - Islahatları düzenlemek ve kanun yapmak için
- ✔ Arazi Kanunnamesi (1858) çıkartıldı.
  - Toprak sistemi sadeleştiridi. (Mülk-Miri-Vakıf-Metruk-Mevat toprak olarak 5 çeşide indirgendi. Bakınız Kültür ve Uygarlık toprak çeşitleri.)
- ✔ İltizam Sistemi kaldırıldı, vergilerin toplanması için muhassıllık oluşturuldu.
  - Maaşlı vergi memuru
- ✔ Posta Nezareti (Bakanlık) kuruldu.
- ✔ Rusumat Emaneti kuruldu. → Sahil güvenlik ve gümrük teşkilatı
- ✔ İstanbul'da ilk Şehremaneti (1855) kuruldu. → Belediye örgütü. (Galata'da)
- ✔ Ceza ve Ticaret Kanunları ile Karma ve Ticaret Mahkemeleri kuruldu.
- ✔ Taşra teşkilatı düzenlenerek İl (Taşra) Meclisleri (1840) oluşturuldu.
  - Müslüman halk, yerel yönetimlere katılmaya başladı.

OSMANLI TAŞRA TEŞKİLATI (1840)

YÖNETİM BİRİMLERİ	EYALET	SANCAK	KAZA	KÖY
YÖNETİCİLER	Müşir	Kaymakam	Kaza Müdürü (seçimle)	Muhtar (seçimle)
MECLİSLER	Eyalet Meclisi	Sancak Meclisi		

SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

- ✔ Mecidiye ve Kaime-i Muteber piyasaya sürüldü.
  - Altın-gümüş para
  - İlk kağıt para
- ✔ 1854 Kırım Harbi'nde İngiltere'den ilk kez dış borç alındı.
- ✔ 1847'de Bank-ı Dersaadet kuruldu.
  - İlk Osmanlı bankası
- ✔ 1856'da Bank-ı Osmani kuruldu.
  - Londra merkezli İngiliz sermayeli kurulan bankadır.
- ✔ İlk demir yolu 1851'de Kahire ve İskenderiye arasına döşendi. Anadolu'da ise 1856 yılında İzmir-Aydın arasında başlayan inşaat 1866'da Abdülaziz Dönemi'nde tamamlandı. (Ulaşımın gelişmesi merkezi otoritenin güçlenmesine katkı sağlar.)
- ✔ İlk telgraf hattı döşendi. Telgafın mucidi Morse, Osmanlı Devleti tarafından bir nişan ile desteklenmiştir.
  - İstanbul-Edirne-Şumnu hattı Telgraf merkezi otoritenin güçlenmesine katkı sağlar.
- ✔ Şirketi Hayriye açıldı.
  - Deniz işletmeciliği
- ✔ Sanat ve ticarette gedik usulü kaldırıldı.
- ✔ Mali hayatı kolaylaştırmak için Rumi Takvim kullanılmaya başlandı.
- ✔ Toprak kayıplarıyla Balkanlardan, Kafkaslardan ve Kırım'dan yaşanan göçler üzerine 1857'de Muhacirun Kanunnamesi çıkarılarak Muhacirun Komisyonları kuruldu.

ABDÜLAZİZ DÖNEMİ GELİŞME

Avrupa seyahatine çıkan ilk padişahtır.
(Fransa, İngiltere, Belçika, Almanya, Avusturya-Macaristan ziyaret edildi.).

EĞİTİM VE KÜLTÜR

- ✔ Darülmuallimat açıldı. → Kız öğretmen okulu
- ✔ Galatasaray Sultanisi açıldı. → İlk sultani
- ✔ Darülfünun açıldı. → İstanbul Üniversitesi
- ✔ Darüşşafaka okulu açıldı. → Müslüman yetimler için
- ✔ İstanbul'da Robert Koleji açıldı. → Amerikan okulu
- ✔ Diyojen yayınlandı. → İlk mizah dergisi. Teodor Kasap çıkardı.
- ✔ Şeker Ahmet Paşa ilk resim sergisini açtı.
- ✔ 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlanarak okul türleri ve eğitim işleri düzenlendi.

NİZAMNAME'YE GÖRE OKUL TÜRLERİ

- **İlköğretim**
  - **Sıbyan mektebi** — *Şeriye Vekaletine bağlı ilkokul*
  - **İptidai** — *Maarif Vekaleti'ne bağlı ilkokul*
- **Ortaöğretim**
  - **Rüştiye** — *Ortaokul*
  - **İdadi** — *Lise*
  - **Sultani** — *Anadolu lisesi. Darülfünun'a öğrenci hazırlar.*
- **Yükseköğretim**
  - **Darülfünun** — *Üniversite*

OSMANLIDA YABANCI VE AZINLIK OKULLARI

Lozan Antlaşması ile bu bela sona erecektir.

Kendi kadroları ve kendi müfredat ve değerleriyle eğitim yaparak Osmanlının eğitimine katkı sağlamayı amaçlayan bu okullar!

- Azınlıklara ayrılıkçı düşünceleri aşılayarak ayrışmayı, bölünmeyi hızlandırdılar.
- Öz kültürüne yabancı, Batı karşısında kompleksli aydınlar yetiştirdiler.

AZINLIK OKULLARI	
MİLLET	OKUL SAYISI
Rum	4.390
Ermeni	851
Bulgar	693
Yahudi	331
Sırp	85
Ulah (Romanya)	63
Katolik Rum	60
Katolik	50
TOPLAM	**6.523**

YABANCI OKULLARI	
MİLLET	OKUL SAYISI
Amerikan	131
Fransız	127
İngiliz	60
Alman	22
İtalyan	22
Avusturya	11
Rus	7
İran	4
TOPLAM	**384**

VE ISLAHATLARI (1861-1876)

YÖNETİM VE HUKUK

✔ Vilayet Nizamnamesi yayınlandı. Buna göre 1871 yılında Osmanlı taşra teşkilatı aşağıdaki gibi düzenlendi.

YÖNETİM BİRİMLERİ	VİLAYET	LİVA	KAZA	NAHİYE	KÖY
YÖNETİCİLER	Vali	Mutasarrıf	Kaymakam	Nahiye Müdürü	Muhtar
MECLİSLER	Vilayet Meclisi	Liva Meclisi			İhtiyar Heyeti

✔ Şura-i Devlet ve Divan-Ahkamı Adliye kuruldu.
- Şura-i Devlet → Danıştay
- Divan-Ahkamı Adliye → Yargıtay

✔ Nizamiye Mahkemeleri kuruldu. → Laik hukukla yargılama yapan laik mahkemelerdir.

✔ Mecelle ilk kez yürürlüğe girdi.
- Osmanlının İslam dini-Hanefi mezhebi referanslı ilk medeni kanunu
- Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında bir komisyonca hazırlanacaktır. (1868-1876) 16 kitaptan oluşur. 13 kitap Abdülaziz zamanında, son 3 kitap II. Abdülhamit zamanında yürürlüğe girecektir.

✔ Düstur dergisi ve Kanunları yayımlamak için

✔ Ceride-i Mehakim gazetesi çıkarıldı. Mahkeme kararlarını yayımlamak için

✔ İlk posta pulu basıldı.

SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

✔ 1868'de Süveyş Kanalı açıldı.
- Mısır ve Osmanlının jeopolitik önemi arttı.

✔ Memleket Sandıkları ve Emniyet Sandıkları kuruldu.
- Mithat Paşa organizasyonudur. Çitfçiye kredi sağlamak amaçlı finans kuruluşu.

✔ Islah-ı Sanayi Komisyonu kuruldu.
- Esnafı korumak ve şirketleşme amaçlı işveren, işçi, bürokratlardan oluşan bir yapı. Mesleki eğitimi önemsedi. Başarılı olmadı.

✔ Sergi Umumi Osmani açıldı.
- İlk Osmanlı Fuarı

✔ 1868 yılında "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" kuruldu.

✔ 1863'te Bank-ı Osmani Şahane kuruldu. (Bank-ı Osmani'yeye Fransa ve Osmanlı Devletinin de ortak olması üzerine bu isimle yola devam etti)
- Osmanlı Devleti'nde Merkez Bankası gibi çalışan, para basma yetkisine sahip olan bir bankadır.

✔ 1865'te Tekaütlük (emeklilik) kanunu ile emeklilik sistemi düzenlendi.

✔ 1875'te yayınlanan Ramazan Kararnamesi ile Osmanlı Devleti iflasını ilan ederek yıllık ödediği borç miktarını yarı yarıya düşüreceğini açıkladı.

✔ Yer altı treni (metro) ve tramvay hattı ilk kez açıldı.

ASKERİYYE

✔ Donanmaya yatırım yapılarak güçlü bir donanma oluşturuldu. Osmanlı, dönemin 3. donanma gücü haline geldi.

II. ABDÜLHAMİT DÖNEMİ GELİŞME

YÖNETİM VE HUKUK

- ✔ İlk Anayasa, Parlamento, Meşrutiyet rejimi hayata geçirildi. *(Demokratikleşme bölümünde anlatılacak)*
- ✔ Panislamizm (İslamcılık), devletin resmi politikası oldu.
- ✔ Devlet idaresi Yıldız Sarayı'na taşındı.
- ✔ Basına sansür konularak yönetime ters düşünceler, kitaplar, cemiyetler yasaklandı.
- ✔ Yıldız Hafiye Teşkilatı (Jurnal) kuruldu.
- ✔ Mecelle tam olarak yürürlüğe girdi. Ceza Kanunu ve Usül Mahkemeleri Kanunu yapıldı. Ayrıca müddeiumumilik (savcılık) müessesi kuruldu.
- ✔ Doğuda Ermeni çetelerine karşı Hamidiye Alayları kuruldu.
- ✔ Donanma Haliç'te çürütüldü.
- ✔ Ertuğrul Fırkateyni Japonya'ya resmi ziyarette bulundu. Dönüşte ise fırtınaya yakalanarak battı. (1889)

1882- II. ABDÜLHAMİT'TEN İTİBAREN KULLANILAN OSMANLI DEVLET ARMASI VE ANLAMI

II. Abdülhamit

Güneş: Padişah
Tuğra: II. Abdülhamit
Yeşil sancak: İslam
Kırmızı sancak: Osmanlı hanedanı
Sorguç: Osman Gazi
Terazi: Adalet
Kitaplar: Kur'an-ı Kerim ve Osmanlı Kanunları
Silahlar: Ordu
Çapa: Donanma
Nişanlar: İmtiyaz - Mecidi - İftihar - Osmani - Şefkat

EĞİTİM VE KÜLTÜR

- ✔ Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Fakültesi) açıldı.
  - Osman Hamdi Bey'in çabalarıyla
- ✔ Baytar Mektebi, Ziraat Mektebi, Ticaret Mektebi, Hukuk Mektebi gibi batı tarzı eğitim yapan okullar açıldı.
- ✔ Sağır, Dilsiz ve Âmâ Mektebi açıldı.
  - Engelli vatandaşların eğitimini önemseyen çağın çok ötesinde bir adım
- ✔ Rüştiye ve İdadi türü okullar ülke geneline yayıldı.
- ✔ Aşiret Mektebi açıldı.
  - Aşiretlerin çocuklarını Osmanlılık bilinciyle yetiştirmek için
- ✔ Müze-i Hümayun kuruldu.
  - Osman Hamdi Bey müdürlüğünü yaptı. Bu esnada Asari Atila Nizamnamesini de hazırlamıştır. (Eski eserler yönetmeliği)
- ✔ Darülfünun tam olarak açıldı.
- ✔ İlk kız idadisi açıldı. İlgi görmediği için 2 yıl sonra kapandı.
- ✔ İlk Türk kadın ressam olan Mihri Müşfik bu dönem de yetişti.
- ✔ Darü'l-Hayr-i Âli açıldı.
  - Din fark etmeksizin yetim çocukların eğitim gördüğü okul

VE ISLAHATLARI (1876-1909)

SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

- Osmanlı Devleti dış borçlarını ödemekte zorlanınca alacaklı devletlerle 1879'da "Rüsumu Sitte İdaresi" kuruldu. İstenen sonuç elde edilemeyince 1881'de Muharrem Kararnamesi ile borçların ödenebilmesi için Düyunu Umumiye'nin kurulacağı ilan edildi.
  - Borçlar İdaresi. Bağımsızlık ve egemenliği zedeleyen bir uygulama
- Alacaklı devletler, 1881'de Düyunu Umumiye teşkilatını kurdu.
  - İngiltere-Fransa-Almanya-İtalya-Avusturya ve Osmanlıdan oluştu.
- Maden, orman, tuzla, demir yolu, kabotaj, Doğu Rumeli vergisi, ve Reji gelirlerine Düyunu Umumiye el koydu.
- Tütün üretimi Alman-Fransız ortaklığındaki "Reji İdaresi"ne bırakılarak tekel sağlanmasına göz yumuldu.
  - 1925'te kaldırıldı.
- Kabotaj hakkı yabancılara bırakıldı.
  - Limanları işletme hakkıdır. 1926'da Türk vatandaşlarına bırakılacak.

Lozan Antlaşması ile kurtulacağız.

- Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti 1877'de "Osmanlı Hilal-i Ahmer" cemiyetine dönüştürülmüştür.(1935'te Kızılay Cemiyeti adını almıştır.)
- Memleket Sandıkları Mithat Paşa başkanlığında Ziraat Bankası'na dönüştürüldü.
- Darülaceze ve Hamidiye Etfal Hastanesi kuruldu.
  - Kimsesiz, yaşlı, engellilerin bakımı için
- BEŞİKTAşk, Galatasaray ve Fenerbahçe kulüpleri kuruldu.
- 1881'de ilk telefon hattı Galata ve Eminönü arasına döşendi.
- 1908'de Selim Sırrı (Tarcan) tarafından Osmanlı Milli Olimpiyat Komitesi kuruldu. (Osmanlı Devleti'nin katıldığı ilk olimpiyat 1912 Stackholm Olimpiyatlarıdır.)
- Muhtacın maaşı uygulamasıyla sosyal devlet olarak yoksullara, çalışamayacak durumda olanlara maaş bağlandı.
- Berlin-Bağdat , Hicaz demiryolu ve ilk tramvay hatları kuruldu.

Osmanlıda Demiryolu Güzergahı

OSMANLIDA KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ

Eğitim-Kültür ve Sosyal Alanda

Fatma Aliye Hanım

- ✔ **Kızlar için iptidai (ilkokul) ve rüştiye açılması:** **Abdülmecid** Döneminde açılan bu okullar ile kadınlar ilk kez eğitim hakkı elde etmiştir. (Sınav sorusu Tanzimat Dönemi cevabı istemiştir)
- ✔ **Darülmuallimatın açılması:** Kız okullarına kadın öğretmen yetiştirmek için **Abdülaziz** Döneminde açıldı.
- ✔ **Kız İdadisinin açılması:** II. Abdülhamit Döneminde ilk olarak açılsa da talep görmediği için kapanmış ve kalıcı olarak 1911'de **2. Meşrutiyet** Döneminde açılabilmiştir.
- ✔ **İnas Darülfünununun açılması:** Darülfünun bünyesinde 1914'te **İttihat ve Terakki** Dönemi'nde kız üniversitesi açılmış ve kızlar yüksek eğitim hakkı elde etmişlerdir.
- ✔ **Fatma Aliye:** Osmanlının ilk kadın romancısı ve kadın hakları savunucusudur. Nivanı İslam (İslam kadını) kadın konusunu işlediği eseridir. (Meşhur hukukçu ve tarihçi Ahmet Cevet Paşa'nın kızıdır.)
- ✔ **Mihri Müşfik:** İlk Türk kadın ressamdır.
- ✔ **Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti:** Osmanlı feministlerinin kadın haklarını savunmak için 1913 tarihinde kurdukları Osmanlı'daki ilk kanuni kadın derneğidir.

Basın-Yayın Hayatında

- ✔ **Terakki-i Muhadderat – 1869:** Kadınların yükselişi anlamındadır. İlk kadın dergisi olarak kabul edilmekte.
- ✔ **Şükufezar – 1886:** Çiçek bahçesi anlamındadır. Sahibi ve yazarlarının tamamı kadındır.
- ✔ **Hanımlara Mahsus Gazete – 1895 :** Osmanlı toplumunda kadınlık bilinci uyanmasında ve kadınların yazmaya yönelmesinde rol oynamış bir yayındır.
- ✔ **Demet -1908:** Halide Edip, İsmet Hakkı, Fatma Müzehher gibi kadın yazarların yazıları yer almıştır. Bu dergide kadınların mesleki olarak sınırlandırılmalarına tepki gösterilmiştir.
- ✔ **Kadınlar Dünyası- 1913:** Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyetinin yayın organıdır.

Halide Edip Adıvar

OSMANLI DEVLETİ'NDE BİLİNMESİ GEREKEN BANKALAR	
Bank-ı Dersaadet	1847'de Abdülmecit Dönemi'nde açılan **ilk Osmanlı bankasıdır.**
Bank-ı Osmani	1856'da Abdülmecit Dönemi'nde İngiliz sermayesiyle kurulmuştur. Bu bankaya 1863'te (Abdülaziz Dönemi) Fransa ve Osmanlı Devleti'de ortak olmuş ve adı **Bank-ı Osmani-i Şahane** olmuştur. Merkez Bankası kuruluncaya kadar para basma yetkisine sahip olan bankadır.
Ziraat Bankası	1888'de 2. Abdülhamit Dönemi'nde açılmıştır. Kökeni Mithat Paşa başkanlığında 1863'te kurulan Memleket ve Emniyet sandıklarına dayanmaktadır.
İtibar-ı Milli Bankası	1917'de İttihat ve Terakki Dönemi'nde milli ekonomi ve burjuva oluşturmak için kuruldu.

OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN - YAYIN	
Takvim-i Vekayi	II. Mahmut Dönemi'nde çıkarılan Osmanlı Devleti'nin **ilk resmi gazetesidir.**
Cerideyi Havadis	Abdülmecit Dönemi'nde çıkarılan **yarı resmi gazetedir.**
Tercüman-ı Ahval	Abdülmecit Dönemi'nde Şinasi tarafından çıkarılan **ilk özel gazetedir.**
Vekayı Tıbbiye	Abdülmecit Dönemi'nde çıkarılan ilk Türk dergisidir.
Tasvir-i Efkar	Abdülaziz Dönemi'nde Şinasi tarafından çıkarılan son dönem Osmanlısının önemli yayın organlarındandır.
Diyojen	Abdülaziz Dönemi'nde Teodor Kasap tarafından çıkarılan ilk mizah dergisidir.
Düstur	Abdülaziz Dönemi'nde kanunları ve yönetmelikleri bir araya toplamak için çıkarılan yayındır.
Ceride-i Mehakim	Abdülaziz Dönemi'nde mahkeme karalarının yayımlanması için çıkarılan yayındır.
Tanin	İttihat ve Terakki Cemiyetinin yarı resmi yayın organıdır.
Volkan	İttihat ve Terakki karşıtlarının yayın organıdır.

OSMANLIDA DEMOKRATİKLEŞME

KISACA DEMOKRATİKLEŞME

Alemdar Mustafa Paşa etkili	Mustafa Reşit Paşa etkili		Genç Osmanlılar etkili	İttihat Terakki etkili
SENEDİ İTTİFAK (1808)	TANZİMAT FERMANI (1839)	ISLAHAT FERMANI (1856)	I. MEŞRUTİYET (1876)	II.MEŞRUTİYET (1908)
II. Mahmut	Abdülmecit		II. Abdühamit	
	Mısır Sorunu etkili	Paris Ant. etkili	İst. (Tersane) Konferansı etkili	Reval Görüşmeleri etkili
İÇ POLİTİK FAKTÖRLER			DIŞ POLİTİK FAKTÖRLER	

Yabancı devletlerin iç işlerimize karışmasını engellemek ve destek almak için Osmanlı Devleti demokratik adımlar atmak zorunda kalmıştır.

1808 - SENEDİ İTTİFAK

II. Mahmut — Batı etkisi yok

TARAFLAR

II. Mahmut ile Alemdar Mustafa Paşa liderliğindeki Ayanlar arasında yapılan bir iş birliği sözleşmesidir.

İÇERİK

- ✔ Ayanlar padişaha bağlı kalacaklar ve emirlere uyacaklar.
  - Merkezi otorite güçlendirilmek istenmiştir.
- ✔ Ayanlar bulundukları bölgede asker ve vergi toplayacaklar ve isyanların bastırılmasına yardımcı olacaklar. (Yetki devridir)
- ✔ Ayanların hanedanlık hakları güvence altına alındı.
- ✔ Padişah ağır vergi koymayacak vergilendirme adil olacak.

ÖNEMİ

- ✔ **Padişahın yetkisi ilk kez sınırlandırıldı.**
- ✔ Demokratikleşme yolunda ilk adım

Bu yönüyle;

İngiltere'deki 1215 - Magna Carta ile benzerlik kurulabilir.

1839 - TANZİMAT FERMANI

Abdülmecit — Gülhane Hattı Hümayunu

YAYINLAYAN

- ✔ Mustafa Reşit Paşa'nın girişimleriyle II. Mahmut Dönemi'nde hazırlıkları başlayan ferman, genç padişah Abdülmecit tarafından yayımlanacaktır.

NEDEN

- ✔ Mısır İsyanı'nda İngiltere'nin desteğini almak,
- ✔ Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmasını engellemek,
- ✔ Azınlıkların devlete olan bağlılığını arttırmak,
- ✔ Milliyetçiliğin etkisini azaltmak

ÖNEMİ

- ✔ İlk kez kanun üstünlüğü kabul edildi.
- ✔ Anayasal gelişimin ilk adımı kabul edilir.
- ✔ Eşitlik anlayışı hakimdir.

İÇERİK

- ✔ Temel haklar, fermanla ve yapılan hukuki düzenlemelerle güvence altına alındı.

TANZİMAT FERMANI DER Kİ;

- ✔ Herkesin namus, can ve mal hakkı ile özgürlüğü sağlanacak,
- ✔ Vergiler düzenli bir şekilde herkesin gelirine göre alınacak,
- ✔ Herkes kanun önünde eşit olacak, mahkemeler açık yapılacak, mahkeme kararı olmadan kimseye ceza verilmeyecek,
- ✔ İşkence ve angarya kaldırılacak,
- ✔ Askerlik, vatan görevi haline getirilecek ve beş yıl ile sınırlandırılacak,
- ✔ Rüşvet ve iltimas engellenecek,
  - Özel mülkiyet güçlenecektir.
- ✔ Herkes mal, mülk sahibi olabilecek ve miras bırakabilecek, müsadere uygulanmayacak,
  - Tamamen kaldırılarak yöneticilerin mal güvenliği sağlandı.
- ✔ Ferman hükümlerine ve kanunlara padişah da uyacaktır.

KISACA TANZİMAT FERMANI

- Askerlik vatan görevi
- Müsadere tamamen kaldırılacak, özel mülk güvence altında.
- İlk kez padişahın yetkileri kanunla sınırlandırıldı.
  İlk kez kanun üstünlüğü kabul edildi.
  İlk kez hukuk devleti anlayışı benimsendi.
  → Anayasalcılığa geçişte ilk adım
- Hak bakımından MÜSLİM=GAYRİMÜSLİM
- Eşitlikçi anlayışla beraber OSMANLICILIK resmi ideoloji haline gelecek

1856-ISLAHAT FERMANI

Abdülmecit

Batı'nın baskısı zirvede

YAYINLAYAN

- ✔ Abdülmecit
- ✔ Sadrazam Mehmet Emin Ali Paşa etkili oldu.

NEDEN

- ✔ Paris Konferansı'nda Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmasını engellemek,
- ✔ Azınlıkların devlete olan bağlılığını arttırarak çöküşü engellemek amacıyla ilan edildi.

ÖNEMİ

- ✔ Azınlıklar ayrıcalıklı bir duruma geldi.

İÇERİK

- ✔ Gayrimüslimlere yönelik düzenlemeler.

ISLAHAT FERMANI DER Kİ;

- ✔ Gayrimüslimler ile ilgili aşağılayıcı söylemler kaldırılacak,
- ✔ Hiç kimseye din değişikliği konusunda baskı yapılmayacak, din ve vicdan özgürlüğü sağlanacak,
- ✔ Gayrimüslimler askeri okullara girebilecek, askerlik yapabilecekler. Fakat isterlerse nakdibedel ödemek kaydı ile askerlikten muaf tutulabilecek, (Gayrimüslimlere tanınan askerlik yapma hakkının yanında isteğe bağlı bu muafiyet hakkı eşitlikçi anlayışa terstir ve Müslümanların tepkisini çekmiştir.)
- ✔ Gayrimüslimler devlet memuru olabilecek,
- ✔ Gayrimüslimler belediye ve il genel meclislerinde görev alabilecek,
- ✔ Gayrimüslimler kendi dillerinde eğitim yapan okul açabilecek, hastane, banka ve şirket kurabilecek,
- ✔ Cizye ve iltizam kaldırılacak,
- ✔ Mahkemeler herkese açık olacak, Gayrimüslimler de şahitlikte eşit kabul edilecek, karma mahkemeler kurulacak,
- ✔ Dayak, işkence ve angarya yasaklanacak,
- ✔ Yabancılar, Osmanlı toprakları üzerinde mülk edinebileceklerdir.

KISACA ISLAHAT FERMANI

- Dış baskının en yoğun olduğu belge. 1856 Paris Antlaşması'nda madde olarak yer aldı.
- Batılıların iç işlerimize karışmasını arttırdı.
- Tanzimat Fermanı'nın tamamlayıcısı, genel bir eşitlik öngören belgedir.
  Hak bakımında gayrimüslimler ayrıcalıklıdır.
- Müslim, gayrimüslim çatışmasına neden oldu.
  - Islahat Fermanı'na bir tepki olarak 1860 Cidde Olayları, Müslim ✘ Gayrimüslim çatışması olarak cereyan etmiştir.
- Dağılmayı hızlandırdı.

II. Abdülhamit

I. MEŞRUTİYET

İLAN EDEN

- ✔ II. Abdülhamit
- ✔ Genç Osmanlılar /Jön Türkler
  (Namık Kemal,
  Ziya Paşa,
  Mithat Paşa,
  Ali Suavi,
  Şinasi
  Hüseyin Avni Paşa)

NEDEN

- ✔ 1876 İstanbul - Tersane Konferansı'nda Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmasını engellemek,
- ✔ Azınlıkların devlete olan bağlılığını artırmak ve milliyetçiliğin etkisini azaltmak amacıyla meşrutiyet yönetimine geçildi.

MEŞRUTİYETE GİDEN YOL

GENÇ OSMANLILAR CEMİYETİ

Meşrutiyet yönetimine geçebilmek için;

- Abdülaziz'e baskı yaptılar. Abdülaziz meşrutiyet yönetimine yanaşmayınca bir darbeyle tahttan indirildi.
- Abdülaziz yerine padişah yapılan V. Murat 93 günlük padişahlığı boyunca meşrutiyeti ilan etmeyince o da darbeyle tahttan indirildi.
- Genç Osmanlılara meşrutiyet sözü veren II. Abdülhamit, padişah olunca 23 Aralık 1876'da Kanuni Esasi'yi ilan etti.

MEŞRUTİYET MECLİSİ'NİN TOPLANMASI VE DAĞITILMASI (20 MART 1877-14 ŞUBAT 1878)

- ✔ Meşrutiyet meclisi, çağında görülmemiş katılımcı bir modelle 69'u Müslüman, 46'sı Gayrimüslim, 115 mebus ve 26 ayan meclisi üyesi ile Dolmabahçe Sarayı'nda toplandı.
- ✔ Siyasi parti yok.
- ✔ 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) nedeniyle II. Abdülhamit, savaşı bahane ederek anayasadan aldığı yetki ile meclisi kapatmıştır.
- ✔ 30 yıl sürecek İstibdat Dönemi başlamıştır.
- ✔ Anayasa yürürlükte kalmış lakin seçim ve meclis maddesi uygulanmamıştır.

ÇIRAĞAN BASKINI - 1878

II. Abdülhamit'in meclisi feshetmesi üzerine "Sarıklı İhtilalci" Ali Suavi, Çırağan Sarayı'nı basarak başarısız bir darbe girişiminde bulunmuş ve öldürülmüştür.

ÖNEMİ

- ✔ İlk anayasa (Kanuni Esasi)
- ✔ İlk kez anayasal düzene geçildi.
- ✔ Türk tarihinin ilk parlamentosu toplandı.
- ✔ İlk kez halk yönetime katıldı.

(23 Aralık 1876)

KANUNİ ESASİ (23 Aralık1876)

ÖZELLİKLERİ

- ✔ Mithat Paşa başkanlığında komisyon (Cemiyeti Mahsusa) hazırladı.
- ✔ 119 maddeden oluşur.
- ✔ Prusya, Fransa ve Belçika anayasaları örnek alındı
- ✔ Resmi dil Türkçedir.
- ✔ Padişahın gücünün korunduğu Antidemokratik maddeler yer almaktadır.

MADDELERİ

- ✔ Yasama görevi Meclis-i Umumi'ye aittir.

MECLİSİ UMUMİ

MECLİSİ MEBUSAN

4 yıllığına halk (seçme-seçilme hakkı erkeklere ait) tarafından seçilir.

MECLİSİ AYAN

Ömür boyu kaydıyla padişah tarafından seçilir.

- ✔ Kanun teklifi Heyeti Vükela'ya (hükümete) ve padişahın iznine bağlıdır.
- ✔ Kanunlar ancak padişahın onayı (isteğe bağlı) ile yürürlüğe girebilirdi.
- ✔ Yürütme yetkisi padişaha ve padişahın seçtiği Heyeti Vükela'ya (hükümete) aittir.
- ✔ Hükümet padişaha, meclis de hükümete karşı sorumludur.
- ✔ Padişah, olağanüstü durumlarda süresiz olarak meclisi kapatabilir.
- ✔ Padişah, mahkeme kararı olmaksızın polis soruşturması ile dilediği kişiyi sürgüne gönderebilir. (113. madde)
- ✔ Seçimler 4 yılda bir. Seçme yaşı 25, seçilme yaşı 30'dur. Çift dereceli seçim sistemi uygulanmıştır.
- ✔ Temel hak ve özgürlükler düzenlenmiştir.
- ✔ Yargı bağımsızlığı ve kanuni hakim güvencesi düzenlenmiştir.
- ✔ Resmi dil Türkçedir. Osmanlı Devleti uyruğu olan herkes din ve mezhebi ne olursa olsun "Osmanlı" sayılır ve yasalar önünde eşittir. (Osmanlıcılık fikrinin etkin olduğunun göstergesidir.)

Çift dereceli seçim sistemi; halkın sadece ikinci seçmen seçtiği, ikinci seçmenlerin milletvekillerini seçebildiği seçim modelidir. Bu modelde halk dolaylı olarak yönetime katılabilmektedir.

ÖNEMİ

- ✔ Türk tarihinin ilk anayasası.
- ✔ Meşruti rejim kurarak Osmanlı Devleti'nde ilk kez rejimi değiştirmiştir.
- ✔ Halka, ilk kez ülke yönetime katılma imkanı vermiştir.

II. Abdülhamit

II. MEŞRUTİYET

İLAN EDEN

- II. Abdülhamit
- İttihat Terakki Cemiyeti'nin çabalarıyla ilan edilmiştir.

NEDEN

- 1908 Reval Görüşmeleri'nde İngiltere ve Rusya'nın iç işlerimize karışmasını engellemek,
- Azınlıkların devlete olan bağlılığını artırmaktır.

Reval Görüşmeleri (1908): Almanya tehdidine karşılık İngiltere ve Rusya'nın bir araya geldiği görüşmelerdir. Reval'de İngiltere'nin Orta Doğu çıkarlarına karşılık Rusya'nın Osmanlı üzerindeki çıkarları tanımışlar ve Osmanlı ülkesini paylaşma konusunda uzlaşmışlardır. İki devlet birlikte Makedonya'da ıslahat talepleriyle Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmıştır.

İç Kargaşa Dış Politikada Kaybettirir.

MEŞRUTİYET KARGAŞASI VE KAVGASI ESNASINDA TOPRAK KAYIPLARI YAŞANDI;

- Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti.
- Bosna Hersek Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından ilhak edildi.
- Girit Yunanistan tarafından ilhak edildi.

II. MEŞRUTİYET'E GİDEN YOL

İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ

- 1889'da İst.da Askeri Tıbbiye öğrencilerince "İttihadi Osmani" adıyla kuruldu. Teşkilat aynı yıl yurt dışındaki Jön Türklerle temasa geçer ve 1895'te Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alır.
- Kurucuları: İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, İshak Sükuti, Ahmet Rıza
- Gizli teşkilatlanmalarında İtalya'nın Carborani Örgütü'nü örnek aldılar.
- Mizan, Tanin, Meşveret, İçtihat, Osmanlının önemli yayın organları.
- Mustafa Kemal'in Şam'da kurduğu "Vatan ve Hürriyet Cemiyeti" 1907'de İttihatçılar ile birleşti.
- 1908-1918 yılları arasında ülkenin kaderini ellerinde tutmuşlardır.
- 1918 yılında kapatılan parti, Mondros Ateşkesi sonrasında Teceddüd Fırkası adıyla faaliyetlerine devam etti.

İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ

Yeniden meşrutiyet yönetimine geçebilmek için;

- İngiltere ve Rusya'nın 1908 Reval Görüşmeleri'yle iç işlerimize müdahalesi üzerine,
- Enver Bey ve Resneli Niyazi Bey liderliğinde, İttihatçı subayların komutasında Hürriyet Taburları Makedonya'da meşrutiyet amacıyla isyan etti.
- II. Abdülhamit isyanı bastıramayınca 23 Temmuz 1908'de yeniden meşrutiyet rejimini ilan etmek zorunda kaldı.

ÖNEMİ

- İlk çok partili rejim
- 1909 anayasa değişikliğiyle çok daha demokratik bir sistem oluşturuldu.

(23 Temmuz 1908)

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ GELİŞMELERİ

MECLİSİN YENİDEN AÇILMASI

- Yapılan seçimler neticesinde 17 Aralık 1908'de önce Adalet Bakanlığı binasında çalışmalarına başlayan meclis daha sonra Çırağan Sarayı'nda çalışmalarına devam etti.
- Meclis Başkanı Ahmet Rıza Bey'dir.
- 1908 seçimleriyle çok partili sisteme geçildi. İttihat Terakki ve Ahrar Fırkası seçime katıldı ve İttihat Terakki'nin ezici çoğunlukla kazandığı seçimlerin sonucunda iki parti de mecliste temsil edildi.
- İttihat Terakki her ne kadar daha önce kurulsa da cemiyet olarak siyasi faaliyete devam etmiş ve 1913'te parti haline gelmiştir. O nedenle parti (fırka) adıyla faaliyette bulunan Türk siyasi tarihinin ilk partisi 1908'de kurulan **Ahrar Fırkası**'dır.

DÖNEMİN DİĞER PARTİLERİ;

İttihadi Muhammedi
Osmanlı Demokrat
Fedakaranı Millet
Mutedil Hürriyet perveran
Osmanlı Sosyalist
Ahali
Hürriyet ve İtilaf Fırkası

Gizli askeri kolu Halaskar Zabitan Grubudur (Kurtarıcı subaylar). Parti, Damat Ferit Paşa liderliğinde Mondros Ateşkesi sonrasında İstanbul'da yönetime hakim olacaktır.

Rejimi yıkmaya yönelik ilk isyan

31 MART VAKASI (13 Nisan 1909)

NEDENLERİ

- Meşrutiyet rejiminin değiştirilmek istenmesi.
- İngiltere'nin kışkırtması.
- Ahrar ve İttihadi Muhammediye fırkalarının muhalif propagandaları.
- Serbesti gazetesi (Yazarı Hasan Fehmi) ve Volkan gazetesi (Yazarı Derviş Vahdeti)'nin halkı kışkırtması.

GELİŞİMİ

- Serbesti gazetesi yazarı Hasan Fehmi'nin öldürülmesi ile isyan patladı.
- Avcı taburları ve alaylı subaylar asileri destekledi.

HAREKET ORDUSU

Mahmut Şevket Paşa komutasında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin organize ettiği ordu.

Makedonya'dan gelerek isyanı bastırdı.

Yüzbaşı Mustafa Kemal Hareket Ordusu Kurmay Heyeti Başkanı olarak görev yapar ve ilk kez tarih sahnesinde boy gösterir.

SONUÇLARI

İlk kez

- II. Abdülhamit meclis kararıyla tahttan indirildi.
- V. Mehmet Reşat (1909-1918) padişah yapıldı. (Mecliste yemin eden ilk padişah)
- 1909 Anayasa değişiklikleri yapıldı.
- İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yönetim üzerindeki etkinliği arttı.

Demokratik sistem

1909 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

- Hükümet meclise karşı sorumlu tutulmuştur.
- Yasa teklifi için gerekli olan padişah izni kaldırılmış veto yetkisi ise sınırlandırılmıştır.
- Bakanlar, sadrazam tarafından belirlenecektir.
- Toplantı düzenleme ve dernek kurma hakkı ve basın hürriyeti kabul edilmiştir.
- Padişahın sürgüne gönderme yetkisi ve sansür kaldırılmıştır.
- Padişahın meclisi açma-kapama yetkisi zaman kriteri ile sınırlandırılacaktır.

Demokrasi havası çok uzun sürmez;

1912 SOPALI SEÇİMLERİYLE artan İ.T.C.nin siyasi baskıları, Balkan Savaşları esnasında yaşanan 1913 Babıali Baskını'yla TEK PARTİ DİKTATÖRLÜĞÜNE dönüşecektir.

Türkçü-Batıcı görüş etkindir.

İTTİHAT VE TERAKKİ DÖNEMİ ISLAHATLARI (1908-1918)

EĞİTİM VE KÜLTÜR

- ✔ Darülfünun özerk yapıya kavuştu.
- ✔ 1911'de İnas İdadisi açıldı.
  - → Kız lisesi
- ✔ 1914'te İnas Darülfünun'u ilk kez açıldı.
  - → Kız üniversitesi
- ✔ 1911'de Mahmut Şevket Paşa tarafından ilk Havacılık Okulu açıldı.
- ✔ Darülbedayi-1914 ve Darülelhan-1917 açıldı.
  - → Tiyatro okulu
  - → Müzik okulu
- ✔ 1915'te dil reformu yapılarak her türlü yazışmada Türkçe kullanılması zorunlu kılındı.
- ✔ 1917'de Takvim-i Garbi adıyla miladi takvime geçildi.
- ✔ Türk Ocağı-1912
  - → Kültür merkezi
- ✔ Türk Derneği kuruldu.
- ✔ Türk Yurdu Cemiyeti kuruldu.
- ✔ Milli Kütüphane, Milli Hazine-i Evrak (arşiv), Milli Musuki, Milli Filimcilik, Milli Coğrafya ve Turizm gibi kurumlar oluşturuldu.

SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

- ✔ Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti kuruldu.
- ✔ Türk Gücü Cemiyeti (İzci Teşkilatı) kuruldu.
- ✔ -1909 **Tatili Eşgal Kanunu** ile çalışanlara grev hakkı tanındı.
- ✔ 1913 yılında Teali-i Nisvan Cemiyeti (Kadınların Yükselmesi Cemiyeti) kuruldu.
- ✔ **Kadın hakları**nı güçlendiren aynı zamanda Osmanlı hukukunda ilk aile hukuku çalışması kabul edilen bir adım atıldı.
  - → **1917-Aile Hukuku Kararnamesi**
- ✔ Darülhikmet-i İslamiye kuruldu.
  - → Yüksek İslam Şurası (Dini sorunlara çözüm için)
- ✔ Müdafaai Milliye Cemiyeti - 1914'te kuruldu.
- ✔ Donanma Cemiyeti - 1909'da kuruldu.
- ✔ Darüleytam-1914'te kuruldu.
  - → Yetimler Yurdu
- ✔ Himaye-i Etfal Cemiyeti - 1917'de kuruldu.
  - → Çocuk Esirgeme Kurumu
- ✔ Milli iktisat siyaseti ile yerli malı kullanma, kooperatifçilik çalışmaları ile milli bir banka olan İtibar-i Milli Bankası - 1917'de kuruldu. Yine bu çerçevede; 1914'te kapitülasyonlar kaldırıldı ve Düyun-ı Umumiye faaliyetleri askıya alındı. 1916'da ticari işlemlerde Türkçenin kullanılmasını zorunlu kılan bir yasa meclisten geçirildi. Yabancı sermayeli şirketler denetim altına alındı.

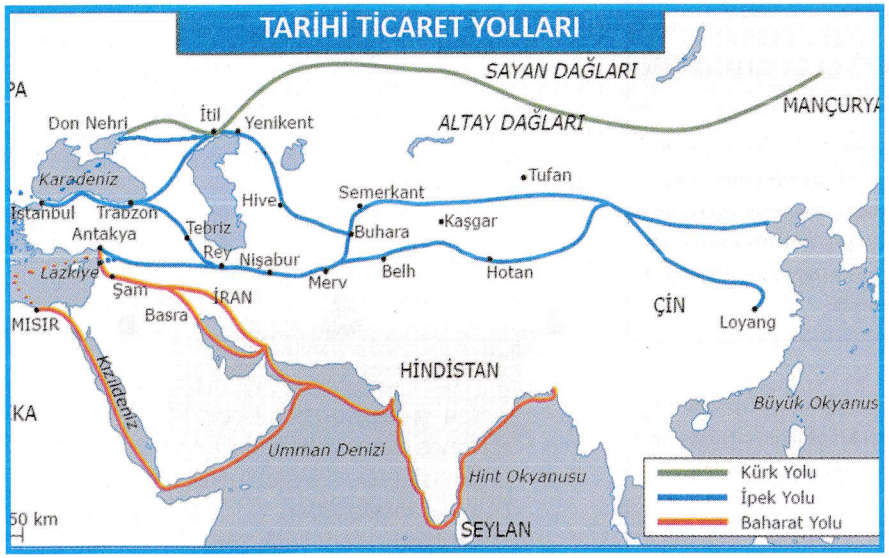
OSMANLI DEVLETİ'NDE DAĞILMAYI ÖNLEMEYE YÖNELİK FİKİR AKIMLARI

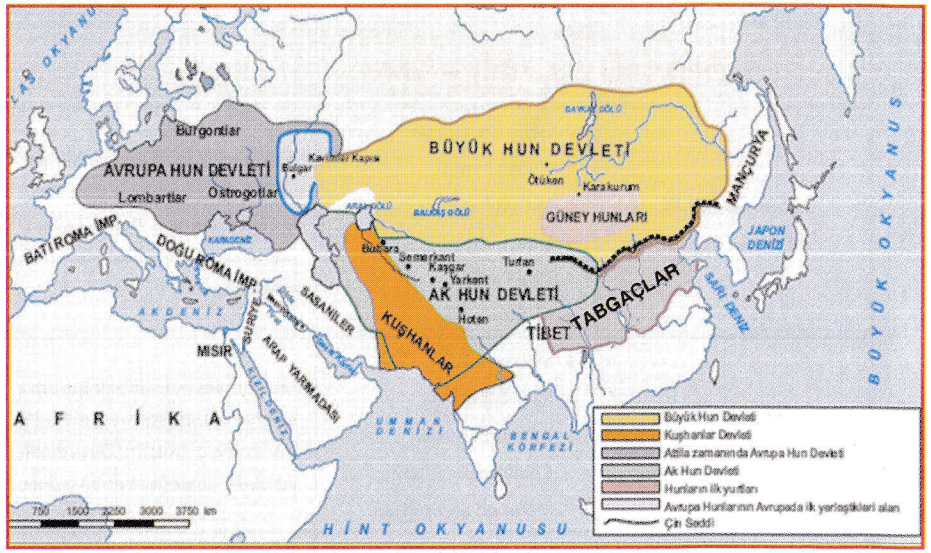
FİKİR AKIMI	TEMSİLCİLER	İÇERİK	ETKİN OLDUĞU DÖNEM
OSMANLICILIK (İttihad-ı Anasır)	◆ Genç Osmanlılar ◆ Namık Kemal ◆ Mithat Paşa ◆ Şinasi ◆ Ziya Paşa ◆ Ali Suavi	Milliyetçilik fikrine karşı dil, din, ırk farkı gözetmeksizin tüm bireyleri eşit duruma getirerek kaynaşmış bir Osmanlı milleti yaratmak amacındadır.	TANZİMAT DÖNEMİ'ne damga vuran Meşrutiyet meclislerinde etkili olan Osmanlıcılık, I. Balkan Savaşı'nda Arnavutluk'un bağımsız olması ile etkinliğini yitirmiştir.
İSLAMCILIK (Ümmetçilik-Panislamizm)	◆ Mehmet Akif ◆ Sait Halim Paşa ◆ Ahmet H. Akseki ◆ Cemaleddin Afgani ◆ Mehmed Şemseddin	Müslümanları Halifelik kurumu etrafında birleştirme amacı ile gündeme gelmiştir. "Din ve millet birdir" kaidesini benimsediler.	II. ABDÜLHAMİT Dönemi'nde resmi ideolojidir. I. Dünya Savaşında etkinliğini yitirmiştir.
TÜRKÇÜLÜK (Turancılık/Pantürkizm)	◆ İsmail Gaspıralı ◆ Ziya Gökalp ◆ Ömer Seyfettin ◆ Yusuf Akçura ◆ Mehmet Emin Yurdakul ◆ Ahmet Ağaoğlu ◆ Enver Paşa	Osmanlı sınırlarında yaşayan Türkleri, milli değerleri etrafında birleştirme öncelikli amaçtır. Daha sonraki amaç ise dünyadaki bütün Türkleri birleştirmektir.	II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'nde etkilidir. İttihat ve Terakki Cemiyeti ile birlikte XX. yüzyılın başından itibaren güçlenmiş ve bu fikir Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda da etkili olmuştur.
BATICILIK	◆ Abdullah Cevdet ◆ Celal Nuri ◆ Tevfik Fikret	Batı'yı örnek alarak devletin kurtulacağına inanıyorlardı.	Lale Devri'nden itibaren HER DÖNEM etkilidir. Özellikle II. MEŞRUTİYET'te etkindir.
ADEM-İ MERKEZİYETÇİLİK	◆ Prens Sebahattin	Federal yönetim ve liberal ekonomiyi hedefleyen görüş, Ahrar Fırkası'nın kuruluşunda etkili olacaktır.	II. Meşrutiyet Dönemi'nde sesi çıksa da ETKİNLİK GÖSTEREMEDİ.

ÖDEV

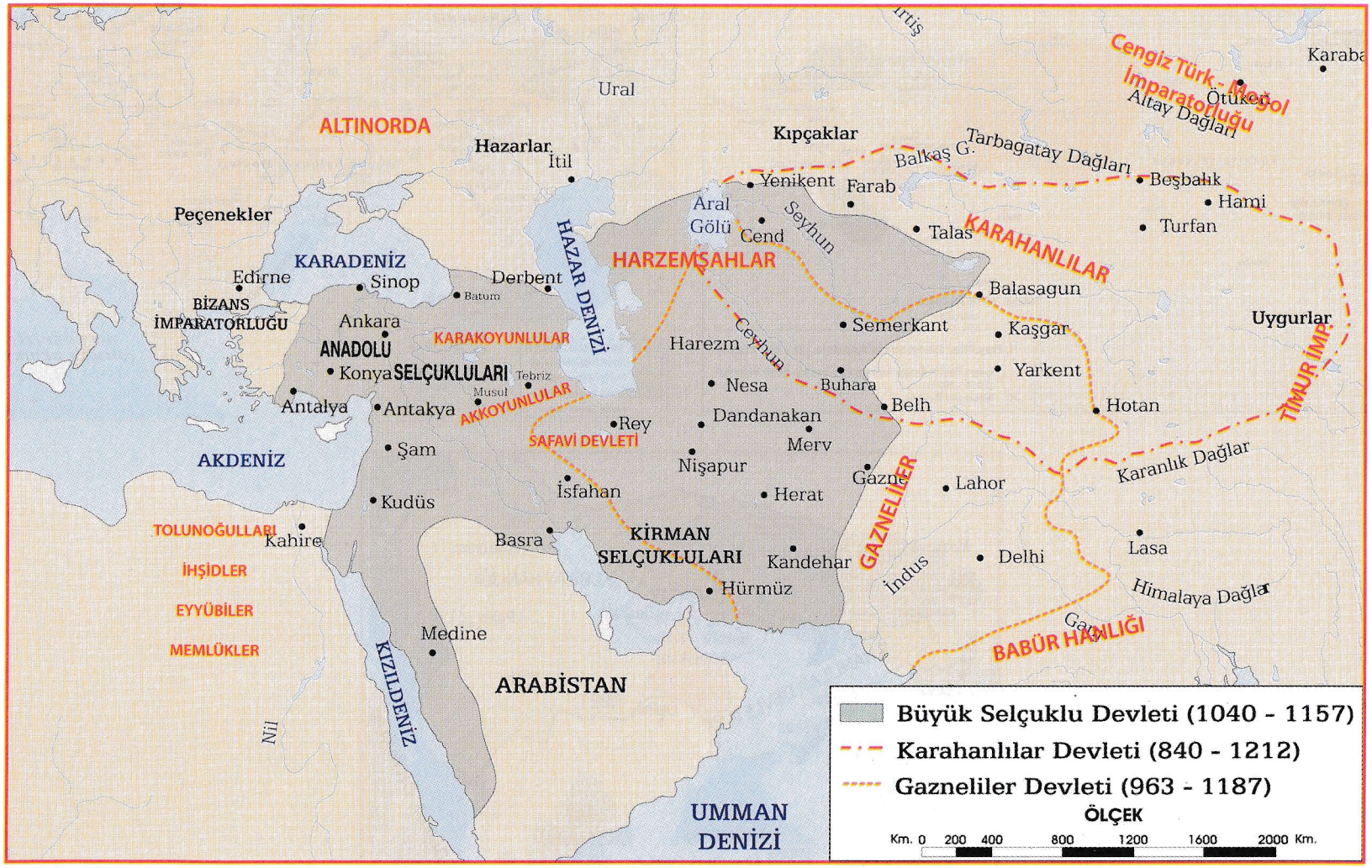
Yeni üniteye başlamadan önce biten ünite ile ilgili çıkmış KPSS-AGS sorularını incele lütfen.
Akabinde İdeal Tarih Soru Bankasından ünite ile ilgili Cevapla ve Tamamla bölümlerini yaptıktan sonra Kavra testlerinden 34-35-36-37-38 numaralı testleri çözerek konuyu pekiştir. Yorum yeteneğini güçlendirmek için de 39-40-41 numaralı Yorumla testlerini çöz. Son olarak ta ilk konulardan uzak kalmamak için 42 numaralı Tekrarla testini çöz.

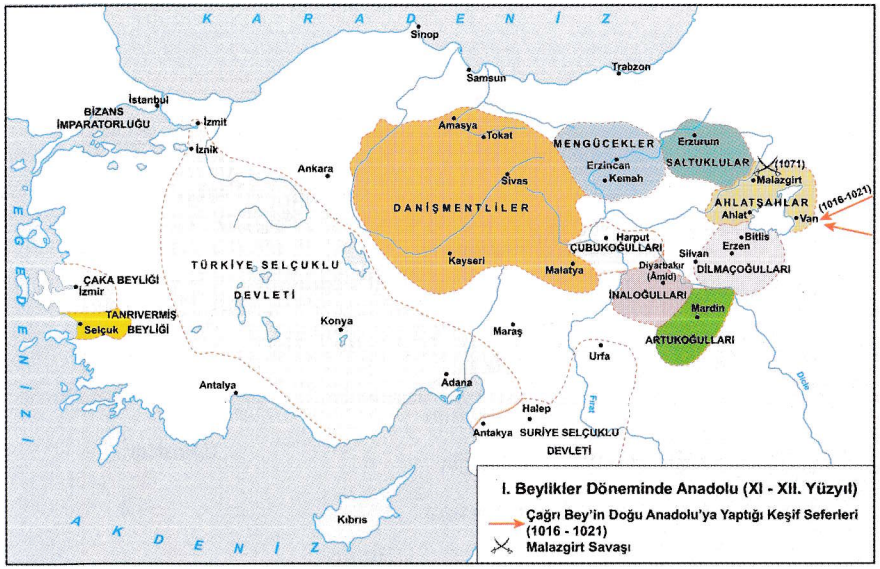
BU HARİTALARI İNCELEYİN

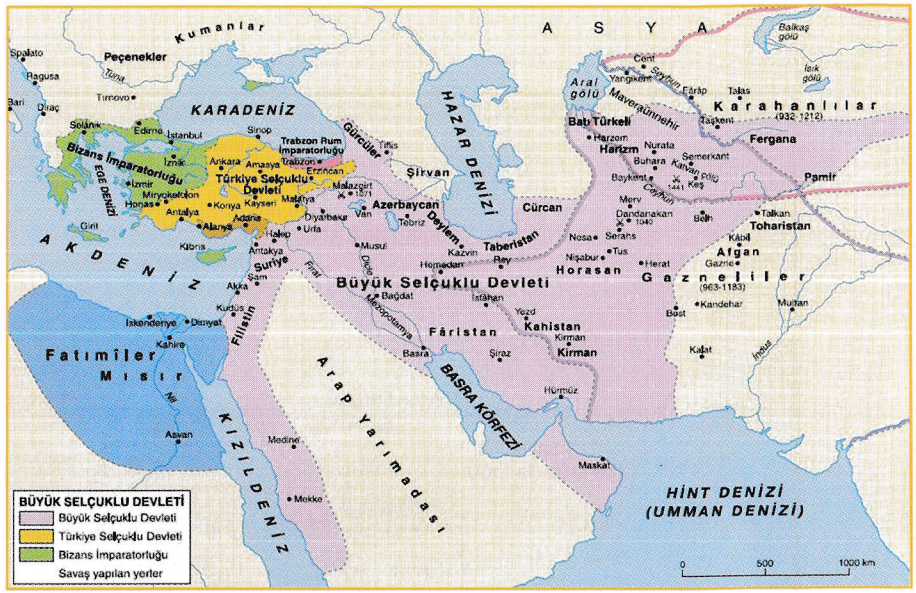

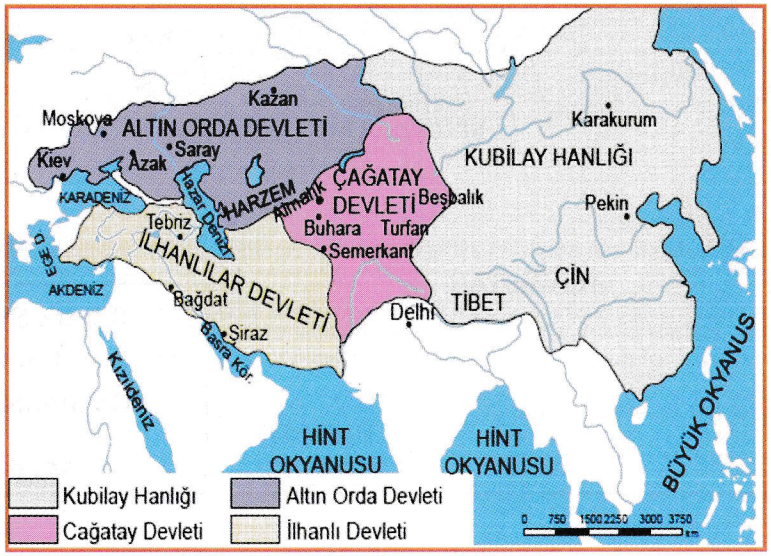

ALTINORDA
Hazarlar
İtil
Ural
Kıpçaklar
Cengiz Türk - Moğol İmparatorluğu
Ötüken
Altay Dağları
Tarbagatay Dağları
Balkaş G.
Yenikent
Farab
Beşbalık
Hami
Turfan
Aral Gölü
Cend
Seyhun
Talas
KARAHANLILAR
Peçenekler
KARADENİZ
Edirne
Sinop
Derbent
Batum
HAZAR DENİZİ
HARZEMŞAHLAR
Balasagun
BİZANS İMPARATORLUĞU
Ankara
ANADOLU
KARAKOYUNLULAR
Harezm
Ceyhun
Semerkant
Kaşgar
Uygurlar
Konya
SELÇUKLULARI
Tebriz
Musul
Nesa
Buhara
Yarkent
TİMUR İMP.
Antalya
Antakya
AKKOYUNLULAR
Rey
Dandanakan
Belh
Hotan
SAFAVİ DEVLETİ
Merv
Şam
AKDENİZ
Nişapur
Gazne
Lahor
Karanlık Dağlar
İsfahan
Herat
GAZNELİLER
Kudüs
TOLUNOĞULLARI
Kahire
Basra
KİRMAN SELÇUKLULARI
Kandehar
Lasa
İHŞİDLER
Hürmüz
İndus
Delhi
Himalaya Dağları
EYYÜBİLER
Medine
BABÜR HANLIĞI
MEMLÜKLER
KIZILDENİZ
ARABİSTAN
Nil
UMMAN DENİZİ
Büyük Selçuklu Devleti (1040 - 1157)
Karahanlılar Devleti (840 - 1212)
Gazneliler Devleti (963 - 1187)
ÖLÇEK
Km. 0 200 400 800 1200 1600 2000 Km.

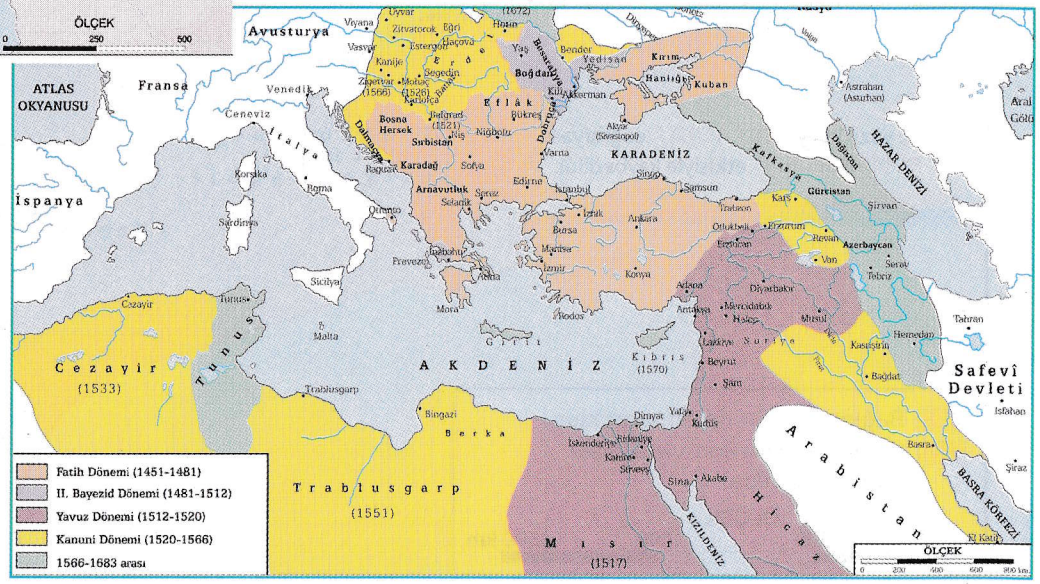

KARADENİZ
Sinop
Samsun
Trabzon
İstanbul
BİZANS İMPARATORLUĞU
İzmit
İznik
Amasya
Tokat
MENGÜCEKLER
Erzurum
Erzincan
Kemah
SALTUKLULAR
(1071)
Malazgirt
Ankara
Sivas
DANİŞMENTLİLER
AHLATŞAHLAR
Ahlat
Van
(1016-1021)
Harput
ÇÜBÜKOĞULLARI
Bitlis
Erzen
Silvan
Diyarbakır (Amid)
DİLMAÇOĞULLARI
Kayseri
Malatya
İNALOĞULLARI
Mardin
ARTUKOĞULLARI
TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ
ÇAKA BEYLİĞİ
İzmir
TANRIVERMİŞ Selçuk BEYLİĞİ
Konya
Maraş
Urfa
Antalya
Adana
Halep
Antakya
SURİYE SELÇUKLU DEVLETİ
Kıbrıs
EGE DENİZİ
AKDENİZ
I. Beylikler Döneminde Anadolu (XI - XII. Yüzyıl)
Çağrı Bey'in Doğu Anadolu'ya Yaptığı Keşif Seferleri (1016 - 1021)
Malazgirt Savaşı

A S Y A
Kumanlar
Peçenekler
KARADENİZ
Edirne
İstanbul
İzmir
Ankara
Amasya
Trabzon Rum İmparatorluğu
Bizans İmparatorluğu
Türkiye Selçuklu Devleti
Erzincan
Malazgirt 1071
Konya
Kayseri
Antalya
Adana
Halep
Urfa
Musul
Van
Tebriz
Azerbaycan
Şirvan
HAZAR DENİZİ
Gürcüler
Alanya
Kıbrıs
Antakya
Suriye
Akka
Kudüs
İskenderiye
Dimyat
Kahire
Fatımîler Mısır
AKDENİZ
Filistin
Dicle
Fırat
Mezopotamya
Bağdat
Hemedan
Rey
Taberistan
Deylem
Cürcan
Horasan
Büyük Selçuklu Devleti
Fârisan
Yezd
Kahistan
Kirman
Basra
Şiraz
BASRA KÖRFEZİ
Hürmüz
Arap Yarımadası
Nil
Asvan
Medine
Mekke
KIZILDENİZ
Maskat
HİNT DENİZİ (UMMAN DENİZİ)
Aral gölü
Mavera'ünnehir
Karahanlılar (932-1212)
Batı Türkeli
Harizm
Fergana
Pamir
Toharistan
Afgan Gazneliler (963-1183)
Nişabur
Herat
Kandehar
Belh
Talikan
Kabil
Multan
İndus
Kalat
BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ
Büyük Selçuklu Devleti
Türkiye Selçuklu Devleti
Bizans İmparatorluğu
Savaş yapılan yerler
0 500 1000 km

Kazan
Moskova
ALTIN ORDA DEVLETİ
Saray
Kiev
Azak
KARADENİZ
Hazar Denizi
HARZEM
Almalık
ÇAĞATAY DEVLETİ
Beşbalık
Buhara
Turfan
Semerkant
Karakurum
KUBİLAY HANLIĞI
Pekin
Tebriz
İLHANLILAR DEVLETİ
EGE D.
AKDENİZ
Bağdat
Şiraz
Basra Kör.
Delhi
TİBET
ÇİN
Kızıldeniz
HİNT OKYANUSU
HİNT OKYANUSU
BÜYÜK OKYANUS
Kubilay Hanlığı
Altın Orda Devleti
Cağatay Devleti
İlhanlı Devleti
0 750 1500 2250 3000 3750 km

1699 KARLOFÇA ANTLAŞMASI SONRASI OSMANLI DEVLETİ

OSMANLI DEVLETİ'NİN TOPRAK KAYIPLARI

